

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์
การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
: กรณี โรงเรียนद्रุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ
กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปอสดสารพิษบ้านสวนหอม
อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

นายสิทธิพันธ์ พานิชอิน และคณะฯ

ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.)

มีนาคม 2548

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์
การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
: กรณี โรงเรียนद्रุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ
กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม
อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

คณะผู้วิจัย

1. นายสิทธิพันธ์ พานิชอิน โรงเรียนดรุณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล)
2. นางศิริพร เพิ่มผล โรงเรียนดรุณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล)
3. นางคณิงพร แสงจันทร์ โรงเรียนดรุณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล)
4. นางสาวภา เย็นทรวง โรงเรียนดรุณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล)
5. นางจรัญ รินกระโทก กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม
6. นางนงลักษณ์ เศรษฐีบุตร กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม
7. นายสวัสดิ์ สมศักดิ์ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม
8. นายเดชา ปะละมะ สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองน่าน

ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.)

มีนาคม 2548

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน :
กรณี โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ
กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลูดสารพิษบ้านสวนหอม

ชื่อผู้วิจัย : นายสิทธิพันธ์ พานิชอิน และคณะ ฯ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน :
กรณี โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลูดสารพิษบ้านสวนหอม
อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน มีจุดประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาสภาพ ศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม
ในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่องผู้ปลูกพลูดสารพิษร่วมกับโรงเรียนครุณวิทยา
2. เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนครุณวิทยา กับกลุ่มเกษตรกรปลูกพลูดสารพิษ
บ้านสวนหอม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การปลูกผู้ปลูกพลูดสารพิษ

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียน
ครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) จำนวน 26 คน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลูดสารพิษบ้านสวนหอม
รวมถึงผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน เครื่องมือในการศึกษาประกอบด้วย
การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม แบบสอบถาม การศึกษาเอกสาร แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน
แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และเครื่องมือที่สำคัญ คือ ตัวผู้วิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป
ชนิดวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์
ทางสถิติโดยใช้ค่าเฉลี่ย และทดสอบค่าที (t – test dependent)

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านสวนหอม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีสภาพและศักยภาพใน
การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ 1. มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการและ
เป็นที่ยอมรับของโรงเรียนและสาธารณชน 2. มีความพร้อมด้านเวลา กำลังคน และวัสดุอุปกรณ์ ที่มาร่วม
กิจกรรม กับโรงเรียน 3. มีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน 4. มีเส้นทาง
คมนาคมที่สะดวกและปลอดภัยระหว่างโรงเรียนกับชุมชน 5. ชุมชนมีความเข้มแข็ง

ผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชนใน
ครั้งนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมเริ่มจากการสร้างความเข้าใจระหว่างทุกฝ่ายให้ตรงกัน และร่วมกัน
กำหนดแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษาร่วมกันโดยกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลูดสารพิษบ้านสวนหอม
สามารถมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กับโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ในวิชางาน
เกษตร เรื่อง การปลูกพืช โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานร่วมกันดังนี้ 1. ศึกษาสืบค้นข้อมูลพื้นฐานเพื่อ
หาความสอดคล้องของศักยภาพของทุกฝ่าย 2. นำศักยภาพของทุกฝ่ายร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3. ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตามศักยภาพของตน 4. ทำการประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และ 5. นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดการศึกษาร่วมกันต่อไป

ผลจากการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนดรุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม มี 2 ส่วน คือ

ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ดังนี้ 1. ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 2. ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับ ดี 3. นักเรียนมีความพึงพอใจและเห็นผลดีที่เรียนงานเกษตรร่วมกับเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม เพราะสนองต่อความสนใจและต้องการของตนเอง การเรียนนอกสถานที่ทำให้ได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานจากประสบการณ์ที่แปลกใหม่ การปฏิบัติจริงในสิ่งที่ไม่ได้เรียนรู้มาก่อน เห็นว่าเกษตรกรผู้ร่วมสอนนอกจากจะมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่น่าเชื่อถือ มีความตั้งใจจริงในการสอนและเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านอื่น ๆ ให้กับผู้เรียน และความรู้ที่ได้รับสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้เรียนเข้าใจถึงวิถีชีวิตของการประกอบอาชีพในชุมชน และได้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตนเองในอนาคต

ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้ 1. ผู้บริหารโรงเรียนและครูเห็นความจำเป็นและประโยชน์เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับโรงเรียน 2. ผู้ปกครองมีความพอใจและเห็นด้วยในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและรู้สึกมั่นใจในประสบการณ์ของเกษตรกร เห็นว่าการมีส่วนร่วมยังส่งผลดีต่อทุกฝ่าย เห็นควรให้ดำเนินกิจกรรมนี้ต่อไป 3. กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม มีความยินดี เต็มใจและตั้งใจ เกิดความภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีความรู้กล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น ซึ่งไม่เคยได้รับโอกาสเช่นนี้มาก่อน

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในเชิงพัฒนา พบว่า บุคลากรของโรงเรียนและกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม มีความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเองมากขึ้นในการจัดการศึกษาร่วมกัน เกิดเป็นเครือข่ายของภาคีที่เกี่ยวข้อง มีการประสานความคิดและการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนรวมถึงภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการตื่นตัวของชุมชนและภาคี โดยเสนอตัวเข้าร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียนในประเด็นความรู้ที่หลากหลายจากหลายภาคี รวมถึงการเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับโรงเรียน เป็นที่ปรึกษาในการเรียนรู้โครงการในกลุ่มสาระต่าง ๆ ให้กับนักเรียน ตลอดจนพยายามขยายผลการมีส่วนร่วมไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ เช่น การติ๊กลงสะบัดชัย การปั่นหัวสัตว์ด้วยกระดาศ ดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซอ ปีน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ที่มีความตื่นตัวในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้เกิดขึ้นกับชุมชนและภาคีอื่น ๆ โดยทั่วไป

คำอุทิศ

ขออุทิศคุณความดีของวิทยานิพนธ์นี้แด่
คุณพ่อ คุณแม่ผู้ให้ชีวิตและปฐมวิทยาการ
ครู อาจารย์ ตั้งแต่เก่ากาลถึงปัจจุบัน ผู้ให้ความรู้แก่ศิษย์เสมอมา

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณี โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์ลดสารพิษบ้านสวนหอม ฉบับนี้ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) สำเร็จลุล่วงได้สมบูรณ์ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (อุตรดิตถ์ แพร่ น่าน) คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรนภา พรหมมา ผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจและหนุนนำให้คณะผู้วิจัยในการศึกษาวิจัย ออกเยี่ยมเยือน ติดตาม ให้คำปรึกษาแนะนำและข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่และจริงใจ รวมทั้งสนับสนุนให้กำลังใจแก่คณะผู้วิจัยตลอดมา คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ยุทธการ เสนาธรรม ผู้อำนวยการกองการศึกษาเทศบาลเมืองน่าน อาจารย์ศิริพร เพิ่มผล อาจารย์ใหญ่โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) และคุณวิทยา จิตวงศ์ นันท์ เกษตรอำเภอเมืองน่าน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ คณะครูโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปาล์ลดสารพิษบ้านสวนหอม นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนบ้านสวนหอม และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้มีส่วนช่วยให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย (สกว.) ซึ่งเป็นแหล่งสนับสนุนทุนวิจัย รวมถึง เจ้าหน้าที่ สกว. และเจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าในการทำงานวิจัย มา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างสูง

คุณความดีที่มีประโยชน์ อันจะพึงได้จากงานวิจัยขอมอบให้กับผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชาติทุกส่วน

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
สารบัญตาราง.....	จ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฉ
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหาการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	5
นิยามศัพท์.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของรัฐ.....	11
แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	27
การปลูกผักปลอดสารพิษ.....	33
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	39
3 ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย.....	44
วิธีดำเนินการวิจัย	44
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	45
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....	46
วิธีการรวบรวมข้อมูล.....	50
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	51

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	52
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับโรงเรียน นักเรียนและชุมชน	52
ตอนที่ 2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา.....	78
ตอนที่ 3 ผลของการศึกษาแบบมีส่วนร่วม.....	86
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....	100
สรุปผลการวิจัย.....	101
อภิปรายผลการวิจัย.....	109
ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	116
ข้อค้นพบจากการวิจัย.....	117
ข้อเสนอแนะ.....	119
บรรณานุกรม.....	121
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก ราชนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ	124
ภาคผนวก ข เครื่องมือการเก็บข้อมูล	125
ภาคผนวก ค การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	147
ภาคผนวก ง ภาพถ่ายการดำเนินการวิจัย.....	160
ประวัติผู้วิจัย.....	180
ประวัติผู้ทีมวิจัย	181

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 โครงสร้างหลักสูตรและสัดส่วนเวลาเรียนของโรงเรียนครุณาวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)	55
2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบความรู้ ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยการมีส่วนร่วมกับ กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6	86
3 แสดงค่าเฉลี่ยคะแนนและระดับพฤติกรรมจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ แผนการสอนที่ 1- 6 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 26 คน	87
4 ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การปลูกผักปลอดสาร พิษในชุมชนบ้านสวนหอม” โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม.....	88
5 ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การปลูก ผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม”	93

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	9
2 ความสัมพันธ์ระหว่างนักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรท้องถิ่น	25
3 รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณี กลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม.....	79

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของปวงชนชาวไทย อนาคตที่ถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ควรจะมีองค์ประกอบทางด้านจิตใจและสังคมที่มีวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีจริยธรรม มีคุณธรรม มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ร่วมในกระบวนการพัฒนา มีความเป็นไทย ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบด้านสติปัญญาที่มีความคิดกว้าง คิดไกล ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการประดิษฐ์ ค้นคว้า รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสามารถปรับตัวให้ทันกระแสการเปลี่ยนแปลง ส่วนองค์ประกอบในด้านสุขภาพพลานามัยที่มีสุขภาพจิตดี เจริญเติบโต สมวัย ร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยที่ป้องกันได้ ปราศจากสารพิษและสารเสพติด และองค์ประกอบด้านการประกอบอาชีพที่มีทักษะ มีคุณธรรม และเจตคติที่ดีต่อการประกอบสัมมาอาชีพ และสามารถสร้างและพัฒนาสัมมาอาชีพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 15 – 16) ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่จะทำให้ “คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุข และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน”

การดำเนินการตามความในมาตรา 8 (2) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ความว่า ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการ ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากการจัดการศึกษาในโรงเรียน ปัจจุบันครูเป็นผู้คอยกำกับและเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitators) มากกว่าการเป็นผู้สอน (Instructor) (กัมภณฑ์ จุนโท, 2543 : 35 - 40) เน้นให้นักเรียนเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากสิ่งรอบข้าง สภาพแวดล้อมรอบตัว สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การจัดการศึกษาแบบนี้แตกต่างจากยุคก่อนปี 2542 โดยสิ้นเชิง องค์ประกอบสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของการจัดการศึกษาแบบนี้ คือ การเพิ่มบทบาทของชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนการเพิ่มบทบาทของโรงเรียนต่อชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการศึกษา โดยใช้องค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการศึกษาและการเรียนรู้ คือ การเพิ่มบทบาทของผู้ปกครอง ชุมชน ในการรับรู้ การจัดการศึกษาของโรงเรียน

การให้ชุมชนและผู้ปกครองมีส่วนร่วมและมีหน้าที่ในการจัดการศึกษา ตามความในมาตรา 9 (2) และมาตรา 24 (6) แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติเรื่องของ

การมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มาตรา 9 (6) ความว่า การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ๆ มาตรา 24 (6) ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามศักยภาพ โดย เน้นการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนของสังคมจัดการศึกษาได้ ไม่จำกัดอยู่ เฉพาะในระบบโรงเรียนของรัฐหรือเอกชนเท่านั้น ตลอดจนความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจแก่ คนในทุกระดับของสังคมได้รับทราบ เพื่อให้เกิดความตระหนักและรับผิดชอบร่วมกัน เพราะ การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) ดังนั้นปวงชนจึงต้อง ร่วมกันจัดการศึกษา (All for Education) เพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมด้วย

เมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีผลบังคับใช้ ภารกิจที่ต้องเร่ง ดำเนินการ คือ หาแนวทางเพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ให้ได้ผลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฯ สิ่งที่สำคัญที่จะต้องดำเนินการ คือ การต้องปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่และการดำเนินงานของสถานศึกษารวมทั้งบุคลากรทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และบุคลากรในสถานศึกษา ในกระบวนการเรียนการสอนให้มีเพิ่มมากขึ้น ผู้ปกครอง ชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมกับสถานศึกษา ในการดูแลการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งจะต้องเข้ามามีบทบาทอื่น ๆ เช่น ร่วมพัฒนาหลักสูตร ร่วมจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ร่วมพัฒนาสถานศึกษา ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ รวมทั้ง เข้าร่วมในกระบวนการตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา

ชุมชนบ้านสวนหอม เป็นหนึ่งในชุมชนที่อยู่ในเขตบริการการจัดการศึกษาของ โรงเรียนดรุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) เป็นชุมชนที่กำลังอยู่ในสภาพการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งสังคม วัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของผู้คน ชุมชนกำลังปรับเปลี่ยนจากชุมชนเกษตรกรรมมาเป็น ชุมชนเมือง ในชุมชนมีทั้งประชาชนที่เป็นผู้ที่เข้ามาอาศัยใหม่ และมาพร้อมกับสิ่งแปลกใหม่ที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาเสพติด ปัญหาพฤติกรรมของวัยรุ่น และอีกหลายปัญหา ซึ่งมักจะมาพร้อมกับสถาบันบันเทิง ร้านอาหาร หอพัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม วิถีชีวิตแบบ เกษตรกรรมของผู้อาศัยดั้งเดิมของชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ทำนา ทำไร่ และปลูกผักเพื่อส่งขาย ในตลาดสดในเขตเทศบาลเมืองน่าน โดยเฉพาะการปลูกผักเริ่มต้นจากการเป็นลูกจ้างของสวนผัก ของคนไทยเชื้อสายจีน และพัฒนามาเป็นผู้ปลูกเอง ปัญหาในระยะหลายปีที่ผ่านมา คือ ปัญหา การใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช จนทำให้เกิดอันตรายขึ้นทั้งในส่วนของผู้บริโภคหรือกระทั่ง เกษตรกรผู้ปลูกผักเองก็ได้รับสารพิษนั้น จนถึงขั้นเป็นอันตรายต่อสุขภาพหลายราย ปัจจุบันกระแส ของการบริโภคผักปลอดสารพิษเป็นที่นิยมของผู้บริโภค ประกอบกับเกษตรกรผู้ปลูกผักเองได้รับ

ความรู้และเทคโนโลยีการปลูกผักปลอดสารพิษจากหลายองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาส่งเสริม สนับสนุนให้เกษตรกรได้เรียนรู้และจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง จนสามารถรวมกลุ่มเป็นเกษตรกรผักปลอดสารพิษของบ้านสวนหอมขึ้น มีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการประสานงานของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลผาสิงห์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ทำให้จำนวนสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษเพิ่มจำนวนมากขึ้น มีการดำเนินงาน การจัดการภายในกลุ่มที่เข้มแข็ง จนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ แต่มีปัญหาแห่งการเรียนรู้ที่ไม่สามารถจะถ่ายทอดไปสู่บุตรหลานของเกษตรกรเองได้ เพราะระบบการศึกษาในโรงเรียนทำให้เด็กต้องไปศึกษาแต่ในเรื่องที่ไกลตัว ไกลจากชุมชน จนไม่สามารถจะเรียนรู้และเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ ซึ่งเป็นผลของการจัดการศึกษาแบบเดิมของรัฐ เป็นการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมุ่งความเป็นเลิศทางวิชาการจนตัดขาดจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียน น่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวและเกิดผลดีต่อเด็กและชุมชนตลอดไป การส่งนักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 53) พบว่าการจัดกิจกรรมในการสอนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ (การปลูกผักและเลี้ยงสัตว์) นอกจากนักเรียนสามารถปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ได้แล้ว ยังได้เรียนรู้ในเรื่องความรับผิดชอบ ความอดทน พร้อมๆ กับการพัฒนาทักษะการสังเกต การจดบันทึก และการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทักษะดังกล่าว เป็นพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับความเป็นจริงในชุมชนของตนเอง

ต้นปีการศึกษา 2545 โรงเรียนได้พานักเรียนเข้าชมผลผลิตจากโครงการ หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งจัดขึ้นสนามหน้าวัดสวนตาล ภายในงานดังกล่าวมีการแสดงผลผลิตของตำบลต่าง ๆ เช่น เครื่องจักสาน ผ้าทอ งานประดิษฐ์ สมุนไพร ไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัว และอื่น ๆ นักเรียนได้แสดงความสนใจในป้ายนิเทศเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษของบ้านสวนหอมที่จัดแสดงโดย สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองน่าน เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอาชีพในชุมชนของตนเอง และนักเรียนได้ถามครูผู้สอนว่า ทำไมพวกเราไม่ไปเรียนเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษที่บ้านสวนหอม ซึ่งนักเรียนในชั้นก็เห็นด้วย พอถึงชั่วโมงเรียนงานเกษตร ครูจึงได้พานักเรียนไปศึกษาเยี่ยมชมสวนผัก โดยเดินทางเข้าไปในชุมชนและเดินทางกลับภายในเวลา 2 ชั่วโมง นักเรียนจึงได้เรียนรู้โดยการซักถาม สังเกต และทดลองปฏิบัติการปลูกผักปลอดสารพิษ ในสวนของเกษตรกร แต่ด้วยเวลาเพียง 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และบางสัปดาห์ก็ไม่สามารถจะเดินทางเข้าไปเรียนในชุมชนได้ โรงเรียน ชุมชนและผู้เรียนเองไม่ได้วางแผนกำหนดปัญหาและความต้องการตลอดจนถึงรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวร่วมกัน ทำให้กิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในเรื่องดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างผิวเผินไม่ลึกซึ้ง ขาดความยั่งยืนและต่อเนื่อง จึงเป็นเรื่องที่น่าเสียดายโอกาสที่เกิดขึ้น เพราะการจัดกิจกรรมดังกล่าว เป็นความต้องการร่วมกันของทุกฝ่าย โดยเริ่มจากความต้องการของผู้เรียน และเป็นที่โรงเรียนควรดำเนินการจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าว เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางของการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษา 2542 ในส่วนของชุมชนโดยกลุ่มเกษตรกรผักปลอด

สารพิษบ้านสวนหอมก็มีความสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียน ในกิจกรรม การจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ดังนั้น จึงเป็นปัญหาและความต้องการร่วมกันว่า ควรจะมีรูปแบบของการจัดการศึกษาโดย การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนลักษณะใด ที่จะเกิดในบริบทของโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาล บ้านสวนตาล) กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม และชุมชนจะมีสภาพและศักยภาพ อย่างไรจึงจะเอื้อต่อการจัดการศึกษารูปแบบดังกล่าว

เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) สังกัดกอง การศึกษาเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นครูและศึกษาค้นคว้าในศาสตร์ของการบริหารการศึกษา จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยถึงการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของ นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ในเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ วิชางานเกษตร กลุ่มประสบการณ์การทำงานพื้นฐานอาชีพ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษ บ้าน สวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เชื่อว่า จะต้องเกิดการเรียนรู้อย่างมากภายในลักษณะบูรณาการหลายวิชาและเด็กได้รู้จักชุมชนของตนเองมากยิ่งขึ้น ครูและโรงเรียนจะ ได้เรียนรู้ว่า ครูสามารถจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้ได้โดยง่าย ถ้าหากครูรู้จักเด็ก รู้จักชุมชนและรู้จัก แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ครูจะต้องมีความมั่นใจในแนวทางการจัดการเรียนรู้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และสามารถประยุกต์การมีส่วนร่วมของชุมชนไปสู่การจัดการบริหาร โรงเรียนในด้านอื่น ๆ ต่อไป

ปัญหาการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดข้อคำถามของการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

1. สภาพและศักยภาพของชุมชน ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีลักษณะอย่างไร
2. รูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณี โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาล บ้านสวนตาล) กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอมเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพ ศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม ในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เรื่องปลูกปลอดสารพิษร่วมกับโรงเรียนครุณวิทยา
2. เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนครุณวิทยา กับกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การปลูกปลอดสารพิษ

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่และประชากร

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี ผู้ศึกษาได้เลือกชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) จังหวัดน่าน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลอดสารพิษ บ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ทำการศึกษาวิจัย ในการคัดเลือกได้อาศัยเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ดังนี้

1.1 เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

1.2 เป็นองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งในด้านการรวมกลุ่ม เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาเทคโนโลยีในการประกอบอาชีพการปลูกพลอดสารพิษและได้รับการสนับสนุนการเรียนรู้จากหลายองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน

1.3 เป็นโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้เข้ามาปฏิบัติงานในพื้นที่และมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยตลอด

1.4 เป็นชั้นเรียนที่ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นครูผู้สอน ซึ่งผู้วิจัยสามารถทำการศึกษา ทดลอง และเก็บข้อมูลได้ตลอดเวลาที่อยู่ในพื้นที่

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ประกอบด้วย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน ปีการศึกษา 2546 จำนวน 26 คน

2. สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลอดสารพิษบ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน จำนวน 27 คน

3. ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอเมืองน่าน ผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลอดสารพิษ และประชาชนบ้านสวนหอม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นเนื้อหาที่จะศึกษาวิจัย ดังนี้

2.1 ศึกษาชุมชน บ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ในขอบเขตของสภาพทั่วไป ชุมชน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรบุคคลและภูมิปัญญาท้องถิ่น การเกษตร เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนาและการสาธารณสุข

2.2 การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลอดสารพิษกับโรงเรียน ในหลักสูตรเรื่อง การปลูกพลอดสารพิษ วิชางานเกษตร กลุ่มประสบการณ์

การงานพื้นฐานอาชีพ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

3. ขอบเขตด้านวิธีการ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตวิธีการเฉพาะการศึกษาชุมชนและรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ผักปลอดสารพิษ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระหว่างชุมชน สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ นักเรียน ครู โรงเรียน ผู้ปกครองและผู้วิจัย มีบางกรณีอาจมีบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษและโรงเรียนมาร่วมด้วย

4. ระยะเวลาและวิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดเวลาในการศึกษาวิจัย ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2546 ถึง วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2547 รวมเป็นเวลา 11 เดือน โดยแบ่งระยะเวลาของการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1. ศึกษา สภาพและศักยภาพของชุมชน (กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ) บ้านสวนหอม หมู่ที่ 3 และแนวทางของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม มีขั้นตอน ดังนี้

1. วางแผนกรอบแนวทางดำเนินการร่วมกันระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
2. ศึกษาสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ศักยภาพของชุมชน และแนวทางพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยมีกิจกรรมร่วมกันของทุกฝ่าย ดังนี้
 - 2.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร
 - 2.2 สัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชน กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 2.3 สนทนากลุ่ม
 - 2.4 วิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกเป็นหมวดหมู่ตามขอบเขตของการศึกษา เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ผล สภาพและศักยภาพของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันต่อไป

3. จัดประชุมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยมี โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาสืบค้นมาบูรณาการกับหลักสูตรแกนกลาง เพื่อกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรมในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม

4. จัดประชุมเพื่อกำหนดข้อตกลงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยมี โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนด จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล เวลาที่

ใช้ในการจัดกิจกรรม เพื่อจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ (แผนการสอน) และกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของหลักสูตรท้องถิ่น ต่อไป

5. จัดประชุม เพื่อสรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม และการจัดทำแผนจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 2. ปฏิบัติกิจกรรมตามแผนจัดการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษกับโรงเรียนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในหลักสูตรท้องถิ่น วิชางานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม กลุ่มประสบการณ์การทำงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) มีขั้นตอน ดังนี้

1. จัดกิจกรรมตามแผนจัดการเรียนรู้ ประเมินผล เพื่อใช้ผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาแผนจัดการเรียนรู้ในครั้งต่อไป

2. สรุปผลการดำเนินการ พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูล มาทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น เพื่อตอบปัญหาการวิจัย โดยทำการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการวิจัยและ หลักการของการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

3. จัดประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิจัย โดยมี โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

4. จัดทำเอกสารรายงานการวิจัย

5. เผยแพร่ผลงานวิจัย

นิยามศัพท์

การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การพร้อมใจเข้ามาร่วมสนับสนุน ช่วยเหลืองานภารกิจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอมกับโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ สัมผัสจากการสาธิต และรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ อภิปราย สรุป รายงานผล และลองปฏิบัติ กำหนดแนวทางในการทำงานตามหลักสูตรปลูกปลอดสารพิษ โดยความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษกับโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

ชุมชน หมายถึง ชุมชนบ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษ หมายถึง กลุ่มเกษตรกรในชุมชน บ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ที่มีอาชีพ การปลูกผักโดยใช้เทคโนโลยีทางชีวภาพและสารอินทรีย์ที่ได้จาก

ธรรมชาติ เช่น สมุนไพรต่าง ๆ ในขั้นตอนของการปลูก ดูแลบำรุงรักษาผักที่ตนเองปลูก และลดการใช้สารเคมี

ศักยภาพ หมายถึง ความพร้อมและความสามารถของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง ผักปลอดสารพิษ กับโรงเรียน

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ผู้เรียน หมายถึง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 26 คนที่เรียนในปีการศึกษา 2546 โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) สังกัดกองการศึกษาเทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ผักปลอดสารพิษ หมายถึง หลักสูตรที่ผู้วิจัยและกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษรวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือกันพัฒนาขึ้นประกอบด้วย สารสำคัญ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล

ผลการเรียนรู้ หมายถึง คะแนนจากการทดสอบ ก่อนและหลังเรียน ระดับคะแนนของการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ ความคิดเห็นของนักเรียน

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึก ทำที่หรือความคิดของนักเรียนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

พฤติกรรม หมายถึง ความกระตือรือร้น สนุกสนาน ชักถามและ ตอบคำถามอย่างมีเหตุมีผล กล้าแสดงความคิดเห็น ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ความพอใจในการทำกิจกรรมให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม มีทักษะในการทำงาน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ในทางวิชาการ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในศาสตร์ของการบริหารการศึกษา

2. ในการประยุกต์ใช้ ดังนี้

2.1 ได้รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อเป็นตัวอย่างในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้กับบุคลากรทางการศึกษาและผู้สนใจ

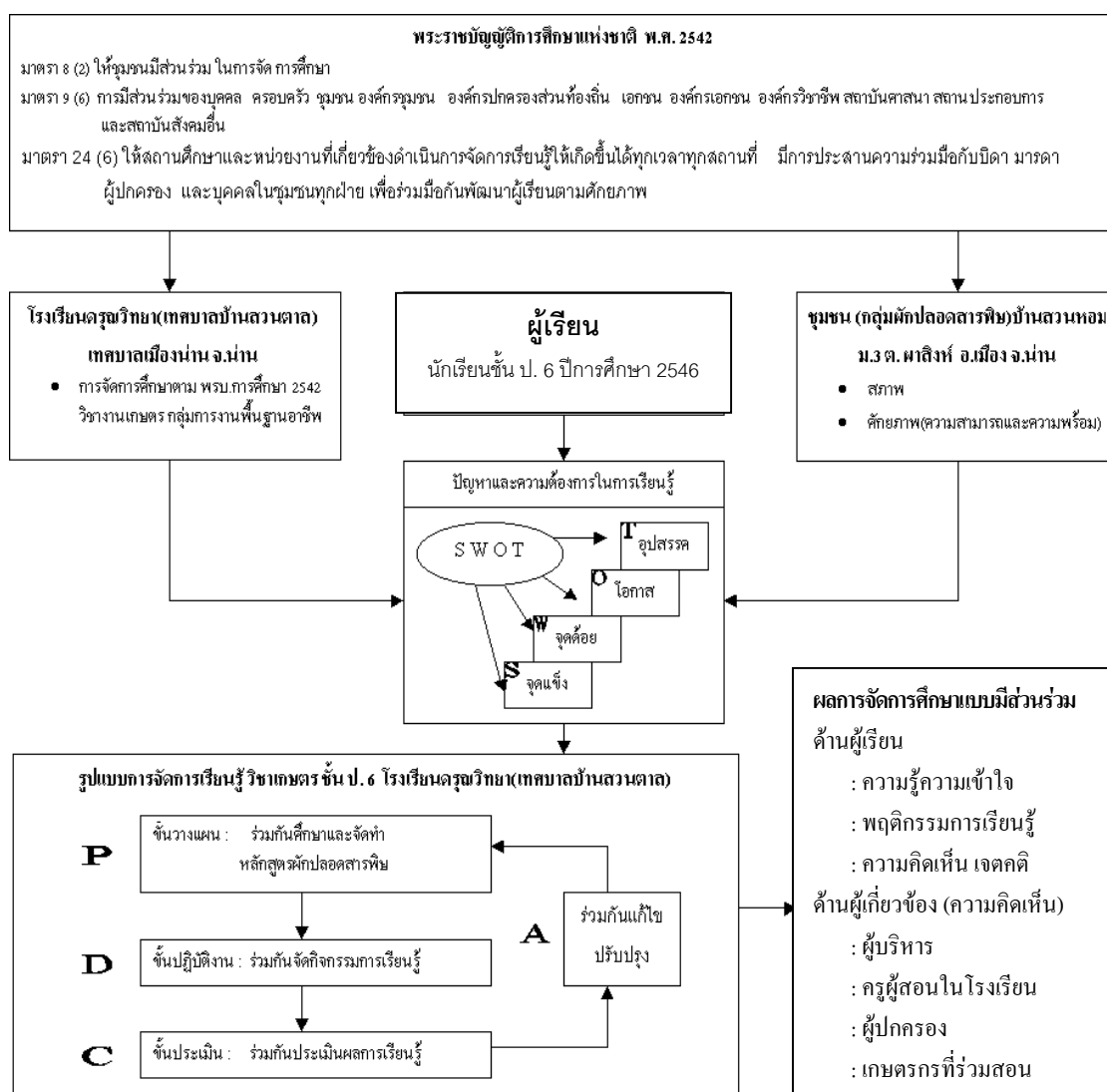
2.2 นำรูปแบบการจัดการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้มาใช้ในการปรับปรุงงานด้านการบริหารการศึกษาของโรงเรียนในการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

2.3 นักเรียนได้มีความรู้ ความเข้าใจและได้ทักษะในการดำเนินชีวิตในชุมชนของตนเอง มากยิ่งขึ้น จากการได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีนิสัยรักการทำงานและสามารถสร้างองค์ความรู้ ด้วยตนเองได้

2.4 โรงเรียน ชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง ได้เรียนรู้ร่วมกันถึงการสร้างกระบวนการ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน จากเอกสาร ตำรา จากนักวิชาการต่าง ๆ และจากผลงานวิจัยที่ผ่านมา เพื่อนำมากำหนดเป็น กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีจุดประสงค์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดกรอบแนวคิดขั้นต้นของการวิจัยและใช้เป็นความรู้ เพื่อทำความเข้าใจกับการศึกษาวิจัย การอภิปรายผลของข้อมูลการวิจัย รวมถึงการสรุปผลและอภิปรายผลการวิจัย ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยในเชิงคุณภาพ ดังนั้นเพื่อการบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแยกเป็น 4 ตอน ดังนี้

1. กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของรัฐ

1.1 แผนการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8

1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549)

1.3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

1.4 นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล

1.5 การจัดการศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาล

1.6 หลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ

ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1.7 หลักสูตรพื้นฐานการศึกษา พ.ศ. 2545 กลุ่มสาระการเรียนรู้อาชีพและเทคโนโลยี

1.8 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3. การปลูกผักปลอดสารพิษ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของรัฐ

1.1 แผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของปวงชนชาวไทย ในอนาคตที่ถูกระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ควรจะมีองค์ประกอบ

ทางด้านจิตใจและสังคมที่มีวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีจริยธรรม มีคุณธรรม มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ร่วมในกระบวนการพัฒนา มีความเป็นไทย ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีองค์ประกอบด้านสติปัญญาที่คิดกว้าง คิดไกล ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการประดิษฐ์ ค้นคว้า รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีองค์ประกอบในด้านสุขภาพพลานามัยที่มีสุขภาพจิตดี เจริญเติบโตสมวัย ร่างกายแข็งแรงปราศจากโรคภัยที่ป้องกันได้ ปราศจากสารพิษและสารเสพติด (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 :15 – 16) และองค์ประกอบด้านการประกอบอาชีพที่มีทักษะ มีคุณธรรมและเจตคติที่ดีต่อการประกอบสัมมาอาชีพและสามารถสร้างและพัฒนาสัมมาอาชีพ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่จะทำให้ “คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุขและสิ่งแวดล้อมยั่งยืน”

ประเด็นปัญหาหลักของการจัดการศึกษาประการหนึ่ง ที่ระบุในบทสรุปผลการดำเนินงาน และปัญหาแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 42 – 45) คือ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ ที่จะสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในสถานศึกษาและชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะการอาศัยเฉพาะงบประมาณการศึกษาของภาครัฐทางเดียวทำให้ การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาจะไม่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเท่าที่ควร

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาที่ถูกระบุไว้ เพื่อให้บรรลุผลการพัฒนาตามปฏิธานและจุดเน้น การพัฒนาการจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 65) ข้อที่ 4 ระบุว่า ส่งเสริม สนับสนุนและประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนและภาคเอกชน ร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา และเพื่อให้ผู้ผ่านการศึกษามีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะสำคัญดังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยที่กำหนดไว้ จึงกำหนดให้มีนโยบาย (ข้อที่ 3) การปฏิรูปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน โดยเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ รวมทั้งให้หลักสูตรมีความคล่องตัวและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติและการพัฒนาประชาคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 73) มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษามี ดังนี้ (1.) รมรณรงค์ให้บุคคล ครอบครัวและชุมชน เห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (3.) ปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร รายวิชาและขั้นตอนการอนุมัติหลักสูตร ให้มีความยืดหยุ่นเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น (6.) ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรทุกระดับ ทุกประเภท ให้มีความยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากครอบครัว ชุมชนและสถานประกอบการมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนตามหลักสูตร (12.) พัฒนาการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้

ด้วยตนเอง ทักษะการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ เพิ่มพูนความสามารถในการใช้และพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีนิสัยรักการแสวงหาความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง การศึกษาค้นคว้าจากแหล่งความรู้ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ศูนย์วิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถานรวมทั้งจากชุมชนและสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น (14.) ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การวิจัยวัฒนธรรมพื้นฐานบ้านในท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง และสนับสนุนให้นำผลการวิจัยดังกล่าว มาพัฒนาการเรียนการสอน (15.) นำแนวทางวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม ให้เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่น และการกำหนดนโยบาย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 81 - 83) ข้อที่ 6 ของการปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ โดยมุ่งให้เกิดสมานฉันท์ระหว่างบุคลากรและหน่วยงาน รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างองค์กร การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและสถานศึกษา ตลอดจนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ให้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษาโดยมีเป้าหมาย (5.) ให้ประชาชน ครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา องค์กรของรัฐและเอกชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาในสถานศึกษาทุกแห่งด้วยมาตรการ (6.) ส่งเสริมให้ครอบครัว ชุมชน เอกชน และสถาบันทางศาสนา มีความเข้าใจตระหนักในความสำคัญของการศึกษา และมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ กำหนดนโยบายการจัดการศึกษา การกำหนดและพัฒนาหลักสูตรและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และ (7.) ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและนำผลการวิจัยมาใช้ เพื่อพัฒนาการบริหารและการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวางและ เพื่อให้แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีผลในทางปฏิบัติได้มีการแปลงแผนฯสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษาและหน่วยปฏิบัติ จัดทำและดำเนินโครงการในระดับปฏิบัติ และจัดทำกิจกรรมให้สอดคล้องกับภารกิจและแนวทางที่หน่วยงานกลางทั้งในระดับกระทรวงและจังหวัดกำหนด (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 132 - 133). โดยความร่วมมือของหน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ รวมทั้งครอบครัว ชุมชน ทั้งนี้เพื่อยังประโยชน์ต่อเด็ก เยาวชน และประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับประโยชน์จากการดำเนินการตามแผนและโครงการโดยตรง

การบริหารและการจัดการ ยึดกระบวนการด้านการบริหารจัดการในกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ โดยการประสานความร่วมมือของหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งครอบครัวและชุมชนอย่างใกล้ชิด (5.) สถานศึกษาและหน่วยงานระดับปฏิบัติ ซึ่งรวมถึงสถาบันทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการนำแผนไปปฏิบัติให้บังเกิดผลต่อเด็กตามแผนโดยตรง ดำเนินการโดยความร่วมมือ กำกับและส่งเสริมของชุมชน ซึ่ง (7.) ครอบครัวและชุมชน ถือว่าเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเลี้ยงดูบุตรหลานของตน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 134 - 135) รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการกำหนด

นโยบาย แนวทางปฏิบัติ ให้การสนับสนุน ตลอดจนการตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาและหน่วยปฏิบัติต่าง ๆ

1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ได้กล่าวถึง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับปรุงหลักสูตร (สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์. 2544 : 56 - 72) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ สุขภาพแข็งแรง คิดเป็น ทำเป็น มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิธีคิดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อส่วนรวม รวมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานให้เกิดความสมดุล ในการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมีแนวทางพัฒนา ด้านการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

ส่งเสริมสร้างความเข้าใจและกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด ได้ทดลองปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ สามารถแสวงหาและสร้างความรู้ด้วยตนเองที่นำไปสู่การรู้จักคิด วิเคราะห์ กลั่นกรอง เลือกรับข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมใหม่ ๆ อย่างรู้เท่าทันควบคู่กับการปรับปรุงวิธีการสอบและการวัดผลให้สะท้อนถึงความรู้ ความเข้าใจ และสติปัญญาของนักเรียนนักศึกษา

ปรับปรุงการจัดหลักสูตรให้มีความหลากหลายยืดหยุ่น สามารถปรับให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่น โดยเพิ่มเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ เช่น ภาษาต่างประเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น รวมทั้งเนื้อหาสาระทางด้านศิลปกรรม วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ อย่างจริงจัง

สนับสนุนให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนและสถาบันทางศาสนา มีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น เพื่อสร้างทางเลือกที่มีความสอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายได้อย่างหลากหลายและเหมาะสม

เสริมสร้างความพร้อมของสถาบันการศึกษาและฝึกอบรม ทั้งในด้านโครงสร้างการบริหารจัดการ ด้านระบบการเรียนการสอนและหลักสูตรและด้านบุคลากรให้ได้มาตรฐานและคิดเป็นสากลมากขึ้น เพื่อสนับสนุนบทบาทของประเทศในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาและวิทยาการของภูมิภาค

ส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนและประชาคม อาศัยกลุ่มแกนวิทยากร กระบวนการจากทุกภาคส่วน จัดให้มีเวทีสร้างความเข้าใจ เรียนรู้และดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ร่วมกันอย่างต่อเนื่องควบคู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้คนในชุมชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ได้รับการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการและปฏิบัติเป็นอาชีพได้ ตลอดจนสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เท่าทันโลก

ค้นหาศักยภาพของชุมชน ให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเป็นแกนประสานรวบรวมองค์ความรู้ในพื้นที่ ทำวิจัยร่วมกับชุมชน เพื่อจัดทำแผนที่การตั้งถิ่นฐานแสดงทุนทางสังคมเศรษฐกิจ และทรัพยากรควบคู่ไปกับการสร้างฐานข้อมูล และจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาเพื่อติดตามและการดำเนินงานของชุมชน

พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์ความรู้ของชุมชนที่สั่งสมมานาน ได้มีการปรับใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม สามารถเชื่อมโยงกับการผลิตในสาขาต่าง ๆ และวิถีชีวิตความเป็นอยู่โดยส่งเสริมให้มีการจัดทำระบบฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงทั่วถึง รวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่ชุมชนให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ได้เน้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับเป็นหลักสูตรเพื่อใช้พัฒนาคน เพื่อให้คนสามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น คนที่มีคุณภาพจะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติให้หลุดพ้นจากภาวะวิกฤตได้ ช่วยกันพัฒนาระบบเศรษฐกิจภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง มีเสถียรภาพและมีภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และสามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ต้องอาศัยกระบวนการปฏิรูปการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต เข้ามาจัดการศึกษาให้กับคนในชาติ โดยการรวมตัวของชุมชนและประชาคมอาศัยกลุ่มแกนวิทยากรกระบวนการจากทุกภาคส่วน จัดให้มีเวทีสร้างความเข้าใจ เรียนรู้และดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ควบคู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้คนในชุมชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับศักยภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม ได้รับการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการและปฏิบัติเป็นอาชีพได้ ตลอดจนสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เท่าทันโลก

1.3 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีแนวนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 6 - 16) ที่สำคัญ คือ

มาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

มาตรา 9 (5) ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา (6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา และสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 24 (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 58 (2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

จึงสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดแนวทางในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กรท้องถิ่น โดยรัฐเป็นผู้กำหนดหลักสูตรแกนกลางและให้สถานศึกษาเป็นผู้จัดทำหลักสูตร โดยมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง และมีส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครัวครัวชุมชน องค์กรชุมชน และอื่น ๆ ในการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายใน เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เป็นแนวทางที่จะมุ่งเน้นให้การศึกษา ตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง แต่ในรูปแบบเดิมนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ และเป็นไปเมื่อสถานศึกษาต้องการให้เข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะบางกิจกรรมเท่านั้น

1.4 นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดเทศบาล

แนวคิดและนโยบายการจัดการศึกษาท้องถิ่น การจัดการศึกษาท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์พัฒนาศักยภาพมนุษย์ (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น. 2541 : 3) ให้มีคุณลักษณะวิถีชีวิต และการจัดการที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมท้องถิ่นและประเทศชาติ

การสนับสนุนการจัดการศึกษาท้องถิ่นของกรมการปกครอง ให้อำนาจผู้ที่มาจากผู้ที่มาจากการเลือกตั้งเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่น ประกอบด้วยบุคลากร 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง ส่วนที่ 2 เป็นพนักงานเทศบาลเป็นฝ่ายข้าราชการประจำ โดยทั้งสองส่วนมีความมั่นคง มีความสัมพันธ์ระหว่างกันทั้ง 2 ส่วน และต้องเคารพซึ่งกันและกัน คำว่า การศึกษาท้องถิ่น หมายความว่า ความรวมถึง วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

วิถีชีวิตของความเป็นคนไทย การศึกษาต้องเป็นไปเพื่ออนาคตของชาติ การศึกษาต้องครอบคลุมถึงวิถีชีวิต การให้โอกาสการทำความเข้าใจในเรื่องการปกครองตนเอง การดูแลชุมชน การสร้างความเอื้ออาทรในชุมชน เทศบาลจึงต้องจัดการศึกษาเพื่อชีวิต ซึ่งปัจจุบันและในอดีตที่ผ่านมา ระบบการศึกษาท้องถิ่นไม่ได้สร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในเรื่องการศึกษาเพื่อชีวิตใด ๆ เลย

นักวิชาการสมัยใหม่ ได้เรียกร้องให้นำความคิดธรรมรัฐหรือประชารัฐ (Good Governance) ซึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับรัฐหรือกับองค์กรใดองค์กรหนึ่งมาใช้ ซึ่งต้องทำงานด้วยเหตุผล เพื่อให้สามารถเข้ากันได้และเคารพซึ่งกันและกัน นักบริหารการศึกษาจึงต้องเก่งในเชิงความคิด เป็นที่พึ่งของฝ่ายการเมืองได้ ขณะเดียวกันมีความสามารถในการประสานความร่วมมือร่วมกับคนในชุมชน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง พระ ผู้นำท้องถิ่นและส่วนราชการได้นักบริหารการศึกษาจะต้องช่วยประสานให้เกิดการหล่อหลอมแนวความคิดที่จะพัฒนาชุมชน หรือท้องถิ่นที่อยู่เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น (คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543 : 7) การดูแลเพียงการศึกษาในโรงเรียนไม่เพียงพอ การศึกษาจะต้องช่วยบรรเทาปัญหาทางสังคมของบ้านเมืองด้วย

การจัดการศึกษาท้องถิ่น (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น. 2542 : 3 - 7) มีหลักการดังนี้

1. เป็นหลักการกระจายอำนาจในการจัดการศึกษาท้องถิ่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่มีใช้ส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียงหน่วยเดียว
2. หลักการมอบภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาท้องถิ่น ให้อยู่ในความรับผิดชอบของท้องถิ่น
3. หลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาและขอบข่ายงานของโรงเรียนเทศบาล ยึดถือตามแบบหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท. 0418/1461 ลงวันที่ 3 กันยายน 2531 เป็นแนวปฏิบัติ (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น. 2534 : 4 - 8) ประกอบด้วยงานหลัก 6 ประการ

1. งานวิชาการ
2. งานกิจการนักเรียน
3. งานบุคลากร
4. งานธุรการ การเงิน และพัสดุ
5. งานอาคารสถานที่
6. งานความสัมพันธ์กับชุมชน

งานวิชาการ

การจัดการศึกษาและขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนเทศบาล ยึดถือตามหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ มท. 0418/1461 ลงวันที่ 3 กันยายน 2531 เป็นแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. การวางแผนงานวิชาการ
2. การจัดการเรียนการสอน
3. การจัดสื่อการสอน
4. การจัดสื่อการเรียนการสอน
5. การวัดผล และประเมินผล
6. การจัดทำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. การจัดบริการห้องสมุด
8. การจัดห้องพิเศษกับการสนับสนุนการเรียนการสอน
9. การสอนซ่อมเสริม

งานวิชาการ หมายถึง งานทุกประเภทในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพ มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งมีขอบข่ายครอบคลุมงานด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน งานด้านการใช้หลักสูตรและงานด้านการนิเทศงานในโรงเรียน

งานกิจการนักเรียน

การจัดการศึกษาและขอบข่ายงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนเทศบาล มีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. การบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย
2. การบริการแนะแนว
3. การจัดกิจกรรมนักเรียน
4. การให้บริการด้านอื่น ๆ

งานกิจการนักเรียน เป็นการปฏิบัติงานเกี่ยวกับนักเรียนที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง แต่เป็นกิจกรรมที่ควบคู่การเรียนการสอนในชั้นเรียน ในลักษณะกิจกรรมต่อเนื่อง เป็นการสนับสนุนการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อช่วยนักเรียนได้พัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่ได้กำหนดไว้

งานบุคลากร

การจัดการศึกษาและขอบข่ายงานบุคลากรของโรงเรียนเทศบาล มีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. การวางแผนงานบุคลากร
2. การมอบหมายงานบุคลากร

3. การพัฒนาบุคลากร
4. การพัฒนางานของบุคลากร
5. การส่งเสริมให้บุคลากรทำงานเป็นกลุ่ม
6. การนิเทศงาน
7. การประเมินผลและการปฏิบัติงานของบุคลากร

งานบุคลากร หมายถึง การปฏิบัติงานเกี่ยวกับบุคคล เพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมเข้ามาปฏิบัติงานด้วยความพอใจและมีประสิทธิภาพ ด้วยการบำรุงรักษา พัฒนาและการให้พ้นจากงานซึ่งประกอบด้วย 8 ประการหลัก คือ การวางแผนบุคลากร การสรรหาบุคลากร การคัดเลือกบุคลากร การจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน การบำรุงรักษาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การประเมินผล การปฏิบัติงานของบุคลากร และการให้บุคลากรพ้นจากการทำงาน

งานธุรการการเงินและพัสดุ

การจัดการศึกษาและขอข่างานธุรการการเงินและพัสดุของโรงเรียนเทศบาล มีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. งานธุรการ
2. งานการเงินและบัญชี
3. งานการพัสดุ
4. งานทะเบียนและเอกสารต่าง ๆ

งานธุรการการเงินและพัสดุเป็นงานที่เกี่ยวกับสารบรรณ งานทะเบียนและสถิติ งานงบประมาณ งานพัสดุ งานการเงินและบัญชี งานเหล่านี้เป็นงานที่ช่วยสนับสนุน งานวิชาการ ซึ่งถือว่าเป็นงานที่สำคัญที่สุดในโรงเรียน ตลอดจนการให้ความสนับสนุนแก่หน่วยงานต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นบรรลุวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ

งานอาคารสถานที่

การจัดการศึกษาการจัดการศึกษาและขอข่างานอาคารสถานที่ของโรงเรียนเทศบาล มีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. การวางแผนการใช้อาคารสถานที่ให้เหมาะสม
2. การจัดบรรยากาศของอาคารและสถานที่ให้เอื้อต่อการใช้ประโยชน์
3. การใช้ประโยชน์ของอาคารสถานที่อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า
4. การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ให้อยู่ในสภาพที่ใช้ประโยชน์ได้คืออยู่เสมอ

งานอาคารสถานที่ของโรงเรียน เป็นการจัดดำเนินการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ได้แก่ อาคารเรียน อาคารประกอบและบริเวณโรงเรียน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการศึกษา โรงเรียนให้ความสนใจ

เป็นพิเศษนับตั้งแต่การจัดหาเพื่อให้ได้มา การจัดสร้าง การควบคุมดูแล การรักษาและการซ่อมแซม ให้อยู่ในสภาพดี และเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน การประเมินผลการใช้อาคารสถานที่

งานความสัมพันธ์กับชุมชน

การจัดการศึกษาการจัดการศึกษาและขอบข่ายงานความสัมพันธ์กับชุมชน ของโรงเรียนเทศบาล มีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. การให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือแก่ชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ
2. การได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ
3. งานกรรมการศึกษาและการสนับสนุนงานของโรงเรียนในด้านวิชาการ ด้านทุนทรัพย์ ด้านแรงงาน และกิจกรรมอื่น ๆ

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีจุดเน้นที่ “การสร้างความเข้าใจอันดี” ต่อกัน ในชุมชน โรงเรียนประถมศึกษาและชุมชนแยกออกจากกันไม่ได้ต่างก็อยู่คู่กันและกัน โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม ไม่ว่าทางตรงและทางอ้อม ขณะเดียวกันหากใช้ชุมชนเป็นแหล่งวิทยาการเพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่เด็ก ก็จะทำให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษา เพราะโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสถาบันทางราชการที่อยู่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด และเป็นศูนย์กลางการศึกษาของชุมชน ดังนั้น ชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่องานของโรงเรียนในทุกด้าน หากชุมชนดีโรงเรียนและครูดี ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของนักเรียนตามไปด้วย

จากลักษณะงานหลัก 6 ประการของสถานศึกษาที่กล่าวมาทั้งหมด งานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของสถานศึกษา แต่งานอื่น ๆ ก็มีความสำคัญเช่นกัน เพราะเป็นงานสนับสนุนงานวิชาการให้บรรลุเป้าหมาย ฉะนั้นงานหลักทั้ง 6 งาน ในสถานศึกษาต้องเอื้อต่อกันโดยมีเป้าหมายที่นักเรียนซึ่งเป็นผลผลิตของโรงเรียนต้องมีคุณภาพ มีความรู้คู่คุณธรรมด้วย

1.5 การจัดการศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาล

การจัดการศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาล หรือ โรงเรียนเทศบาล แต่เดิมเมื่อยังมิได้มีการยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาล (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น. 2537 : 1 – 5) หน้าที่ในการจัดการศึกษาในท้องถิ่นเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดดำเนินการ เมื่อได้จัดตั้งเทศบาลขึ้นแล้ว งานการประถมศึกษาก็เป็นหน้าที่ของเทศบาลที่จะจัดการดำเนินงานต่อไป ทั้งนี้ด้วยเหตุที่การศึกษานั้นถือเป็นการบริการสาธารณะอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับกิจการสาธารณูปโภคอื่น ๆ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2478 ได้กำหนดให้เทศบาลมีหน้าที่จัดการศึกษาเพื่อให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรมเข้าไว้ด้วย หน้าที่ของการจัดการศึกษาส่วนท้องถิ่นจึงต้องอยู่ในความดูแลรับผิดชอบ ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นนั้น ๆ และพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 กำหนดให้มีการโอนโรงเรียนและทรัพย์สินของโรงเรียนมาเป็นของเทศบาลทั้งหมดและหากท้องถิ่นใดมีโรงเรียนไม่เพียงพอ ให้เทศบาล

จัดตั้งเพิ่มขึ้นและดำรงโรงเรียนประถมศึกษาเหล่านั้นด้วยเงินรายได้ของเทศบาลเองโดยผลของพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้ รัฐบาลจึงได้ตราพระกฤษฎีกามอบอำนาจการจัดการประถมศึกษาให้เทศบาลรับไปดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2497 และเทศบาลได้รับโอนโรงเรียนประชาบาลที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ไปดำเนินการเป็นครั้งแรกตั้งแต่ พ.ศ. 2480 โดยเทศบาลได้รับงานไปจัดทำเองทั้งหมด สำหรับครูที่ได้รับโอนไปด้วยนั้นก็คงแต่งตั้งให้ดำรงอยู่อย่างเดิม แต่มีฐานะเป็นพนักงานเทศบาล โดยเหตุที่เทศบาลได้รับเอางานไปจัดทำทั้งหมดอย่างทันทีทันใด เป็นเหตุให้เกิดปัญหาและข้อบกพร่องขึ้นหลายประการ (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น. 2536 : 14) เช่น เทศบาลไม่อาจจัดหาครูมาให้เพียงพอและได้สัดส่วนกับจำนวนนักเรียน การขาดแคลนงบประมาณสำหรับบำรุงการศึกษา ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนเรื่องครู อาคารเรียนและอุปกรณ์ ในด้านการควบคุมโรงเรียนเทศบาลก็ยังขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนี้ ประกอบกับเทศบาลมีภารกิจที่ต้องทำอยู่มาก

เทศบาลบางแห่งเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาน้อย การขาดความสนใจของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องรวมตลอดถึงผู้บริหารเทศบาล จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2486 ได้มีการประชุมผู้แทนของกระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงมหาดไทยและผู้แทนของเทศบาลนครกรุงเทพขึ้น (สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น. 2536 : 14) ได้ตกลงกันว่า การที่เทศบาลต้องการโอนโรงเรียนประชาบาลไปทำด้วยนั้น เป็นการเพิ่มภาระให้เทศบาลเป็นอันมาก เพราะทางเทศบาลยังมีรายได้ไม่พอเพียงและยังขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญในเรื่องการจัดการศึกษา เป็นเหตุให้การจัดการศึกษาในเขตเทศบาลไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร จึงมีมติให้กระทรวงศึกษาธิการรับคืนโรงเรียนไปจัดทำก่อน จนกว่าเทศบาลจะมีงบประมาณพอเพียงแล้วจึงรับโอนไปดำเนินการต่อไป กระทรวงศึกษาธิการจึงได้รับโอนโรงเรียนกลับมาดำเนินการโดยอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของศึกษาธิการจังหวัดและศึกษาธิการอำเภอ

ต่อมามีการโอนโรงเรียนประชาบาลให้เทศบาลเป็นครั้งที่สอง โดยมีการประชุมระหว่างกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ ให้เทศบาลไปดำเนินการ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2498 เป็นต้นไป การโอนโรงเรียนประชาบาลไปให้เทศบาลในครั้งนี้ ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่าเทศบาลอีกจำนวนมากยังไม่พร้อมที่จะรับโอนการศึกษาประชาบาลมาดำเนินการตามข้อตกลงได้ เนื่องจากรายได้ของเทศบาลไม่พอเพียงในอันที่จะจัดการศึกษาให้เป็นไปด้วยดีได้ การศึกษาประชาบาลในเขตเทศบาลจึงยังเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการอยู่ แต่อย่างไรก็ดีจึงถือว่าเทศบาลได้พยายามเข้าร่วมในการจัดการศึกษาประชาบาลมากขึ้น ด้วยการให้ความร่วมมือกับจังหวัดและอำเภอ ในกิจกรรมทางการศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ มากขึ้น

การโอนโรงเรียนประชาบาลในครั้งนี้สาม จากผลของการโอนโรงเรียนประชาบาลไปให้เทศบาลในครั้งนี้สอง จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในเขตเทศบาลยังเป็นภาระและหน้าที่ของรัฐบาลอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องจากความไม่เหมาะสมหลายประการ อาทิ โรงเรียนเทศบาลยังมีครูที่เป็น

ข้าราชการอยู่จำนวนมาก ทำให้ไม่สะดวกในการปกครองบังคับบัญชา เพราะขัดต่อพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนสามัญ บางคราวครูใหญ่เป็นพนักงานเทศบาลแต่ครูน้อยที่อยู่ได้บังคับบัญชาเป็นข้าราชการ การปกครองผู้ได้บังคับบัญชาทำให้ไม่สะดวกด้วยประการทั้งปวง ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ในปี พ.ศ. 2503 รัฐบาลอันมี ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้มีบัญชากระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงศึกษาธิการร่วมกันพิจารณาเรื่องการศึกษาประจำตำบลเป็นข้าราชการพลเรือน และวางโครงการพัฒนาท้องถิ่นโดยเอาเรื่องโรงเรียนเข้าร่วมด้วย และมุ่งหมายที่จะให้โรงเรียนเป็นของท้องถิ่น ราษฎรในท้องถิ่นเป็นผู้ออกค่าจ้างครูและค่าใช้สอยอื่น ๆ และรัฐมนตรีได้มีมติเกี่ยวกับการโอนโรงเรียนไว้ดังนี้

พ.ศ. 2504 ให้โอนโรงเรียนและข้าราชการครู ที่อยู่ในสังกัดกรุงเทพมหานครและธนบุรี

พ.ศ. 2505 ให้โอนโรงเรียนและข้าราชการครู ที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนอำเภอ

พ.ศ. 2504 ให้โอนโรงเรียนและข้าราชการครู ที่อยู่ในเขตเทศบาลอื่น ๆ ทั้งหมด

ส่วนในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการโอนนั้น ให้ปฏิบัติ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาในเขตเทศบาลนั้น ควรมีกรรมการชุดหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการอำนวยการศึกษาของเทศบาล โดยมีผู้แทนกระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนเทศบาลเข้าร่วมเป็นกรรมการด้วย ให้กรรมการชุดนี้มีหน้าที่ในการควบคุมจัดการศึกษา

2. ส่งเสริมให้เทศบาลพยายามรับโอนโรงเรียนประจำตำบลไปดำเนินการให้มากที่สุด เว้นแต่โรงเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการสงวนไว้ปรับปรุงในทางวิชาการและเป็นตัวอย่างเท่านั้น นอกจากนั้นเทศบาลอาจจัดการศึกษาภาคมัธยมได้ (หมายถึงประถมศึกษาตอนปลายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ)

3. กระทรวงศึกษาธิการควรจ่ายเงินอุดหนุน เป็นการช่วยเหลือการศึกษาในเขตเทศบาล ซึ่งอาจดำเนินการเป็นรายหัวนักเรียน หรือวิธีอื่นที่จะได้พิจารณาต่อไป

เทศบาลเป็นนิติบุคคล เป็นทบวงทางการเมือง และเป็นส่วนราชการที่รับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาของเทศบาล ซึ่งในมาตรา 50 (6), 53 (1), 56 (1) แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ระบุให้เทศบาลมีหน้าที่ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม โดยจัดการศึกษาภายในเขตเทศบาล การจัดตั้งการรักษา การควบคุมและการบริหารโรงเรียนเทศบาล

คณะรัฐมนตรีได้มีมติโอนการจัดการศึกษาในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับในส่วนที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลมาให้ท้องถิ่น คือ เทศบาลเป็นผู้ดำเนินการโดยมอบให้กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบด้านวิชาการ และกระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบด้านธุรการ ส่วนในทางปฏิบัติกระทรวงศึกษาธิการจะเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการออกพระราชบัญญัติประถมศึกษา ระเบียบเกี่ยวกับการจัดเด็กในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ระเบียบเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร สื่อ และ

การประเมินผล ส่วนกระทรวงมหาดไทยจะดำเนินการในด้านพัฒนาบุคลากร การสนับสนุน ด้านงบประมาณ (กรมการปกครอง. 2535 : 25) มอบหมายให้กรมการปกครองดำเนินการในการจัดการศึกษาของเทศบาล เรียกว่า สำนักบริหารการศึกษา ในการดำเนินงานของสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่นได้ ปฏิบัติส่งเสริมการจัดการศึกษาของเทศบาลภายใต้คำขวัญที่ว่า “มีวินัย ใฝ่วิชา ร่วมใจพัฒนา สร้าง ศรัทธามวลชน” โดยกำหนดให้ส่วนกลางมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษามีหน้าที่ เกี่ยวกับการศึกษา ดังนี้

1. กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่และความรับผิดชอบควบคุมส่งเสริมในด้านธุรการเกี่ยวกับ นโยบายและการจัดการศึกษาของท้องถิ่นให้เป็นไปตามเป้าหมาย จัดสรรเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เป็นหน่วยประสานงานกับหน่วยราชการอื่นที่เกี่ยวข้อง ให้คำแนะนำส่งเสริมและช่วยเหลือ หน่วยการปกครองท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาและข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของ กระทรวงมหาดไทย

2. กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมและส่งเสริมด้านวิชาการและมาตรฐาน การศึกษาของท้องถิ่น พิจารณาดำเนินการเกี่ยวกับคุณภาพ มาตรฐาน คุณภาพการศึกษา การกำหนดหลักสูตร แบบเรียน แนวการสอน ตลอดจนการวัดผลและช่วยเหลือในการนิเทศการศึกษา

3. คณะกรรมการพนักงานเทศบาล (ก.ท.) มีหน้าที่ส่งเสริมและนโยบายด้านการบริหารบุคคล เช่น การบรรจุแต่งตั้ง กำหนดตำแหน่งและวินัยของพนักงานครูท้องถิ่น

1.6 หลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533)

การจัดหลักสูตรกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพในระดับประถมศึกษา เป็นการจัดมวลประสบการณ์ พื้นฐานที่จำเป็นและสามารถเกื้อกูลให้ผู้เรียนได้เข้าใจตนเอง มุ่งให้ผู้เรียนทำงานเป็น มีนิสัยรักการทำงาน และรู้จักปรับปรุงงานอยู่เสมอ กำหนดให้เรียนทั้งงานบังคับและงานเลือก งานบังคับ คือ งานบ้าน และงานเกษตร ส่วนงานเลือกได้แก่ งานประดิษฐ์และงานช่างกับงานอื่น ๆ

1. ความมุ่งหวังที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน

หลักสูตรกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ มุ่งสอนให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ ทำงานเป็น มีนิสัยรักการทำงาน และรู้จักปรับปรุงงานอยู่เสมอ มีรายละเอียด ดังนี้

- 1.1 ทำงานเป็น คุณสมบัติของผู้ทำงานเป็น คือ มีความรู้และทักษะในการทำงาน ทักษะ ดังกล่าว ได้แก่ ทักษะการใช้มือและเครื่องมือทำงาน ทักษะกระบวนการทำงาน และนิสัยการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น

- 1.2 มีนิสัยรักการทำงาน ซึ่งจะเกิดขึ้นต่อเมื่อ ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่เป็นพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ คือ ความรู้และความสามารถ เจตคติที่ดีต่องาน มีนิสัยที่ดีในการทำงาน

1.3 มีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ

2. โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ

โครงสร้างหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ได้ปรับปรุงให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น โดยกำหนดให้ทุกชั้นมีงานเลือก เพื่อให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจ ความถนัดและสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น

2.1 ชั้น ป.1 - 4 งานเลือกมี 2 งาน คือ งานประดิษฐ์และงานช่างกับงานอื่น ๆ

2.2 ชั้น ป.5 – 6 งานเลือกมี 2 งาน คือ งานประดิษฐ์และงานช่าง กับงานที่เตรียมไปสู่อาชีพ ในช่วงชั้นนี้ต้องการเน้นงานที่เตรียมไปสู่อาชีพมากกว่างานเลือกประเภทอื่น จึงจัดเป็นประเภทงานบังคับเลือก ในการเรียนการสอนนอกจากจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่จำเป็นในด้านอาชีพแล้ว ยังต้องการให้ผู้เรียนได้เห็นโลกกว้างของการทำงาน ซึ่งจะช่วยให้เลือกอาชีพได้เหมาะสมขึ้น

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็นกลุ่มว่าด้วยการทำงานและสร้างนิสัยในการทำงาน ฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมาย จึงต้องให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด

1.7 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2545 กลุ่มสาระการเรียนรู้อาชีพและเทคโนโลยี

เพื่อให้การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องสนับสนุน ส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล

การกำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 5) ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนแบ่งเป็น 8 กลุ่มสาระ ดังนี้

1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์
4. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา
6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ
7. กลุ่มสาระการเรียนรู้การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2542 : 5). ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ สำหรับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและเทคโนโลยี มีดังนี้

สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัว

มาตรฐาน ง 1.1 เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะ มีคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงานทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ในการทำงานเพื่อการดำรงชีวิตและครอบครัวที่เกี่ยวกับงานบ้าน งานเกษตร งานช่าง งานประดิษฐ์ และงานธุรกิจ

มาตรฐาน ง 1.2 มีทักษะ กระบวนการทำงาน การจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ไขปัญหาในการทำงาน รักการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่องาน

สาระที่ 2 การอาชีพ

มาตรฐาน ง 2.1 เข้าใจ และมีทักษะ มีประสบการณ์ในงานสุจริต มีคุณธรรม มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ และเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต

สาระที่ 3 การออกแบบเทคโนโลยี

มาตรฐาน ง 3.1 เข้าใจธรรมชาติและกระบวนการของเทคโนโลยี ใช้ความรู้ ภูมิปัญญา จินตนาการและความคิดอย่างมีระบบในการออกแบบ สร้างสิ่งของเครื่องใช้ วิธีการเชิงกลยุทธ์ตามกระบวนการเทคโนโลยี สามารถตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีในทางสร้างสรรค์ต่อชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อมโลกของงานและอาชีพ

สาระที่ 4 เทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐาน ง 4.1 เข้าใจ เห็นคุณค่า และใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ ในการสืบค้นข้อมูล การเรียนรู้ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การทำงานและอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและมีคุณธรรม

สาระที่ 5 เทคโนโลยีเพื่อการทำงานและอาชีพ

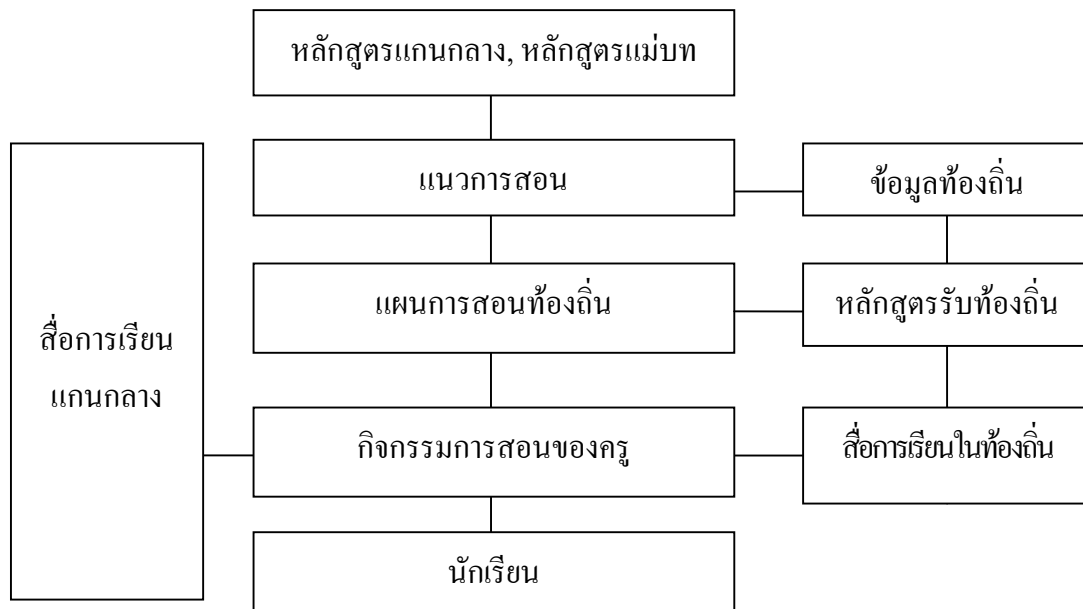
มาตรฐาน ง 5.1 ใช้เทคโนโลยีในการทำงาน การผลิต การออกแบบ การแก้ปัญหา การสร้างงาน การสร้างอาชีพสุจริตอย่างมีความเข้าใจ มีการวางแผนเชิงกลยุทธ์ และมีความคิดสร้างสรรค์

1.8 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เน้นการส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงความหลากหลายของท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันทั้งด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้นหลักสูตรฉบับนี้ จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดทำรายละเอียดในส่วนที่เป็นของท้องถิ่นได้ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นและปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมโดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) ถือว่าเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่จะทำให้ผู้เรียนได้เกี่ยวข้อง ผูกพัน พัฒนาทำกินในท้องถิ่นของตนเองตลอดไป หลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้สอนปรับเปลี่ยนเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ตามความสามารถของผู้สอนว่าจะสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ดีเพียงใด

การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 67) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่น ดังนี้ หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียด เนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ ที่จัดทำเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพและสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพและสังคมให้ดียิ่งขึ้น หลักสูตรท้องถิ่น จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ดังแผนภูมิ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรระดับท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2534 : 16)

การจัดทำและพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ การปรับเปลี่ยนเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรม การเรียนการสอน พัฒนาการสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติมและจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาต

2. การจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ จะต้องอนุมัติตามขั้นตอนก่อนนำไปใช้

จุดเน้นของหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่มีจุดเน้นสำคัญ 2 ประการ คือ

1. เนื้อหาสาระเป็นเรื่องราวของท้องถิ่น ที่จะกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ควรเจาะลึกและมากพอที่จะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจ จนสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่สภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นให้ได้ขึ้น ทั้งช่วยให้มีความรักท้องถิ่น และไม่คิดอพยพหลบหนีไปจากบ้านเกิด

2. กระบวนการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่นและมุ่งใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นเข้ามาช่วยอย่างใกล้ชิด

การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นมี 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน
2. กำหนดความต้องการความจำเป็นของท้องถิ่น
3. กำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์ของการเรียนรู้
4. จัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือเนื้อหากิจกรรม
5. จัดทำแผน คู่มือและสื่อ
6. ปรับปรุงและพัฒนา

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมใน 6 ขั้นตอน (บัวผัน ลัดทิดา. 2540 : ค)

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดปัญหา สมาชิกของชุมชนได้อภิปรายถึงปัญหาของชุมชนในเชิงเปรียบเทียบอดีตและปัจจุบัน และกำหนดปัญหาร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 หาสาเหตุของปัญหา สมาชิกได้นำปัญหาที่ร่วมกันพิจารณาจัดลำดับความสำคัญแล้วอภิปรายถึงสาเหตุแต่ละปัญหา

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาแนวทางเพื่อแก้ปัญหาอภิปรายถึงแนวทางแก้ปัญหา ที่ได้จัดลำดับพร้อมสาเหตุไว้ในที่สุดได้ข้อตกลงร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาหลักสูตร หลังจากได้กำหนดปัญหาที่จะแก้ร่วมกัน กำหนดเป็นหลักสูตรการแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยผู้รู้ในชุมชน และนักวิชาการนอกชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหา เป็นการดำเนินการโดยนำความรู้ไปปฏิบัติจริง

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามผล เพื่อติดตามผลการดำเนินการหลักสูตรได้ผลเพียงไร โดยพิจารณาในด้านของประสบการณ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนและสรุปบทเรียนร่วมกัน

การมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในการแก้ปัญหาร่วมกันและสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติจริงสามารถแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชน แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดการพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม นอกจากจะเป็นไปได้แล้ว ยังทำให้ชุมชนได้มีการเรียนรู้ในปัญหาและการแก้ปัญหาร่วมกันได้อย่างน่าพึงพอใจ

การพัฒนาหลักสูตร

ท้องถิ่นหรือองค์กร ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน หมายถึง องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนระดับต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน ชุมชน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

หลักสูตรฉบับปรับปรุง เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นลักษณะนี้ ท้องถิ่นสามารถทำได้กับทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยต้องไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหาและคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท

2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา

เป็นการปรับลดหรือเพิ่มรายละเอียดของเนื้อหา จากหัวข้อหรือขอบข่ายที่ระบุไว้ในคำอธิบายของกลุ่มประสบการณ์ ทั้งนี้ต้องไม่ทำให้จุดประสงค์ ขอบข่ายของเนื้อหาและคาบเวลาเรียน ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บทเปลี่ยนแปลงไป

3. การจัดทำเนื้อหา/รายวิชาใหม่

ท้องถิ่นสามารถทำคำอธิบายในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เพิ่มเติมในกรณีที่พบว่าเนื้อหา ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้นั้นไม่ปรากฏในหลักสูตร โดยเฉพาะในกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพและกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ซึ่งต้องไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในโครงสร้างเปลี่ยนแปลงไป

4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

ลักษณะนี้เป็นการปรับปรุง เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหาและสภาพท้องถิ่น

5. การทำสื่อการสอนเพิ่มเติม

เป็นการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือ หนังสือเสริมประสบการณ์หรือแบบฝึกหัดต่าง ๆ และเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่น ๆ ที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ โดยให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้การเรียนการสอนที่ท้องถิ่นพัฒนาขึ้นมาใหม่นี้ อาจจะใช้คำอธิบายรายวิชาที่มีอยู่แล้วหรือเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ก็ได้

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถจะดำเนินการได้ทั้ง 5 ลักษณะดังที่กล่าวมานี้ก่อนการลงมือพัฒนาท้องถิ่นจะต้องวิเคราะห์สภาพของท้องถิ่น โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศจากศูนย์ข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบการตัดสินใจ ควรมีการดำเนินการในรูปของคณะทำงาน และในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องพัฒนาทั้ง 5 ลักษณะไปพร้อม ๆ กัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 5) แล้วแต่ผลการวิเคราะห์ว่าควรพัฒนาในลักษณะใด

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

โคเฮน และ ออฟฮอฟ. (ชูชาติ พ่วงสมจิตร. 2540 : 11; อ้างอิงจาก โคเฮน และ ออฟฮอฟ. 1977. Rural development participation : measure for project design implementation and evaluation) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในทัศนะของการพัฒนาชนบท ว่า “การมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วยการมีส่วนเกี่ยวข้องของประชาชน 4 ประการ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจว่าจะทำอะไรและด้วยวิธีการอย่างไร (2) มีส่วนในการดำเนินโครงการ ตัดสินใจในการใช้ทรัพยากร สนับสนุนโครงการและร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ (3) มีส่วนในการแบ่งปันผลประโยชน์อันเกิดจากโครงการพัฒนาและ (4) มีส่วนในการประเมินผลโครงการ”

ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2540 : 12; อ้างอิงจาก นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า 177 - 194) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้นกับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย นอกจากความหมายข้างต้นแล้ว ยังได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้อีกความหมายหนึ่งในรูปของสมการ ว่า

การมีส่วนร่วม = ความร่วมมือร่วมใจ + การประสานงาน + ความรับผิดชอบ

Participation = Cooperation + Coordination + Responsibility

โดยให้ความหมายของความร่วมมือร่วมใจว่า หมายถึง ความตั้งใจของบุคคลที่จะมาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

การประสานงาน หมายถึง ห่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพในการกระทำกิจกรรมหรือการงาน

ความรับผิดชอบ หมายถึง ความรู้สึกผูกพันในการกระทำงานและทำให้เชื่อถือไว้วางใจ

โดยสรุป ความหมายโดยทั่วไปของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจการใด ๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชน

ความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน (อุทัย คุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540 : 93 – 94) เริ่มจากลำดับขั้นโดยคร่าวๆ ดังนี้

1. แสวงหาระบบหรือกลไกที่จะสร้างหรือพัฒนาบุคลากร ให้มีทัศนคติและวิสัยทัศน์ที่เอื้อต่อการเกิดความร่วมมือและการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือแสวงหาช่องทางที่จะนำมาซึ่งการปฎิภาหหรืออย่างจริงจังร่วมกัน ระหว่างผู้ที่มีมองเห็นประเด็นปัญหา มีทัศนคติ หรือมีวิสัยทัศน์ร่วมกันอยู่แล้ว.

2. เมื่อผ่านการปฎิภาหหรือและมองเห็นปัญหาร่วมกันแล้วขยายไปสู่การร่วมคิด วิเคราะห์ กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา และวางแผนกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การร่วมมือกันจัดกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ ที่จะช่วยแก้ไขปัญหานั้นที่ประสบอยู่ และพัฒนาทัศนคติ ความสามารถ สถิติปัญญาของบุคคล เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและเกิดบูรณาการในการศึกษาชุมชน

3. จัดกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการจัดการ ตามกิจกรรมที่กำหนด โดยมีการสรุป ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนากิจกรรมและการเรียนรู้ไปอย่างต่อเนื่อง

4. แสวงหาแนวทางของการขยายความคิด กิจกรรม การเรียนรู้ไปสู่ประชาชนในชุมชน และภาคีอื่น ๆ เพื่อขยายการมีส่วนร่วมให้ทั่วถึง และผลักดันให้เกิดโครงสร้างของกิจกรรมแบบ แนวราบอย่างต่อเนื่องในชุมชน

5. สสำรวจหารูปแบบและระบบของความร่วมมือและความสัมพันธ์กับภาคีอื่น ๆ ภายนอกชุมชน ที่จะพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อความเข้มแข็งของบุคคล โรงเรียนและชุมชน เช่น เครือข่ายงานพัฒนาในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นบูรณาการ

การดำเนินงานของทางโรงเรียนและชุมชน (อุทัย คุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540 : 100 – 102) ควรก่อผลให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เพิ่มมากขึ้นจากทุกฝ่าย คือ ในด้านปริมาณ มีชาวบ้านและภาคีอื่นๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนเข้าร่วมมากขึ้น หลากหลายขึ้น ทั้งส่วนบุคคล และกลุ่ม ในด้านคุณภาพ การมีส่วนร่วมต้องมีทั้งการร่วมคิด ร่วมเสนอแนะ ร่วมตัดสินใจ ร่วมเลือกสรร ร่วมดำเนินการ ฯลฯ บนพื้นฐานของความเข้าใจในวัตถุประสงค์ ไม่ใช่การมีส่วนร่วมในฐานะของ

ผู้รับเชิญมาเข้าร่วม บทบาทของการมีส่วนร่วม ขยายจากด้านการศึกษาโดยเฉพาะไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งในปัจจัยอื่น ๆ ต่อไป

ศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชน ในระยะยาวชุมชนควรมีศักยภาพในด้านต่าง ๆ มากขึ้น มีปัจจัยแห่งความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นในชุมชน โดยมีเครื่องชี้วัด ดังนี้

1. ชุมชนมีความสามารถเพิ่มขึ้นจากเดิมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (เช่น แก้ปัญหาได้เร็วขึ้น มีวิธีการในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น ฯลฯ)
2. เกิดโครงสร้างของความร่วมมือแบบแนวราบเพิ่มขึ้นในความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ของชุมชน
3. เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายมากขึ้นในชุมชน เพื่อลดการพึ่งพิงภายนอกให้น้อยลง
4. การบริโภคเปลี่ยนแปลงไป จาก เงินออม หนี้สิน การพนัน ยาเสพติด หรืออบายมุข การอุปโภคบริโภคทรัพยากรท้องถิ่น
5. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติมีเพิ่มมากขึ้น ไม่ซ้ำอยู่ที่คนกลุ่มเดียว
6. ความสัมพันธ์เชิงสังคมมากขึ้น จากกรณีขัดแย้งลดน้อยลง ความร่วมมือในกิจกรรมที่มีรายได้หรือผลประโยชน์ มีเพิ่มขึ้น
7. การปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น จากกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาชุมชน

ชุมชน หมายถึง ประชาชนหลาย ๆ ครอบครัวได้ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยในชนบทจะมีการกำหนดชื่อชุมชนว่า เป็นหมู่บ้าน และในเมืองก็มีการกำหนดชื่อของชุมชนเมืองที่แตกต่างกันออกไป ประชาชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันดังกล่าว ได้มีกิจกรรมร่วมกัน อาทิ กิจกรรมทางศาสนา ประเพณีอยู่เป็นประจำทุกปี ลักษณะวัฒนธรรมประเพณี หรืออาชีพของครอบครัวในชุมชนชนบท (บุญยัง หมั่นดี และคณะ. 2542 : 8) ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก แต่ในชุมชนเมืองจะมีความหลากหลายมากกว่าในชนบท

บุญยัง หมั่นดี และคนอื่น ๆ. (2542 : 9) ได้เสนอแนวคิดและความเชื่อในการศึกษาเงื่อนไข และเครื่องมือที่เอื้อให้เกิดกระบวนการทำงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

1. เชื่อว่าชุมชนแต่ละชุมชนย่อมมีประวัติความเป็นมา มีวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน มีภูมิปัญญา มีการเปลี่ยนแปลง และมีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่ชาวบ้านให้ความนับถือ การส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการพัฒนาจึงไม่ใช่เริ่มจากศูนย์ แต่เป็นการต่อยอดสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นก่อนดำเนินการจึงควรศึกษาบริบทของชุมชน เพื่อทราบสภาพอดีตถึงปัจจุบันในชุมชนที่จะส่งเสริมก่อน จึงจะสามารถต่อยอดได้

2. เชื่อว่าสมาชิกในชุมชนทุกชุมชน เป็นมนุษย์มีศักดิ์ศรี มีสมองมีความคิด ดังนั้น การวิจัยเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา กับสมาชิกในชุมชนต้องมีความระมัดระวัง เพราะมนุษย์ไม่ใช่หนูทดลอง ฉะนั้นการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมใด ๆ ควรเป็นการตัดสินใจของสมาชิกในชุมชน หน้าที่ของนักวิจัย เป็นเพียงการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชน มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนการตัดสินใจเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน

3. เชื่อว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนมิใช่ความเจริญทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เป้าหมายการพัฒนาที่แท้จริงน่าจะหมายถึงความสงบสุขมากกว่า ถ้าสมาชิกในครอบครัวในชุมชนมีความสุข น่าจะหมายความว่าครอบครัวนั้น ชุมชนนั้น ได้พัฒนาแล้ว

4. เชื่อว่าชุมชนจะเข้มแข็งได้ จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคล ซึ่งในชุมชนมีทรัพยากรบุคคลที่หลากหลาย เช่น พัฒนาคำบาลี เกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ทรงภูมิปัญญาตลอดจนครูอาจารย์ที่สอนในโรงเรียน โดยเฉพาะครูที่จะอยู่ในท้องถิ่นเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ดังนั้นควรให้ครูมีบทบาทร่วมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชน แต่ครูจะมีบทบาทอย่างไร มีความสัมพันธ์อย่างไรกับชุมชนนั้น ใช้กระบวนการให้เกิดกลุ่มองค์กรชาวบ้านเป็นเครื่องมือในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ลักษณะที่สำคัญของชุมชนที่เข้มแข็งและอ่อนแอ

ความเข้มแข็งและความอ่อนแอของชุมชนเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงกันอย่างมาก โดยเฉพาะในทศวรรษที่ผ่านมา และมีผลในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 – 2544) ได้กำหนดยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งขึ้นในแผนฯ คือ การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนสาเหตุที่ทำให้ประเด็นดังกล่าวได้รับความสนใจและให้ความสำคัญ เนื่องจากเกิดปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันชุมชนไทยตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอมาก (อุทัย คลยเกษมและ อรศรี งามวิทยาพงศ์, 2540 : 8 – 10) ลักษณะอันแสดงถึงความอ่อนแอของชุมชนคือ

1. สภาพที่ชุมชนสูญเสียความเป็นปึกแผ่นอันเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นชุมชน ในทางกายภาพหรือรูปธรรม คือ สมาชิกของชุมชนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ต่างทำมาหากิน ขาดความร่วมมือร่วมใจ มุ่งความอยู่รอดของตนเองมากกว่าของชุมชน มีการย้ายถิ่นทั้งชั่วคราวและถาวรในทางจิตวิญญาณ คือ การมีน้ำใจของความเอื้ออาทรต่อกัน การช่วยเหลือเอื้อเพื่อแบ่งปัน ความรักในชุมชนเกิดได้ลดน้อยลง โดยที่สมาชิกของชุมชนก็รู้สึกถึงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

2. สภาพที่ชุมชนพึ่งพิงภายนอกสูง ถูกปัจจัยภายนอกควบคุมกำหนดความเปลี่ยนแปลงของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา รูปแบบการบริโภค การพักผ่อนหย่อนใจ ค่านิยม ความเชื่อ การรักษาพยาบาล ฯลฯ โดยที่ชุมชนที่มีอำนาจในการต่อรองต่ำหรือมีอิสระในการเลือกและการตัดสินใจน้อย

3. สภาพที่ปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้น โดยที่ชุมชนควบคุมและแก้ไขเองได้ยาก หรือได้น้อย เช่น ปัญหาการแย่งชิงและทำลายทรัพยากร ทั้งจากบุคคลภายนอกและภายในชุมชนเอง ปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาอาชีพ เช่น หนี้สิน ขาดที่ดินทำกิน ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาวัยรุ่น ยาเสพติด ครอบครัวแตกแยก คนชราและเด็กที่ถูกทอดทิ้ง ปัญหาอบายมุข อาชญากรรม โรคเอดส์ เป็นต้น

4. สภาพที่พัฒนาการของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา และเทคโนโลยี ฯลฯ ถูกทำลายหรือถูกละทิ้งให้ชะงักงัน สักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่นสูญหายไป หรือถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ชุมชนจึงอยู่ในสภาพขาดรากฐานและพัฒนาการของตนเอง

สถานการณ์ดังกล่าวได้สร้างความวิตกกังวลให้เกิดขึ้นโดยทั่วไป เนื่องจากชุมชนชนบทเป็นรากฐานสำคัญแห่งความอยู่รอดของประเทศไทยโดยรวม และเป็นที่อยู่อาศัยของประชากรส่วนใหญ่ เป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นที่มาแห่งปัจจัย 4 พลังงาน วัตถุดิบทางอุตสาหกรรม สถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ รวมทั้งเป็นตลาดผู้บริโภคที่ใหญ่ที่สุดด้วย ความอยู่รอดของชุมชนและการฟื้นฟูชุมชนให้เข้มแข็งจึงเป็นประเด็นที่มีการกล่าวถึงกันอยู่บ่อยครั้ง ลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็งซึ่งเป็นที่คาดหวังและต้องการ คือ

1. ชุมชนที่มีสภาพรวมกันเป็นปึกแผ่นอย่างแน่นแฟ้น ในทางกายภาพหรือรูปธรรม คือ สมาชิกของชุมชนมีศักยภาพ มีการพึ่งพาอาศัยและร่วมมือกันในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม ทั้งด้านอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม การพัฒนาชุมชน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ฯลฯ ในทางจิตวิญญาณ คือ สมาชิกของชุมชนมีค่านิยมความเชื่อต่อสิ่งสูงสุดอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรู้สึกผูกพันกับชุมชนและสมาชิกในชุมชน มีความรักใคร่สามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างกันและกัน

2. ชุมชนมีศักยภาพที่พึ่งพิงตนเองในระดับที่สูง โดยมีทุน แรงงาน ทรัพยากรเพื่อยังชีพพื้นฐานของครอบครัวตนเอง แม้จะมีการพึ่งพิงภายนอกก็อยู่ในลักษณะที่ชุมชนมีอำนาจในการจัดการ การเลือกสรร การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมสูงไม่ว่าด้านอาชีพ การศึกษา การกินอยู่ ประเพณี การรักษาพยาบาล ฯลฯ

3. ชุมชนที่สามารถควบคุมและจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยอำนาจ ความรู้และกลไกภายในชุมชน กำหนดแนวทางของการแก้ไขปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือภายในชุมชนเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ฯลฯ

4. ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ฯลฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้และความสามารถที่จะพัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

ลักษณะของความเข้มแข็งและอ่อนแอที่กล่าวมานี้ถูกกำหนดด้วยปัจจัยหลายประการ ทั้งที่เป็นเรื่องภายในชุมชนและเกี่ยวกับภายนอกชุมชน

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2533 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 12) ได้เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น คือ โรงเรียนสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอนได้ การดำเนินการดังกล่าวเกิดจากผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นความสำคัญขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และเชื่อมั่นว่าผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ที่รู้สิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นได้ดีกว่าผู้อื่น เนื้อหาที่ผู้รู้ในท้องถิ่นนำมาร่วมสอนเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับอาชีพ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ปัจจุบันหน้าที่ในการจัดการศึกษาจะอยู่ที่โรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ก็ตาม ในความเป็นจริงสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและหนึ่งในหลักการบริหารโรงเรียนก็คือ การบริหารความสัมพันธ์กับชุมชน แต่บางแห่งโรงเรียนกับชุมชนมีสภาพต่างคนต่างอยู่จนเกือบจะไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลย และในอนาคตอันใกล้ ชุมชนจะมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น รวมทั้งช่วยส่งเสริมการศึกษาในโรงเรียนได้เพราะในชุมชนมีทรัพยากรมาก นับตั้งแต่ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงภูมิปัญญาชาวบ้านที่สามารถให้การศึกษาก็เป็นอย่างดี ชุมชนมีแหล่งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาไทยอยู่อย่างสมบูรณ์ เช่น ประวัติศาสตร์ การประกอบอาชีพเกษตรกรรม หัตถกรรม แหล่งอุตสาหกรรม วัดวาอาราม โบราณสถาน ธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยว โรงเรียนทุกแห่งจะต้องส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของเด็กทั้งในด้านสังคม จิตใจ และด้านวิชาการ (รุ่ง แก้วแดง. 2544 : 220) การจัดการศึกษาของเด็กนั้นเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ไม่ใช่หน้าที่ของโรงเรียนแต่เพียงผู้เดียว (สงบ ประเสริฐพันธุ์. 2543 : 13) ในส่วนของผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีภารกิจส่วนตัวจนไม่พร้อมที่จะให้ความร่วมมือเมื่อโรงเรียนร้องขอมา ผู้ปกครองบางคนอาจขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องผลดีของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง จึงละเลยไม่สนใจ ผู้ปกครองบางคนปล่อยให้ปัญหาของลูกที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเข้าขั้นวิกฤติแล้วจึงสนใจ เช่น ไปติดต่อกับทางโรงเรียนต่อนักเรียนถูกไล่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากปัญหาร้ายแรง เช่น ดิฉะเสพติด ตั้งครรภ์ หรือขาดเรียนต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลานาน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2539 : 182) ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าร่วมในการปฏิรูประบบหลักสูตรการศึกษา ให้เข้ากับชุมชนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์กับการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ช่วยให้เด็ก ๆ มีความหวังและความภูมิใจในชุมชนของตนไม่ต้องถูกบีบโดยให้ออกไปเผชิญกับสังคมในเมืองใหญ่เช่นที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

กรมวิชาการ (2542 : 17) ได้วิเคราะห์ลักษณะการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนตามที่โรงเรียนดำเนินการ พบว่า มีทั้งหมด 7 ลักษณะ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับท้องถิ่น
2. การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการ
3. การเชิญผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมสอนในโรงเรียน
4. ครูผู้สอนนำสิ่งที่ป็นความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกในเนื้อหาวิชาที่สอน
5. การให้นักเรียนไปสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วครูผู้สอนนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
6. การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
7. จัดโรงเรียนเป็นโรงเรียนชุมชน

การส่งนักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 53) พบว่าการจัดกิจกรรมในการสอนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ (การปลูกผักและเลี้ยงสัตว์) นอกจากนักเรียนสามารถปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ได้แล้ว ยังได้เรียนรู้ในเรื่อง ความรับผิดชอบ ความอดทน พร้อม ๆ กับการพัฒนาทักษะการสังเกต การจดบันทึก และการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทักษะดังกล่าวเป็นพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่สัมผัสกับความเป็นจริง ในชุมชนของตนเอง

3. การปลูกผักปลอดสารพิษ

ผักปลอดสารพิษ คือ ผลิตภัณฑ์ผักที่ปลอดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช หรือปลอดสารพิษ (Pesticide Free Product) เป็นผลผลิตที่ปลอดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลน่าน. 2545 : 1) โดยเปลี่ยนมาใช้สารอินทรีย์ที่ได้จากธรรมชาติ เช่นสมุนไพรต่าง ๆ กรรมวิธีทางธรรมชาติ เช่น การดักจับ การใช้ตัวห้ำ ตัวเบียน

พืชผักที่มีจำหน่ายในท้องตลาดในทุกวันนี้ มักจะมีสารพิษและสารกำจัดโรค แมลงที่มา ระบาดจากการเจริญเติบโตของพืชผักปะปนอยู่ในระหว่างขั้นตอนการเพาะปลูก สาเหตุที่ทำให้เกิดการตกค้าง ของสารพิษเหล่านี้ มาจากหลายสาเหตุ (1) มีการใช้สารเคมีที่มีฤทธิ์ตกค้างยาวนานเกินไป จนถึงระยะ เก็บเกี่ยวมาบริโภค (2) การใช้สารเคมีบ่อยครั้งเกินไป จนทำให้เกิดการสะสมของสารเคมีเหล่านั้น ในพืชผักได้ (3) มีการใช้สารเคมีในชนิดที่ไม่เหมาะสมกับช่วงการเจริญเติบโตของพืชผัก (4) มีการใช้ สารเคมีในชนิดที่ไม่เหมาะสมกับชนิดของผัก

ปัญหาการใช้สารเคมีเพื่อปราบศัตรูพืช ผลจากการใช้วิธีทางเคมีในการเกษตรมากเกินไป และใช้ติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ส่งผลต่อสุขภาพของมนุษย์และทำลายระบบนิเวศทางธรรมชาติ อย่างน่าวิตก แมลงศัตรูพืชเกิดการพัฒนาสายพันธุ์ เพื่อให้เกิดการต้านทานต่อสารเคมีเหล่านั้น ซึ่ง ทำให้มนุษย์เราต้องคิดค้นพัฒนาสารเคมีกำจัดแมลงที่มีฤทธิ์รุนแรงมากขึ้น จนเกิดการตกค้างและทำลาย สิ่งแวดล้อมมากขึ้น จากพื้นฐานความคิดที่ผิดพลาดเหล่านั้น ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายและวิธีการ

ที่จะกลับมาสู่การทำเกษตรยั่งยืน โดยใช้หลักการควบคุมพืชแบบใหม่ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน (ธนรัช โกศลกลาง, 2545 : 37 – 41) จึงเกิดแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. การปรับปรุงดิน
2. ระบบการปลูกพืชหลายชนิดร่วมกัน
3. การอนุรักษ์แมลงที่เป็นประโยชน์

โดยมีเป้าหมายที่จะลดการใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้น้อยลงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

1. การปรับปรุงดิน

ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์มีธาตุอาหารครบถ้วนและสภาพทางกายภาพทางดินที่ดี ทำให้พืชดูดธาตุอาหารไปใช้ได้ดีและยังช่วยเสริมให้พืชมีสุขภาพดี สามารถต้านทานต่อศัตรูพืชได้ดีขึ้น การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินสามารถกระทำได้หลายวิธี เช่น การใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักและปุ๋ยพืชสด จะช่วยเพิ่มจุลินทรีย์หรือสิ่งมีชีวิตให้แก่ดินจุลินทรีย์ในดินหลายชนิด สามารถสร้างภูมิคุ้มกันโรคและศัตรูพืชบางชนิดได้ ไรในดินหลายชนิด มีคุณสมบัติช่วยในการสลายวัสดุได้เร็วขึ้น และบางชนิดสามารถสร้างเส้นใยมาพันนาการใส่เดือนฝอย ซึ่งเป็นศัตรูพืชได้และการปลูกพืชคลุมดินหรือนำวัสดุเหลือใช้มาคลุมดิน เช่น ฟางข้าว เศษใบไม้ การคลุมดินได้ผลดี ดังนี้

1.1 ดินอุ้มน้ำได้ดีมากขึ้น บางช่วงที่ขาดน้ำก็ยังคงมีความชื้นได้อีกระยะหนึ่ง ดินที่มีความชื้นพอเหมาะจะทำให้หมักไม่ชอบมาอาศัยอยู่ เพราะมดเป็นพาหะที่นำเพลี้ยอ่อนมาสู่ต้นพืช

1.2 ลดการทำลายของไส้เดือนฝอยรากปม

1.3 ไม่ทำให้เกิดโรคผลเน่าดำในมะเขือเทศ เนื่องจากดินขาดความชุ่มชื้น ต้องเคลื่อนย้ายน้ำจากผลทำให้เกิดการเน่าดำ

1.4 ลดวัชพืชเนื่องจากไม่ได้รับแสงแดด

1.5 ลดการชะล้างของดินทำให้หน้าดินร่วนซุย

2. ระบบการปลูกพืชหลายชนิดร่วมกัน

การปลูกพืชหลายชนิด ทำให้แมลงที่มีประโยชน์และแมลงศัตรูพืชมาอาศัยอยู่มากขึ้น นับว่าเป็นการจำลองและเลียนแบบธรรมชาติ เพราะในธรรมชาติ พืชต่างชนิดกันจะมีศัตรูต่างกัน พืชบางชนิดแมลงไม่ชอบ และบางชนิดสามารถสร้างสารขับไล่แมลงได้ ฉะนั้นโอกาสที่แมลงชนิดใดชนิดหนึ่งจะระบาดก็น้อยลง การปลูกพืชหลายชนิดนับเป็นการลดความเสี่ยงจากการทำลายโดยแมลงได้ รูปแบบของการปลูกพืชหมุนเวียนหลายชนิด พอจะยกตัวอย่างได้ดังนี้ เช่น

2.1 การปลูกพืชหมุนเวียน เช่น การปลูกถั่วสลับหรือหมุนเวียนกับข้าวโพด เพื่อลดการระบาดของโรคแมลงลงได้

2.2 การปลูกพืชร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว ก็ช่วยลดแมลงศัตรูข้าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 การปลูกพืชที่มีสารขับไล่แมลงบางชนิด เช่น ดาวเรือง ผักกาดหอม กระเทียม เป็นต้น

3. การอนุรักษ์แมลงที่เป็นประโยชน์

แมลงที่เราพบเห็นโดยทั่วไปในไร่นา หลายคนมักคิดว่า เป็นศัตรูพืชทั้งสิ้น แต่ที่จริงแล้วแมลงทุกชนิดไม่ใช่ศัตรูพืช หลายชนิดเป็นประโยชน์กับพืช ช่วยทำลายศัตรูพืช แมลงเหล่านี้ เรียกว่า ตัวห้ำ ตัวเบียน

ตัวห้ำ ทำหน้าที่ควบคุมแมลงศัตรูพืชด้วยการกินแมลงอื่น ๆ ตัวห้ำจะมีรูปร่างที่เด่นชัด ทำให้อาจเข้าใจผิดคิดว่าเป็นศัตรูพืช เช่น แมงมุม ค้างคาว ตั๊กแตนและจิ้งหรีด เป็นต้น

ตัวเบียน คือ แมลงประเภทที่วางไข่หรือตัวอ่อนไว้บนแมลงอื่น ๆ โดยตัวอ่อนจะดูดกินไข่หรือตัวอ่อนของแมลงศัตรูพืช ตัวเบียนจะทำลายศัตรูพืชเจาะจงชนิด จะสังเกตเห็นได้ยาก นอกจากพวกที่มีตัวโต สีฉูดฉาด ตัวเบียนจะกินเหยื่อเพียงตัวเดียวในการเจริญเติบโต ตัวเบียนจะวางไข่เป็นกลุ่มหรือเดี่ยวบนตัวหรือใกล้ ๆ ตัวแมลงศัตรูพืช เมื่อไข่ของตัวเบียนฟักออกมาตัวอ่อนจะเจริญเติบโตโดยการกัดกินแมลงศัตรูพืชจนตาย แม้จะมีแมลงศัตรูพืชมีย่อยตัว ตัวเบียนก็จะหาจนพบ ซึ่งแตกต่างไปจากตัวห้ำจะกัดกินตัวห้ำชนิดอื่นเป็นอาหาร หากเหยื่อไม่เพียงพอเพราะปกติตัวห้ำจะกินแมลงในปริมาณที่มาก ต้องกินเหยื่อหลายตัวเพื่อให้ตนเองเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์

ตัวห้ำและตัวเบียน จะมีหลายชนิดกว่าแมลงศัตรูพืช แต่มีความต้านทานยาฆ่าแมลงน้อยกว่าแมลงศัตรูพืช การใช้ยาฆ่าแมลงรวมทั้งการใช้สมุนไพรแทนยาเคมี จะเป็นการทำลายแมลงที่มีประโยชน์เหล่านี้ด้วย และไม่ควรกำจัดแมลงศัตรูพืชจนหมด ควรเหลือไว้เพื่อเป็นอาหารของตัวเบียนด้วย ตัวห้ำและตัวเบียนจะล่าเหยื่อเก่งในช่วงที่กำลังเจริญเติบโต เมื่อโตเต็มที่จะเริ่มหันมากินน้ำหวานหรือเกสรดอกไม้แทน ดังนั้นควรมีดอกไม้ปลูกอยู่ในไร่นาด้วย เพื่อสงวนแมลงที่มีประโยชน์ไว้

นอกจากแมลงที่เป็นตัวห้ำและตัวเบียนแล้วยังมีสัตว์อื่น ๆ อีกหลายชนิดและเชื้อโรคต่าง ๆ ที่ช่วยควบคุมศัตรูพืช เช่น กบ เขียด คางคก กิ้งก่า แมงมุม นก เชื้อรา ไวรัส แบคทีเรียและไส้เดือนฝอย

ตัวอย่างของแมลงที่เป็นประโยชน์บางชนิด

1. ตั๊กแตนตำข้าว มีอยู่หลายชนิด มีสีสรรแตกต่างกัน ไข่มีสีฟางข้าวและมีฟองน้ำปกคลุม มักเกาะอยู่ตามกิ่งไม้ใบหญ้า ตั๊กแตนตำข้าวสามารถทำลายศัตรูพืชได้ขณะที่เป็นตัวอ่อนและตัวเต็มวัย โดยจะกินแมลงที่เคลื่อนไหวช้า เช่น เพลี้ยอ่อน แต่เมื่อโตขึ้นก็จะกินแมลงขนาดใหญ่ได้ เช่น ตั๊กแตนหนวดยาว คือ บาทังก่าและผีเสื้อ เป็นต้น

2. มวนเพชรฆาต ตัวเต็มวัยของมวนเพชรฆาตจะมีอายุ 2 – 3 เดือน ปีกตอนบนมีสีดำ ตรงกลางมีสีเหลืองและส่วนปลายสีน้ำตาลจะวางไข่เป็นกลุ่ม ๆ ไว้ตามกิ่งไม้ใบไม้ มวนเพชรฆาตจะมีปากแหลมไว้อุดของเหลวจากแมลงอื่น ๆ ทั้งที่เป็นตัวหนอนและตัวแก่ เช่น หนอนกะทู้ หนอนฝ้าย หนอนเจาะสมอฝ้าย หนอนผีเสื้อข้าวสาร มวนเขียวและเพลี้ยจักจั่น จึงเป็นแมลงที่มีประโยชน์ในสวนส้ม มะม่วง ลำไย ไรฝ้าย เป็นต้น

3. ค้างคาว ในเมืองไทยคาดว่ามียูไม่ต่ำกว่าร้อยชนิดทั้งที่มีลายจุด ลายหยักและเป็นสีพื้น ๆ พวกสีเหลือง ส้ม แดงหรือสีดำ ค้างคาวได้ชื่อว่า เป็นนักล่าเพลี้ยอ่อน สามารถกินเหยื่อได้ 40 ตัวต่อชั่วโมง และตัวแก่ยังมีช่วงชีวิตอยู่ 2 – 3 เดือนนอกจากเพลี้ยอ่อนแล้ว เพลี้ยไก่ฟ้ากระถิน เพลี้ยหอย เพลี้ยแป้ง น้อยหน่า หนอนเจาะลำต้นข้าวโพด ไร ในช่วงที่ไม่กินแมลงค้างคาวจะหันไปกินเกสรดอกไม้แทน

4. แมลงปอ จะบินกินอาหารไปเรื่อย ๆ ศัตรูพืชพวกเพลี้ยต่างๆ ที่บินหรือปลิวไปตามลมจะถูกแมลงปอจับกินได้ง่าย เช่น พวกหนอนชอนใบส้มหรือแมลงอื่น ๆ อีกหลายชนิด ตัวอ่อนของแมลงปออาศัยอยู่ในน้ำ ควรระมัดระวังอย่าให้ยาฆ่าแมลงลงไป ในน้ำ เพราะจะฆ่าตัวอ่อนของแมลงปอได้

5. แมลงช้างปีกใส ตัวอ่อนที่มีสีน้ำตาล จะกินแมลงชนิดอื่น คือ เพลี้ยอ่อน เพลี้ยแป้ง เพลี้ยไฟ เพลี้ยหอย ตัวอ่อนของเพลี้ยจักจั่น ไข่หนอนผีเสื้อ หนอนกิบ หนอนกินใบฝ้าย หนอนเจาะสมอฝ้ายและไร

6. แตนเบียนไข่ เป็นแมลงที่มีการวางไข่บนตัวแมลงต่าง ๆ คือ หนอนกอสีส้ม หนอนกอแถบลาย หนอนกอสีชมพู หนอนกอหัวดำ หนอนเจาะลำต้นข้าวโพด ไข่ผีเสื้อ หนอนเจาะลำต้นอ้อย และหนอนกะทู้ฝักข้าวโพด

หลักการเลือกพืชป้องกัน กำจัดศัตรูพืช

1. พืชที่มีความต้านทานตามธรรมชาติจากการทำลายของแมลง เนื่องจากอาจมีผลต่อการทำลายแมลงศัตรูพืชอื่น ๆ ได้

2. เป็นพืชที่ขยายพันธุ์ง่ายไม่ต้องบำรุงรักษามาก สามารถเก็บมาใช้ได้เรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง

3. ไม่เป็นพืชที่อาศัยของแมลงอื่น

4. เป็นพืชไม่เป็นพิษต่อมนุษย์

5. เป็นพืชที่สามารถเป็นประโยชน์อื่น ๆ ได้ด้วย

6. เป็นพืชที่นำมาใช้ในการกำจัดศัตรูพืช โดยวิธีง่าย ๆ ไม่ยุ่งยาก

จากการวิจัยการใช้สมุนไพรในการควบคุมโรคแมลงศัตรูพืชของมูลนิธิข้าวขวัญ เกษตรกรที่เข้าร่วมงานวิจัยมีการเก็บข้อมูลจากสองส่วน คือ พืชสมุนไพรและผลของการนำมาใช้กับการควบคุมศัตรูพืช จำนวน 48 ชนิด ดังนี้

1. สะเดา ควบคุมเพ็ญ หนอน แผลงปากคุด ค้างหมัดผัก มอดข้าวสาร แผลงวันทอง
2. ข่า ควบคุมโรคเน่า เชื้อรา หนอนกระทุ้ง ค้างถั่ว แผลงวันทอง
3. กระเทียม ควบคุมโรครา โรคเหี่ยว โรคเน่าคอดิน โรคราน้ำค้าง โรคที่เกิดจากเชื้อรา
4. กลอย ควบคุมเพ็ญอ่อน แผลงสิงห์ แผลงทั่วไป
5. กานพลู ควบคุม โรคที่เกิดจากเชื้อรา
6. ขมิ้นชัน ควบคุมโรคจากเชื้อรา หนอนกระทุ้ง แผลงวันทอง แผลงในโรงเก็บ
7. จิง ควบคุม โรคผลเน่า ใบจุด โรคใบแห้ง แผลงวันทอง
8. คุณ ควบคุม ค้างงวงและหนอนกระทุ้งต่าง ๆ
9. ดาวเรือง ควบคุมไส้เดือนฝอยรากปม
10. ทับทิม ควบคุม หนอนกระทุ้ง เพ็ญอ่อน เพ็ญไฟ
11. น้อยหน่า ควบคุม ค้างฟักทอง มวนปีกแก้วมะเขือ หนอนกระทุ้งผัก เพ็ญอ่อน แผลงวันทอง
12. ยาสูบ ควบคุม โรคใบหงิกของพริกจากเชื้อไวรัส ค้างหมัดผัก มวนหนอน เพ็ญ ไร
แผลงวันทอง
13. โลด้ (หางไหล) ควบคุมค้าง หนอน เพ็ญ แผลงปากคุด แผลงศัตรูฝ้าย
14. วานน้ำ ควบคุมผีเสื้อกลางคืน หมัด ค้างหมัดกระโดด มีฤทธิ์ต่อแผลงวันทอง ยุง หนอน
และเพ็ญอ่อน
15. เสดดพังพอน ควบคุมเพ็ญอ่อน
16. หนอนตายยาก ควบคุมหนอนทั่วไป เพ็ญ เหา หมัด เรือด แผลง ศัตรูไม้ผล
17. ละหุ่ง ควบคุมแผลงวันทอง ค้างงวง เพ็ญ ตั๊กแตน
18. ตางสาธ ควบคุมหนอนกระทุ้ง หนอนกระทุ้งหอม หนอนในแปลงผัก
19. ไพล ควบคุมโรคที่เกิดจากเชื้อรา
20. เทียนขาว ควบคุม โรคที่เกิดจากเชื้อรา
21. ผกากรอง ควบคุมแผลงเพ็ญอ่อน
22. พระยาไร่ใบ ควบคุมแผลงวันทอง ไล่ยุง
23. พริกขี้หนู ควบคุมฆ่าแผลงทั่วไป
24. พริกไทย เป็นพืชต่อแผลงวันทอง ฆ่าแผลงในโรงเก็บ
25. มะกรูด ไล่แผลงวันทอง
26. แมงลัก ไล่ยุง
27. บวบเหลี่ยม ควบคุมค้างงวงถั่ว
28. ญ้างวงช้าง ไล่แผลงวันทองไม่ให้มาวางไข่

29. แดงกวาง เป็นพืชต่อแมลงสาบ
30. สาบเสือ ควบคุมหนอน เพลี้ยและแมลงปากดูดอื่น ๆ
31. กะเพรา ไล้ยงและไล้แมลง
32. ชาด ควบคุมเพลี้ยอ่อน
33. ดอกชิง ควบคุมเพลี้ยอ่อน
34. เงาะ เป็นพืชต่อแมลงวันทอง
35. ตะไคร้หอม ไล้ยงและไล้แมลง
36. เถาวัลย์เปรียง ฆ่าแมลงและเป็นพืชต่อเพลี้ยอ่อน
37. ทานตะวัน ควบคุมเพลี้ยอ่อน
38. มะกล่ำตาหนู ควบคุมหนอนกระทุ้
39. มันแกว เป็นพืชกับแมลงทั่วไป
40. รัก ควบคุมด้วงงวงถั่วและเพลี้ยอ่อน
41. รำเพย มีฤทธิ์ฆ่าแมลง
42. เลียน ไล้ด้กแตง หนอน ผีเสื้อ มอดแป้ง เพลี้ย หนอนเจาะข้าวโพด เพลี้ยจักจั่น
43. สับดูแดง เป็นพืชต่อเพลี้ยอ่อน
44. สลัด เป็นพืชต่อแมลงวันทองและเพลี้ยอ่อน
45. ยี่โถ ฆ่าแมลงและมีพืชต่อด้วงงวงถั่ว ด้วงปีกแข็ง
46. หมากร เป็นพืชกับแมลงวันทอง
47. โหระพา ไล้แมลงและแมลงวันทอง
48. มะระ ฆ่าแมลงทั่วไป

การใช้พืชหรือวัสดุที่หาได้ง่าย เพื่อป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมีข้อดี คือ มีพืชต่อมนุษย์สัตว์ และสิ่งแวดล้อมน้อย ไม่ตกค้างในดินนาน แต่ก็ไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด วิธีการแบบนี้จะช่วยได้มากในช่วงการปรับความสมดุลของธรรมชาติใหม่ (หลังจากเสียสมดุลเพราะสารเคมี) แต่เมื่อระบบการเกษตรในพื้นที่นั้น ๆ พัฒนาไปถึงจุดที่ธรรมชาติสามารถควบคุมกันเองได้แล้วความจำเป็นในการป้องกันกำจัดแมลงก็จะลดน้อยลงเป็นลำดับ อาจไปถึงจุดที่ไม่ต้องมีการกำจัดแมลงเลยก็อาจเป็นได้

การฟื้นฟูความสมดุลของธรรมชาติในไร่ นา ที่ผ่านการใช้สารเคมีในรูปแบบต่าง ๆ มานาน ในทันทีทันใดเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เนื่องจากดินถูกทำลายสูญเสียความมีชีวิตไป และสภาพแวดล้อมโดยรวมของพื้นที่ แมลงที่มีประโยชน์มีน้อยจึงต้องการเวลา ดังนั้นการที่มีแมลงรบกวนในระยะแรกของการเริ่มต้นปรับปรุงเปลี่ยนวิธีการผลิต จึงยังคงมีอยู่พอสมควร ถ้าได้มีการปรับปรุงฟื้นฟูดินอย่างต่อเนื่อง ช่วงระยะเวลาหนึ่งก็จะเห็นผลอย่างชัดเจนและดีขึ้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชูชาติ พวงสมจิตร (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัย คือ (1) ปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง ปัจจัยด้านสังคม (2) ปัจจัยที่เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ความรู้สึกศรัทธา ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความคาดหวังที่มีต่อโรงเรียน ความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชนของคณะครูและผู้บริหาร ปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย คณะครูหรือบุคลากรในโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ปัจจัยเกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และปัจจัยอื่น ๆ เช่น ประวัติความเป็นมาของโรงเรียน ชื่อของโรงเรียน การเป็นแหล่งสร้างประโยชน์ของโรงเรียน ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน ประกอบด้วย 3 กลุ่มปัจจัย คือ กลุ่มปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง กลุ่มปัจจัยด้านชุมชน ได้แก่ ความเสื่อมศรัทธา ความไม่ผูกพันกับชุมชน การไม่มีเวลาว่างและความขัดสนของบุคคล ส่วนกลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยที่เกี่ยวกับบุคลากรของโรงเรียน วิธีปฏิบัติงานของโรงเรียน ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียน และปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ขาวทางลบของโรงเรียน ความสัมพันธ์กับวัดไม่ดี ขาดบุคลากรที่จะเชื่อมโยงกับชุมชนและขาดทีมงานที่ดี

บัวผัน ลัดทิดา. (2540 : 122) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ในด้านศักยภาพของชุมชน ชุมชนโดยทั่วไปรวมตัวกันเป็นธรรมชาติ เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันอยู่แล้ว รวมถึงความสามารถพึ่งตนเองโดยอาศัยภูมิปัญญาของตนเองด้วย คุณลักษณะเหล่านี้แสดงถึงศักยภาพและความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ความพร้อมของชุมชนมีความจำเป็นมาก จากการวิจัยกลุ่มที่เข้าร่วมสามารถดำเนินการได้อย่างดี มีการคิด การตัดสินใจและการปฏิบัติในการแก้ปัญหาของตนเองและของชุมชนได้

อุทัย คลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540 : 93 – 94) ได้ศึกษากระบวนการเกิดความร่วมมือและการดำเนินการร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน พบว่า การเกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนนั้นจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก หากเริ่มจากโรงเรียนก่อน โดยเฉพาะผู้บริหารการศึกษา เนื่องจากการริเริ่มจากฝ่ายโรงเรียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์จากแนวดิ่งมาเป็นแนวราบโดยอัตโนมัติ ในขณะที่การริเริ่มจากฝ่ายชุมชนนั้น จะพบอุปสรรคในการเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียน เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในปัจจุบันนั้น โรงเรียนยังเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษา และมีการบริหารแบบแนวดิ่ง ที่ไม่เปิดโอกาสอย่างแท้จริงให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

อย่างเสมอภาค การจะริเริ่มจากชุมชนจึงเป็นไปได้ยากและมีอุปสรรคมากกว่า โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ชุมชนส่วนมากอ่อนแอเช่นปัจจุบัน

แนวทางหรือช่องทางที่จะขยายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้มากขึ้น อาจเริ่มจากการแสวงหาครู หรือกลุ่มครูที่มีทัศนคติ วิสัยทัศน์และความสนใจการพัฒนาชุมชน แล้วส่งเสริมให้บุคคลดังกล่าวมีโอกาสเรียนรู้ ได้รับพัฒนาศักยภาพ ประสบการณ์ ความร่วมมือเกิดขึ้น หากครูและครูใหญ่มีความตั้งใจจริง มีความสามารถ ทักษะที่จะเข้าสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน แสวงหาช่องทางของกฎระเบียบต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการทำงาน รวมทั้งการแสวงหาพันธมิตรหรือเครือข่ายจากนอกชุมชน เข้ามาสนับสนุนกระบวนการความร่วมมือนั้น โดยไม่ต้องรอให้เกิดนโยบายจากรัฐ และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้าน ชุมชน มักเกิดขึ้นบนฐานของการปฏิบัติมากกว่าการคิดเพียงอย่างเดียว คือ เป็นการเรียนรู้ท่ามกลางการปฏิบัติ

บุญยัง หมั่นดีและคนอื่น ๆ (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเงื่อนไขและเครื่องมือที่เอื้อให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน พบว่า ในอดีตการศึกษาในระบบ ราษฎรในพื้นที่กับครูในโรงเรียนตลอดจนพระสงฆ์ มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และผลของการพัฒนาตามแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่มุ่งด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาและชุมชนลดลง

เอกราช นัตรใจคำ. (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการโรงเรียนของคณะกรรมการโรงเรียน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า กรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นตัวแทนของโรงเรียนในการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน สนับสนุนให้ชุมชน ท้องถิ่นใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ประสานงานให้โรงเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน ชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียน ให้การสนับสนุนโรงเรียนการจัดกิจกรรมทางด้านกีฬา การประชุมวางแผนกำหนดแนวทางในการแสวงหาเงินทุนจัดหารายได้ วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อมอบให้ทางโรงเรียน ร่วมพิจารณาแต่งตั้งอนุกรรมการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กรท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน ให้ความเห็นชอบแผนการจัดกิจกรรมให้บริการแก่ชุมชน ท้องถิ่นของโรงเรียนและหาแนวทางให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและงบประมาณแก่โรงเรียน ร่วมจัดทำแผนหรือโครงการที่ต้องการใช้เงินหรืองบประมาณ และตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณของโรงเรียนร่วมติดตามผลการดำเนินงานตลอดจนให้ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานของอนุกรรมการที่ปฏิบัติงานด้านการเงินและงบประมาณของโรงเรียน ประสานงานกับวิทยากรภายนอก เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านการขาดแคลนบุคลากรครูแก่ทางโรงเรียน ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้แหล่งความรู้และ

วัสดุในท้องถิ่นมาประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ร่วมวางแผนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ในโรงเรียน ให้การสนับสนุนโรงเรียนได้จัดกิจกรรม โดยการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่จาก แหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน และสนับสนุนให้ครูได้จัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียน

อนุพล มานะสารวุฒิ. (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครองร้อยละ 50 ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้านหลักสูตรและการสอน คือ ร่วมรับฟัง ร่วมคิด ร่วมประชุม นำปัญหาและความต้องการของ ชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรร่วมจัดกลุ่มการเรียนรู้วิชาต่าง ๆ ร่วมจัดทำแผนการ สอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ร่วมหาทุน และอุปกรณ์การเรียนการสอน สนับสนุนนักเรียนให้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรร่วมรับรู้ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมทำ กิจกรรมและร่วมรับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินการ ร่วมสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ให้ แก่กิจกรรม ร่วมติดตามตรวจสอบการจัดกิจกรรม ร่วมรับรู้รับทราบ ร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมร่วมกับ โรงเรียนและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหของชุมชน ร่วมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อชุมชน ร่วมแนะนำทรัพยากรในชุมชนแก่โรงเรียน ร่วมตรวจสอบ ติดตาม การประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงโรงเรียน นอกจากนั้น ยังพบว่าปัญหาของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองไม่มีความรู้ไม่เข้าใจ ไม่ทราบในเรื่องต่าง ๆ ผู้ปกครองไม่มีความพร้อมหรือมีภาระมาก กิจกรรมบางอย่างขัดต่อความเชื่อ สถานที่ของโรงเรียนไม่เอื้อต่อกิจกรรม โรงเรียนมีความสัมพันธ์ กับชุมชนน้อยและชุมชนไม่เห็นความสำคัญของโรงเรียนขาดความร่วมมือระหว่างองค์กร ผู้ปกครอง เสนอให้จัดการประชุมปรึกษาหารือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง หรือมีเอกสารแนะนำแก่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน ควรจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง สภาพสังคม และชีวิตประจำวัน ควรจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้มาก หรือหลากหลาย และเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ควรจัดให้มีกิจกรรมระหว่างโรงเรียนบ้าน และชุมชนให้มากขึ้น

อุดม คำขาด. (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาหารูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและชุมชน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้งานผลิตภัณฑ์เถาวัลย์ให้กับนักเรียนชั้น ป.5 โรงเรียนบ้านใหม่ ตำบล วังขึ้น อำเภอวังขึ้น จังหวัดแพร่ ผลการวิจัย พบว่า ได้หลักสูตรงานผลิตภัณฑ์เถาวัลย์สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ การสานตะกร้า ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้งานสานตะกร้า ด้วยเถาวัลย์ ได้แก่ ครูที่มาจากกลุ่มผลิตภัณฑ์เถาวัลย์ การสอนการหาเถาวัลย์ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การสาน โดยมีการสอนกันทุกวันศุกร์ เวลา 09.00 น. ถึง 15.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน

ได้ผลการเรียนรู้เป็นคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับงานผลิตภัณฑ์เถาวัลย์ ได้ชิ้นงานที่เกิดจากการเรียนรู้ นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างมีความพึงพอใจในระดับมาก ในการได้ร่วมเรียนรู้งานผลิตภัณฑ์เถาวัลย์ของครูชาวบ้าน หลังการเรียนรู้ นักเรียนสามารถใช้เวลาวางทำชิ้นงานทำรายได้ให้กับตนเอง โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ทั้งจากชุมชนและจากเทศบาลตำบลวังชัน

การมีส่วนร่วมหรือการได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยในหลายด้าน เช่น ด้านปัจจัยทั่วไป ประกอบด้วยสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม การเมือง การปกครองทั้งโดยรวมและภายในชุมชนนั้น ๆ ภาวการณ์ในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ปรากฏโดยทั่วไปทั้งในภาพรวมของโรงเรียนและโดยส่วนตัวของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนและชุมชนเอง จะเข้ามามีส่วนรวมได้ก็ต้องมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และสภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ด้วย ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนกับโรงเรียน เพื่อเป็นส่วนทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่า มีผู้ที่เสนอแนวคิดตลอดจนผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยถึงการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งแนวคิด วิธีการขั้นตอนในการปฏิบัติการ การดำเนินงานและผลที่ได้รับหรือผลการวิจัยก็จะแตกต่างกันไปตามสภาพของบริบทของท้องถิ่น ชุมชน และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามสภาพที่แท้จริงของการจัดการศึกษาในแต่ละกรณี ดังนั้นหากสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยในเรื่องการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ในอนาคตจะทำให้บุคลากร ภาวการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และสนใจที่จะพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นแบบมีส่วนร่วมจากภาวการณ์ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชน ผู้ปกครอง โดยจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมเป็นอย่างดียิ่ง

และด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้ศึกษาในฐานะเป็นครูผู้สอนและต้องการที่จะศึกษาในศาสตร์การบริหารการศึกษาการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณีกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยได้ยึดแนวคิดตามเอกสารและผลของการศึกษาวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมสำหรับผู้ศึกษาเองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของชาติ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณี โรงเรียนนครณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลอดสารพิษ บ้านสวนหอม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน กับโรงเรียนนครณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ในวิชางานเกษตร กลุ่มประสบการณ์การทำงานพื้นฐานอาชีพ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย
2. ขอบเขตของการศึกษาวิจัย
3. สถานที่ดำเนินการวิจัย
4. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
5. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ
6. วิธีการรวบรวมข้อมูล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพ ศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม ในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องผู้ปลูกพลอดสารพิษร่วมกับโรงเรียนนครณวิทยา
2. เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนนครณวิทยา กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลอดสารพิษ บ้านสวนหอม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การปลูกผู้ปลูกพลอดสารพิษ

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตวิธีการเฉพาะกระบวนการมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ผู้ปลูกพลอดสารพิษ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ระหว่าง โรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพลอดสารพิษ และผู้วิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสถานที่ในการศึกษาวิจัยและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ คือ ชุมชนบ้านสวนหอม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน และโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ผู้ศึกษาสร้างและใช้ในการศึกษา มีดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาชุมชน ได้แก่

- 1.1 การสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน
- 1.2 การสนทนากลุ่ม เพื่อร่วมวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนและการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ผักปลอดสารพิษร่วมกับโรงเรียน
- 1.3 การสังเกต เพื่อสังเกตพฤติกรรมของชุมชนการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ผักปลอดสารพิษร่วมกับโรงเรียน
- 1.4 เอกสาร หรือแหล่งอ้างอิงอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่ง องค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชน
- 1.5 การประชุม ระหว่างโรงเรียน ชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันในการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนากระบวนการร่วมมือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ผักปลอดสารพิษ

- 2.1 หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม งานเกษตรกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) โดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม
- 2.2 แบบทดสอบก่อน – หลังเรียน เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน
- 2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้
- 2.4 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนเรื่อง ผักปลอดสารพิษ
- 2.5 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาชุมชน

- 1.1 การสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน
 - 1.1.1 ศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษาชุมชน

1.1.2 กำหนดแนวประเด็นในการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับสภาพ สักยภาพทั่วไป ของ ชุมชน ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรบุคคลและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรม ศาสนา การสาธารณสุขและการประกอบอาชีพในชุมชน

1.2.3 นำแนวประเด็นในการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและให้ ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

1.2 การสนทนากลุ่ม เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนและการกำหนดข้อตกลงร่วมกัน ในการจัดการเรียนรู้เรื่อง ผักปลอดสารพิษร่วมกับโรงเรียน

1.2.1 ศึกษาเอกสาร ดำรงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน ตลอดจนหลักวิธีการจัดการสนทนากลุ่ม หลักวิธีการสร้างความร่วมมือในชุมชน และประเด็นในการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.2.2 กำหนดประเด็นในการสนทนากลุ่ม เพื่อร่วมวิเคราะห์ข้อมูลชุมชนและการพัฒนาความร่วมมือกำหนดข้อตกลง ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ ในชุมชนบ้านสวนหอมร่วมกัน

1.2.3 นำแนวประเด็นในการสนทนากลุ่มที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ให้ ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

1.3 การสังเกตพฤติกรรมของชุมชนในการให้ความร่วมมือการจัดการเรียนรู้เรื่อง ผัก ปลอดสารพิษร่วมกับโรงเรียน

1.3.1 ศึกษาเอกสาร ดำรงที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สังเกตพฤติกรรมและปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนหลักวิธีการสังเกต การวิเคราะห์และการจดบันทึก

1.3.2 กำหนดประเด็นในการศึกษา สังเกตพฤติกรรมและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใน ชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความร่วมมือในการจัดการเรียนรู้เรื่อง ผักปลอดสารพิษ

1.3.3 นำแนวประเด็นในการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบให้ข้อ เสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

1.4 การศึกษาเอกสาร หรือแหล่งอ้างอิงอื่น ๆ เพื่อได้มาซึ่ง องค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชน

1.4.1 ศึกษาเอกสาร ดำรงที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สืบค้นข้อมูลจากแหล่งเอกสาร ตลอดจนหลักวิธีการกำหนดประเด็นในการวิเคราะห์และการจดบันทึก

1.4.2 กำหนดประเด็น ในการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับพฤติกรรมและปรากฏการณ์ ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ ในชุมชนบ้านสวนหอม

1.4.2 นำแนวประเด็นในการสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนากระบวนการการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอมงานเกษตรกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) มีลำดับขั้นตอนในการสร้างดังนี้

2.1.1 ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) เพื่อนำไปเขียนแผนการสอน เห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม สอดคล้องกับคำอธิบายหลักสูตร กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ งานเกษตรขั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งกล่าวถึง การฝึกปฏิบัติงานในเรื่อง การทำปุ๋ยหมัก การกำจัดแมลงและโรคพืชบางชนิด การปลูก การบำรุงรักษาและการเก็บเกี่ยวพืชผักสวนครัว โดยเน้นขั้นตอนกระบวนการและนิสัยในการทำงาน สังเกตและบันทึกผล แล้วนำผลไปอภิปรายหาข้อบกพร่อง และหาวิธีปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการปลูกพืชอย่างมีระบบ ทำงานด้วยความรับผิดชอบ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ปรับปรุงงานอยู่เสมอและมีนิสัยรักการทำงาน

2.1.2 ศึกษาเอกสารแบบเรียน และแผนการสอนกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเพื่อกำหนดขอบเขตของวัตถุประสงค์และเนื้อหา

2.1.3 ศึกษาเนื้อหาเรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” โดยการศึกษา จากเอกสาร ขอความร่วมมือทางด้านข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรประจำตำบลผาสิงห์ ประกอบกับการลงไปศึกษาสภาพข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านสวนหอม และการประกอบอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยเข้าไปสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ ในชุมชนบ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเขียนเป็นแผนการสอน โดยเน้นให้เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ มีบทบาทในการให้ความรู้และใช้แปลงผักในชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยให้เหมาะสมกับพัฒนาการและวัยของนักเรียน

2.1.4 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วยแผนการสอนที่ใช้ ในการสอนเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลเมืองน่าน) เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

2.1.5 วิเคราะห์เนื้อหาย่อย จากการวิเคราะห์ คำอธิบาย กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพงานเกษตร ขั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยอนินทรีย์ การปลูก การบำรุงรักษา

และการเก็บเกี่ยวพืชผักสวนครัว การใช้ส่วนที่เหลือจากไร่ นา สวน เพื่อกำหนดเป็นจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม สำหรับหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม

2.1.6 การวิเคราะห์เนื้อหาย่อย ในแต่ละแผนการเรียนรู้โดยบูรณาการ ข้อมูลของการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม ที่ได้จากการศึกษาในข้อ 2.1.2 ให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และเวลาในแต่ละแผนการเรียนรู้

2.1.7 นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุง แก้ไขก่อนนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

2.2 แบบทดสอบก่อน - หลังเรียน

2.2.1 สร้างแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ โดยเกษตรกร มีส่วนร่วมของในการกำหนดประเด็นคำถามในแบบทดสอบให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และ โครงสร้าง เนื้อหาของหลักสูตร

2.2.2 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความถูกต้องตาม หลักสูตรความครอบคลุมของเนื้อหา

2.2.3 นำแบบทดสอบที่ผ่านการพิจารณาไปปรับปรุงแก้ไข จากนั้นจึงนำไป ทดสอบกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การปลูกผัก ปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” จากนั้นจึงนำมาสลับข้อ เพื่อใช้ในการทดสอบอีกครั้ง หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร

2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้

2.3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้

2.3.2 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยกำหนดประเด็นในการสังเกต พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในแผนการสอนที่ 1 – 6 ดังนี้ ความกระตือรือร้น ความสนุกสนาน การซักถามอย่างมีเหตุผล การตอบคำถามอย่างมีเหตุผล กล้าแสดงความคิดเห็น การยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น ความพอใจในการทำกิจกรรม การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม มีทักษะ ในการทำงาน และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยกำหนดอันดับคุณภาพเป็น 3 อันดับ คือ ดี พอใช้ แก้ไข โดยให้คะแนนพฤติกรรมที่ต้องการสังเกต คือ

ดี	ให้	3	คะแนน
พอใช้	ให้	2	คะแนน
แก้ไข	ให้	1	คะแนน

2.3.3 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบให้ ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไข

2.3.4 นำแบบทดสอบพฤติกรรมการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) จำนวน 10 คน เพื่อหาข้อบกพร่อง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ทำการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมขณะที่จัดการเรียนรู้วิชางานเกษตร ผลปรากฏว่า มีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้

2.4 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

2.4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

2.4.2 สร้างแบบสอบถามความคิดเห็น ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรรฟักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมโดยตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับการเรียนงานเกษตรรู้ ตามหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 10 ข้อ โดยมีตัวเลือก 3 ตัวเลือก คือให้นักเรียนตอบว่า เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วยและและคำถามปลายเปิดอีก 1 ข้อ รวม 11 ข้อ

2.4.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

2.5 แบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอน

2.5.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็น

2.5.2 สร้างแบบสอบถามความคิดเห็น ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรรฟักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมโดยตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับจัดกิจกรรมการเรียนรู้งานเกษตรรู้ ตามหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 17 ข้อ โดยมีตัวเลือก 3 ตัวเลือก คือให้นักเรียนตอบว่า เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วยและและคำถามปลายเปิดอีก 1 ข้อ รวม 18 ข้อ

2.5.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

2.6 การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การปลูกฝักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง กลุ่มเกษตรกรรฟักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมและ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรรฟักปลอดสารพิษ และประชาชนบ้านสวนหอม

2.6.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดประเด็นของการสัมภาษณ์

2.6.2 กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การปลูกฝักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม

2.6.3 นำประเด็นที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้สัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

วิธีการรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวิธีการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาสืบค้นสภาพ ศักยภาพของชุมชน

1.1 การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-Depth Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากประชากร ด้วยการพบปะ นัดหมาย พูดคุย

1.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากพฤติกรรมของประชากรโดยการพบปะสนทนา พูดคุย และร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือเข้าร่วมในเหตุการณ์นั้น

1.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากพฤติกรรมของประชากรโดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนหรือเหตุการณ์

1.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อตกลงร่วมกันจากกลุ่มประชากร

1.5 ผู้วิจัยและคณะ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและทำการวิเคราะห์สาระ

2. วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรฝึก ปลอดสารพิษตามหลักสูตรท้องถิ่น

2.1 ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยแบบทดสอบ

2.2 สังเกตพฤติกรรมระหว่างเรียน ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม (Participant Observation)

2.3 สอบถามความคิดเห็นนักเรียน ด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์และการเขียนเรียงความ

2.4 สัมภาษณ์ สอบถามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามความคิดเห็น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวิธีวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิธีวิเคราะห์ ข้อมูลจากการศึกษาชุมชน

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สอบถาม จากบุคคลในชุมชน และ สังเกต พฤติกรรมของบุคคลในชุมชนจากการพบปะ สนทนา พูดคุยด้วยตนเอง ตลอดจนข้อมูลจากการ ค้นคว้าเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ ด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ทั้งในด้านข้อมูล (Data Triangulation) และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน ใช้วิธีสังเกต ควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจาก

แหล่งเอกสารประกอบด้วย วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ชนิด วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น แล้วลงมือสร้างข้อสรุป และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือการเจงนั้บ สร้างข้อสรุปจากถ้อยคำ หรือใจความจากข้อมูลเอกสาร

2. วิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากกระบวนการพัฒนาความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากสังเกตพฤติกรรม ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ซึ่งกำหนดค่าระดับในแบบสังเกตพฤติกรรม แล้วนำผลที่ได้มาแปลความหมายของค่าเฉลี่ย โดยเปรียบเทียบกับมาตราส่วนประมาณค่า ดังนี้

2.50 – 3.00	หมายถึง	ดี
1.50 – 2.49	หมายถึง	พอใช้
1.00 – 1.49	หมายถึง	แก้ไข

2.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการใช้สถิติ t – test

Dependent

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น โดยการนำมาสรุปจัดอันดับหาค่าร้อยละ และรายงานในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยาย

2.4 วิเคราะห์ความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มย่อย โดยการนำมาสรุปจัดอันดับ ตามความคิดเห็นส่วนใหญ่ รายงานในรูปแบบของการบรรยาย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัย การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณี กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกตลอดสารพิษ บ้านสวนหอม อำเภอเมือง จังหวัดน่าน กับโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สอบถาม และสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสารอ้างอิงต่าง ๆ ด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ทั้งในด้านข้อมูล (Data Triangulation) และด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อรวบรวมในเรื่องเดียวกัน โดยใช้วิธีสังเกต ควบคุมกับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ชนิด วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น แล้วลงมือสร้างข้อสรุป และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือการแจกแจง สร้างข้อสรุปจากถ้อยคำ หรือใจความจากข้อมูลเอกสาร และการวิเคราะห์ทางสถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละสำหรับข้อมูลเชิงปริมาณ ผลการวิเคราะห์จะนำเสนอเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน นักเรียน และชุมชน

ตอนที่ 2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกตลอดสารพิษบ้านสวนหอม

ตอนที่ 3 ผลการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกตลอดสารพิษบ้านสวนหอม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน นักเรียน ชุมชน

จากการศึกษาวิจัย ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 และชุมชนบ้านสวนหอม ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ตั้งอยู่เลขที่ 246 ถนนมหาศ อุดม เมือง จังหวัดน่าน มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 4 ไร่ 1 งาน 97 ตารางวา มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศใต้	ติดกับหมู่บ้านหัวเวียงใต้
ทิศเหนือ	ติดต่อกับวัดสวนตาล และหมู่บ้านอรัญญาวาส
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านสวนตาล และบ้านหัวเวียงใต้
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับหมู่บ้านสวนหอม

1.1 ประวัติความเป็นมา โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ได้เริ่มก่อตั้งขึ้น โดยคณะเทศมนตรี ประกอบด้วย หลวงวรวิทย์ วรรณการ นายเทศมนตรี นายกลิ่น ดวงพิกุลและ นายสวัสดิ์ จันกลิ่น เทศมนตรี เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2482 มีนายสวัสดิ์ สุวรรณสิทธิ์ เป็นครูใหญ่ เปิดสอนชั้นประถมศึกษาตอนต้น ตั้งแต่ชั้นมูล ถึงชั้นประถมปีที่ 2 ดำเนินการสอนตามหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ นับว่าเป็นโรงเรียนแรกที่เทศบาลได้จัดตั้งขึ้น

ปัจจุบันปีการศึกษา 2546 เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นก่อนประถมและประถมศึกษา ปีที่ 1 – 6 มีห้องเรียนทั้งหมด 14 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้น 303 คน มีพนักงานครูทั้งสิ้น 16 คน ครูจ้างสอน 2 คน นักการภารโรง 2 คน แม่ครัว 2 คน

อาชีพผู้ปกครองนักเรียน ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร ปลูกผักสวนครัว โดยเฉพาะที่มีชื่อเสียง คือ การปลูกผักปลอดสารพิษเป็นอาชีพหลัก การค้าขาย การทำกระดาษสา การรับจ้างทั่วไปและรับราชการ

1.2 ปรัชญาการจัดการศึกษาของโรงเรียน

พัฒนาคน	มุ่งเน้นคุณธรรม	ก้าวหน้าวิชา
กีฬาเด่น	เน้นสืบสานวัฒนธรรมไทย	ให้ประโยชน์ชุมชน

1.3 คำขวัญระดับโรงเรียน

วินัยดี มีวิชา กีฬาเด่น เป็นโรงเรียนของชุมชน

1.4 ตราสัญลักษณ์ของโรงเรียน

ภาพที่ 1 ตราสัญลักษณ์โรงเรียน (ธรรมนูญโรงเรียนครุณวิทยา. 2545 หน้า 6)

1.5 นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) คือการจัด กระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีจิตสำนึกในความเป็นไทย และสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ โดยถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด และการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มตาม ศักยภาพ มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม คือ เรียนดี ประพฤติดี มีวินัยมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัด สามารถอยู่ร่วม และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การบริหารงานโรงเรียน มุ่งเน้น ระบบคุณธรรม ส่งเสริมบุคลากร ในโรงเรียนด้านความรู้ความสามารถด้านการพัฒนางาน ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษา

มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน ตลอดจนการให้บริการแก่ชุมชน ส่งเสริมสนับสนุน การนำนวัตกรรม เทคโนโลยี และวิทยาการใหม่ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม บำรุงรักษาส่งเสริมและอนุรักษ์สถาบันศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้รู้จักคุณค่าของบุคคลอื่นและสร้างสังคมที่เอื้ออาทรต่อกัน ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งสร้างจิตสำนึกเพื่อการอนุรักษ์ที่ยั่งยืน

1.6 วิสัยทัศน์ (Vision) ของโรงเรียนดรุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ในช่วงปีการศึกษา 2545 – 2549 มีความคาดหวังว่าพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพโดยมุ่งเน้นพัฒนาครบทุกด้าน คือ ด้านสติปัญญา ร่างกาย อารมณ์ สังคมและจิตใจ ให้นักเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เปี่ยมล้นคุณธรรม รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล รับผิดชอบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม รักท้องถิ่น และวัฒนธรรมไทย สามารถดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างสร้างสรรค์ และมีความสุข

1.7 ภารกิจ (Mission) ของโรงเรียนดรุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) คือ มุ่งเน้นให้บุคลากร ใฝ่เรียนรู้ ร่วมสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างสรรค์ภูมิทัศน์ให้สวยงามร่มรื่นบริเวณอาคาร สะอาดเรียบร้อยเป็นระเบียบ จัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา สร้างระเบียบวินัย คุณธรรม พัฒนาผู้เรียนไปสู่ความเป็นเลิศในทุกด้าน ให้บริการแก่ผู้ปกครองชุมชนให้พึงพอใจในการจัดการศึกษายอมรับและศรัทธาในโรงเรียนตลอดจน นำชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพโรงเรียน สร้างสรรค์งานด้วยหลักการประชาธิปไตยในการทำงานส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู เน้นมาตรฐานการประกันคุณภาพการจัดการศึกษา ร่วมกันสร้างความตระหนักให้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และรักความเป็นไทย

1.8 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของโรงเรียนดรุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) คือ ประสงค์ ให้นักเรียนเป็นผู้มีวินัย ซื่อสัตย์ อดทน อดออม เสียสละ มีความรับผิดชอบ เป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน สังคม เป็นผู้รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้และรู้จักพัฒนาตนเอง เป็นผู้มีนิสัยรักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เป็นผู้ปลอดจากยาเสพติดให้โทษ เป็นผู้เห็นคุณค่าและภูมิใจในภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นผู้ที่มีจิตสำนึก เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมเป็นผู้มีสุขนิสัย สุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

1.9 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและนโยบายในการจัดการศึกษา โรงเรียนดรุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ระดับช่วงชั้น กำหนดเป็น 2 ช่วงชั้นตามระดับการพัฒนาของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6

สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะ หรือ กระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่มสาระ และกำหนด โครงสร้างหลักสูตร และสัดส่วนเวลาเรียน ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3) และช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6) รวมทั้งกิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตาราง ที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรและสัดส่วนเวลาเรียน ของโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

กลุ่มสาระ	สัดส่วนเวลาเรียน / สัปดาห์					
	ช่วงชั้นที่ 1			ช่วงชั้นที่ 2		
	ป.1	ป.2	ป.3	ป.4	ป.5	ป.6
กลุ่มสาระการเรียนรู้						
1. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย	7	7	7	5	5	5
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์	5	5	5	5	4	4
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	2	2	2	2	4	4
4. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	2	2	2	2	2	2
5. กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา	2	2	2	2	2	2
6. กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	1	1	1	1	2	2
7. กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี	2	2	2	2	2	2
8. กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ	1	1	1	2	2	2
รวม 8 กลุ่มสาระ	22	22	22	21	21	21
สาระการเรียนรู้เพิ่มเติม	-	-	-	1	1	1
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	3	3	3	3	3	3
รวม	25	25	25	25	25	25

แนวทางดำเนินการ หมายถึงการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งจะต้องมีการวางแผน การบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การนำหลักสูตรไปใช้ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และ เป้าหมายของหลักสูตร

1.10 การบริหารงานวิชาการ โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กำหนดให้เป็น ภารกิจหลักที่ช่วยให้ผู้สอนใช้หลักสูตรสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดงานต่าง ๆ ดังนี้

การสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ ได้สนับสนุนให้มีการสอนแบบบูรณาการ เชื่อมโยง เนื้อหาสาระเข้าด้วยกัน โดยยึด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและคณิตศาสตร์เป็นหลัก สนับสนุน ให้เรียนรู้ด้วยการทำโครงการ เพื่อให้เกิดกระบวนการคิด สามารถทำงานเป็นกลุ่ม ได้ลงมือปฏิบัติจริง

เข้าใจวิธีการเรียนรู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง สื่อสารและอธิบายโครงการที่ตนเองปฏิบัติ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ตลอดจนจัดให้มีการสอนกลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ และกำหนดให้สอน ภาษาอังกฤษในทุกชั้น โดยเน้นการฟัง การพูด เพื่อการสื่อสารในเบื้องต้นและจัดให้มีกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์

การจัดตารางเรียน ดำเนินการโดยคณะครูทุกคนร่วมกันจัดทำโดยยึดหลักสูตร สาระการ เรียนรู้ มาตรฐานช่วงชั้น และโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ ครูผู้สอนแต่ละกลุ่มสาระจะเป็นผู้ดำเนินการจัด ทำหน่วยการเรียนรู้โดยยึดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ และแผน การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สื่อการเรียนรู้ กำหนดให้ครูผู้สอนใช้สื่อประกอบการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยร่วมกัน ผลิต จัดทำ จัดหา จัดซื้อ และนำไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน

การวัดและประเมินผล ผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จะต้องทำการวัดผล ประเมินผล ทุกครั้งหลังจากการเรียนการสอนเสร็จสิ้น โดยวิธีสังเกต สอบถาม ประเมินตามสภาพจริงและข้อ ทดสอบ เพื่อแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน

1.11 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลจัดเป็นส่วนหนึ่งของการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กันไป การบูรณาการการวัดวัดและประเมินผลกับ การเรียนการสอนเข้าด้วยกันจะส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลมีบทบาท สำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะการวัดและประเมินผลและการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กัน โดยการ ประเมินผลจะมีทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้ คือ จะได้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ ทางอ้อมคือจะเป็นสิ่งชี้แนะการเรียนการสอน

หลักสำคัญในการวัดและประเมินผลที่ควรพิจารณา คือ การประเมินผลควรเป็นกระบวนการ พัฒนาผู้เรียน เน้นคุณลักษณะและความสามารถของผู้เรียน ผลการประเมินต้องชี้ให้เห็นผลการปรับปรุง การสอนของครูและความสำเร็จของผู้เรียนตามเป้าหมาย ของหลักสูตร เป็นการให้ข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนรู้จักตนเองและเห็นแนวทางที่จะปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

ข้อมูลที่น่ามาใช้ในการประเมิน จะต้องได้มาโดยกระบวนการเก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูล ที่หลากหลายและสอดคล้องกับรูปแบบการประเมินผลตามหลักสูตร โดยใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินที่ หลากหลายรูปแบบ เลื่อนนำมาใช้ให้เหมาะสมกับกระบวนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด

เกณฑ์การวัดและประเมินผล ผู้เรียนจะต้องผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระทั้ง 8 กลุ่ม วิชาและได้รับการตัดสินผลการเรียนไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 60 ของทุกวิชา ผู้เรียนจะต้องผ่านการประเมิน

การอ่าน การคิดวิเคราะห์ การเขียน และทักษะอื่น ๆ โดยพิจารณาจากการทำโครงการหรือกิจกรรมอื่น ๆ ตามดุลยพินิจของผู้สอน ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 60 ของแต่ละคุณลักษณะ ต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านเกณฑ์การประเมิน การตัดสิน ผลการเรียนรู้ระดับชั้นและช่วงชั้น ต้องผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ของทุกกลุ่มวิชา

วิธีการวัดและประเมินผล มีการวัดผลโดยการสอบข้อเขียนและประเมินแฟ้มสะสมงาน จัดให้มีการประเมินผู้เรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และครอบคลุมกับมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระวัดและประเมินผล ตามสภาพจริง จัดให้มีการประเมิน เพื่อปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนและ ตัดสินผลการเรียน

1.12 หลักสูตรงานเกษตร กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งให้ผู้เรียน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 มีนิสัยรักงาน เห็นประโยชน์ของการทำงาน ทำงานเป็น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ อันจะนำไปสู่ การดำรงชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้ และเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ จึง กำหนดให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม ดังนี้ คือ

จุดประสงค์กำหนดให้ผู้เรียนต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับ การทำงานในชีวิตประจำวันและงานที่เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพมีทักษะในการใช้มือ เครื่องมือ และทักษะในกระบวนการทำงาน ทำงานอย่างมีแผน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยเหลือครอบครัว และผู้อื่นได้ตามสมควรแก่วัย มีนิสัยที่ดีในการทำงาน รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ และมีการปรับปรุงผลงานและกระบวนการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

โรงเรียนครูณวิทยาได้จัดให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ได้เรียนงานเกษตรเป็น งานบังคับ ได้กำหนดอัตราเวลาเรียนไว้ 6 คาบ หรือ 2 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ จากการวิเคราะห์คำอธิบาย รายวิชา งานเกษตรสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 การปลูกพืช กับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน จะพบว่ามีกิจกรรม เนื้อหาสาระ ที่สอดคล้องกันดังนี้ คือ

กิจกรรมการเรียนรู้ มีการสังเกตและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการเตรียมประกอบอาชีพ เพาะปลูกตามที่ได้เลือกเรียน ในเรื่องวิธีการปลูกและบำรุงรักษา การดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค จาก แหล่งอาชีพในชุมชน แล้วนำผลมาวิเคราะห์ อภิปรายสรุป ศึกษาเลือกพันธุ์ ทำเล การเตรียมดิน ปลูก การใช้และเก็บรักษาเครื่องมือ เครื่องใช้ การปลูก และการบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต และการจัดจำหน่าย แล้วนำผลมาอภิปรายสรุป และรายงานผล

สังเกตการณ์ใช้เครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ สารเคมี และวิธีการปลูก จากการสาธิต ของครูและนักเรียน ทดลองปฏิบัติ และกำหนดเป็นแนวทางในการทำงานฝึกวางแผนการทำงานตาม แนวทางที่กำหนด แล้วนำผลมาอภิปรายสรุป ตลอดจนฝึกปฏิบัติในเรื่อง การคัดเลือกพันธุ์ การปักชำ

การตอน การทำปุ๋ยหมัก การใช้และเก็บรักษาปุ๋ย การกำจัดแมลงและโรคพืชบางชนิด การปลูกบำรุงรักษาและเก็บเกี่ยวพืชผักสวนครัว โดยเน้นขั้นตอน กระบวนการและนิสัยในการทำงาน สังเกตและบันทึกผล แล้วนำผลไปอภิปรายหาข้อบกพร่อง และวิธีปรับปรุงแก้ไข

เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำเนินงานในเชิงการค้า และมีทักษะในการใช้มือ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำงาน สามารถเพาะปลูกและบำรุงรักษาพืชตามขั้นตอนกระบวนการทำงานด้วยความรับผิดชอบ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ปรับปรุงงานอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของงาน และมีนิสัยรักงาน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 โรงเรียนครุณวิทย์จะได้เรียนรู้การปลูกพืชผักในกลุ่มงาน เรื่อง การทำสวนผัก โดยให้ผู้เรียนเลือกชนิดของพืชผักตามความต้องการ ดังนี้

1. การปลูกผักกาดขาวคึ่ง คื่นฉ่าย
2. การปลูกผักตั้งโอ๋ ขึ้นฉ่าย ผักชี
3. การปลูกผักกาดขาวปลี ผักกาดเขียวปลี
4. การปลูกผักสลัดใบ สลัดปลี
5. การปลูกจิง ข่า ขมิ้น กระชาย ตะไคร้
6. การปลูกโหระพา กะเพรา แมงลัก
7. การปลูกหอมแบ่ง กระเทียมต้น กุยช่าย
8. การปลูกกะหล่ำปลม กะหล่ำปลี
9. การปลูกกะหล่ำดอก บร็อกเคอรี
10. การปลูกผักบุ้ง ผักกระเฉด
11. การปลูกสาระแหน่ ผักชีฝรั่ง
12. การปลูกผักชะอม กระถิน แด
13. การปลูกตำลึง ผักปลัง
14. การปลูกมะเขือต่าง ๆ
15. การปลูกถั่วฝักยาว ถั่วลันเตา ถั่วแขก
16. การปลูกฟัก ฟักทอง น้ำเต้า
17. การปลูกบวบ มะระ ถั่วพู
18. การปลูกแตงกวา
19. การปลูกพริกต่าง ๆ
20. การปลูก พืชผักอื่น ๆ

1.13 การวิเคราะห์ จุดเด่นจุดด้อยของโรงเรียนครุณวิทย์ จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า โรงเรียนครุณวิทย์ (เทศบาลบ้านสวนตาล) มีจุดเด่น จุดด้อย ดังนี้

จุดเด่น

1. การเป็นสถานศึกษาที่มีประวัติการก่อตั้งยาวนาน
2. ตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนหลายชุมชน เช่น ชุมชนบ้านสวนหอม ชุมชนบ้านสวนตาล ชุมชนบ้านหัวเวียงใต้ ชุมชนบ้านอรุณวาส และมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก
3. เป็นที่ยอมรับของชุมชน จากการสนับสนุนทรัพยากร เพื่อการศึกษาให้กับโรงเรียนมาโดยตลอด
4. เป็นโรงเรียนในสังกัดเทศบาล เมืองน่าน ซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่น ที่มีนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์ของชุมชน

5. โรงเรียนมีนโยบายให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา ดังปรากฏในนโยบายของโรงเรียน ความว่าส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดจน มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน และการให้บริการแก่ชุมชน

6. โรงเรียนมีภารกิจในการนำชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพโรงเรียน

7. โรงเรียนมีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ สื่อวัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอและทันสมัย

8. โรงเรียนมีหลักสูตร งานเกษตร เรื่องการปลูกพืชที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม

จุดด้อย

1. ตั้งอยู่ท่ามกลางโรงเรียนอื่น ๆ ทั้งโรงเรียนในสังกัดเทศบาล โรงเรียนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนเอกชน จึงทำให้มีจำนวนนักเรียนเข้ามาเรียนน้อยกว่าทุกโรงเรียน โดยเฉพาะ 3 ปีการศึกษาที่ผ่านมาจำนวนนักเรียนลดลงอย่างต่อเนื่อง

2. ครูส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ จึงทำให้ขาดโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

3. ในทางปฏิบัติ โรงเรียนและชุมชนในเขตบริการหลายชุมชนขาดการประสานสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้โรงเรียนขาดโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากชุมชน

4. โรงเรียนมีพื้นที่คับแคบ ไม่สามารถขยายได้

1.14 ศักยภาพของโรงเรียนครูภูมิปัญญา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์และการสังเกต และจุดเด่น จุดด้อยพบว่าโรงเรียนครูภูมิปัญญา (เทศบาลบ้านสวนตาล) มีศักยภาพในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในกรณีนี้ ดังนี้

การเป็นสถานศึกษาที่มีประวัติการก่อตั้งยาวนาน ทำให้ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน โดยเฉพาะ ผู้ที่เคยเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน พร้อมที่จะให้การสนับสนุนทรัพยากร เพื่อการศึกษาให้กับโรงเรียนมาโดยตลอด การตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนหลายชุมชน มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก

เป็นโรงเรียนในสังกัดเทศบาล เมืองน่าน ซึ่งเป็นองค์กรท้องถิ่น ที่มีนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อประโยชน์ของชุมชน และมีนโยบายให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพโรงเรียน

โรงเรียนมีหลักสูตร งานเกษตร เรื่องการปลูกพืช ที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษ

2. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546

จากการศึกษาวิจัย ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม จากการสัมภาษณ์ การสังเกต มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไป นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนครูณวิทยา มีทั้งหมด 26 คน จำแนกเป็น เพศชาย 16 คน เพศหญิง 10 คน มีอายุระหว่าง 11 – 14 ปี มีนักเรียน 10 ราย มาจากครอบครัว ที่แตกแยก ต้องอาศัยอยู่กับญาติ และ 16 ราย อาศัยอยู่กับพ่อแม่ นักเรียน 5 รายอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านสวนหอม และอีก 7 ราย อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนบ้านสวนหอม และอีก 14 ราย จะกระจายอยู่ตามชุมชนต่าง ๆ ทั้งนอกเขตและในเขตบริการของโรงเรียน

อาชีพของครอบครัวนักเรียน ส่วนใหญ่ 12 รายผู้ปกครองมีอาชีพรับจ้าง 7 รายมีอาชีพค้าขาย 4 รายมีอาชีพรับราชการ และมีเพียง 1 รายที่มีอาชีพเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม แต่จากการสัมภาษณ์ พบว่า แม้จะมีอาชีพทางการเกษตรเพียง 1 ราย แต่พื้นฐานของครอบครัวเดิมของนักเรียนส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกรรมหรือรับจ้างในภาคเกษตรมาก่อน

2.2 ความต้องการของนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนรู้งานเกษตร จากการสัมภาษณ์ การสังเกต ของผู้วิจัย พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ (24 ราย) มีความต้องการ และสนใจอยากจะได้เรียนรู้งานเกษตร ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม โดยนักเรียนมีความคิดเห็นว่า เป็นอาชีพที่สุจริต และตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบันและคิดว่าในอนาคต ก็ยังคงมีอาชีพนี้อยู่ตลอดไป เพราะคนต้องใช้ผักประกอบอาหาร ทุกวัน

นักเรียนส่วนใหญ่ต้องการออกไปเรียนนอกสถานที่ โดยเฉพาะในชุมชนเพราะนอกจากจะได้เรียนรู้ที่แปลกใหม่ แล้วยังได้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน บางคนให้เหตุผลว่า ต้องการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และต้องการนำมาปลูกขายเพื่อเป็นรายได้พิเศษให้กับตนเองในเวลาว่าง

2.3 จุดเด่น จุดด้อยของนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนรู้งานเกษตร คือ นักเรียนมีความสนใจ และแสดงความต้องการอยากไปเรียนรู้งานเกษตรด้วยการปฏิบัติจริงกับกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม ซึ่งมีนักเรียนบางรายได้เคยใช้ประสบการณ์จากการออกไปศึกษา สัมภาษณ์เกษตรกร เพื่อนำความรู้มาทำโครงการเกี่ยวกับการเกษตรเพื่อเข้าประกวดในงานวันวิชาการ จนได้รับรางวัลเหรียญเงิน ซึ่งทำให้นักเรียนเกิดความคิดว่าการศึกษาจากชุมชนก็ทำให้ได้รับความสำเร็จเช่นเดียวกับการเรียนรู้จากในตำราเรียน

ผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยและสนับสนุนให้นักเรียนได้ไปเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม และได้แสดงความเชื่อมั่นในชื่อเสียงและประสบการณ์อันยาวนานในการปลูกผักปลอดสารพิษของเกษตรกรในชุมชนบ้านสวนหอม ผู้ปกครองบางส่วนได้แสดงความพอใจที่นักเรียนจะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ในสภาพแวดล้อมของการทำงานอาชีพจริง เพื่อจะได้ฝึกความอดทน ความรับผิดชอบ ซึ่งบางรายเมื่อทราบความ ก็ได้แจ้งความจำนงที่จะ

สนับสนุน วัสดุเหลือใช้จากสวน นา ไร่ ของคนเพื่อใช้ในการเรียนงานเกษตรของนักเรียน เช่น แกลบหยาบ ฟางข้าว กระสอบ มูลสัตว์ เมล็ดพันธุ์

“... ถ้าครูอยากได้แกลบมาใช้สอนเกษตรก็บอกลูกสาวไปนะ พี่จะเตรียมใส่กระสอบมาไว้ให้ที่บ้าน ... ถ้าเป็นฟางข้าว ตอนนี้รดเข้าไม่ได้ต้องรอให้น้ำมันแห้งก่อน ให้ลูกสาวพาไปเอาได้เลย พี่จะเก็บไว้ให้ ...”
(คุณสมานมิตร ทากัน ผู้ปกครองของเด็กหญิง สุชาวดี ทากันชั้น ป.6 สัมภาษณ์ 2546)

24 จุดด้อย นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัว ที่มีฐานะปานกลางถึงยากจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็ก และบางส่วนมาจากครอบครัวแตกแยก ต้องอาศัยอยู่กับญาติ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า หรือญาติอื่น ๆ นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่องานที่ต้องใช้แรงงาน มักจะสนใจงานอาชีพที่มีชื่อเสียง และมีความสะดวกสบาย เช่น การเป็น นักร้อง นักแสดง ไม่ค่อยชอบทำงานหนักที่ต้องใช้ความพยายามและใช้แรงงาน กลัวร้อน กลัวเหนียว และผู้ปกครองได้ตั้งความหวังกับตัวเด็กเกี่ยวกับการเรียนวิชาการมากกว่างานอาชีพ

2.5 ศักยภาพ ของนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนรู้งานเกษตร จากการศึกษาวิจัย ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต พบว่า นักเรียนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้งานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอมแบบมีส่วนร่วม กับกลุ่มเกษตรกรรฟกปลอดสารพิษ ดังนี้ นักเรียนมีความสนใจและต้องการที่จะเรียนงานเกษตร โดยการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรรฟกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ด้วยตนเอง นักเรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับงานเกษตรจากการเรียนรู้เมื่อปีการศึกษา ก่อน ผู้ปกครอง ส่งเสริมและสนับสนุน พอใจและเล็งเห็นผลดีที่นักเรียนจะได้เรียนงานเกษตร โดยการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรรฟกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

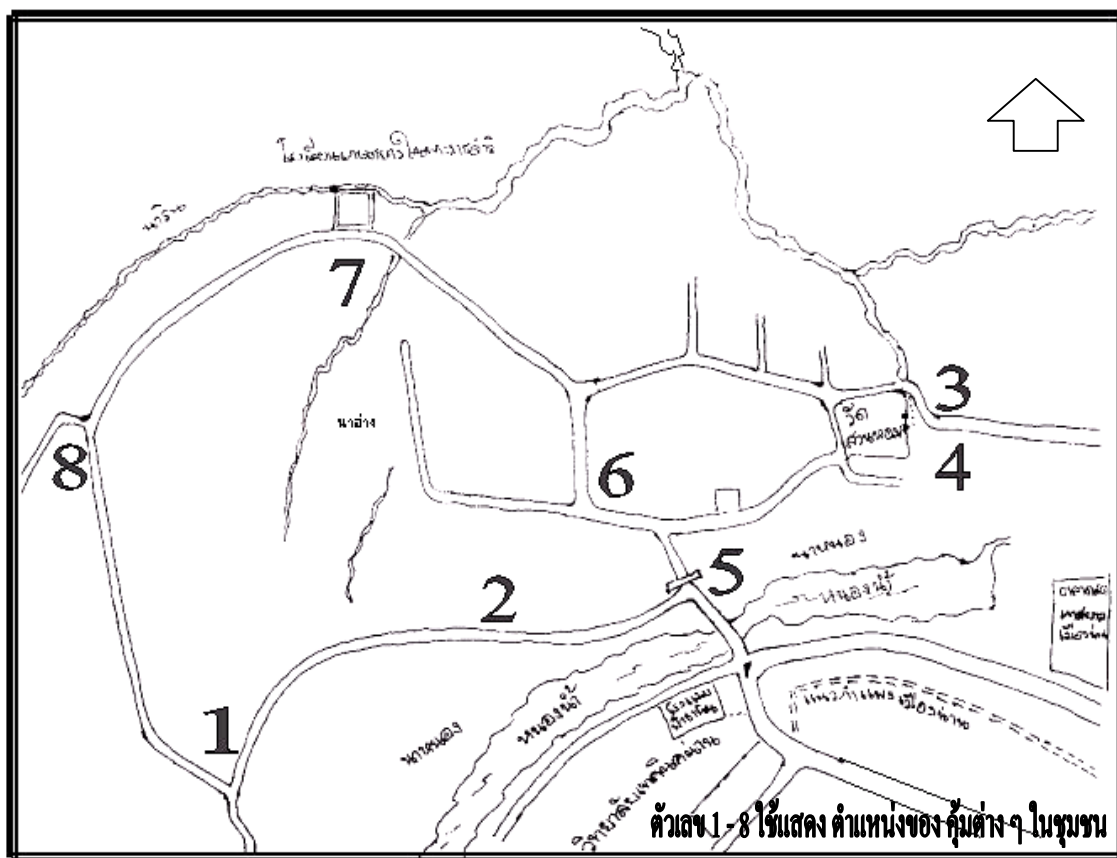
3. สภาพและศักยภาพของชุมชนและกลุ่มเกษตรกรรฟกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จากการศึกษาวิจัย สภาพและศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

3.1 สภาพทั่วไป ของชุมชนบ้านสวนหอม

บ้านสวนหอม หมู่ 3 มีอาณาเขตติดกับตำบลในเวียงหรือเขตเทศบาลเมืองน่าน ด้านทิศตะวันตก ห่างจากโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ประมาณ 700 เมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนรอบข้างดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านดอนสวรรค์ หมู่ 8 ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน
ทิศใต้	ติดต่อกับ ชุมชนบ้านพันต้น ตำบลในเวียง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านสวนตาล และบ้านสวนหอม (ในเขตเทศบาลเมืองน่าน)
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ บ้านปางคำ ตำบลไชยสถาน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงพื้นที่ของบ้านสวนหอมหมู่ 3 ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

3.1.1 ประวัติของชุมชนบ้านสวนหอม ในอดีต คนทั่วไปเรียกว่า “บ้านหนอง” หรือ “บ้านหนองหม้อ” ในสมัยก่อน เจ้าผู้ครองนครน่าน ได้ยกทัพไปตีเมืองเชียงตุง เชียงรุ่ง เมื่อรบชนะ ก็ได้นำเอาหญิงชาวเมืองเชียงตุง เชียงรุ่งกลับมาเป็นเชลย ใช้เป็นข้าทาสในหอคำ (วัง) ได้ระยะเวลาหนึ่งจึงปล่อยตัวออกมาให้มีครอบครัวกับชายชาวเมืองน่านและให้ตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณ นอกกำแพงเมืองด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ซึ่งบริเวณนั้นจะมีหนองน้ำธรรมชาติที่เป็นแนวป้องกันกำแพงเมืองอยู่ เดิมชาวบ้านเรียกว่า “หนองน้ำเขียว” ซึ่งหญิงชาวเชียงตุง เชียงรุ่ง พร้อมครอบครัวก็ได้ออกมาตั้งบ้านเรือนอยู่บนฝั่งตรงกันข้ามกับกำแพงเมือง รวมได้ประมาณ 7 ครอบครัว เจ้าผู้ครองนครน่านก็เกรงว่าหญิงเหล่านั้นและครอบครัวจะไม่มีอาชีพ จึงได้ให้เมล็ดพันธุ์ข้าวมาให้ปลูกทำนาทำไร่และให้ข้าราชการในหอคำมาสอนวิธีปั้นหม้อให้ เพื่อเป็นอาชีพติดตัว ทำมาหาเลี้ยงครอบครัว โดยดินที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการปั้นหม้อ คือดินเหนียวท้ายหมู่บ้าน ชาวบ้านเรียกแหล่งดินดังกล่าวว่า “ขุมดินหม้อ” เมื่อปั้นหม้อได้แล้วหาบเอาหม้อไปขายหรือแลกกับข้าวเปลือกที่ตลาดหรือชุมชนทั้งในเมืองน่านและชุมชนอื่น ๆ รอบ ตัวเมืองน่าน การแลกข้าวเปลือกกับหม้อมักจะแลก

ในอัตรา หม้อ 1 ใบ เท่ากับข้าวเปลือกที่บรรจุเต็มหม้อใบดังกล่าว การนิยมใช้หม้อดินในชีวิตประจำวันของคนสมัยนั้นทำให้บ้านหนองเป็นที่รู้จักแก่ผู้คนทั่วไปว่าเป็นชุมชนที่ปั้นหม้อขาย จึงมีชื่อเรียกชุมชนนี้ว่า “บ้านหนองหม้อ”

ชุมชนบ้านสวนหอม มีวัดประจำหมู่บ้าน 1 แห่ง เดิมเรียกชื่อวัดตามชื่อของชุมชน คือ วัดหนอง หรือ วัดบ้านหนอง ต่อมามีการเปลี่ยนชื่อวัดเป็น “วัดสวนหอมชายาประดิษฐ์” เพื่อให้เป็นเกียรติแก่เจ้านางคำ ชายาของเจ้าผู้ครองนครน่านที่เป็นผู้สร้างวัด หลังจากนั้นชุมชนก็ถูกเรียกชื่อตามชื่อวัดคือ “บ้านสวนหอม” แม้จะถูกแบ่งออกเป็น 2 คือ (เขต หรือบริเวณ) และ 2 เขตการปกครอง แต่ คนในชุมชนก็ยังคงมีศรัทธาที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา และถือว่าวัดสวนหอมเป็นศูนย์รวมของศรัทธาเหมือนดังเดิม นอกจากวัดแล้วยังมี “คงปู่เจ้า” สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นวัดร้าง เนื่องจากมีซากโบราณวัตถุรูปทรงคล้ายพระธาตุ และซากพระพุทธรูปที่แตกหัก ปัจจุบันปรากฏร่องรอยไม่ค่อยชัดเจนมากนัก เพราะมีต้นไม้ใหญ่ขึ้นปกคลุม และบริเวณรอบ ๆ มีผู้คนเข้าไปก่อสร้างบ้านเรือนอาศัยอยู่โดยรอบ จึงทำให้บริเวณดังกล่าวไม่ค่อยมีผลต่อความเชื่อและศรัทธาของชุมชนเหมือนดังเดิม

3.1.2 ลักษณะภูมิศาสตร์ บ้านสวนหอม หมู่ที่ 3 มีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบ และที่ดอน (ลอม) มีลำห้วยเล็ก ๆ ไหลผ่าน แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ฝายชลประทาน มีฝายกั้นน้ำคอนกรีตขนาดเล็ก ได้แก่ ฝายสุ่ม ฝายอ่างและฝายดินขนาดเล็ก ที่สร้างขึ้นด้วยความร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน ได้แก่ ฝายแม่ปะ ฝายแก้มวง ฝายแก้มขาม ฝายแก้มเคียน ฝายบง สำหรับกั้นน้ำและส่งน้ำไปตามร่องน้ำ ไปยังที่นาต่าง ๆ ในชุมชน เช่น นาที่รับน้ำมาจาก ฝายอ่างมาใช้ทำนาก็จะเรียกว่า “นาฝายอ่าง” นาที่รับน้ำมาจากฝายสุ่มมาใช้ทำนา เรียกว่า “นาฝายสุ่ม” นาที่รับน้ำมาจาก ฝายแม่ปะ มาใช้ทำนา เรียกว่า “นาฝายแม่ปะ” เป็นต้น จากลักษณะพื้นที่ดังกล่าว อาชีพหลักของคนในชุมชนบ้านสวนหอม หมู่ 3 จึงเป็นการทำการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ วัว ควาย และทำสวนผัก แต่ปัจจุบัน แหล่งน้ำจากลำห้วยและฝายต่าง ๆ มีไม่เพียงพอ จึงทำให้เกษตรกรในชุมชนต้องเจาะน้ำบาดาลขึ้นมาใช้ ทั้งในการเกษตรและใช้ในชีวิตประจำวัน

3.1.3 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม การปกครอง บ้านสวนหอม หมู่ที่ 3 อยู่ในเขตการปกครองของตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลผาสิงห์ (อบต.) มีประชากร 267 ครัวเรือน 1,222 คน เพศชาย 590 คน เพศหญิง 632 คน ปกครองโดยกำนันแบ่งเขตภายในหมู่บ้านออกเป็น 8 กลุ่ม โดยมีหัวหน้าและคณะกรรมการของกลุ่มทำหน้าที่ช่วยเหลือกำนัน ในการแจ้งข่าวสารทั้งจากภาครัฐและข่าวสารของชุมชน เช่น การมีงานศพ การทำบุญ งานบวชนาค การแต่งงาน ซึ่งบางทีอาจจะไม่ต้องออกบัตรเชิญ และกระจายงานความรับผิดชอบและเก็บเงินบำรุงหมู่บ้าน เมื่อมีกิจกรรมของหมู่บ้าน เช่น เมื่อมีกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านหรือพัฒนาวัด หัวหน้ากลุ่มหรือคณะกรรมการก็จะไปแจ้งให้กับลูกกลุ่มของตนเอง และถ้าบ้านใดไม่สามารถจะไปร่วมได้ก็จะแจ้งให้ญาติจากครอบครัวอื่นไปแทนหรืออาจจะจ่ายเป็นเงิน ซึ่งก็จะมีข้อตกลงร่วมกันว่าจะ

เก็บคนละเท่าใด ดังที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าชุมชนยังมีความเข้มแข็งในเรื่องความสามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน

3.1.4 การตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน ชุมชนบ้านสวนหอม จะมี 2 ค้อ คือ ค้อดกวัด (บ้านสวนหอม หมู่ 3 ตำบลผาสิงห์) อยู่ด้านหลังหรือทิศตะวันตกของวัดอยู่ในเขตการปกครองของ ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน และค้อออกวัด (บ้านสวนหอม หมู่ที่ 21 ตำบลในเวียง) อยู่ด้านหน้าหรือตะวันออกของวัด ต่อมาค้อออกวัดบางส่วนได้ถูกกำหนดให้เข้าไปอยู่ในเขตเทศบาลเมืองน่าน

ต่อมาชุมชนขยายตัวขึ้น จึงมีการย้ายครอบครัวออกไปอยู่ลึกเข้าไปในท้ายหมู่บ้านซึ่งเป็นที่รกร้าง เมื่อย้ายเข้ามาอยู่รวมกันหลาย ๆ ครอบครัวจึงรวมตัวเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ คนทั่วไปจึงเรียกชื่อหมู่บ้านที่ตั้งขึ้นใหม่ตามชื่อที่นาที่ถูกปล่อยให้รกร้าง ว่า “บ้านนาฮ้าง” หรือ “บ้านนาฮ้าง” (นาฮ้างหรือนาฮ้าง แปลว่า ที่นาที่ถูกปล่อยให้รกร้าง) นาดังกล่าวเป็นที่ดอน สูงกว่าที่นาข้างเคียง จึงทำให้การปลูกข้าวในที่นาดังกล่าวไม่ได้ผล เพราะขาดน้ำ แม่น้ำของเดิมจะทำรางริน เพื่อนำน้ำข้ามที่นาข้างเคียงเข้าสู่ที่นาดังกล่าวก็ยังไม่ได้ผล ต้องปล่อยให้ที่นาดังกล่าวรกร้าง ชาวบ้านจึงเรียกที่นาดังกล่าวว่า “นาฮ้าง” และเรียกนาที่ทำรางรินเพื่อนำน้ำข้ามมาว่า “นาริน”

3.1.5 การคมนาคม เส้นทางภายในชุมชน มีถนนคอนกรีตสายหลักความยาวประมาณ 3,000 เมตร เชื่อมโยงเป็นวงรอบ ๆ ชุมชน และถนนคอนกรีตแยกเชื่อมโยงไปยังคุ้มที่มีครัวเรือนหนาแน่นและไกลจากถนนสายหลัก ทำให้การติดต่อเดินทางไปมาทั้งภายในและภายนอกชุมชน สะดวกทุกฤดูกาล การเข้าออกชุมชน เป็นไปอย่างสะดวกมีทางเข้าออกชุมชน 3 ทาง คือ ทางเข้าด้านทิศใต้ แยกจากทางเข้าโรงแรมฟ้าธาณีน ขึ้นเนินผ่านซุ้มป้ายชื่อหมู่บ้าน ทางเข้าทางทิศตะวันออก เริ่มแยกจากถนนผากองบริเวณโรงจักรไฟฟ้าเดิม ประมาณ 400 เมตร ผ่านวัดสวนหอม และทางเข้าด้านทิศใต้ แยกจากถนนสายน่าน-พะเยา บริเวณชุมชนบ้านพันต้น ประมาณ 200 เมตร นอกจากนี้ยังมีถนนลูกรัง ที่สามารถใช้เดินทางได้บางฤดู อีก 2 เส้นทาง คือ เส้นทางด้านหลังคุ้มที่ 7 ข้ามทุ่งนาประมาณ 1,500 เมตร ออกสู่ถนนสายน่าน – พะเยาบริเวณชุมชนบ้านปางคำ และเส้นทางด้านทิศเหนือ ประมาณ 1,000 เมตร ออกสู่ชุมชนบ้านมงคลนิมิตร

3.1.6 สาธารณูปโภคพื้นฐาน บ้านสวนหอม หมู่ 3 มีไฟฟ้าใช้ทุกครอบครัว แต่น้ำประปาจะมีใช้กันในบางครอบครัวเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการขุดบ่อบาดาลใช้กันมากถึง 230 บ่อ ถึงแม้คุณภาพน้ำบาดาลจากบางบ่อที่ได้จะไม่สามารถนำไปใช้บริโภคได้ก็ตาม แต่ก็ยังสามารถนำไปใช้ในกิจกรรมทางการเกษตรได้ และเมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายน้ำบาดาลยังถูกกว่าค่าน้ำประปา จึงทำให้ชุมชนนิยมขุดบ่อบาดาลใช้เป็นของตนเองเกือบทุกครัวเรือน

3.1.7 การศึกษา การมีที่ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมือง เพียง 700 เมตร จึงทำให้ชุมชนบ้านสวนหอมไม่มีสถานศึกษา ในทุกระดับ อยู่ในชุมชน นิยมที่จะพาบุตรหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนในตัวเมือง โดยเฉพาะโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) จะมีนักเรียนจากชุมชนบ้านสวนหอมมาเรียนมากที่สุด

วัดสวนหอมเป็นสถานที่จัดการศึกษาในลักษณะตามอัธยาศัย โดยเฉพาะกับเยาวชน มีการสอนธรรมะในวันอาทิตย์ สอนคนตรีพื้นบ้าน เช่น การติกลองสะบัดชัย สะล้อซอซึง การปั้นปูนเป็นลวดลายปติมากรรม ซึ่งสอนโดยพระ และคณะกรรมการในชุมชน

คนในชุมชนให้ความสำคัญกับผู้ที่มีความรู้และภูมิปัญญา ตลอดจนผู้สูงอายุ ให้ความสำคัญกับเด็ก ๆ โดยพบว่า วัดสวนหอมนอกจากจะเป็นแหล่งรวมศรัทธาให้กับคนในชุมชน ยังเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนทุกวัยในสังคม จากการที่วัดได้ทำการสอนธรรมะวันอาทิตย์ให้กับเด็ก ๆ และผู้สนใจในชุมชน ดำเนินการโดยคณะพระสงฆ์และคณะกรรมการของวัดมีการสอนวิชาพระพุทธศาสนา การอ่านเขียนอักษรเมือง (ตัวล้านนา) คนตรีพื้นเมือง (สะล้อซอซึง) การติกลองสะบัดชัย การติกลองเอว การปั้นปูนเป็นลวดลาย

นอกจากนั้นบริเวณวัดยังเป็นที่พบปะ ประชุม พักผ่อนของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน บริเวณลานวัด ทำเป็นสนามเด็กเล่น สนามเปตอง ลานกีฬา อเนกประสงค์ สำหรับทุกคน ทุกวัยในชุมชน

ผู้รู้ ผู้ชำนาญ หรือบุคคลอันเป็นตัวอย่างในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ในชุมชนบ้านสวนหอม มีปรากฏให้เห็นหลากหลายสาขา เช่น การเกษตรปลอดสารพิษ การปั้นหม้อดินเผา การปั้น อิฐมอญ การปั้นปูน การปั้นงานกระดาษ (Paper Mache) การแกะสลักไม้ การทำกระดาษสา คนตรีพื้นบ้าน เช่น สะล้อ ซอ ซึง การติกลองสะบัดชัย การติกลองปู้จา ตลอดจนด้านพิธีกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน คนตรีพื้นบ้าน อักษรล้านนา แสดงให้เห็นว่าชุมชนบ้านสวนหอม หมู่ 3 เป็นชุมชนเข้มแข็ง มีความสามัคคี ร่วมคิด ร่วมทำ มีการช่วยเหลือเด็ก และคนทุกคนทุกวัยให้ได้รับการเรียนรู้เพื่อดำรงความเป็นชุมชนของตนเอง และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้โดยแท้จริง

3.1.8 การสาธารณสุขการดูแลสุขภาพ เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนที่อยู่ใกล้ตัวเมือง และการคมนาคมที่สะดวกทำให้ง่ายต่อการเข้ารับบริการทางสุขภาพทั้งจากสถานพยาบาลของรัฐ เช่น โรงพยาบาลจังหวัดน่าน และสถานพยาบาลเอกชน เช่น คลินิกต่าง ๆ ที่เปิดบริการภายในตัวเมืองน่าน ภายในชุมชนมีการจัดตั้งศูนย์สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มี สมาชิก อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน รวม 17 คน เพื่อให้บริการด้านการป้องกันและเฝ้าระวัง อยู่ในความรับผิดชอบของสถานีอนามัยประจำตำบลผาสิงห์ นอกจากการดูแลสุขภาพในรูปแบบแผนปัจจุบันแล้ว ยังพบว่ามี การดูแลสุขภาพโดยวิธีพื้นบ้าน เช่น การใช้ยาต้มสมุนไพร การสู่วัฏ สรงผี (ส่งสะตวง) ยังพอมิให้เห็นในคนที่สูงอายุ

3.1.9 ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ บ้านสวนหอม หมู่ 3 มีลักษณะประเพณีและความเชื่อเหมือนชุมชนไทยล้านนาทั่วไปในจังหวัดน่าน ผู้คนในชุมชนยังคงมีศรัทธาและความเชื่อในพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามประเพณีเป็นประจำ เช่น การทำบุญตักบาตรฟังเทศน์ฟังธรรมในทุกวันพระ พิธีทานกัวยสลาก ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ความเชื่อ และวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสงกรานต์ นอกจากนี้ที่ได้กล่าว

มาแล้ว ยังมีประเพณี ตามความเชื่อที่สืบทอดจากบรรพบุรุษที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประจำวันของคน ครอบครัว และของชุมชน เช่น การสู่ขวัญคน การสู่ขวัญควาย การสู่ขวัญข้าว การเลี้ยงผีปู่ย่า การเลี้ยงผีทุ่งนา ผีไร่ การส่งเคราะห์ การถ่ายทอดวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ถือว่าเป็นกระบวนการแห่งการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าชุมชนมีการถ่ายทอดความเชื่อและทัศนคติที่ดีที่มีต่อภูมิปัญญาและสรรพสิ่งรอบข้าง อันเป็นที่มาของปัจจัย 4 ในการดำรงวิถีชีวิตของชุมชน

3.1.10 ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ประชาชนในชุมชน จะมีทั้งผู้ที่อาศัยเดิม และผู้ที่เข้ามาใหม่ สภาพสังคมเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท จากการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ในชุมชน จะมีลักษณะเป็นแบบเครือญาติหรือเสมือนญาติ กล่าวคือ ยังมีความรักผูกพัน และความเอื้ออาทรต่อกัน พบว่า เมื่อบุคคลในชุมชนมีความทุกข์ร้อนก็จะเข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูลกันเสมอ ๆ มีทั้งการช่วยเหลือกันด้วยกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังความคิดและสติปัญญา และแม้แต่การให้กำลังใจ การแบ่งปันข้าวของ หรือปัจจัยในการประกอบอาชีพยังคงมีให้พบเห็นอยู่เสมอ มีการตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมของคนในชุมชน หลายกลุ่มเช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่ม อาสาสมัครประจำหมู่บ้าน กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ พบว่าแต่ละกลุ่มมีการดำเนินกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนมักจะมีสาเหตุมาจากการใช้อารมณ์ มากกว่า การขัดแย้งด้วยเหตุแห่งผลประโยชน์ และความขัดแย้งมักจะถูกกลืนกลายโดยคนในชุมชนอย่าง ประนีประนอม

3.1.11 สภาพทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของชุมชนบ้านสวนหอม เดิมจะมีเพียงอาชีพทำการเกษตร เช่นทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง และอาชีพค้าขาย ทั้งมีร้านค้าในชุมชนและการค้าขายผลผลิตทางการเกษตรทั้งพืชผักและเนื้อสัตว์ สำหรับอาชีพการปั้นหม้อดินเผา เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป ความต้องการใช้หม้อดินเผาลดลง และแหล่งดินที่จะนำมาปั้นหม้อเปลี่ยนสภาพมีน้ำแข็ง และถูกขायกรรมสิทธิ์ให้เป็นของคนนอกชุมชน ประกอบกับผู้ที่ฝีมือในการปั้นหม้อมีอายุมากขึ้นและบางคนก็เสียชีวิต ไม่มีการสืบทอดให้ลูกหลานทำต่อไป จึงทำให้อาชีพปั้นหม้อดินเผาต้องเลิกทำไปในที่สุด คนในชุมชนบ้านสวนหอม เรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนและพัฒนางานอาชีพของตนเองให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป ทั้งที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชนและจากหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้เกิดเป็นกลุ่มอาชีพใหม่ขึ้น เช่น อาชีพทำอิฐมอญ อาชีพทำกระดาษสา และอาชีพช่างศิลป์ เช่นงานปั้นหัวสัตว์จากกระดาษ (Paper Mache) งานแกะสลักไม้ ซึ่งแสดงว่า บ้านสวนหอม หมู่ที่ 3 เป็นชุมชนเข้มแข็งที่คนในชุมชนมีอาชีพที่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวตนเองได้

นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวของคนที่ประกอบอาชีพเดียวกันขึ้น เป็นกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ และกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษอาชีพ เพื่อพัฒนาการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ทำให้กลุ่มอาชีพมีความเข้มแข็ง สามารถสร้างชื่อเสียง และรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัวและชุมชน จนเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

3.2 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม จากการศึกษาวิจัย สภาพและศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม ในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

3.2.1 การปลูกผักในชุมชนบ้านสวนหอม เริ่มต้นด้วยการปลูกผักเพื่อขายตามอย่างคนจีนที่เข้ามาอาศัยในชุมชน และเมื่อเห็นว่าเป็นอาชีพที่ทำรายได้ดี ทำให้คนในชุมชนหันมาปลูกผักเพื่อขายมากขึ้น จึงทำให้ชุมชนบ้านสวนหอมมีชื่อเสียงในการปลูกผัก และกลายเป็นชุมชนหลักในปลูกผักส่งขายในตลาดในเมืองน่านและเขตอำเภอใกล้เคียง

สมัยแรกเริ่มยังไม่มีโรคและแมลงมากนัก จะมีก็แต่เพียงหมัดดิน ซึ่งคนจีนจะใช้ “หางไหล” หรือ ไล่ดิน นำมาทุบและแช่น้ำไว้ แล้วจึงนำมาฉีดพ่นลงบนแปลงผัก โดยใช้กระบอกฉีดไม้ไผ่ (ไม้เหี่ยว) ทำเป็นกระบอกฉีดน้ำ ฉีดน้ำยาที่หมักไว้ในโอง แล้วฉีดพ่นลงบนแปลงผัก บางคนก็ใช้กระบอกฉีดที่ทำด้วยสังกะสีมีรูปร่างคล้ายกระบอกฉีดยา ฉีดพ่นทั่วแปลงผัก หลังจากนั้นประมาณ 7 วัน จึงตัดผักไปขายได้ ต่อมาได้ใช้สารเคมีเข้ามาฉีดพ่น ครั้นพอมีการระบาดมากขึ้นและ มีการซื้อขายของแมลง จึงต้องเพิ่มชนิดตัวยาและปริมาณในการฉีดพ่นแต่ละครั้ง จนได้กลิ่นฉุนกันทั้งหมู่บ้าน มีการกล่าวขวัญกันว่าหากขึ้นหัวหอม (เนิน) ปากทางเข้าหมู่บ้านสวนหอมมาแล้วก็จะได้กลิ่นยาฆ่าแมลงทันที และด้วยเหตุที่เรียกสารเคมีที่ชื่อว่า “ยา” จึงทำให้เกิดภาพลักษณ์ว่าไม่น่าจะมีอันตรายมากสำหรับผู้บริโภค หากจะมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพหรือโรคภัยที่เกิดขึ้นตนเองก็มักจะให้ความสำคัญกับสาเหตุอื่น ๆ เช่น เจ็บที่ เจ็บทาง ผิวงาม รุขเทวดา และโรคติดต่ออื่น ๆ มากกว่า.

กระแสของการบริโภคผักปลอดสารพิษเริ่มมีมากขึ้น ตามนโยบาย ทางสุขภาพของภาครัฐ และกระแสการรณรงค์ของทุกฝ่ายในสังคมที่เน้นการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ อาหารที่เป็นมิตรกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม จึงทำให้เกษตรกรต้องปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกผักโดยพยายามลดการใช้สารเคมีลง

3.2.2 การรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างง่าย ๆ อาศัยความเป็นเครือญาติและคนรู้จักมักคุ้นที่มีอาชีพเดียวกันในหมู่บ้าน เมื่อประสบปัญหาในการปลูกผัก ปัญหาโรคและแมลง ปัญหาการขาดทุน ก็จะมาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน

พ.ศ. 2539 กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม หมู่ 3 ได้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีการผสมผสาน ตามนโยบายการลดการใช้สารเคมีในพืชผักของสำนักงานเกษตรจังหวัดน่าน โครงการหมู่บ้านป้องกันและกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีการผสมผสาน หมายถึง ใช้ทั้งวิธีวิเคราะห์ดิน ใช้สารชีวภาพ วิธีกล หากยังมีศัตรูพืชระบาดอย่างรุนแรง อนุญาตให้ใช้สารเคมีได้

พ.ศ. 2544 กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เห็นว่าเกษตรกรผู้ปลูกผักบ้านสวนหอม มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นและเข้มแข็ง จึงสนับสนุนงบประมาณส่วนหนึ่ง

จัดตั้งเป็น “โรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริ” เกษตรกรจึงตั้งชื่อกลุ่มขึ้นว่า “กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ” คำว่าปลอดภัยจากสารพิษหมายถึง ยังมีการใช้สารเคมีบางชนิดในการปลูกพืชผัก

“การใช้สารเคมี ทางเราไม่ได้ห้าม แต่เกษตรกรเกิดการละเลยแก่ใจตนเอง แก่ผู้พบเห็น บ้านใกล้เรือนเคียง ผู้บริโภค จึงได้ลดการใช้สารเคมีลง ปัจจุบันกำลังจะก้าวไปสู่เกษตรอินทรีย์ มีการทดลองใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ และตั้งใจจะก้าวหน้าไปสู่การใช้เกษตรอินทรีย์เพียงอย่างเดียว จะไม่มีการใช้สารเคมีเลย ”

(นายเดชา ปะละมะ. สัมภาษณ์ 2546)

กลุ่มเกษตรกรจะมีการเรียนรู้ร่วมกันในทุกวันพฤหัสบดี ตั้งแต่ 09.00 – 12.00 น. เดือนละ 4 ครั้ง โดยการเรียนรู้แต่ละครั้งจะเป็นการเรียนรู้จากปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในการปลูกผักในขณะนั้น เช่น ในช่วงที่เริ่มปลูกก็จะเรียนการเตรียมดิน การทำปุ๋ยหมัก การทำปุ๋ยน้ำหมักจากหอยเชอร์รี่ การทำน้ำหมักสมุนไพรสารจับใบแมลง การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในการป้องกันรักษาโรครากเน่าโคนเน่า การใช้ไส้เดือนฝอยยูนิมา ในการป้องกันกำจัดตัวอ่อนของหมีดิน ซึ่งในระยะตัวอ่อนจะอาศัยอยู่ในดิน โดยจะมีวิทยากรทั้งจากหน่วยงานทางการเกษตรของรัฐและจากหน่วยงานของเอกชน มาให้ความรู้เป็นประจำ นอกจากนั้นยังมีการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง โดยเฉพาะปัญหาในการปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกผักจากการที่เคยใช้สารเคมี มาเป็น ใช้สารชีวภาพหรือวิธีปลอดสารพิษ “เวลาเข้ากลุ่มกัน ก็มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ใครมีอะไรก็มาปรึกษากัน มีแมลง มีตัวหนอน ก็ต้องเอามาปรึกษากันที่นี่”

กลุ่มได้ขยายผลของการเรียนรู้ โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร หน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น เป็นแหล่งศึกษาดูงานของกลุ่มกองทุนพักการชำระหนี้ ไม่ต่ำกว่า 15 กลุ่ม มีทั้งจาก อุดรดิตถ์ สุโขทัย พิจิตร เพชรบูรณ์ ลำพูน พะเยา ลำปาง แพร่ เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพักชำระหนี้ ของกรมส่งเสริมการเกษตร หลังจากที่ธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกส.) พักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรไปฟื้นฟูอาชีพหาเงินมาชำระหนี้ เป็นเวลา 3 ปี

เกษตรกรบ้านสวนหอมมีประสบการณ์ในการเพาะปลูกผัก การขึ้นแปลง เตรียมแปลง การหว่าน การปลูก จากการมีประสบการณ์ที่ยาวนานกว่า 50 ปี ประธานกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษได้กล่าวถึงเหตุที่ทำให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งว่า

“ครั้งแรกก็เริ่มเป็นกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ เริ่มเข้มแข็งขึ้นเพราะหมู่บ้านเราก็ปลูกผักเป็นอาชีพกันอยู่แล้ว เวลานั้นผักปลอดสารพิษก็เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป ไม่ว่าจะไปที่ไหน ใคร ๆ ก็รู้ว่าต้องกินผักปลอดสารพิษ เพราะเวลานำผักไปขายที่ตลาด ก็มีคนถามว่าผักนี้ปลอดสารพิษไหม แสดงถึงการมีกระแสนิยมในการรักษาสุขภาพ เพราะถ้าเป็นผักปลอดสารพิษราคาก็ดีขึ้น เราเพียงแค่ปรับวิธีการปลูกเท่านั้น และเพราะพวกเรามีอาชีพอย่างเดียวกันจึงทำให้รวมกลุ่มกันได้ง่ายขึ้น ตั้งแต่นั้นก็เริ่มเข้าใจและร่วมกันทำกลุ่มผักปลอดสารพิษขึ้นมา” (เจริญ รินกระโทก. สัมภาษณ์ 2546)

ปัจจุบันมีสมาชิกในกลุ่ม 27 คน มีพื้นที่ในการปลูกผักปลอดสารพิษ ตามกำลังของเกษตรกร ส่วนใหญ่ประมาณ รายละ 1 – 2 งาน หรือบางรายมีประมาณ 1 ไร่ นับรวมกันทั้งกลุ่มมีเนื้อที่ปลูกผักประมาณ 16 ไร่ มีการตรวจสอบคุณภาพของดินเป็นประจำ โดยเกษตรกรจะนำตัวอย่างดินในแปลง ส่งให้สถานีพัฒนาที่ดิน จังหวัดน่าน เมื่อได้รับใบแสดงผลการวิเคราะห์คุณภาพดิน เกษตรกรก็จะทำการปรับปรุงคุณภาพดินให้มีปลูกผักได้ผลิตผลที่น่าพอใจ

3.2.3 ที่ตั้งของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ตั้งอยู่ในบริเวณสวนผักของสมาชิก คือ นายจันทร์ อุดทั้งใจ อยู่ในเขตของคุ้มที่ 7 ชุมชนบ้านสวนหอม หมู่ 3 ตำบลผาสิงห์ จังหวัดน่าน มีที่ทำการกลุ่ม คือ โรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริ โดยปลูกเป็นโรงเรือนโล่งทั้งสี่ด้าน หลังคามุงด้วยหญ้าคา มีพื้นที่ประมาณ 6×8 ตารางเมตร โดย สมาชิกของกลุ่มจะใช้เป็นสถานที่ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน เช่น การประชุมกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม เป็นจุดสาธิตทั้งสำหรับการอบรมและการรองรับการมาศึกษาดูงาน พบปะสังสรรค์ เป็นที่จัดงานบุญ ตั้งองค์ผ้าป่า และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

3.2.4 โครงสร้างของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม มีคณะกรรมการ ดำเนินงานภายในกลุ่ม ดังนี้

นางจริญ	รินกระโทก	ประธาน
นายสวัสดิ์	สมศักดิ์	รองประธาน
นางสาวลักขณ์	สะปันงา	เลขานุการ
นาง หลั่น	สมบัติโต	เหรัญญิก
นาง ยอดหล้า	สมอักษร	ประชาสัมพันธ์

โดยมี นายเดชา ปะละมะ อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลผาสิงห์ เป็นที่ปรึกษา

3.2.5 กฎ กติกา ข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม การรวมกลุ่มของเกษตรกร จะเน้นเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าหวังผลประโยชน์ทางการเงินเป็นหลัก จึงไม่ได้กำหนดกฎหรือระเบียบเกี่ยวกับผลตอบแทนหรือเงินปันผล ไม่มีการระดมทุนจากสมาชิก จึงไม่มีเงินกองทุนของกลุ่ม แต่จะมีเงินกองกลางที่ได้จากการรับมอบจากการเข้ามาศึกษาดูงานของกลุ่มต่าง ๆ และค่าอื่น ๆ ประมาณ 20,000.00 บาท

การดำเนินการทางการเงินของกลุ่ม มีเพียงการให้สมาชิกกู้ยืมเงินที่กลุ่มได้รับสนับสนุนจากเงินทุนโครงการเศรษฐกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลผาสิงห์ จำนวน 50,000.00 บาท โดยให้สมาชิกกู้ยืมไปทั้งหมด 25 ราย คิดดอกเบี้ยในอัตรา ร้อยละ 1 บาท ต่อเดือน เพื่อนำเงินมาใช้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่ม โดยกลุ่มได้มีข้อตกลงร่วมกันว่า ให้ส่งเงินเงินต้นและ

ดอกเบี๋ยภายในวันที่ 16 ของทุกเดือน และขอให้สมาชิกเข้าร่วมประชุมกลุ่มกันทุกวันพฤหัสบดี เป็นประจำด้วย

3.2.6 บทบาทผู้นำ คณะกรรมการ และสมาชิกที่มีต่อกลุ่ม บทบาทผู้นำของกลุ่ม มีลักษณะผู้นำที่เป็นธรรมชาติ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ เสียสละ และยอมรับความคิดเห็นของกลุ่ม มีความสามารถในการประสานงานทั้งภายใน คือ ประสานความเข้าใจ ประสานความคิด และประสานความร่วมมือได้ดีในหมู่สมาชิก และความสามารถประสานภายนอก คือ สามารถเป็นตัวแทนของกลุ่มในการประสานขอความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน จากหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ได้ดี เป็นที่พอใจ และไว้วางใจในหมู่สมาชิกและคนทั่วไป

บทบาทของคณะกรรมการและสมาชิก ที่มีความรับผิดชอบต่อการหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม สามารถเป็นผู้นำแทนกันได้ตลอดเวลา การปฏิบัติต่อกันในหมู่สมาชิกมักจะเป็นลักษณะของการถ้อยทีถ้อยอาศัยมากกว่าการสั่งการหรือการทำงานตามหน้าที่ มีการยอมรับในความสามารถซึ่งกันและกัน ที่สำคัญทุกคนจะมีความรู้สึกร่วมและมีความเข้าใจตรงกันว่า การรวมกลุ่มทำให้เกิดผลดีกับทุกคน

3.2.7 กระบวนการผลิต (ปลูก) ของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ผลจากการศึกษาพบว่า สมาชิกโดยส่วนใหญ่ของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม จะมีกระบวนการผลิต (ปลูก) ผักปลอดสารพิษ ดังนี้

3.2.7.1 การวางแผนก่อนปลูก ชนิด และปริมาณของผักที่ปลูกจะถูกกำหนดโดยใช้ประสบการณ์ทั้งประสบการณ์ทางการปลูกและประสบการณ์ทางการตลาด จะเน้นความพอดีกับปริมาณความต้องการของตลาด และกำลังการผลิตของตน ดังนั้นเกษตรกรจึงไม่ค่อยประสบกับปัญหาการขายไม่ได้ หรือ ราคาผลผลิตตกต่ำจนขาดทุน

3.2.7.2 การเตรียมดินปลูก มีขั้นตอน คือ ทำการถางถาง กำจัดวัชพืชออกให้หมด และนำเศษวัชพืชที่ได้เป็นวัตถุดิบในการทำปุ๋ยหมัก หากเป็นพื้นที่เดิมหลังการเก็บเกี่ยว จะทำการไถกลบเศษซากพืช เป็นการเพิ่มปุ๋ยพืชสด ทำการพลิกกลับหน้าดิน ด้วยการไถหรือขุดด้วยจอบ ทำการตากดินไว้ประมาณ 7 วัน เพื่อกำจัดวัชพืชและศัตรูพืชต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในดิน ปล่อยให้ดินแห้ง เก็บตัวอย่างดินส่งให้สถานีพัฒนาที่ดิน จังหวัดน่าน ทำการวิเคราะห์มีการวิเคราะห์คุณภาพดิน การย่อยดิน เมื่อสังเกตว่า ดินแห้งดีแล้ว ใช้อ้อยหรือไม้ ย่อยดินให้เป็นก้อนเล็ก ๆ ทำการคราดเอาเศษวัชพืชหรือวัสดุอื่น ๆ ออกให้หมด ปรับปรุงดินหรือปรับสภาพของดิน เมื่อได้ใบแสดงผลการวิเคราะห์มาแล้วก็ทำการปรับปรุงดิน โดยใช้ปุ๋ยคอก ปูนขาว ปูนโดโลไมท์ ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยน้ำหมักคลุกเคล้าลงในแปลง ตามคำแนะนำจากใบแสดงผลการวิเคราะห์คุณภาพดิน

3.2.7.3 การเตรียมเมล็ดพันธุ์ จากการศึกษพบว่า การเตรียมเมล็ดพันธุ์ก่อนการปลูก จะนำเมล็ดพันธุ์ที่ได้มาทำการคลุกกับสารคลุกเมล็ด เพื่อป้องกันแมลงและแมลงมาขย้าออก

จากแปลงก่อนที่จะงอกเป็นเมล็ด ซึ่งนอกจากสารเคมีลูกเมล็ดที่เคยใช้ลูกเมล็ดก่อนทำการหว่านแล้ว เกษตรกรยังมีสารลูกเมล็ดจากสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว กล่าวคือ (1) สูตรจี้เถ้าผสมน้ำมันก๊าด (2) สูตรน้ำยาล้างจานผสมกับจี้เถ้า สมาชิกบางคนก็ทำการหว่านโดยไม่ใช้ลูกเมล็ดโดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่ค่อยมีมดและแมลงรบกวน แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ผัก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้เมล็ดพันธุ์บรรจุกระป๋อง ที่มีวางขายตามท้องตลาดทั่วไป

3.2.7.4 การปลูก จากการศึกษา พบว่าเกษตรกร จะทำการปลูก 2 วิธี คือ การหว่านด้วยเมล็ด และการปลูกด้วยต้นกล้าที่แยกมาจากแปลงที่ทำการหว่าน ประมาณ 10 – 15 วัน จากนั้นหว่านปุ๋ยคอก บาง ๆ อีกชั้นหนึ่ง ทำการปกคลุมแปลงด้วยฟางข้าว เกษตรกรบางรายได้ปูทับด้วยใบตะไคร้หอม อีกชั้นหนึ่ง เพื่อป้องกันแมลง จากนั้นรดน้ำให้ชุ่ม ทิ้งไว้ 1 วัน การปลูกด้วยต้นกล้านิยมทำกันในตอนเย็น หลังจากถอนต้นกล้าที่สมบูรณ์จากแปลงที่ปลูกโดยการหว่านมาแล้ว ก่อนถอนต้นกล้าออกจากแปลงควรรดน้ำให้ชุ่มเพื่อทำการถอนต้นกล้าได้ง่ายและทำให้รากของต้นกล้าไม่ขาด ใช้ไม้หรือนิ้วมือทำดินให้เป็นรูจากนั้นหย่อนรากต้นกล้าลงไป กดดินรอบ ๆ ต้นกล้าให้แน่น กระะยะห่าง ระหว่างต้น ให้พอเหมาะสำหรับต้นผักแต่ละชนิด ทำการรดน้ำให้ชุ่มทิ้งไว้ 1 วัน และทำที่บังแดดให้กับต้นกล้า

3.2.7.5 การดูแล บำรุง รักษา จากการศึกษา พบว่า เป็นขั้นตอนที่สำคัญสำหรับการปลูกผักปลอดสารพิษ พบว่า เกษตรกรได้ปรับเปลี่ยนวิธีการจากการดูแลบำรุงรักษาพืชผักที่ปลูกจากการใช้สารเคมีมาใช้สารชีวภาพและวิธีกล มี 2 ลักษณะ คือ วิธีการดูแลเป็นประจำตามระยะเวลา และการดูแลในขณะที่เกิดโรคหรือแมลงรบกวน ดังนี้

การดูแลเป็นประจำตามระยะเวลา ได้แก่

รดน้ำให้ชุ่ม และสม่ำเสมอทั่วแปลงวันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น และฉีดพ่นด้วยปุ๋ยน้ำหมักหอยเชอรี่ที่เจือจางในน้ำ ทุก 5 – 7 วัน

เมื่อผักอายุได้ 1 สัปดาห์ ใส่ปุ๋ยยูเรีย หรือฉีดพ่นด้วยปุ๋ยน้ำหมักจากหอยเชอรี่ 1 ครั้ง เพื่อเร่งการเจริญเติบโตในช่วงแรก

เมื่อผักอายุได้ 2 สัปดาห์ จึงถอนวัชพืชและต้นกล้าที่ไม่แข็งแรงออก จากนั้นฉีดพ่นด้วยปุ๋ยน้ำหมักหอยเชอรี่เจือจางในน้ำ ในอัตราส่วนโดยประมาณ คือ ปุ๋ยน้ำหมักหอยเชอรี่ 1 แก้ว ต่อน้ำ 1 ปี๊บ

การดูแลในขณะที่เกิดโรคหรือแมลงรบกวน เกษตรกรจะคอยดูแล หมั่นสังเกตโรคและแมลง เกษตรกรมีวิธีการดูแลและบำรุงรักษาพืชผักให้ปลอดจากโรคและแมลง ดังนี้

การระบาดของหมีดดิน จะฉีดพ่นด้วยไล่เดือนฝอยยูนิมา เพื่อกำจัดตัวอ่อนของหมีดดิน ซึ่งมีวิธีการฉีดพ่น คือ ต้องผสมน้ำแล้วฉีดพ่นทันทีหลังจากออกจากตู้เย็น เพราะไล่เดือนฝอยที่บรรจุอยู่ในซองอูมิเนียม จะมีชีวิตอยู่ในอุณหภูมิสูงหรือในอากาศร้อนนอกตู้เย็นได้ไม่นานหากพบ

การระบาดของหมีดินในระยะตัวแก่ จะใช้กาเวนียวาทาบนถุงพลาสติกสีเหลือง เสียบหรือครอบบนหลักไม้ที่ปักในแปลง โดยให้สูงจากพื้นประมาณ 6 -10 นิ้ว ห่างกันประมาณ 2 เมตร ตลอดแปลง เพื่อดักจับตัวแก่ของหมีดินและตัวแก่ของแมลงอื่น ๆ ด้วย

การระบาดของของหนอนใยผัก นอกจากการจับทำลายด้วยมือ ก็จะทำให้การฉีดพ่นด้วยน้ำหมักสมุนไพร ที่ได้จากการหมักสมุนไพรที่มีน้ำมันหอมระเหย หรือมีกลิ่นฉุน เช่น สะเดา ข่า ตะไคร้หอม ใบสาปเสือ ทำการหมักไว้ประมาณ 7 – 15 วัน กรองเอาน้ำมาฉีดพ่นลงบนแปลงผักที่มีตัวหนอนใยผักระบาด หนอนใยผัก เมื่อถูกฉีดพ่นด้วยสารสมุนไพร จะไม่ตายทันที แต่จะทำให้หนอนนั้นไม่เข้าดักแด้ ไม่กินอาหาร และจะตายในที่สุด ถ้าพบการระบาดของตัวแก่หรือเต็มวัยของหนอนใยผัก ก็จะใช้สวิงโฉบจับลงมาทำลาย

มีการระบาดของโรคใบลาย ใบเหลืองกรอบ ขึ้นในพื้นที่ จะใช้เชื้อรา ไตรโคเดมา ผสมกับรำอ่อน โรยหว่านให้ทั่วแปลงก่อนทำการปลูก

มีการปลูกพืชสมุนไพร เช่น สะเดา ตะไคร้หอม รอบ ๆ สวนผัก นอกจากจะมีส่วนช่วยป้องกันแมลง ยังทำให้มีวัตถุดิบในการทำน้ำหมักสมุนไพร

มีวิธีการปลูกแบบผสมผสาน ที่ป้องกันการระบาดของโรคและแมลงได้ โดยแบ่งพื้นที่เพื่อปลูกผักหลายชนิด หลายรุ่น ในสวนเดียวกัน จะไม่ปลูกผักชนิดเดียวกันเต็มพื้นที่ และผักที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นผักอายุสั้นกว่ารอบอายุของแมลง จึงทำให้แมลงหลายชนิดเจริญเติบโตไม่ทัน จึงมีส่วนช่วยลดการระบาดของแมลงลงได้ ในแปลงผักของเกษตรกรมักจะมีผู้ช่วย (ศัตรูธรรมชาติของศัตรูพืช) เช่น นก กิ้งก่า คางคก มด ตั๊กแตนตำข้าว ตัวต่อ มาช่วยจับศัตรูพืชกินเป็นอาหาร

3.2.7.6 การเก็บเกี่ยว เมื่อผักมีอายุครบ เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวขายเป็นผักสด โดยจะทยอยตัดไปขายให้เพียงพอกับความต้องการของตลาดในแต่ละวัน จะไม่นิยมตัดทั้งหมดแปลงพร้อม ๆ กัน จึงทำให้ผักที่ออกสู่ตลาดมีความใหม่และสด เป็นที่ต้องการของลูกค้า ซึ่งจะทยอยออกสู่ตลาดทุกวัน ปัญหาผักขายไม่ออก หรือเหลือจนต้องนำกลับ จึงไม่ค่อยพบ กลุ่มจึงไม่มีแนวความคิดที่จะทำการแปรรูปผักไปเป็นผลผลิตอย่างอื่นนอกจาก ปลูกเพื่อขายเป็นผักสดเท่านั้น

3.2.7.7 การจัดการผลผลิต หลังจากเก็บผักจากแปลงจะมีวิธีการเตรียมผักเพื่อนำไปสู่ตลาด ดังนี้

การเก็บผัก จะใช้มีดที่ตัดลำต้นหรือเฉพาะส่วนที่ต้องการ ถ้าเป็นพืชที่ต้องการขายทั้งราก เช่น ผักบุ้ง ต้นหอม ผักชี จะถอนขึ้นมาทั้งราก

ตัดหรือคัดเอาใบหรือส่วนที่เสียทิ้งไป จากนั้นล้างผักด้วยน้ำเพื่อทำความสะอาดดินและสิ่งสกปรก

การชั่งน้ำหนักผัก ผักที่ขายตามน้ำหนัก ก็จะชั่งและมัดรวมกันไว้อาจะเป็นมัดละ 1 จีด (100 กรัม), 5 จีด (500 กรัม) หรือ 1 กิโลกรัม จากนั้นมัดด้วยดอกลีหรือห่อด้วยใบตองสด

การพรมน้ำ เกษตรกรจะทำการพรมน้ำให้กับผักก่อนที่จะบรรจุลงแข่ง หรือตะกร้า ทำให้ผักมีความชื้น เพื่อให้ผักนั้นคงความสดอยู่ได้นานขึ้น

ห่อผักทั้งหมดด้วยผ้าพลาสติก แล้วบรรจุลงแข่งหรือตะกร้า แล้วปิดทับด้วยแผ่นพลาสติก นำแข่งหรือตะกร้าแขวนท้ายรถจักรยานยนต์ หรือรถเข็นเพื่อเดินทางไปขายที่ตลาด

3.2.8 การจัดจำหน่ายผลผลิตของกลุ่ม (ช่องทางการตลาด) จากการศึกษากลุ่ม เกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม พบว่า การจัดจำหน่ายผลผลิตของกลุ่ม หรือช่องทางการตลาดของกลุ่ม มีดังนี้

3.2.8.1 ตลาด (สถานที่จัดจำหน่าย) กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมมี จำนวนสมาชิกที่เป็นทั้งผู้ปลูกและเป็นแม่ค้าขายผักในตลาด มีจำนวนถึง 19 ราย จากทั้งหมด 27 ราย สมาชิกที่มีอาชีพเป็นแม่ค้าขายผัก บางคนขายผัก มาเกือบ 20 ปี โดยจะนั่งขายกระจายตามจุดหรือแผงขายผัก ตามตลาดสดในตัวเมืองน่าน โดยจะมีระยะเวลาในการขาย ในแต่ละตลาด ที่แตกต่างกัน ถึง 5 จุด เรียงลำดับระยะทางได้ดังนี้

ตลาดสดเทศบาล อยู่ติดกับเขตชุมชนบ้านสวนหอม ขายปลีกตั้งแต่เวลา 14.00 – 19.00 น. มีระยะทางจากชุมชนถึงตลาดประมาณ 500 เมตร

ตลาดสดราชพัสดุ ตั้งอยู่ด้านหน้าโรงแรมเทวราช ขายปลีกตั้งแต่เวลา 14.00 – 20.30 น. มีระยะทางจากชุมชนถึงตลาดประมาณ 900 เมตร

ตลาดสดตั้งจิตนุสรณ์ ตั้งอยู่ข้างโรงเรียนศรีเสริมกลีกร ขายทั้งปลีกและส่ง ตั้งแต่เวลา 23.00 – 10.30 น. มีระยะทางจากชุมชนถึงตลาดประมาณ 950 เมตร

ตลาดสดบ้านอภัย ตั้งอยู่ติดกับสถานีขนส่ง จังหวัดน่าน ขายตั้งแต่เวลา 05.00 – 09.30 น. มีระยะทางจากชุมชนถึงตลาดประมาณ 600 เมตร

ตลาดสดบ้านเชียงแจ้ง ตั้งอยู่ด้านหน้าวัดเชียงแจ้ง ตั้งแต่เวลา 14.00 – 19.00 น. มีระยะทางจากชุมชนถึงตลาดประมาณ 2,000 เมตร

ด้วยระยะทางที่ไม่ไกลจากตลาด จึงทำให้การขนส่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว ระยะเวลาจากการเก็บผักจากแปลงไปสู่ตลาด จะใช้เวลาสั้นมาก ทำให้ผักที่ขายมีลักษณะที่สด น่าซื้อกว่าผักที่ขนส่งมาจากต่างถิ่น

นอกจากสมาชิกที่ไปนั่งขายเองตามตลาดแล้วยังขายส่งให้กับแม่ค้าที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่ม ทั้ง ขายหน้าแปลง และขายโดยการจัดส่งไปให้ที่ตลาด หรือร้านค้า จึงทำให้เกิดลักษณะการตลาดนำหน้าการผลิต ฉะนั้นการตลาดหรือการขายจึงไม่ปัญหาสำหรับกลุ่ม

3.2.8.2 วิธีการขาย ของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม การขาย หรือการตลาดของกลุ่มเป็นไปตามกลไกของการตลาดอย่างแท้จริง ไม่มีการอุดหนุนหรือแทรกแซงราคาจากหน่วยงานของรัฐ โดยจะขายทั้งผักที่ตนเองปลูกและรับจากสมาชิกภายในกลุ่ม จะเป็น

ลักษณะต่างคนต่างขายไม่มีการหักเงินจากการขายของสมาชิกเข้ากลุ่ม สมาชิกที่เป็นแม่ค้าจะมีวิธีส่งเสริมการขาย ดังนี้

การติดสติ๊กเกอร์การขาย ระยะแรกจะมีสติ๊กเกอร์จากกรมส่งเสริมการเกษตรติดที่ถุงพลาสติก หรือใช้ถุงที่ติดตราของกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ

การปักธงสีเขียวของสำนักงานการเกษตร ปักแสดงไว้หน้าแผงขายผักให้ผู้ซื้อได้สังเกตเห็นชัดเจน แต่แม่ค้าส่วนใหญ่จะไม่มีป้าย ไม่มีธงเขียว แต่ก็ไม่เป็นปัญหาสำหรับการขาย เนื่องจากลูกค้ารู้จักและเคยซื้อเป็นประจำอยู่แล้ว

การแสดงป้ายรับรองของกระทรวงเกษตร และกระทรวงสาธารณสุข ว่าเป็นอาหารปลอดภัยจากสารพิษ

การใช้คำพูดเชิญชวนให้ซื้อ และอธิบายถึงความแตกต่างของผักปลอดสารพิษกับผักทั่วไป การใช้คำพูดเป็นวิธีที่สร้างแรงจูงใจให้กับลูกค้าได้วิธีหนึ่ง กล่าวคือ ลูกค้ามีโอกาสซักถาม ได้ตอบจนพอใจ ก็จะได้รับความสะดวกจากลูกค้าและจะกลายเป็นลูกค้าประจำและเกิดการบอกต่อว่าผักของกลุ่มมีคุณภาพที่ดีกว่า ปลอดภัยมากกว่า จึงสามารถทำราคาได้ดีกว่า “ขอให้แน่ใจว่าเป็นผักปลอดสารพิษจริง ๆ แม้จะมีราคาแพงกว่าเขาก็จะซื้อ”

การจัดวันเกษตรปลอดสารพิษและคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ และการออกร้าน ในงานนิทรรศการทางการเกษตร เพื่อจำหน่ายผักปลอดสารพิษ มีการนิทรรศการเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษของกลุ่มฯ การสาธิตการทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมักสมุนไพร และการเปิดคลินิกให้คำปรึกษาในการเกษตร และบุคคลทั่วไป ทำให้ผู้คนคุ้นเคยและจดจำ ชื่อเสียงของกลุ่ม “บางครั้งลูกค้าก็จะจำหน่ายแม่ค้าได้จากการไปออกร้าน” และเชื่อถือในคุณภาพของผักว่าปลอดจากสารพิษจริง ๆ และมีการรับรองจากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สาธารณสุข และหน่วยงานทางการเกษตรของรัฐ

8.2.8.3 การกำหนดราคาขายของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม กลุ่มเกษตรกรจะมีการกำหนดราคาขายทั้งปลีกและส่ง โดยการคาดคะเนความต้องการของผู้บริโภค และปริมาณผักที่มีอยู่ในตลาด แต่ราคาผักของกลุ่มก็มีขึ้นลงบ้างตามปริมาณและราคาของผักจากต่างถิ่นในแต่ละฤดู เช่น ถ้าผักต่างถิ่นขายในราคา กิโลกรัมละราคา 15 บาท ผักปลอดสารพิษของกลุ่มจะขายในราคา กิโลกรัมละ 20 – 25 บาท ดังนั้นผักที่ส่งมาจากต่างจังหวัดหรือต่างอำเภอ ไม่ได้ทำให้เป็นปัญหาสำหรับกลุ่มมากนัก เพราะเป็นผักคนละชนิดกัน ของกลุ่มจะเป็นผักพันธุ์เบา มีอายุเก็บเกี่ยวที่ค่อนข้างเร็ว ของต่างจังหวัดจะเป็นผักชนิดที่กลุ่มไม่นิยมปลูก เช่น กะหล่ำปลี พริก มะเขือ ถั่วฝักยาว จึงทำให้ไม่เป็นปัญหาในการขาย

“แม้ราคาจะสูง แต่ลูกค้าก็ไม่เคยเถียง และที่ผักของเราได้เปรียบกว่า คือ ผักของเรา จะสด กรอบ รับประทานได้ทุกส่วน และเชื่อถือได้ว่าปลอดภัยจากสารพิษจริง ๆ”

(นางวรินดา คำชนะ, สัมภาษณ์ 2546)

3.2.9 การได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมในหลายด้านจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนี้

3.2.9.1 ความรู้ประสบการณ์ การเรียนรู้ของกลุ่มเกิดขึ้นตลอดเวลา ไม่หยุดนิ่ง ทั้งเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติและด้วยการดำเนินการสนับสนุนของหลายฝ่าย ดังนี้

การพบปะพูดคุย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปัญหาในการปลูกผัก กันเป็นประจำทุกวัน พุธสับดี หรือวันเวลาอื่น ๆ ที่นัดหมายหรือตกลงกันได้

การจัดอบรม เชิงปฏิบัติการ เรียนรู้เพิ่มพูนประสบการณ์จากการถ่ายทอดโดย จากวิทยากร เจ้าหน้าที่ ทั้งจากองค์กรของรัฐและเอกชน เช่น การอบรมการทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมักจากหอยเชอรี่ การใช้สารชีวภัณฑ์ทางการเกษตรอื่น ๆ โดยเฉพาะ นายเดชา ปะละมะ ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลผาสิงห์ มีการเข้ามาพบปะ เยี่ยมเยือน ให้คำแนะนำกลุ่มเกษตรกรเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ

3.2.9.2 ทุนทรัพย์และปัจจัยในการผลิต พบว่า กลุ่มเกษตรกรได้รับการสนับสนุนทุนทรัพย์และปัจจัยในการผลิตจากหน่วยงานต่างๆ ดังนี้

กรมส่งเสริมการเกษตรสนับสนุนงบประมาณ ปัจจัย และความรู้ในการผลิต เพื่อดำเนินกิจกรรมตามโครงการโรงเรียนเกษตรในพระราชดำริ

สำนักงานกองทุนส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนงบประมาณ เพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มได้อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2545 ถึง พ.ศ. 2547

องค์การบริหารส่วนตำบลผาสิงห์ (อบต.) สนับสนุนงบประมาณ ในการเรียนรู้เรื่องการทำปุ๋ยหมักจากวัสดุในท้องถิ่น โดยมีการกำหนดเป้าหมายของการการทำปุ๋ยหมักไว้ที่ 50 ตัน (วัตถุดิบ) ซึ่งได้ดำเนินการทั้งทำเป็นส่วนรวมและแจกจ่ายหัวเชื้อปุ๋ยหมักให้กับเกษตรกรนำไปทำใช้กันที่บ้าน

3.2.9.3 สื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์ การได้มีโอกาสนำเสนอตนเองต่อสาธารณชนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สมาชิกของกลุ่มรู้สึกว่าคุณสมบัติของตนเองได้รับการยอมรับและให้ความสำคัญจากสังคม การได้เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษ จึงเป็นความรู้สึกที่มีเกียรติ สำหรับอาชีพการปลูกผัก จากการศึกษาพบว่า กลุ่มได้มีโอกาสเสนอ ตนเอง ทางสื่อ วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น วารสารทางการเกษตรรายสัปดาห์ แผ่นพับของหน่วยงานที่สนับสนุน

3.2.10 บทบาทของกลุ่มที่มีต่อชุมชนและสังคม ของกลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม จากการศึกษา พบว่า กลุ่มและสมาชิกในกลุ่มมีบทบาทต่อชุมชนและสังคม ดังนี้

3.2.10.1 การบริจาคทรัพย์ สิ่งของ ให้กับชุมชน สังคม กลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษ ได้มีการตั้งองค์ผ้าป่า รวบรวมทุนทรัพย์ปัจจัย จัดซื้อเก้าอี้ เพื่อใช้ในกิจการของกลุ่มและชุมชน

3.2.10.2 การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนคณะกรรมการและสมาชิกของกลุ่มหลายคนทำหน้าที่อย่างอื่น เพื่อชุมชน ไปพร้อมกันด้วย เช่น อสม . กรรมการกองทุน ดำรงบ้าน

กรรมการกลุ่มแม่บ้าน กรรมการคุ้ม พบว่าสมาชิกของกลุ่มจะเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอยู่เป็นประจำและเข้าร่วมในลักษณะเป็นแกนนำสำคัญในกิจกรรมนั้นด้วย เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การจัดงานฉลองซุ้มประตูดัด การสำรวจลูกน้ำยุงลาย การประชุมต่าง ๆ ในชุมชน

3.2.10.3 การเป็นแหล่งเรียนรู้ การเป็นกลุ่มที่เข้มแข็งทั้งในส่วนของการบริหารจัดการกลุ่มและภูมิปัญญา ความรู้และประสบการณ์ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ กลุ่มได้ขยายผลของการเรียนรู้ โดยเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับกลุ่มเกษตรกร หน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น เป็นแหล่งศึกษาดูงานของกลุ่มกองทุนเพื่อการชำระหนี้ ไม่ต่ำกว่า 15 กลุ่ม มีทั้งจาก อุดรดิตถ์ สุโขทัย พิจิตร เพชรบูรณ์ ลำพูน พะเยา ลำปาง แพร่ เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพักชำระหนี้ ของกรมส่งเสริมการเกษตร หลังจากที่ธนาคารเพื่อการเกษตร (ธ.ก.ส.) พักชำระหนี้ให้กับเกษตรกรไปฟื้นฟูอาชีพเพื่อหาเงินมาชำระหนี้ เป็นเวลา 3 ปี

3.2.11 ปัญหาของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม จากการศึกษา พบว่ากลุ่มมีปัญหาในการปลูกผักปลอดสารพิษและการปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มร่วมกัน ดังนี้

3.2.11.1 ปัญหาการมีพื้นที่ปลูกไม่เพียงพอ สมาชิกกลุ่มจะมีพื้นที่ปลูกประมาณ ไร่ละ 1 – 2 งาน หรือมากที่สุดก็ประมาณ 1 ไร่ ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ใกล้บ้าน หรือบริเวณบ้าน และเป็นพื้นที่ที่เจ้าของอนุญาตให้ทำ หรือเช่าทำ การมีพื้นที่ปลูกที่จำกัด ทำให้ไม่สามารถจะเพิ่มปริมาณของผักที่ปลูก เมื่อความต้องการของตลาดเพิ่มขึ้น

“กำลังผลิตของเรามีไม่มากพอที่จะส่งให้หน่วยงานที่เขาต้องการผักคราวละมาก ๆ”

(วิทยา จิตรวงศ์นันท์. สัมภาษณ์ 2546)

3.2.11.2 การปลูกผักไม่ค่อยได้ผล ทำให้ผักไม่พอขายในช่วงฤดูฝน เนื่องจากการเตรียมแปลงยาก พืชผักไม่ได้รับแสงแดด จะไม่แข็งแรง ผักไม่ค่อยเจริญเติบโต เกิดโรครากเน่า ใบจะช้ำเน่าและเกิดการระบาดของหอยเจดีย์ใน

3.2.11.3 ปัญหา การใช้สารเคมีในแปลงปลูกอื่น ที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่ม แต่อยู่ในใกล้เคียง ทำให้เกิดความเข้าใจผิดแก่ผู้พบเห็นได้ ส่งผลกระทบถึงภาพลักษณ์ของกลุ่ม

3.2.12 ความรู้สึกรักของสมาชิกที่มีต่อการเป็นสมาชิกของกลุ่มและการมีอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษ จากการศึกษาพบว่า สมาชิกเกษตรกรในกลุ่มมีความภูมิใจในการเข้ามารวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ และภูมิใจที่ตนเองมีอาชีพปลูกผักและขายผัก เพราะเป็นอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว สามารถส่งลูกเรียน สร้างและต่อเติมบ้านได้ มีเงินเก็บออมสำหรับยามขาดสน และที่สำคัญ คือไม่ต้องออกไปทำงานต่างถิ่น ไม่ต้องห่างไกลจากครอบครัว อยู่ที่บ้านมีที่ดินเพียง 1 – 2 งาน ก็สามารถทำได้ และไม่ต้องทำทั้งวัน สมาชิกในครอบครัวก็สามารถมาช่วยทำงานได้ เป็นงานที่ไม่หนักเกินไป ผู้สูงอายุก็สามารถทำได้ ตอนเย็นก็อยู่กันพร้อมหน้า ได้กินอาหารพร้อมกันเกือบทุกมื้อ ครอบครัวก็มีความสุข

3.2.13 ผลการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม จากการศึกษา พบว่ากลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมมีจุดเด่นจุดด้อย ดังนี้

3.2.13.1 จุดเด่นของกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม จากการศึกษาพบว่ากลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมมีจุดเด่น ที่สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน มีดังนี้

กิจกรรมของกลุ่มเป็นอาชีพดั้งเดิมของชุมชนที่มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ทำให้เกษตรกรมีความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในการปลูกผักและการขายผักอย่างแท้จริง เป็นที่ยอมรับจากสาธารณชน

มีผู้นำกลุ่มที่ดี ซื่อสัตย์ เข้มแข็ง กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีความรับผิดชอบและเสียสละ สมาชิกมีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม เพราะทำให้มีรายได้มั่นคง เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวไม่เดือดร้อน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างเสริมเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ สมาชิกมีเวลาว่าง สำหรับเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนอย่างไม่เดือดร้อน รวมถึงการมีวัฒนธรรมที่ยกย่องคนดีและช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสของสมาชิกในกลุ่มด้วย

ที่ตั้งของกลุ่มและสวนผักของสมาชิก มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกและอยู่ใกล้ตลาด สำหรับระบายผลผลิตทางการเกษตร ได้รับการสนับสนุนในหลายด้านจากหลายองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้รับการยอมรับว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานให้กับกลุ่มองค์กรอื่น ๆ

3.2.13.2 จุดด้อยของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม จากการศึกษาพบว่ากลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมมีจุดด้อย ดังนี้

มีพื้นที่ในการปลูกผักจำกัดไม่สามารถจะขยาย เพื่อเพิ่มปริมาณผักตามความต้องการของตลาดได้ และฤดูฝนปลูกผักไม่ค่อยได้ ทำให้ไม่มีผักเพียงพอที่จะขาย

ที่ทำการของกลุ่ม มีสภาพชำรุด สมควรได้รับการปรับปรุง การเป็นเครือข่ายกับกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ยังมีน้อยและไม่ค่อยชัดเจน การใช้ของฟรีเป็นสิ่งจูงใจให้เข้าร่วมกิจกรรม ในบางครั้งทำให้เกิดความไม่มั่นคง ไม่จริงใจ และไม่ยั่งยืน

3.2.13 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพ ของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม จากการจัดประชุมและสนทนากลุ่มร่วมกันระหว่าง โรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง กลุ่มเกษตรกร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่ากลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมมีศักยภาพ ที่สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน มีดังนี้

3.2.13.1 เป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่มีอาชีพเดียวกัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมภูมิปัญญาในงานอาชีพให้แก่อนุชนและกัน โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรที่หลากหลาย และมีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

3.2.13.2 เป็นกลุ่มอาชีพที่มีชื่อเสียงมาช้านาน เป็นเอกลักษณ์ลักษณะของชุมชน
 สาธารณชนทั่วไปให้การยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถและภูมิปัญญาของการปลูกผักปลอดสารพิษ
 ในทุกขั้นตอน อย่างแท้จริง สามารถขยายผลการเรียนรู้และภูมิปัญญาไปยังผู้อื่นได้

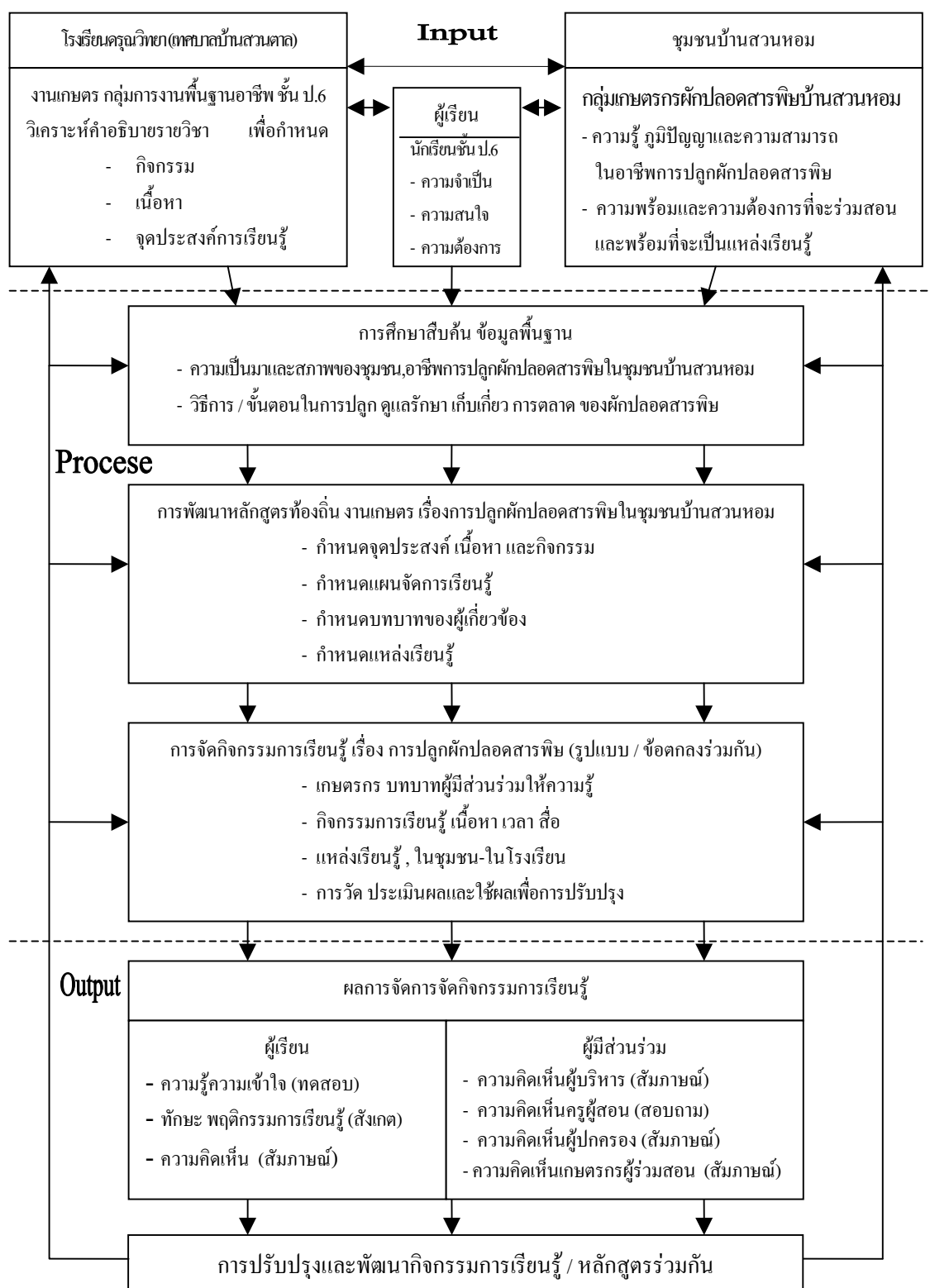
3.2.13.3 สมาชิกของกลุ่มมีทัศนคติที่ดี ต่อการเป็นสมาชิกของกลุ่มและอาชีพ
 การปลูกผัก เพราะตระหนักว่า เป็นอาชีพที่สุจริต ที่สามารถสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว
 ได้อย่างพอเพียง เป็นอาชีพที่ส่งผลดีต่อการเป็นครอบครัวที่อบอุ่น เข้มแข็ง ทำให้มีเวลาและกำลังกาย
 กำลังทรัพย์ เหลือพอที่จะช่วยงานชุมชนและสังคมได้อย่างไม่เคอะเขิน

3.2.13.4 มีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีความสามารถ
 ในการประสานความร่วมมือ ซื่อสัตย์ จริงใจ ประกอบกับสมาชิกประสานสัมพันธ์กันด้วยวัฒนธรรม
 ของการยกย่องคนดี ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส มีความจริงใจ เสียสละและรับผิดชอบร่วมกัน

3.2.13.4 การคมนาคมติดต่อระหว่างโรงเรียนกับที่ตั้งของกลุ่มเกษตรกรใน
 ชุมชนเป็นไปอย่างสะดวกสบายและรวดเร็ว

ตอนที่ 2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

จากการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ งานเกษตร กลุ่มการงาน
 พื้นฐานอาชีพ (กพอ.) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 โดยการมีส่วนร่วม
 ระหว่างโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม
 มีรูปแบบการจัดการศึกษาร่วมกัน ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 รูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา กรณี โรงเรียนดรุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนศาล) กับกลุ่มเกษตรกรฝึกปลูกดอกสารพัดบ้านสวนหอม

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่า วิธีการพัฒนารูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระหว่างโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับชุมชนบ้านสวนหอม มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสืบค้นข้อมูลพื้นฐาน
2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
4. การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
5. การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. การศึกษาสืบค้นข้อมูลพื้นฐาน

จากการศึกษาสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ศักยภาพของชุมชน จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ ผู้รู้ในชุมชน สันทนากลุ่มระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกตลอดสารพิษ และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการร่วมกันศึกษาสืบค้นข้อมูล สามารถวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ผล สภาพและศักยภาพของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน มีขั้นตอนและผลของการศึกษา ดังนี้

1.1 ขั้นตอนการศึกษา สืบค้นข้อมูลในชุมชน

1.1.1 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง โรงเรียน โดยคณะครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันศึกษาเอกสารหลักสูตร เพื่อวิเคราะห์หลักสูตรจากคำอธิบายรายวิชา จากนั้นจึงนำไปตั้งเป็นประเด็นในการศึกษาข้อมูลในชุมชน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกตลอดสารพิษบ้านสวนหอม เพื่อบูรณาการในขั้นตอนของการจำแนกผลการวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งกรณีศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ งานเกษตร ชั้น ป. 5-6

1.1.2 ศึกษาข้อมูลชุมชนบ้านสวนหอมและการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยครู นักเรียนและกลุ่มเกษตรกรร่วมกันศึกษาข้อมูลทั้งจากศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ ผู้รู้ในชุมชน และจัดให้มีการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสภาพและศักยภาพของชุมชน เพื่อนำมาเป็นเนื้อหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

1.2 ผลวิเคราะห์ข้อมูล สภาพและศักยภาพของชุมชน เพื่อนำมาเป็นเนื้อหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกันระหว่าง โรงเรียน นักเรียน และกลุ่มเกษตรกร พบว่า นักเรียนควรเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียม ขั้นการปลูก ขั้นดูแลรักษา และขั้นการเก็บเกี่ยวและการจำหน่าย (การตลาด) การทำโครงการจากประเด็นปัญหาที่ได้จากการเรียนรู้ ตลอดจนเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชุมชนและการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน รายละเอียดในแต่ละขั้นมีดังนี้

ขั้นเตรียม นักเรียนจะต้องได้เรียนรู้เกี่ยวกับ พันธุ์ผัก วัสดุ อุปกรณ์ ต่าง ๆ ที่ใช้ในการปลูกผักปลอดสารพิษ เช่น สารคลุกเมล็ด ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำหอยเชอร์รี่ น้ำหมักสมุนไพร สารจับไล่

แมลง กาวเหนียวและสารเคมีอื่น ๆ จะต้องรู้จักและสามารถใช้เครื่องมือทางการเกษตรได้ถูกวิธีเช่น จอบ เสียม คราด สวิง ถู เหลือง บัวรดน้ำ สายยาง

ขั้นการปลูก เด็ก ๆ ต้องรู้เกี่ยวกับ การเตรียมดิน การขึ้นแปลง การปลูก การหว่าน การคลุมด้วยฟางข้าว การรดน้ำ การใส่ปุ๋ย

ขั้นการดูแลรักษา เด็กต้องรู้เกี่ยวกับการกำจัดวัชพืช การรดน้ำ ใส่ปุ๋ย การรู้จักโรคและแมลง ทั้งที่เป็นศัตรูพืชและเป็นมิตรกับพืช การทำและใช้น้ำหมักสมุนไพรในการกำจัดและขับไล่แมลง และการรู้จักทำและใช้ปุ๋ยน้ำหมักหอยเชอรี่

ขั้นการเก็บเกี่ยวและการจำหน่าย (การตลาด) เด็กจะต้องรู้เกี่ยวกับวิธีการเก็บเกี่ยว และวิธีการนำผักปลอดสารพิษไปขายที่ตลาด

เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน และการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนได้แก่ ประวัติความเป็นมา สภาพทางกายภาพและสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญา การประกอบอาชีพในชุมชนโดยเฉพาะอาชีพการปลูกผักปลอดสารพิษ

การทำโครงการ เกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอมของผู้เรียนซึ่งจะเป็นการพัฒนาปัญญาของผู้เรียนหลังจากได้เรียนรู้

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม

จัดประชุมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยมี โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง นำข้อมูลชุมชนบ้านสวนหอมและกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม มาบูรณาการร่วมกับผลการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) งานเกษตร ป.5-6 เรื่องการปลูกพืช เพื่อกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม ในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยมีขั้นตอนไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

2.1 เขียนแผนจัดการเรียนรู้ โดยกำหนด จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เวลา ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ จากการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาย่อย

จากการข้อมูลจากชุมชนและการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา งานเกษตร ร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอมและครูผู้สอน ได้กำหนดเนื้อหาของหลักสูตรปลูกผักปลอดสารพิษ ดังนี้

2.1.1 การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม ซึ่งแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ตอน คือ ประวัติความเป็นมาและสภาพทางกายภาพของชุมชน และประวัติความเป็นมาของการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยตั้งจุดประสงค์การเรียนรู้ร่วมกันว่า นักเรียนสามารถรับรู้และบอกเล่าถึงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและการก่อกำเนิดอาชีพการปลูกผักปลอดสารพิษ

ในชุมชนบ้านสวนหอมได้ โดยมีการกำหนดกิจกรรมและสื่อการเรียนรู้สำหรับเนื้อหาส่วนนี้ไว้ คือ การสำรวจชุมชนร่วมกันระหว่างนักเรียนและครูสวนผัก โดยเดินสำรวจชุมชนตามคุ้มต่าง ๆ ตามถนนภายในชุมชน ทำการต่อเติมแผนที่ชุมชนจากโครงร่างที่กำหนดให้ ตลอดจนมีการถาม ตอบ อภิปราย ถึง ประวัติความเป็นมา เรื่องราว และสิ่งที่พบเห็นในชุมชน ระหว่างครูสวนผัก, นักเรียน ครูผู้สอน และบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน เช่น กรรมการหมู่บ้าน, หัวหน้าคุ้ม, ผู้เฒ่าผู้แก่

2.1.2 การปลูก การบำรุงรักษา และการเก็บเกี่ยว ผักปลอดสารพิษ ได้แบ่งเนื้อหาส่วนนี้ออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การเตรียมการ ก่อนปลูกผัก ระยะที่ 2 กระบวนการปลูกผัก ปลอดสารพิษ ระยะที่ 3 การเก็บเกี่ยวผลผลิต คือระยะเวลาและวิธีการเก็บเกี่ยว ซึ่งครูสวนผัก และผู้เรียนเห็นพ้องต้องกันว่า เพื่อเป็นการได้มีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง จึงจัดกลุ่มตามความสมัครใจว่าใครอยากจะไปเรียน วิธีการปลูกผักจากสวนของครูสวนผักท่านใด โดยจัดเป็นกลุ่มประมาณ กลุ่มละ 3 – 4 คน ซึ่งครูสวนผักที่เป็นเจ้าของแปลงสาธิตที่ใช้สอนจะมาคอยรับลูกศิษย์ที่หน้าสวนของตนเองเมื่อถึงเวลานัดหมาย (12.30 น.) ของวันพฤหัสบดี ซึ่งครูสวนผักเจ้าของแปลง และครูสวนผักจากสวนข้างเคียง ทำการเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สำหรับงานเกษตร เช่น จอบ เสียม คราด เมล็ดพันธุ์ ฯลฯ ทั้งจากสวนของตนเองและสวนข้างเคียงรวมถึง น้ำดื่มและขนมไว้คอยการมาของเด็ก ๆ หลังจากเรียนเสร็จเด็ก ๆ มักจะมีเรื่องมาพูดคุยกับครูสวนผักเสมอ ๆ รวมถึงการบอกรับประทานอาหารที่สวนผักที่ตนเองได้ไปเรียน ซึ่งครูสวนผักที่สอนจะนำผักที่ปลูกมาแจกจ่ายให้เด็ก ๆ ดื่มน้ำดื่มและขนมไว้คอยการมาของเด็ก ๆ หลังจากเรียนเสร็จเด็ก ๆ มักจะมีเรื่องมาพูดคุยกับครูสวนผักเสมอ ๆ รวมถึงการบอกรับประทานอาหารที่สวนผักที่ตนเองได้ไปเรียน ซึ่งครูสวนผักที่สอนจะนำผักที่ปลูกมาแจกจ่ายให้เด็ก ๆ ดื่มน้ำดื่มและขนมไว้คอยการมาของเด็ก ๆ

2.1.3 การกำจัดแมลง และโรคพืช ในการปลูกผักปลอดสารพิษ ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน คือ โรคและแมลงศัตรูพืช หลักในการป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ครูสวนผักได้ให้ผู้เรียนได้รู้จักโรคและแมลงศัตรูพืช จากตัวอย่างที่หามาได้ และทำการสำรวจโรคและแมลงจากแปลงของครูสวนผัก จากนั้นทำการ ชักถาม อภิปรายร่วมกันถึงการวินิจฉัย และวิธีการป้องกัน ซึ่งครูสวนผักจะมีวิธีการที่แตกต่างกัน ตามสภาพของโรคและแมลงที่พบเจอ เช่น การใช้ วิธีกล เช่น สบู่, กาวทาถุงเหลือง, วิธีสารสมุนไพร เช่น น้ำหมักจากสะเดา หญ้าสาบเสือ ซึ่งครูสวนผักที่เป็นเจ้าของแปลงสาธิตจะจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์จากสวนของตนเองและสวนข้างเคียงมาสอนให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการกำจัดแมลงและโรคพืช

2.1.4 การทำปุ๋ยหมัก แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยอินทรีย์, การผลิตปุ๋ยหมักทั้งจากเศษวัสดุ จากพืชและสัตว์, รวมถึงการใช้และเก็บรักษาปุ๋ยหมัก ครูสวนผักได้รวมนักเรียนเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อทำการเรียนรู้การทำปุ๋ยหมักทั้งจากพืชและสัตว์ โดยการผลิตปุ๋ยจากสัตว์ ครูสวนผักและนักเรียนได้ทำการสำรวจท้องนาเพื่อหาหอยเชอรี่ร่วมกัน จากนั้น นำหอยที่ได้มาทุบ บด และทำการหมัก โดยทำกิจกรรมที่สวนผักของครูลุงจันทร์ อุดทั้งใจ ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียนเกษตรกร ส่วนการทำปุ๋ยหมักจากพืชนั้น ครูสวนผักและนักเรียนทำร่วมกันที่สวนสาธิตของ

โรงเรียนครุณวิทยา ซึ่งในแต่ละชั้นตอนนักเรียนจะได้ลงมือทำด้วยตนเองทุกชั้นตอน ตั้งแต่ การเตรียมการ การทำปุ๋ยหมักและการใช้ปุ๋ยหมักให้เหมาะสมกับชนิดของปุ๋ยและพืชที่ปลูก

2.1.4 การพัฒนาปัญหาในการปลูกผักปลอดสารพิษ (การทำโครงการ) จากการ เรียนรู้ร่วมกันในเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษแล้ว นักเรียนจะพบปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นตอน การปลูกผักปลอดสารพิษ เช่น น้ำปุ๋ยหมักมีกลิ่นเหม็นมาก ทำให้ไม่น่าใช้ มดซึ่งเป็นแมลงที่มี ประโยชน์ในการช่วยกำจัดแมลง แต่ ชอบมาขโมยหรือย้ายเมล็ดผักที่หว่านในตอนแรก ทำอย่างไร จึงจะป้องกันมดได้ หรือ ต้องการผลิตกาเหมาเหมาจากยางพาราเพื่อไล่ตัวทากเหมาเหมาที่ตัวเองต้องซื้อ มา ใช้ และบางกลุ่มก็ยังข้องใจในประสิทธิภาพของปุ๋ยชนิดต่าง ๆ ทั้งปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยเคมี ว่า จะมีผลแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งปัญหาของนักเรียน ที่พบในขณะที่เรียนนั้น ครูสวนผักและครูผู้สอน จะไม่ได้ทำการให้คำตอบในทันที แต่จะให้นักเรียนได้พยายามหาคำตอบจากหลากหลายวิธี เช่น สืบค้น จากหนังสือ สอบถามผู้รู้ และทำทดลอง พิสูจน์ด้วยตนเอง ภายใต้คำปรึกษาของครูสวนผักและครูผู้สอน โดยมีการกำหนดขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ดังนี้ (1) การกำหนดปัญหา หรือข้อคำถาม เกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษ (2) กำหนดแนวทางในการค้นคว้าหาคำตอบของปัญหาที่ตนเอง สนใจได้ (3) ทำการค้นคว้าหาคำตอบของปัญหาที่ตนเองสนใจได้ และ (4) ทำการสรุป อภิปรายผล เพื่อตอบปัญหาหรือข้อคำถามเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษที่ตนเองสนใจได้

2.2 การกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูสวนผัก ครูผู้สอน นักเรียน ในแผนการเรียนรู้ จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ทุกฝ่ายได้เรียนรู้ ถึงผลดี จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งใน ส่วนของครูสวนผักและชุมชนที่ มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ ซึ่งเป็นทั้ง เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วย ความรู้ที่แท้จริงจากประสบการณ์ของชีวิต รวมทั้ง ทักษะการทำงานที่ชาญฉลาดที่ผ่านการฝึกฝนมาตลอดเวลา จากการลองผิด ลองถูก และวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยประสบการณ์ว่า เป็นทักษะในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด และเจตคติที่ดีงามสำหรับการทำงาน เพื่อดำรงชีพเป็นแบบอย่างของที่แท้จริงของคำว่า “การทำงานพื้นฐานชีวิต”

ครูผู้สอนและโรงเรียน ได้เรียนรู้ถึงวิธีการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชน การปรับตัวสำหรับแผนการจัดการเรียนรู้ในทุกระดับของโรงเรียนจะต้องได้รับการปรับเปลี่ยน โดย เพิ่มบทบาทของการมีส่วนร่วมของชุมชนมากขึ้น ขยายผลจากสาระการเรียนรู้ไปสู่สาระอื่น ๆ และวิธีการ อื่น ๆ ต่อไป จากชุมชนบ้านสวนหอม และกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษไปสู่ ชุมชนและกลุ่มอื่น ๆ จาก งานวิจัย โรงเรียนครุณวิทยาได้กำหนดแผนที่จะศึกษาชุมชน เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนอื่น ๆ ซึ่งในเบื้องต้น พบว่า ยังมีสาระ อันเป็นภูมิปัญญา ของชุมชน ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนและชุมชนได้อีก ในทุกระดับช่วงชั้น เช่น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา ใน เรื่องของ กลองสะบัดชัย ในปีการศึกษา 2547 สำหรับทุกช่วงชั้น ระหว่างโรงเรียนและภาคอื่น ๆ

2.3 การกำหนดให้กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม เป็นแหล่งเรียนรู้ ของโรงเรียนนครพนมวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ในลักษณะเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกันและกัน ชุมชนเป็นแหล่งเรียนที่ทรงคุณค่า ครูสวนผักเป็นภูมิปัญญาที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และเจตคติที่ดีงามให้กับผู้เรียนได้ มากกว่าที่จะยึดถือ ห้องเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้เพียงอย่างเดียว

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จัดประชุมเพื่อกำหนดข้อตกลงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยมี โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนด แนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม เพื่อจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ (แผนการสอน) และกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของหลักสูตรท้องถิ่น มีรายละเอียด มีดังนี้

3.1 เกษตรกรจากกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน มาร่วมสอน นักเรียนครั้งละ 4 – 5 คน

3.2 ทำการสอนโดยเกษตรกรทำการสาธิตและฝึกให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติถึงขั้นตอนในการปลูกผัก ปลอดสารพิษ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการเตรียม ขั้นการปลูก ขั้นดูแลรักษา ขั้นการเก็บเกี่ยวและการจำหน่าย (การตลาด) รวมถึงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม ที่ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น โดยใช้เวลาเรียนรู้ประมาณ 14 สัปดาห์

3.3 จัดการเรียนการสอนทุกวันพฤหัสบดี เวลา 12.30 น. ถึง เวลา 15.30 น.

3.4 สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ มี 2 แห่ง คือ บริเวณแปลงสาธิต ของโรงเรียนนครพนมวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) และบริเวณสวนผักของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

3.5 ก่อนเลิกเรียนทุกครั้ง โดยเกษตรกรที่ร่วมสอนครูผู้สอน และนักเรียนร่วมกันประเมินพฤติกรรมการเรียน ตลอดจน เสนอแนะ ให้กำลังใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง

3.6 หลังจาก เรียนรู้ตามหลักสูตร มีการสอบถาม สัมภาษณ์ เขียนเรียงความเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียน

4. การประเมินผลการเรียนรู้

จัดประชุมเพื่อกำหนดข้อตกลงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยมี โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง ได้กำหนดแนวทางในการวัดผลประเมินผลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งในส่วนของการจัดกิจกรรมและในส่วน of ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน มีรายละเอียด มีดังนี้

4.1 การประเมินผลด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ทำการประเมินจากการใช้แบบ ทดสอบแบบเลือกตอบ ทำการทดสอบ 2 ครั้ง คือ ก่อนเรียนและหลังเรียน เพื่อหาความแตกต่างของความรู้และความเข้าใจของนักเรียน หลังจากได้เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ

4.2 การประเมินผลด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงทักษะในการทำงาน จากการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมในการเรียน ซึ่งมีประเด็นในการสังเกต คือ การกระตือรือร้นที่จะเรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าแสดงความคิดเห็น มีความสนุกสนาน พอใจในการทำกิจกรรม ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม มีทักษะในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชักถามอย่างมีเหตุผล ตอบคำถามอย่างมีเหตุผล ซึ่งได้กำหนดอันดับคุณภาพ 3 ระดับ คือ ระดับดี ให้ 3 คะแนน ระดับ พอใช้ ให้ 2 คะแนน และระดับ แก้ไข ให้ 1 คะแนน โดย เกษตรกรที่ร่วมสอน ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนขณะเรียนทุกครั้ง ให้ข้อเสนอแนะ กำลังใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองในครั้งต่อไป

4.3 การประเมินผลด้านความคิดเห็น และเจตคติของผู้เรียน จากการใช้แบบสอบถามความคิดเห็น การสัมภาษณ์ การเขียนเรียงความ โดยตั้งประเด็นเกี่ยวกับการเรียนงานเกษตรรู้ ตามหลักสูตรท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

5. การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดย โรงเรียนชุมชน (กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง ได้กำหนดแนวทางในการวัดผลประเมินผลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งในส่วนของการจัดกิจกรรมและในส่วนของผู้ที่เกี่วข้องกับนักเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

5.1 มีการประชุมปรึกษาหารือกันระหว่าง เกษตรกร ครู นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ทุกครั้งหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสถานการณ์ที่เหมาะสมในขณะนั้น เช่น ควรจัดกิจกรรมที่กำหนดในแผนจัดการเรียนรู้ เพื่อไปศึกษานิเทศการเกี่ยวกับการเกษตรปลอดพิษที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น หรือ การเปลี่ยนจากการทำปุ๋ยน้ำหมักมาเป็นปุ๋ยหมักจากเศษพืช ที่เหลือจากสวนนา ไร่ ซึ่งเป็นการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน

5.2 การนำผลการประเมินพฤติกรรมในการเรียนในแต่ละครั้ง มาปรับปรุงการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป เช่น เกษตร ครูผู้สอน และนักเรียน สังเกตว่านักเรียนบางคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น เพราะขาดความมั่นใจในตนเอง ในครั้งการเรียนรู้ต่อไป จะเน้นการกระตุ้นให้เกิดความมั่นใจด้วยการให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นบ่อยครั้งขึ้น ในประเด็นปัญหาง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน และเมื่อได้รับการชมเชย และการยอมรับ ก็จะเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้ต่อไป

ตอนที่ 3 ผลการจัดการศึกษา แบบมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

จากการศึกษาวิจัย พบว่าผลที่เกิดขึ้นจากการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม มี 2 ลักษณะ คือ ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน และความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ตามหัวข้อ ดังนี้

1. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น งานเกษตร เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.1 ความรู้ ความเข้าใจ

1.2 พฤติกรรมการเรียนรู้

1.3 ความคิดเห็น

2. ความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่มีต่อการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น และการสัมภาษณ์

2.1 ความคิดเห็นของผู้บริหาร

2.2 ความคิดเห็นของครูผู้สอน

2.3 ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษ

2.4 ความคิดเห็นของผู้ปกครอง

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น งานเกษตร เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม

1.1. ความรู้ ความเข้าใจ ในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม วัดผลและประเมินโดยใช้ แบบทดสอบ ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ผลการเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจก่อนเรียนและหลังเรียน นำเสนอในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบความรู้ ก่อนเรียน และหลังเรียนเรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คะแนน	X	S.D.	t	P-value
ก่อนเรียน (N=26)	20.62	4.61	-12.517	0.000*
หลังเรียน (N=26)	28.50	4.39		

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 2 แสดงว่า คะแนนเฉลี่ยของผลการทดสอบความรู้เรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” ก่อนเรียนและหลังเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สรุปได้ว่าการเรียนรู้ เรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพิ่มขึ้นกว่าก่อนการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.2 พฤติกรรมการเรียนรู้ ในการปฏิบัติงานและในการเรียนของนักเรียน เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ ซึ่งวัดผลและประเมินจาก แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ โดยเกษตรกรกลุ่มเกษตรกร ปลูกปลอดสารพิษ นักเรียน และครูผู้สอน ได้ประเมินร่วมกัน แสดงใน ตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยคะแนนและระดับพฤติกรรมจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ แผนการสอนที่ 1- 6 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 26 คน

พฤติกรรม	ค่าเฉลี่ย	ระดับพฤติกรรม
1. ความกระตือรือร้นที่จะเรียน	2.74	ดี
2. สนุกสนานในการเรียนรู้	2.93	ดี
3. ซักถามอย่างมีเหตุผล	2.60	ดี
4. ตอบคำถามอย่างมีเหตุผล	2.24	พอใช้
5. กล้าแสดงความคิดเห็น	2.53	ดี
6. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	2.55	ดี
7. พอใจในการทำกิจกรรม	2.74	ดี
8. ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม	2.78	ดี
9. มีทักษะในการทำงาน	2.52	ดี
10. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	2.38	พอใช้
เฉลี่ย	2.60	ดี

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ เรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษ” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในแผนการสอนที่ 1 – 6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 แสดงว่าอยู่ในระดับ ดี

1.3 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนครุฑวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ที่มีต่อการเรียนรู้งานเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการแบบสอบถามความคิดเห็น การสัมภาษณ์ และการเขียนเรียงความ ดังนี้

1.3.1 ผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน จากการศึกษาข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ดังแสดงตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่เรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรบ้านสวนหอม

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น (n=26 คน)					
	เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ภูมิปัญญาการปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นเรื่องล้ำสมัย ไม่มีความสำคัญ และไม่เหมาะสมสำหรับคนรุ่นใหม่	0	0.00	9	34.62	17	65.38
2. ภูมิปัญญาการปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นเรื่องง่าย ๆ นักเรียนไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ก็ได้	0	0.00	6	23.08	20	76.92
3. นักเรียนควรจะเรียนรู้วิชาการสมัยใหม่ เพียงอย่างเดียวมากกว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาการปลูกผักปลอดสารพิษ	1	3.85	6	23.08	19	73.08
4. การเรียนรู้จากหนังสือ ยากกว่า เรียนรู้จากครูสวนผัก	10	38.46	10	38.46	6	23.08
5. การเรียนรู้จากครูสวนผัก ยากกว่า เรียนรู้จากครูผู้สอนที่โรงเรียน	5	19.23	9	34.62	12	46.15
6. พ่อแม่ไม่อยากจะเรียนการปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกับครูสวนผัก	1	23.08	5	19.23	20	76.92
7. นักเรียนไม่อยากจะเรียน เพราะไม่ชอบการเรียนรู้ร่วมกับครูสวนผัก	0	0.00	6	23.08	20	76.92
8. เรียนกับครูที่โรงเรียน สนุกกว่า เรียนกับครูสวนผัก	0	0.00	12	46.15	14	53.85
9. นอกจากการสอน ครูสวนผัก (กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม) เป็นแบบอย่างที่ดี ในด้านการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง	22	84.62	4	15.38	0	0.00
10. การเรียนกับครูสวนผัก ไม่น่าเชื่อถือ เพราะส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับ ประถมและบางคนก็อ่านหนังสือไม่ออก	0	0.00	1	3.85	25	96.15

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความคิดเห็นต่อการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” สามารถสรุปได้ ดังนี้

นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.62 เห็นด้วยกับข้อความ ว่า นอกจากการสอน ครูสวนผัก (กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม) เป็นแบบอย่างที่ดี ในด้านการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.15 ไม่เห็นด้วยกับข้อความว่า การเรียนกับครูสวนผัก ไม่น่าเชื่อถือ เพราะส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมและบางคนก็อ่านหนังสือไม่ออก

ผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน จากคำถามปลายเปิดของ แบบสอบถามความคิดเห็น สรุปได้ ดังนี้

งานเกษตร ทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้น สามารถนำไปใช้ได้ ในชีวิตจริง สามารถพัฒนาไปสู่อาชีพในอนาคตได้ (5 ราย) อยากเรียนงานเกษตร กับครูสวนผัก เพราะ เรียนสนุก ไม่เบื่อ เข้าใจง่าย ได้ความรู้ เพราะเป็นการเรียนจากประสบการณ์จริง ทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น (4 ราย) อยากเรียนงานเกษตร เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงผึ้ง (1 ราย) ต้องการให้รุ่นน้องตั้งแต่ ป.4 - 6 ได้เรียนในสวนผัก เช่นเดียวกับตนเอง (1 ราย)

1.3.2 ผลการการสัมภาษณ์ ความคิดเห็นของนักเรียน พบว่า มีความคิดเห็น ดังนี้

1.3.2.1. นักเรียนทั้งหมด ต้องการที่จะเรียนงานเกษตร ที่แปลงปลูกผักปลอดสารพิษ ของเกษตรกรในชุมชนบ้านสวนหอม เพราะได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เข้าใจง่าย และการเรียนนอกสถานที่ เป็นเรื่องที่สนุก เหมือนอยู่ที่บ้าน และมีครูสอนหลายคน

1.3.2.2. นักเรียนทุกคนเห็นว่าครูสวนผักได้สอนในเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ ในทุกขั้นตอน เช่น การทำแปลงผัก การหว่านเมล็ด การปลูกผัก การถอนต้นกล้าและวัชพืช การกำจัดแมลง การทำปุ๋ยหมัก และช่วยเหลือหลาย ๆ เรื่องในสิ่งที่ทำไม่เป็นมาก่อน ผู้สอนมีความเต็มใจและทุ่มเทในการสอนมาก ในขณะที่ทำการเรียน ครูสวนผักใจดี ไม่ดุคำ ไม่ใช้อารมณ์ และตั้งใจสอน ทำให้ไม่เสียสมาธิในการเรียน มีแต่จะดักเตือนในบางครั้ง

1.3.2.3. มีความต้องการเรียนรู้งานเกษตร อยากมีความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ ในชีวิตประจำวัน และ นำความรู้ที่ได้ไปช่วยเหลือพ่อแม่ หลังจากเรียนรู้เรื่องการปลูกผักจากครูสวนผักแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่ ได้นำความรู้ที่ได้ปฏิบัติเองที่บ้าน สามารถปลูกผักไว้กิน และขาย ได้ ทำให้ประหยัดเงินของผู้ปกครอง

1.3.2.4. การปลูกผักปลอดสารพิษเป็นอาชีพที่สุจริต ที่ไม่ลำสมัย เพราะตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันก็ยังคงมีการปลูกผัก และผักยังเป็นอาหารที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน

1.3.2.5. นอกจากการปลูกผักปลอดสารพิษแล้ว นักเรียนส่วนใหญ่ ยังต้องการเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเรื่อง อื่น ๆ อีก เพราะอยากมีความรู้ในสิ่งใหม่ ๆ มากขึ้น

1.3.3 ผลการสะท้อนความคิดเห็นและความประทับใจ เกี่ยวกับสิ่งที่นักเรียนได้รับจากการเรียนงานเกษตร เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ โดยการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม จากการให้นักเรียนเขียนเรียงความ พบว่า นักเรียนได้สะท้อนความคิดเห็นในประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1.3.3.1 ก่อนที่จะได้เรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกันกลุ่มเกษตรกรบ้านสวนหอม พบว่า หลังจากครูผู้สอนได้พาไปชมนิทรรศการและได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ผู้เรียนแสดงความต้องการที่จะไปเรียนงานเกษตรเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยให้เหตุผลกับครูผู้สอนว่า จะได้เปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนจิตใจได้เรียนกับครูที่บ้านสวนหอม จะได้รู้จักกับการเกษตรมากกว่าเดิมอยากจะได้มีรายได้พิเศษ

“ผมเลือกที่จะไปเรียนที่บ้านสวนหอม ผมมีเหตุผลหลายอย่าง เช่น ผมคุ้นเคยกับชนบท ผมได้ปฏิบัติจริง เหมือนกับเรากำลังทำอาชีพจริง ๆ และครูที่สวนผักก็ให้ความคุ้นเคยเป็นกันเอง ความรู้สึกมันเหมือนกับพ่อแม่สอนการปลูกผักให้ลูก”

(ค.ช.จักรกฤษณ์ คนอยู่. เรียงความ 2546)

แต่ก็มีนักเรียนบางส่วนที่มีความรู้สึกที่แตกต่างออกไป แต่ไม่ถึงกับไม่อยากจะเรียนส่วนใหญ่ ผู้เรียนมักมีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับการการทำงานเกี่ยวกับการเกษตรมาก่อน ซึ่งมักจะแสดงเหตุผลในทางที่ดี ประกอบด้วย

“ตอนแรก ๆ ฉันไม่อยากจะเรียน บางครั้งก็คิดว่า การทำเกษตรเป็นงานหนัก รู้สึกว่า เบื่อ และไม่สนุก เหนื่อยก็เหนื่อย เมื่อขี้เมื่อย ร้อนก็ร้อน และปลูกผักยังไ่มันก็ไม่โตเท่าต้นหญ้า ปลูกแล้วยังต้องมานั่งถอนต้นหญ้าอีก พอได้เรียนบ่อยครั้งก็ยิ่งสนุก ความคิดที่ว่า เหนื่อย เหนื่อย ก็ไม่ค่อยมี มีแต่ความสนุก ปลูกไปแล้วก็ยังได้กินผักอีก แต่มันก็แลกมาด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง เพราะกว่าจะได้ผักมากิน ไหนจะต้องรดน้ำ ไหนจะต้องพรวนดิน เพราะสิ่งเหล่านี้มันมีความยาก ถ้าคนไหนมีความขี้เกียจก็จะคิดว่างานพวกนี้ยาก และน่าเบื่อ” แต่ตอนนี้ฉันคิดว่ามันไม่ใช่งานหนัก มันมันจะลำบาก ถ้าเราขยันตั้งใจทำงาน ก็จะสำเร็จได้ด้วยดี และสวยงาม”

(ค.ญ.ชลธิชา สิงหานุทอง. เรียงความ 2546)

1.3.3.2. ในขณะที่นักเรียนได้เรียนรู้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม พบว่า ผู้เรียนมีความสนุกกับการเรียน และรู้สึกดีที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่มีสอนในโรงเรียน รู้จักการอดทน อดกลั้นต่อความยากลำบาก และรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน และยังภูมิใจในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่

“ตอนแรก ๆ ผมก็ทำอะไรไม่เป็น คุณครูบ้านสวนหอมก็สอน การขึ้นแปลง การปลูกผัก การทำปุ๋ย และอะไรอีกหลายอย่าง และได้ทดลองทำโครงการด้วย บางอย่างก็ได้ผล แต่บางอย่างก็อาจต้องรอผลอีกระยะหนึ่ง ครูที่สวนผักได้สอนว่า การถอนหญ้าที่ละต้น แสดงถึงความอดทนของเราเอง”

(ค.ช. ภูวดล บุญสืบ. เรียงความ 2546)

“ฉันไม่เพียงได้รับความรู้จากการปลูกผักปลอดสารพิษเท่านั้น ยังได้รู้จักคน รู้จักการทดลองทำสิ่งต่าง ๆ เช่น การทำน้ำหมักหอยเชอรี่ น้ำหมักสมุนไพรขับไล่แมลง วิธีทากวาดผักแมลงผลงานที่ฉันภูมิใจมากที่สุดคือ การได้ช่วยกันเก็บใบสาบเสือมาทำน้ำหมักสมุนไพร”

(ค.ญ.ศิริกัญญา คัมภังค. เรียงความ 2546)

“ผมเลือกทำโครงการ กว้างยาวพารา เพราะเวลาเราปลูกผักมักจะมีแมลงมากินผักที่พวกเราปลูก พวกเราต้องใช้กาเวนียดักแมลง แต่เราไม่มีเงิน พวกผมจึงทำกาวดักแมลงจากยางพารามันจะไม่เสียเงินด้วย”

(ค.ช.ณรงค์ฤทธิ์ อินแปง. เรียงความ 2546)

“การเรียนปลูกผักปลอดสารพิษในครั้งนี้เป็นอิสระมากที่สุด เราเพราะฉันได้เรียนรู้นอกสถานที่นั่นก็คือ หมู่บ้านสวนหอม (หมู่บ้านปลูกผักปลอดสารพิษ) ที่ฉันอาศัยอยู่”

(ค.ญ.สุพิชชา อุ่นตุ้ย. เรียงความ 2546)

1.3.3.3. หลังจากได้เรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกันกลุ่มเกษตรกรบ้านสวนหอม พบว่า นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานและการประกอบอาชีพที่สุจริต ว่าเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยความอดทน ความขยันหมั่นเพียร จึงจะพบกับความสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบว่า จากประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับการวางแผนถึงการประกอบอาชีพในอนาคตของตนเองด้วย และเข้าใจธรรมชาติของการเรียนรู้โดยประสบการณ์จริง

“การไปเรียนที่บ้านสวนหอมทำให้ฉันได้รู้อีกว่าชีวิตคนเราไม่ได้แค่นั่งเรียนในห้องเท่านั้น แต่เราสามารถออกไปรับความรู้และประสบการณ์จริงจากการเรียนรู้นอกสถานที่ได้อีกด้วย...การปลูกผักต้องใช้ความอดทน พยายาม แก้ไขปัญหาที่มีอยู่ และต้องมีการลงทุน”

(ค.ญ.ศิริกัญญา คัมภังค. เรียงความ 2546)

“โตขึ้นแม้จะไม่มียานพาหนะก็ขอแค่ที่ดินแปลงเล็ก ๆ ก็จะใช้ที่ดินนั้นให้มีคุณค่าขึ้นมา โดยการนำความรู้มาใช้ วันหนึ่งเราอาจจะมีแปลงเกษตรหลาย ๆ แปลง หรืออาจจะกลายเป็นโรงงานต่อไปในวันข้างหน้า...มีคนหันมาปลูกผักมากขึ้น มีผักกินมากขึ้น เราอาจจะตั้งสหกรณ์ขึ้นในหมู่บ้าน ผักต่าง ๆ ก็ทำเป็นผักกระป๋อง ผักจะอยู่ได้นาน และอาจเป็นสินค้าส่งไปต่างประเทศ”

(ค.ช.อุทัย แก้วอินทร์. เรียงความ 2546)

“การทำงานเป็นกลุ่มทำให้รู้สึกว่าการเรียนปลูกผักครั้งนี้ เราต้องร่วมมือกับเพื่อน และความสามัคคีจะนำเราไปสู่สิ่งที่เราต้องการ ... ทุกคนไม่ได้อยู่อย่างเฉยๆเลย ขอเพียงเราต้องรับรู้ถึง

ความคิดของเพื่อนแค่นี้เราก็จะไม่ทำงานอย่างโดดเดี่ยวท่ามกลางฝูงคน... และความสามัคคี ความเป็นหนึ่งเดียวกันและมิตรภาพ จะทำให้งานของเราสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี”

(ค.ญ.สุพิชชา อุณ้อย. เรียงความ 2546)

“ถ้าใครปลูกผักใส่สารพิษเป็นคนไม่ดี เพราะคิดร้ายต่อผู้บริโภค อยากให้ผักนั้นสวยงามกว่าผู้อื่น แต่ผู้บริโภคก็ยังหันไปกินผักที่สวยงามมีสารพิษกันทั้งนั้น”

(ค.ช.วรพิพัฒน์ แก้วดี. เรียงความ 2546)

2. ความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากการแบบสอบถามความคิดเห็น และการสัมภาษณ์

2.1 ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ที่มีต่อการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” จากการสัมภาษณ์ ความคิดเห็น พบว่า

ผู้บริหารมีความคิดเห็นที่เห็นด้วยกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับสถานศึกษา เพราะ เป็นการสนองความต้องการของชุมชนและยังเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และรับรู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีนโยบาย หลักการ แนวคิดในการบริหารจัดการโรงเรียน ให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เช่น เปิดโอกาสให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา และเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการระดมความคิด เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจของโรงเรียน จัดทำแผนงาน โครงการทางการศึกษา ส่งเสริมปฏิบัติ ตลอดจนการทำความเข้าใจร่วมกัน ประชาสัมพันธ์ ให้ชุมชนเข้าใจ เช่น จัดทำโครงการเยี่ยมบ้าน หรือออกพบปะกับชุมชนต่างทั้งที่อยู่ในเขตบริการและนอกเขตบริการของโรงเรียน

ปัญหาและอุปสรรคของโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน คือ การขาดการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้ทราบถึงกิจกรรมของโรงเรียน ตลอดจนการขาดการติดต่อ ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และผู้บริหารโรงเรียนครุณวิทยา เทศบาลบ้านสวนตาล) มีความเข้าใจว่า ผู้คนในชุมชนต้องทำมาหากิน จึงไม่ค่อยจะมีเวลาสนใจเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น

ในปีการศึกษาที่ผ่านมาผู้บริหารเห็นว่า ครูผู้สอนในโรงเรียน ยังไม่ค่อยมีความตระหนักต่อการจัดการศึกษาหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน เพราะคณะครูคิดว่า

ชุมชนภารกิจที่ต้องปฏิบัติมากอยู่แล้ว ถ้ามาร่วมกับทางโรงเรียนอีกจะบริหารเวลาได้ลำบาก หรือคิดว่าชุมชนได้มอบภารกิจด้านการศึกษาให้กับโรงเรียนแล้ว โรงเรียนก็ต้องเป็นผู้ดำเนินการ

การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนร่วมกับชุมชน ยังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจสำหรับผู้บริหาร เพราะ ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมได้เต็มที่ โรงเรียนกับชุมชนขาดซึ่งความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน อาจจะเป็นเพราะบางชุมชนไม่ค่อยมีบุคลากรที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียน และบุคลากรในโรงเรียนส่วนใหญ่ ไม่มีพื้นที่พำนักอยู่ในชุมชนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) คิดว่า ในสภาพการณ์ปัจจุบัน โรงเรียนควรมีรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน คือ การสำรวจความคิดเห็น และความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่มีต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง จัดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น เชิญมาเป็นวิทยากร จัดให้มีการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ากับกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ตลอดจนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และครูทุกคนต้องมีส่วนร่วม

2.2 ความคิดเห็นของครูผู้สอน เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากการแบบสอบถามความคิดเห็น 3 ระดับ ปรากฏผล ตามตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม”

ข้อความ	ความคิดเห็น (N=16)					
	เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ด้านความรู้ความเข้าใจต่อการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน กับชุมชน.						
1. ท่านเป็นผู้ที่ศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาอย่างดี	11	68.75	5	31.25	0	0.00
2. ท่านทราบและเข้าใจเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา	16	100.00	0	0.00	0	0.00

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อความ	ความคิดเห็น (N =16)					
	เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
3. ท่านตระหนัก เห็นประโยชน์และ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา	16	100.00	0	0.00	0	0.00
4. หลักสูตรปัจจุบัน ไม่เอื้ออำนวยให้เกิด การมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชนในการจัดการเรียนรู้ เท่าที่ควร	8	50.00	3	18.75	5	31.25
5. ไม่มีความจำเป็นที่จะให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมกับกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา ด้านการนำภูมิปัญญาในชุมชนมีส่วนร่วมใน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของครู	1	6.25	3	18.75	12	75.00
1. ท่านเคยสอดแทรกเกี่ยวกับความสำคัญ ของภูมิปัญญาในชุมชน ในบทเรียนของ ท่านเป็นประจำ	12	75.00	2	12.50	2	12.50
2. ปัจจุบัน ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ใช้ภูมิปัญญา ใน ชุมชนมาช่วยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	14	87.50	2	12.50	0	0.00
3. ท่านเห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของ ภูมิปัญญาในชุมชน เป็นเรื่องที่ยุ่งยาก	3	18.75	3	18.75	10	62.50
4. เพื่อนครูของท่านส่งเสริมสนับสนุนให้ ท่านได้จัดการเรียนรู้ ร่วมกับภูมิปัญญา ในชุมชน	10	62.50	5	31.25	1	6.25
5. ปัจจุบัน ท่านเห็นว่าชุมชนมีความสำคัญ ต่อโรงเรียนเป็นอย่างมาก	15	93.75	0	0.00	1	6.25

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อความ	ความคิดเห็น (N =16)					
	เห็นด้วย		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็นด้วย	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
6. ท่านเห็นว่าอาชีพครูไม่มีความจำเป็นต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน	4	25.00	2	18.75	10	62.50
7. ปัจจุบัน ท่านมักจะเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนเป็นประจำ	8	50.00	7	43.75	1	6.25
8. ปัจจุบัน ท่านมักจะไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน	4	25.00	6	37.50	6	37.50
ด้านการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียนของงานบริหาร						
1. ท่านเห็นว่าฝ่ายบริหาร ไม่ค่อยส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้ ภูมิปัญญาในชุมชน	3	18.75	4	25.00	9	56.25
2. ท่านเห็นว่าฝ่ายบริหาร ไม่ค่อยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ภูมิปัญญาในชุมชน	2	12.50	4	25.00	10	62.50
3. ผู้บริหารของท่าน เปิดโอกาสให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา	7	43.75	2	12.50	7	43.75
4. ผู้บริหารของท่าน บริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย	8	50.00	5	31.25	3	18.75

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจ ต่อการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน กับชุมชน พบว่าครูผู้สอนทั้งหมด (ร้อยละ 100) มีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนัก และเห็นประโยชน์เกี่ยวกับการเปิดโอกาส ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา และ (ร้อยละ 75) เห็นว่า มีความจำเป็นที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา

ด้านการนำภูมิปัญญาในชุมชนมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของครูผู้สอน พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 100) เห็นว่าชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนเป็นอย่างมาก (ร้อยละ 100) ใช้ภูมิปัญญาในชุมชนมาช่วยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ (ร้อยละ 75) มีการสอดแทรกเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นในบทเรียนของตนเองเป็นประจำ

ด้านการบริหารจัดการ การศึกษาของโรงเรียนของงานบริหาร ครูส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62.50) เห็นว่าฝ่ายบริหาร ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ภูมิปัญญาในชุมชน (ร้อยละ 56.25) เห็นว่าฝ่ายบริหาร ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ภูมิปัญญาในชุมชน และ (ร้อยละ 50.00) ผู้บริหารโรงเรียนได้ บริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” จากคำถามปลายเปิด ครูผู้สอนเห็นว่าควรกำหนดให้ นักเรียนและครูมีส่วนร่วมในการศึกษา สำรวจภูมิปัญญาต่าง ๆ ชุมชน เพื่อ นำไปจัดการเรียนการสอนโดยการนำเนื้อหาจากแหล่งเรียนรู้มาบูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระ (4 ราย) เห็นด้วยกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพราะเป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (2 ราย)

2.3 ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษ ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้งานเกษตร เรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” จากการสัมภาษณ์ พบว่าก่อนทำการดำเนินการตามโครงการวิจัย พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษมีความคิดเห็นของการมีส่วนร่วมในการสอนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอมร่วมกับโรงเรียนดำรงวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล) ดังนี้

จากประสบการณ์ที่ได้รับเมื่อครั้งตนเองยังเป็นนักเรียน ตลอดจนการได้รับความเอาใจใส่ที่ดีจากครูที่มีให้กับ บุตรหลาน รวมถึงการได้รับบริการด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดีจากบุคลากรเวลามาติดต่อกับทางโรงเรียนทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดี ยอมรับและศรัทธาต่อโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรมีความเต็มใจ และภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในครั้งนี้

“ครูเอาใจใส่ลูกสาวทั้ง 2 ดิ เราเป็นศิษย์เก่า ตอนที่เรียนครูก็เอาใจใส่ดีครูดูแลเอาใจใส่ลูกดี เวลาไปแข่งขันต่างจังหวัดก็เอาใจใส่ดี เวลาไปติดต่อเรื่องหลานได้รับบริการจากโรงเรียนดี การเรียนการสอนก็พัฒนาขึ้น..... แต่ก่อนไม่มีการสอนแบบนี้ (ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม) ไม่มีการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริงเหมือนในปัจจุบัน”

(นางจัญญะ รินกระโทก, นางลำยอง คำชนะ. สันทนา กลุ่ม 2546)

“เคยเรียนปลูกผักสมัยเป็นนักเรียน แต่ชุดแปลงไม่ได้ ครูเลขดู ทำให้เกิดความพยายาม จนมีอาชีพปลูกผักจนถึงทุกวันนี้ ยังนึกถึงคำครูอยู่เสมอ”

(นางหนู ลำมะขศ. สัมภาษณ์ 2546)

เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยได้ร่วมสอนนักเรียนในรูปแบบนี้มาก่อน จึงต้องการให้นักเรียนเข้ามาเรียนรู้อาชีพต่าง ๆ ในชุมชนนานแล้ว ก็ยินดี และเต็มใจที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กนักเรียน ตั้งใจจะสอนให้เด็กสามารถปฏิบัติได้จริงทุกคน และเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่จะรู้แต่ทฤษฎีแต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะสนใจใฝ่รู้ ในงานอาชีพที่มีอยู่ในชีวิตจริง ไม่ใช่สนใจแต่อาชีพ ดารา นักแสดง หรือนักร้อง

“อยากให้นักเรียนมาเรียนแต่ไม่มีโอกาส ... นักเรียนจะรู้แต่ทฤษฎีไม่รู้การปฏิบัติ ไม่มีประสบการณ์ ไม่มีความรู้จริง”

(นางนงลักษณ์ เศรษฐีบุตร. สัมภาษณ์ 2546)

หลังทำการดำเนินการตามโครงการวิจัย พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษมีความคิดเห็นของการมีส่วนร่วมในการสอนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน บ้านสวนหอมร่วมกับโรงเรียนครุฑวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล) ดังนี้ เกษตรกรมีความรู้สึกที่ภูมิใจและดีใจที่ได้เป็นครู เด็ก ๆ นักเรียนในชุมชน ให้ความเคารพ และ ภูมิใจที่สอนแล้ว นักเรียนสนใจตั้งใจเรียนเชื่อฟัง ปฏิบัติกิจกรรมได้ดี นักเรียนได้เรียนรู้ทฤษฎีและฝึกปฏิบัติไปพร้อม ๆ กัน ทำให้นักเรียนมีความรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน“เด็กที่ชุมชนมักจะเรียนรู้การทำแปลงผักได้ดี” ดีใจที่เห็นเด็ก ๆ ทำได้ และดีใจที่ได้มีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน ทำให้เห็นความสำเร็จของกลุ่มและโรงเรียนกับชุมชนได้มีความใกล้ชิดกันมากขึ้น รู้ถึงปัญหาในการทำงานร่วมกันกับหลาย ๆ ฝ่าย

“อยากให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็น ร่วมกันคิด เมื่อมีปัญหาที่ช่วยกันแก้ไขเป็นระบบกระบวนการกลุ่ม เหมือนกลุ่มผัก”

(นางวรรณา คำชนะ. สัมภาษณ์ 2546)

ประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจากการเข้ามีส่วนร่วมกับการโครงการวิจัยกับโรงเรียน พบว่าสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมสอนบางคนมีความรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงจนตัวเองรู้สึกได้จากเป็นคนไม่ค่อยมั่นใจในตนเอง เงินอายุเวลาประชุม รู้สึกว่าตนเอง มีความกล้าที่จะสอนเด็กนักเรียนมากขึ้น มีความรู้กว้างขึ้นทั้งเรื่องเกี่ยวกับการปลูกผักและเรื่องที่ได้ร่วมกันศึกษาชุมชน ทำให้กล้าสอนการปลูกผักอย่างถูกวิธีในทุกขั้นตอน และกล้าแสดงออกในเรื่องอื่น ๆ รู้สึกว่าเป็นเวลาที่มีค่าสำหรับตนเอง

“...สุขภาพจิตดีขึ้น กล้าสอนเด็กมากขึ้น กล้าแสดงออกในเรื่องอื่น ๆ ... ภูมิใจในตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมนี้ทำให้ได้รับประสบการณ์ดี ๆ ...เด็กให้ความเคารพนับถือ ... มีชื่อเสียงมีคนรู้จักมากขึ้น และการสอนนักเรียนก็เป็นการประชาสัมพันธ์กลุ่ม ...”

(นางสาวลลิตา สปันงา สัมภาษณ์ 2546)

นอกจากภูมิปัญญาเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ สมาชิกกลุ่มเกษตรกร ยังต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาเรื่องอื่น ๆ ในชุมชนบ้านสวนหอมอีก เช่น การปั้นหม้อและเครื่องปั้นดินเผา การทำอิฐ คนตรีไทย คนตรีพื้นเมือง การทำน้ายาล้างจาน แชมพูจากมะกรูด การเย็บผ้า การทอผ้า การทำดอกไม้ประดิษฐ์ การเพาะเห็ด การเลี้ยงสัตว์ เช่น โค กระบือ ปลา ไก่ การเลี้ยงผึ้ง ซึ่งเป็นอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนบ้านสวนหอม

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่า สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม เสนอความคิดเห็น ดังนี้

รูปแบบที่ 1. การเริ่มจากทางโรงเรียน เข้ามาศึกษาชุมชนก่อน ว่าชุมชนมีอะไรที่เป็นภูมิปัญญาที่ดีพอที่จะนำไปสอนเด็กได้บ้าง และจะมีใครเป็นผู้ที่มีความรู้พอจะร่วมสอนได้บ้าง แล้วจึงมาคิดร่วมกันว่า จะสอนอย่างไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ต้องสอนกันกี่ครั้ง ต้องสอนเรื่องอะไรบ้าง ใช้วัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง ส่วนเรื่องการให้คะแนน เรื่องข้อสอบ ก็ขอให้เป็นเรื่องของครูที่โรงเรียนส่วนใหญ่หากเป็นเรื่องที่คนในชุมชนมีความรู้ก็จะเต็มใจสอนให้ เพราะเด็ก ๆ ลูกหลานของคนในชุมชนก็จะเรียนที่โรงเรียนเทศบาลบ้านสวนตาลเป็นส่วนใหญ่

รูปแบบที่ 2. การมีส่วนร่วมควรเริ่มจากเรื่องที่มีความต้องการตรงกัน (สอดคล้องกัน) ก่อน เช่น โรงเรียนต้องการสอนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักสวนครัว การทำปุ๋ยหมัก และชุมชนก็มีการรวมกลุ่มกันของผู้ที่ประกอบอาชีพปลูกผักปลอดสารพิษขาย และมีความต้องการที่จะเผยแพร่ความรู้ ด้วย ถ้ามีจุดเริ่มต้นที่ตรงกันแบบนี้ การมีส่วนร่วมในการสอนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักเกิดขึ้นได้แน่นอน ส่วนเรื่องอื่น ๆ ค่อยมาตกลงกัน ครูก็เน้นเรื่องความรู้ทางทฤษฎี ส่วนชุมชนก็เน้นการปฏิบัติ

รูปแบบที่ 3. ควรฝึกให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เมื่อเกิดปัญหาก็ร่วมกันแก้ไขโดยใช้กระบวนการกลุ่มเหมือนการรวมกลุ่มของเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม การเรียนรู้ควรเน้นการปฏิบัติ อยากให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ทั้งในและนอกเวลาเรียนปกติ เรียนแล้วอยากให้ไปทดลองปฏิบัติ จะทำให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น

2.4. ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้งานเกษตร เรื่อง “การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม” จากการสัมภาษณ์ ได้ข้อมูล ดังนี้ ผู้ปกครองของนักเรียนทราบและติดตามข่าวเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา โดยได้รับทราบจากการเข้าประชุมกับโรงเรียน และทางสื่อต่าง ๆ ตลอดจน จะรับทราบและติดตามความเคลื่อนไหวของการเรียนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ ของนักเรียนโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ทั้งจากการเข้าร่วมประชุมกับทางโรงเรียน และการบอกกล่าวพูดคุยกับครู และบุคลากรของตนเอง และเชื่อว่าการเรียนงานเกษตร ในครั้งนี้ส่งผลดีต่อ

ตัวนักเรียน ทั้งด้านความรู้ การได้ปฏิบัติจริง และฝึกความรับผิดชอบ ตลอดจนการได้เรียนรู้ถึงการประกอบอาชีพที่สุจริต เพื่อเป็นพื้นฐานชีวิตของเด็กในภายภาคหน้า และเห็นว่าการที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นผลดีต่อทุกฝ่าย ทั้ง โรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนเอง ไม่มากก็น้อย เห็นควรดำเนินกิจกรรมนี้ต่อไป และควรนำวิธีการสอนของโครงการนี้ไปใช้กับนักเรียนในชั้นอื่น ๆ บ้าง

“...เด็กได้มาทำที่บ้านและประหยัดรายได้ให้ครอบครัว ให้กำลังใจลูกขณะที่เรียน เพราะเห็นว่า เป็นอาชีพที่ควรทำ เป็นอาชีพสุจริต อาจจะทำเกษตรเป็นอาชีพหลักก็ได้ อยากให้ลูกทำงานสุจริต..”

(ผู้ปกครองของด.ญ.ศิริกัญญา คำนงคล ป.6 สัมภาษณ์ 2546)

จากประสบการณ์อันยาวนานของเกษตรกรบ้านสวนหอม ทำให้ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับแนวความคิดของกลุ่มเกษตรกร ที่ว่าการใช้สารสมุนไพรในการปลูกผักดีกว่าการใช้สารเคมี และมีความมั่นใจในความรู้ ที่ถ่ายทอดให้กับนักเรียนตลอดจนมีความมั่นใจในวิธีการสอนของครู (ผู้วิจัย) ว่าสิ่งที่ครูนำมาสอนก็จะเป็นสิ่งที่ดี สำหรับผู้เรียน มีความพอใจที่โรงเรียนให้บุตรหลานได้เรียนภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษโดยการมีส่วนร่วมของเกษตรกรบ้านสวนหอม เพราะ เป็นการเพิ่มความรู้ และประสบการณ์ที่ดีให้กับเด็ก ทั้งทางด้านการประกอบอาชีพสุจริต เป็นกิจกรรมที่ดีต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม นักเรียนมีความรู้ และมีความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น สามารถนำมาปฏิบัติที่บ้านได้

“...รู้สึกมั่นใจในการสอนของครูสวนผัก เพราะท่านทำอาชีพปลูกผักมานานแล้ว จึงมั่นใจ และ การใช้สมุนไพรในการปลูกผักทำให้ไม่ต้องกังวลเวลารับประทาน”

(คุณบิน มูลช่างผู้ปกครองอรณาด มูลช่าง นักเรียนชั้น ป.6 สัมภาษณ์ 2546)

“...ลูกมาเล่าให้ฟังว่า ได้ไปเรียนการปลูกผักปลอดสารพิษที่บ้านสวนหอม การสอนของท่าน (ครูสวนผัก) ดีมาก สอนให้เด็กทำอะไรเป็น...”

(คุณกอบกุล โนราช ผู้ปกครองของ ด.ช. ปิยพงษ์ โนราช ชั้น ป.6 สัมภาษณ์ 2546)

“...ปกติไม่ค่อยมีเวลาให้ลูก ... ลูกได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกผักสวนครัว เราก็ได้กินผักปลอดสารพิษ ด้วย รู้สึกมั่นใจในความรู้ของเกษตรกรบ้านสวนหอม เพราะได้เห็นการปลูกผักที่บ้านสวนหอมมาแล้ว ...

(คุณสุนทรีย์ บุญสืบ ผู้ปกครองของ ด.ช. ภูวดล บุญสืบ ป.6 สัมภาษณ์ 2546)

“ ... อยากให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนต่อไปอีก เพราะ ชุมชนจะได้มีความคิดเห็นและรับรู้เรื่องราวของทางโรงเรียน ไม่มากก็น้อย ชุมชนจะได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของนักเรียนได้ว่าเป็นอย่างไร และควรจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองบ่อยครั้ง จะได้รู้ในการเรียนการสอนของครูด้วยว่า สอนเด็กได้ดีแค่ไหน เพราะถ้าไม่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ชุมชนก็จะไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับทางโรงเรียนเลย...”

(คุณสุทิพร วันไชย ผู้ปกครองของ เด็กชายสันติสุข วันไชย ป.6 สัมภาษณ์ 2546)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน กรณี กลุ่มผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม หมู่ 3 ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน กับโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) มีวัตถุประสงค์ วิธิดำเนินการวิจัย สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพ ศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม ในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องผักปลอดสารพิษร่วมกับโรงเรียนครุณวิทยา
2. เพื่อหารูปแบบการมีส่วนร่วมของโรงเรียนครุณวิทยา กับกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ

วิธิดำเนินการ

1. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาสืบค้น และสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากนักวิชาการต่าง ๆ และจากผลงานการวิจัยที่ผ่านมาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด เบื้องต้นในการวิจัย โดยกรอบแนวคิดนี้จำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ

1.1 สภาพและศักยภาพของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียนและนักเรียน

1.2 รูปแบบการจัดการศึกษา แบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ในการจัดการเรียนรู้กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) งานเกษตร เรื่องการปลูกพืชของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. วิธีการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 วิธีการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาสืบค้นสภาพ ศักยภาพของชุมชน

2.1.1 การสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview)

2.1.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

2.1.3 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation)

2.1.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

2.1.5 การศึกษาเอกสาร (Documents Study)

2.2 วิธีรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาผลของรูปแบบการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

2.2.1 แบบทดสอบ ก่อนเรียน – หลังเรียน

2.2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้

2.2.3 แบบสอบถาม

2.2.4 การสัมภาษณ์

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยครั้งนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญที่เป็นภาพรวมของการวิจัย โดยมุ่งสนองต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตอบปัญหาของการวิจัย ซึ่งนำเสนอข้อสรุปได้ 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพและศักยภาพของโรงเรียน นักเรียน และชุมชน

ตอนที่ 2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

ตอนที่ 3 ผลการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

ตอนที่ 1 สภาพและศักยภาพของโรงเรียน นักเรียน และชุมชน

ศักยภาพ ของโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) เกี่ยวกับการเรียนรู้งานเกษตร

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร สัมภาษณ์และการสังเกต พบว่า โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) มีศักยภาพในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

1. การเป็นสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน โดยเฉพาะ ผู้ที่เคยเป็นศิษย์เก่าของโรงเรียน พร้อมทั้งให้การสนับสนุนทรัพยากร เพื่อการศึกษาให้กับโรงเรียนมาโดยตลอด
2. การตั้งอยู่ท่ามกลางชุมชนหลายชุมชน มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก
3. โรงเรียนมีนโยบายให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา โรงเรียนมีภารกิจในการนำชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพโรงเรียน
4. โรงเรียนมีหลักสูตร งานเกษตร เรื่องการปลูกพืช ที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ

ศักยภาพ ของนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนรู้งานเกษตร

จากการศึกษาวิจัย ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 ของโรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต พบว่า นักเรียนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้งานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอมแบบมีส่วนร่วม กับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ ดังนี้

1. นักเรียนมีความสนใจและต้องการที่จะเรียนงานเกษตรเรื่องการปลูกพืช โดยการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม
2. นักเรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับงานเกษตรมาก่อน
3. ผู้ปกครอง ส่งเสริมและสนับสนุน พอใจและเล็งเห็นผลดีที่นักเรียนจะได้เรียนงานเกษตร โดยการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

ศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม (กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ) เกี่ยวกับการเรียนรู้งานเกษตร

จากการจัดประชุมเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ร่วมกันระหว่าง โรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง กลุ่มเกษตรกร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่ากลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมมีศักยภาพ ที่สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับโรงเรียน มีดังนี้

1. เป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่มีอาชีพเดียวกัน โดยมีจุดประสงค์เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างเสริมภูมิปัญญาในงานอาชีพให้แกกันและกัน โดยได้การสนับสนุนจากองค์กรที่หลากหลาย และมีการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
2. เป็นกลุ่มอาชีพที่มีชื่อเสียงมาช้านาน เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สาธารณชนทั่วไปให้การยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถและภูมิปัญญาของการปลูกผักปลอดสารพิษในทุกขั้นตอนอย่างแท้จริง สามารถขยายผลการเรียนรู้และภูมิปัญญาไปยังผู้อื่นได้
3. สมาชิกของกลุ่มมีทัศนคติที่ดี ต่อการเป็นสมาชิกของกลุ่มและอาชีพการปลูกผัก เพราะตระหนักว่า เป็นอาชีพที่สุจริต ที่สามารถสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้อย่างพอเพียง และเป็นอาชีพที่ส่งผลดีต่อการเป็นครอบครัวที่อบอุ่น เข้มแข็ง ทำให้มีเวลาและกำลังกาย กำลังทรัพย์ เหลือพอที่จะช่วยงานชุมชนและสังคมได้อย่างไม่เคอะเรื่อ
4. มีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีความสามารถในการประสานความร่วมมือ ซื่อสัตย์ จริงใจ ประกอบกับสมาชิกประสานสัมพันธ์กันด้วยวัฒนธรรมของการยกย่องคนดี ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส มีความจริงใจ เสียสละและรับผิดชอบร่วมกัน
5. การคมนาคมติดต่อระหว่างโรงเรียนกับที่ตั้งของกลุ่มเกษตรกรในชุมชนเป็นไปอย่างสะดวกสบายและรวดเร็ว

ตอนที่ 2 รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) กับ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

จากการพัฒนารูปแบบของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม กรณี กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ในการมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ งานเกษตร กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) พบว่า โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) และชุมชนบ้านสวนหอม มีรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาสืบค้นข้อมูลพื้นฐาน
2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
4. การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
5. การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การศึกษาสืบค้นข้อมูลพื้นฐาน

จากการศึกษาสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ ศักยภาพของชุมชน จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ ผู้รู้ในชุมชน สันทนากลุ่มระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษ และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการร่วมกันศึกษาสืบค้นข้อมูล สามารถวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ผล สภาพและศักยภาพของชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน มีขั้นตอนและผลของการศึกษา ดังนี้

1. ขั้นตอนการศึกษา สืบค้นข้อมูลในชุมชน

1.1 วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลาง ร่วมกันศึกษาเอกสารหลักสูตร เพื่อวิเคราะห์หลักสูตร จากคำอธิบายรายวิชา จากนั้นจึงนำไปตั้งเป็นประเด็นในการศึกษาข้อมูลในชุมชน และกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม เพื่อบริหารจัดการในขั้นตอนของการจำแนกผล การวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งกรณีศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ งานเกษตร ชั้น ป. 5-6

1.2 ศึกษาข้อมูลชุมชนบ้านสวนหอมและการปลูกปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยครู นักเรียนและกลุ่มเกษตรกรร่วมกันศึกษาข้อมูลทั้งจากศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ ผู้รู้ในชุมชน และจัดให้มีการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลสภาพและศักยภาพของชุมชน เพื่อนำมาเป็นเนื้อหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2 ผลวิเคราะห์ข้อมูล สภาพและศักยภาพของชุมชน เพื่อนำมาเป็นเนื้อหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกันระหว่าง โรงเรียน นักเรียน และกลุ่มเกษตรกร พบว่า นักเรียนควรเรียนรู้ การปลูกปลอดสารพิษใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียม ขั้นปลูก ขั้นดูแลรักษา และขั้นเก็บเกี่ยว และการจำหน่าย (การตลาด) การทำโครงการจากประเด็นปัญหาที่ได้จากการเรียนรู้ ตลอดจนเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชุมชนและการปลูกปลอดสารพิษในชุมชน

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม

จัดประชุมเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยมี โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง นำข้อมูลชุมชนบ้านสวนหอมและกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม มาบูรณาการร่วมกับผลการวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ (กพอ.) งานเกษตร ป.5-6 เรื่องการปลูกพืช เพื่อกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหา และกิจกรรม ในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยมีขั้นตอนไปสู่กิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

1. เขียนแผนจัดการเรียนรู้

2. การกำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูผู้สอน เกษตรกร นักเรียน ในแผนการเรียนรู้

3. การกำหนดให้กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม เป็นแหล่งเรียนรู้ เมื่อนำหลักสูตรตรวจสอบความถูกต้อง ก่อนนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จัดประชุมเพื่อกำหนดข้อตกลงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยมี โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนด แนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลประเมินผล เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม เพื่อจัดทำเป็นแผนจัดการเรียนรู้ (แผนการสอน) และกำหนดบทบาทของผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของหลักสูตรท้องถิ่น มีรายละเอียด มีดังนี้

1. เกษตรกรจากกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกัน มาร่วมสอน นักเรียนครั้งละ 4 – 5 คน

2. ทำการสอนโดยเกษตรกรทำการสาธิตและฝึกให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติถึงขั้นตอนในการปลูกผักปลอดสารพิษ รวมถึงเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนและการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม ที่ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น โดยใช้เวลาเรียนรู้ประมาณ 14 สัปดาห์

3. ทำการเรียนในเวลา 12.30 น. ถึง เวลา 15.30 น. ของ ทุกวันพฤหัสบดี

4. สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ มี 2 แห่ง คือ บริเวณแปลงสาธิต ของโรงเรียน ดรุมวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) และบริเวณสวนผักของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

5. ก่อนเลิกเรียนทุกครั้ง โดยเกษตรกรที่ร่วมสอนครูผู้สอน และนักเรียนร่วมกันประเมินพฤติกรรมการเรียน ตลอดจน เสนอแนะ ให้กำลังใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง

6. หลังจากเรียนรู้ตามหลักสูตร มีการสอบถาม สัมภาษณ์ เขียนเรียงความเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียน

การประเมินผลการเรียนรู้

จัดประชุมเพื่อกำหนดข้อตกลงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยมี โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง ได้กำหนดแนวทางในการวัดผลประเมินผลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันมีรายละเอียด มีดังนี้

1. การประเมินผลด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ทำการประเมินจากการใช้แบบ ทดสอบ แบบเลือกตอบ ทำการทดสอบ 2 ครั้ง คือ ก่อนเรียนและหลังเรียน
2. การประเมินผลด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงทักษะในการทำงาน จากการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมในการเรียน ซึ่งมีประเด็นในการสังเกต คือ การกระตือรือร้นที่จะเรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าแสดงความคิดเห็น สนุกสนาน พอใจในการทำกิจกรรม ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม มีทักษะในการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ชักถามอย่างมีเหตุผล ตอบคำถามอย่างมีเหตุผล ซึ่งได้กำหนดอันดับคุณภาพ 3 ระดับ คือ ระดับดี ให้ 3 คะแนน ระดับ พอใช้ ให้ 2 คะแนน และระดับ แก้ไข ให้ 1 คะแนน
3. การประเมินผลด้านความคิดเห็น และเจตคติของผู้เรียน จากการใช้แบบสอบถาม ความคิดเห็น การสัมภาษณ์ การเขียนเรียงความ

การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดย โรงเรียน ชุมชน (กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ) ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง ได้กำหนดแนวทางในการวัดผลประเมินผลในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1. มีการประชุมปรึกษาหารือกันระหว่าง เกษตรกร ครู นักเรียน เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ทุกครั้งหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสถานการณ์ที่เหมาะสมในขณะนั้น
2. การนำผลการประเมินพฤติกรรมในการเรียนของผู้เรียนในแต่ละครั้ง มาปรับปรุงการจัดกิจกรรมในครั้งต่อไป

ตอนที่ 3 ผลการจัดการศึกษา แบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาวิจัย พบว่าผลที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กรณี กลุ่มผักปลอดสารพิษ มี 2 ลักษณะ คือ ผลการการเรียนรู้ตามหลักสูตร เช่นความรู้ ความเข้าใจของผู้เรียน พฤติกรรมและความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการปฏิบัติงาน และความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ครู ผู้ปกครองและกลุ่มเกษตรกร ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในครั้งนี้ ดังนี้

1. ด้านผู้เรียน (นักเรียน) ประกอบด้วย คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ระดับพฤติกรรมการเรียนรู้และ ความคิดเห็น
2. ด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ความคิดเห็นจาก การสัมภาษณ์ การสอบถาม ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง

ด้านผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ งานเกษตร เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏผลว่า

1. คะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สรุปได้ว่า การเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษดีขึ้นหลังเรียนรู้เนื่องจากการเรียนรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนบ้านสวนหอมกับเด็กนักเรียนโดย ใช้วิธีสาธิต พร้อมทั้งให้เด็กสังเกต และฝึกปฏิบัติ เด็กจะสนใจในกิจกรรมและการสอนลักษณะของการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง จากผู้มีประสบการณ์จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดการอยากเรียนรู้ และเกิดเจตคติที่ดีต่อการทำงาน

2. พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน วัดและประเมินโดย แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับ ดี มีค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 2.60 แสดงว่า ผู้เรียนมีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ อยู่ในระดับ ดี

3. ความคิดเห็นของนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนงานเกษตร เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ และโดยการเขียนเรียงความ นักเรียนส่วนใหญ่ เห็นว่า แม้นเกษตรกรที่เข้ามาร่วมสอนจะจบการศึกษาระดับประถม และบางคนก็อ่านหนังสือไม่ออก แต่ก็น่าเชื่อถือในสิ่งที่ได้เรียนรู้ด้วย และนอกจากเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษจะสอนเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษแล้วยังเป็นตัวอย่างที่ดี ในด้านการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอีกด้วย การเรียนรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องเรียนรู้ ตัวของนักเรียนต้องการเรียนการปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกับกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอมและคิดว่าผู้ปกครองก็ต้องการเช่นนั้น เพราะงานเกษตรทำให้ได้เรียนรู้ในสิ่งที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงและสามารถพัฒนาไปสู่อาชีพในอนาคต และต้องการเรียนกับเกษตรกรบ้านสวนหอม เพราะ เรียนสนุก เข้าใจง่าย ได้ความรู้จากประสบการณ์จริงทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น นักเรียนทุกคน เห็นว่า ต้องการออกไปเรียนที่แปลงของเกษตรกรในชุมชนบ้านสวนหอม เพราะได้เรียนรู้จากประสบการณ์

จริง เข้าใจง่าย และการเรียนนอกสถานที่เป็นเรื่องที่สนุกเหมือนอยู่ที่บ้าน มีครูมาสอนหลายคน นอกจากนี้นักเรียนทุกคนยังเห็นว่าเกษตรกรที่มาสอนได้ช่วยเหลือ และสอนในเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษทุกขั้นตอน และเรื่องอื่น ๆ โดยเป็นสิ่งที่ทำไม่เป็นมาก่อน ทำให้นักเรียนอยากเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ อีก เพราะอยากมีความรู้ในสิ่งใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น นักเรียนส่วนใหญ่ สะท้อนความคิดเห็นว่า ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ ว่าตนเองเป็นคนเลือกที่จะไปเรียนงานเกษตรเอง ภายใต้อาสาของครูผู้สอน เพราะ อยากเปลี่ยนบรรยากาศไปเรียนนอกสถานที่ จะได้ปฏิบัติจริงเหมือนทำเป็นอาชีพจริง ๆ ได้สัมผัสกับการเรียนแบบคุ้นเคยเป็นกันเองเหมือนพ่อแม่สอนลูก

แต่ก็มีบางส่วนที่เห็นว่างานเกษตรเป็นงานที่หนัก เหนื่อย และร้อน ไม่อยากเรียนเพราะมีประสบการณ์กับความไม่สำเร็จจากการปลูกผักด้วยตนเองมาก่อน แต่ก็ได้แสดงออกถึงความมุ่งมั่นว่าจะตั้งใจ และทำให้สำเร็จ ด้วยแนวคิดที่ว่า การปลูกผักต้องลงทุนด้วยเงินและแรงงาน และในขณะที่เรียนรู้ร่วมกับเกษตรกร จะพบกับความสนุกที่ได้เรียนนอกสถานที่ และกับการสอนในบรรยากาศที่เป็นมิตรและคุ้นเคย ตามด้วยความภาคภูมิใจที่ได้พบกับสิ่งที่เรียนรู้หลากหลายมากกว่าในตำรา พบกับความสำเร็กร่วมกันทุกคนในการได้ปฏิบัติกิจกรรม เด็กกล้าที่จะคิด จะทำจากสิ่งที่ไม่เหมือนกับที่ครูสอน ได้รู้ถึงความจริงของชีวิตที่ต้อง อดทน รอคอย การลองผิด ลองถูก เด็ก ๆ พอใจที่ได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงในบรรยากาศที่คุ้นเคย และสอนโดยคนที่ใจดี หลังจากเรียน หลายคนอธิบายได้ถึงการทำงานว่าต้องแลกมาด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง แต่ถ้าขี้เกียจก็จะคิดว่า งานพวกนี้ยากและน่าเบื่อ นักเรียนบางคนสรุปได้ประทับใจมาก คือ การปลูกผักต้องใช้ความอดทน พยายามแก้ไขปัญหาที่มีอยู่และต้องมีการลงทุน ผู้เรียนเกิดการวาดหวังจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ครั้งนี้ว่า โตขึ้นขอแค่เริ่มต้นด้วยที่ดินแปลงเล็ก ๆ กับความรู้ที่ได้ในวันนี้ อาจจะกลายเป็นโรงงานผักกระป๋องส่งขายถึงต่างประเทศ แต่หลายคนก็พอใจแค่ได้ความรู้ก็เพียงพอ

ด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในครั้งนี้ เช่น ความคิดเห็นของผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ครู ผู้ปกครอง ที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดที่เห็นด้วยกับการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพราะสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ปัจจุบันโรงเรียนได้ดำเนินในเรื่องนี้ คือให้ชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมแสดงความคิดเห็นตลอดจนการประชาสัมพันธ์ ด้วยโครงการเยี่ยมบ้าน หรือออกพบปะกับชุมชนต่างๆ การสำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครอง

ผู้บริหารเห็นว่ามีปัญหาในเรื่อง ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และเห็นว่าผู้คนในชุมชนต้องทำมาหากินจึงไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน

ผู้บริหารเห็นว่าเห็นว่า ครูผู้สอนไม่ค่อยตระหนักในเรื่องการมีส่วนร่วม และ ถ้าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการบริหาร ผู้บริหารเข้าใจว่าภารกิจด้านการศึกษาชุมชนได้มอบให้โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ กับการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นยังอยู่ระดับที่ไม่น่าพอใจ เพราะระยะ

เวลาไม่เอื้ออำนวย โรงเรียนขาดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด โรงเรียนมีเขตบริการหลายชุมชน บางชุมชนก็ไม่นิยมส่งบุตรหลานมาเรียนที่นี่ และบุคลากรส่วนใหญ่ของโรงเรียนไม่มีพื้นเพอยู่ในเขตบริการของโรงเรียน

2. ครูผู้สอน มีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักและเห็นความจำเป็นและประโยชน์เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา และใช้ภูมิปัญญาในชุมชนมาช่วยจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เห็นว่าชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนเป็นอย่างมาก ผู้บริหารยังไม่ค่อยส่งเสริม สนับสนุนให้ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาในชุมชน

3. ผู้ปกครอง เห็นว่าการเรียนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษเป็นสิ่งที่ดี เพราะนอกจากจะได้รับความรู้ ประสบการณ์ ในอาชีพสุจริตแล้วยังเป็นกิจกรรมที่ดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และพอใจที่บุตรหลานได้เข้าร่วมกิจกรรม บุตรหลานสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผู้ปกครองรู้สึกมั่นใจในประสบการณ์อันยาวนานของเกษตรกรที่มาร่วมสอน และเห็นว่าการใช้สารสมุนไพรในการปลูกผักดีกว่าการใช้สารเคมี ผู้ปกครองไม่เคยห้ามหรือทัดทานในขณะที่บุตรหลานเรียนรู้การ ปลูกผักปลอดสารพิษกับกลุ่มเกษตรกร จะรับทราบ ติดตามความเคลื่อนไหวกิจกรรมการเรียนจากการเข้าร่วมประชุม และการบอกเล่าของผู้วิจัยและจากบุตรหลาน

ผู้ปกครองทั้งหมดเชื่อว่าการเรียนงานเกษตรเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษโดยการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกรบ้านสวนหอมจะส่งผลดีต่อตัวนักเรียน ทั้งด้านความรู้ การได้ปฏิบัติจริงและฝึกความรับผิดชอบ ตลอดจนได้เรียนรู้ถึงการประกอบอาชีพที่สุจริต เพื่อเป็นพื้นฐานชีวิตของเด็กในภายภาคหน้า และเห็นว่าการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมยังส่งผลดีต่อทุกฝ่าย ทั้งโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เห็นควรให้ดำเนินกิจกรรมนี้ต่อไปและควรนำไปใช้กับชั้นเรียนอื่น ๆ บ้าง

4. กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอนมีความยินดีและเต็มใจและตั้งใจที่จะสอนให้สามารถปฏิบัติได้จริงทุกคน และอยากให้นักเรียนเข้ามาเรียนอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนมานานแล้วแต่ไม่มีโอกาส และเห็นว่านักเรียนมักจะรู้แต่ทฤษฎีแต่ไม่สามารถปฏิบัติจริงได้ ต้องการให้นักเรียนสนใจงานอาชีพที่มีอยู่ในชีวิตจริง ไม่ใช่สนใจแค่ การเป็นดารา นักร้อง นักแสดงเท่านั้น

หลังจากที่ได้เข้าร่วมสอนเกษตรกรเกิดความภูมิใจที่สอนแล้วนักเรียนตั้งใจเรียน มีความรู้สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้และมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการปลูกผักปลอดสารพิษ และคิดว่าเป็นความสำเร็จของกลุ่มอีกประการหนึ่งที่ได้ร่วมสอนนักเรียน

ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากการเข้าร่วมสอนนักเรียน พบว่าตัวของเกษตรกรมี รู้สึกว่าตนเองมีความรู้กว้างขึ้น ความกล้าที่จะสอนผู้อื่นและกล้าที่จะแสดงออกในเรื่องอื่น ๆ รู้สึกว่าเป็นเวลาที่มีค่าสำหรับตนเอง ที่ได้รับประสบการณ์ที่แปลกใหม่

สมาชิกกลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอมได้นำเสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาควรเริ่มจากโรงเรียน เข้ามาศึกษาสภาพของชุมชนก่อนว่ามีภูมิปัญญาใดที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน แล้วค่อยมาสร้างข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอน ครูเน้นความรู้ทางทฤษฎี ส่วนชุมชนก็เน้นการปฏิบัติ

อภิปรายผล

การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการจัดการศึกษาที่นอกจากสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ยังเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดจนแนวคิดทางการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ศักยภาพของชุมชนบ้านสวนหอม และกลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมกับโรงเรียน ครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) พบว่า (1) เป็นชุมชนที่มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน (2) เป็นชุมชนที่มีความรู้ความสามารถเป็นที่ยอมรับของโรงเรียนและสาธารณชน (3) เป็นชุมชนที่มีพร้อมด้านเวลาและ กำลังคน ที่มาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียน (4) เป็นชุมชนที่มีความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนครูณวิทยา (5) เป็นชุมชนที่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกและปลอดภัยต่อการเดินทางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (6) เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนเข้มแข็ง กล่าวคือ มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนในทางที่สร้างสรรค์ สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นประจำ สม่ำเสมอ และทั่วถึง มีความมั่นคงทางรายได้ สามารถพึ่งพิงตนเอง และครอบครัวได้ มีการยกย่องคนดีและช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส มีการเรียนรู้สร้างเสริมปัญญาอยู่เสมอ มีผู้นำที่ดี มีความซื่อสัตย์ เข้มแข็ง กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ และเสียสละสมาชิก มีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ การรวมกลุ่มส่งผลให้เกิดความอบอุ่นขึ้นในครอบครัวของสมาชิกทุกคน สมาชิกมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ต่อชุมชนและสังคมโดยรวม สมาชิก มีทัศนคติที่ดีและมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สอดคล้องกับ แนวคิดของอุทัย ดุลยเกษมและ อรศรีงามวิทยาพงศ์. (2540 : 8 – 10) ว่าชุมชนพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ฯลฯ มีผลให้ชุมชนมีความรู้และความสามารถที่จะพัฒนาตนเอง และถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

ชุมชนควรมีศักยภาพในด้านต่าง ๆ โดยมีเครื่องชี้วัด ดังนี้ (1) ชุมชนมีความสามารถเพิ่มขึ้นจากเดิมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (เช่น แก้ปัญหาได้เร็วขึ้น มีวิธีในการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น ฯลฯ)

(2) เกิดโครงสร้างของความร่วมมือแบบแนวราบเพิ่มขึ้นในความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ของชุมชน
 (3) เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลายมากขึ้นในชุมชน เพื่อลดการพึ่งพิงภายนอกให้น้อยลง (5) กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติมีเพิ่มมากขึ้น ไม่จำกัดอยู่ที่คนกลุ่มเดียว (6) ความสัมพันธ์เชิงสังคมมากขึ้น จากกรณีขัดแย้งลดน้อยลง ความร่วมมือในกิจกรรมที่มีรายได้ หรือผลประโยชน์ มีเพิ่มขึ้น (7) การปฏิสัมพันธ์ภายในชุมชนมีเพิ่มมากขึ้น จากกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน

สอดคล้องกับ แนวคิดของบุญยัง หนันดี และคนอื่น ๆ. (2542 : 9) ในการศึกษาเงื่อนไขและเครื่องมือที่เอื้อให้เกิดกระบวนการทำงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้ (1) เชื่อว่าชุมชนแต่ละชุมชนย่อมมีประวัติความเป็นมา มีวัฒนธรรมอันเป็นวิถีชีวิตของสมาชิก ในชุมชน มีภูมิปัญญา มีการเปลี่ยนแปลง และมีผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ที่ชาวบ้านให้ความนับถือ การส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการพัฒนาจึงไม่ใช่เริ่มจากศูนย์ แต่เป็นการต่อยอดสิ่งที่ชุมชนมีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นก่อนดำเนินการจึงควรศึกษาบริบทของชุมชน เพื่อทราบสภาพอดีตถึงปัจจุบันในชุมชนที่จะส่งเสริมก่อนจึงจะสามารถต่อยอดได้ (2) เชื่อว่าสมาชิกในชุมชนทุกชุมชน เป็นมนุษย์มีศักดิ์ศรี มีสมองมีความคิด ฉะนั้นการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมใด ๆ ควรเป็นการตัดสินใจของสมาชิกในชุมชน ควรกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชน มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนการตัดสินใจเป็นหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน (3) เชื่อว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ใช่ความเจริญทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่เป้าหมายการพัฒนาที่แท้จริงน่าจะหมายถึงความสงบสุขมากกว่า ถ้าสมาชิกในครอบครัวในชุมชนมีความสุข น่าจะหมายความว่าครอบครัวนั้น ชุมชนนั้นได้พัฒนาแล้ว (4) เชื่อว่าชุมชนจะเข้มแข็งได้ จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่า โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคล ซึ่งในชุมชนมีทรัพยากรบุคคลที่หลากหลาย เช่น พัฒนาคำบาลี เกษตรตำบล สาธารณสุขตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ทรงภูมิปัญญาตลอดจนครูอาจารย์ที่สอนในโรงเรียน โดยเฉพาะครูที่จะอยู่ในท้องถิ่นเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ดังนั้นควรให้ครูมีบทบาทร่วมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชน ครูจะมีบทบาท มีความสัมพันธ์กับชุมชนและ ใช้กระบวนการให้เกิดกลุ่มองค์กรชาวบ้านเป็นเครื่องมือในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

รูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนชุมชนวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) พบว่า มีขั้นตอนการหารูปแบบ และการใช้รูปแบบดังนี้

(1) การศึกษาสืบค้นข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับชุมชนและกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกดอกสารพินบ้านสวนหอม

(2) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม ได้ร่วมกันศึกษาวิเคราะห์ คำอธิบายรายวิชา กลุ่มงานพื้นฐานอาชีพ งานเกษตร ตามวิธีของ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2536 : 5) การลงมือพัฒนาท้องถิ่นจะต้องวิเคราะห์สภาพของท้องถิ่น โดยอาศัยข้อมูลสารสนเทศจากศูนย์ข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบการตัดสินใจ ควรมี

การดำเนินการในรูปของคณะทำงาน และในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ไม่จำเป็นต้องพัฒนาทั้ง 5 ลักษณะไปพร้อม ๆ กัน แล้วแต่ผลการวิเคราะห์ว่าควรพัฒนาในลักษณะใด

จากกรณี ผู้มีส่วนร่วมได้พิจารณาร่วมกันว่า เด็กระดับประถมศึกษา ควรเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษใน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียม ขั้นตอนปลูก ขั้นดูแลรักษา และขั้นตอนเก็บเกี่ยวและการจำหน่าย (การตลาด) และ เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนบ้านสวนหอม รวมถึงการนำความรู้ที่ได้ไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาห้อยลงในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เพื่อทำแผนการเรียนรู้ กำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้อง แต่ละแผนการเรียนรู้ การกำหนดให้กลุ่มผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม เป็นแหล่งเรียนรู้

(3). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกัน คือ เกษตรกรจากกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม มาร่วมสอนในขั้นตอนการปลูกผักปลอดสารพิษ รวมถึงเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนและความเป็นมาของการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม ทุกวันพฤหัสบดี เวลา 12.30 น. ถึง เวลา 15.30 น. ของ ที่บริเวณแปลงสาธิต ของโรงเรียนद्रุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) และบริเวณสวนผักของเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม เกษตรกรครูผู้สอนและนักเรียน ร่วมกันประเมินพฤติกรรมกระเรียนมีการสอบถาม สัมภาษณ์ ถึงความคิดเห็นของผู้เรียน สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งหน่วยศึกษานิเทศก์สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 67) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรระดับท้องถิ่น ว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียด เนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ ที่จัดทำเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพและสังคมอย่างลึกซึ้ง ซึ่งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพและสังคมให้ดียิ่งขึ้น หลักสูตรท้องถิ่น จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท สอดคล้องกับ หลักการของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2533 (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2542 : 12) ที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษามากขึ้น คือ โรงเรียนสามารถนำผู้รู้ในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอนได้ การดำเนินการดังกล่าวเกิดจากผู้บริหารและครูผู้สอนเห็นความสำคัญขององค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น และเชื่อมั่นว่าผู้รู้ในท้องถิ่นเป็นผู้ที่รู้สิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่นได้ดีกว่าผู้อื่น เนื้อหาที่ผู้รู้ในท้องถิ่นนำมาร่วมสอนเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น และการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จะทำให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และสอดคล้องกับแนวคิดของ อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540 : 100 – 102) ซึ่งเห็นว่าดำเนินงานของทางโรงเรียนและชุมชน ควรก่อผลให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เพิ่มมากขึ้นจากทุกฝ่าย คือ ในด้านปริมาณ มีชาวบ้านและภาคีอื่นๆ ทั้งในชุมชนและนอกชุมชนเข้าร่วมมากขึ้น หลากหลายขึ้น

ทั้งส่วนบุคคลและกลุ่ม ในด้านคุณภาพ การมีส่วนร่วมต้องมีทั้งการร่วมคิด ร่วมเสนอแนะ ร่วมตัดสินใจ ร่วมเลือกสรร ร่วมดำเนินการ ฯลฯ บนพื้นฐานของความเข้าใจในวัตถุประสงค์ ไม่ใช่การมีส่วนร่วมในฐานะของผู้รับเชิญมาเข้าร่วม บทบาทของการมีส่วนร่วม ขยายจากด้านการศึกษาโดยเฉพาะไปสู่ การสร้างความเข้มแข็งในปัจจัยอื่น ๆ ต่อไป และตรงกันกับผลการวิจัยของอนุพล มาชนะสารวุฒิ. (2543 : ง) ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ปกครองต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนทั้งใน ด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครอง ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านหลักสูตรและการสอน คือ ร่วมรับฟัง ร่วมคิด ร่วมประชุม นำปัญหาและความต้องการของชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ร่วมจัดกลุ่ม การเรียนวิชาต่างๆ ร่วมจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และผล การวิจัยของอุดม กำขาด. (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาหารูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและ ชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้งานผลิตภัณฑ์ถาวรให้กับนักเรียนชั้น ป.5 โรงเรียนบ้านใหม่ ตำบลวังซิ่น อำเภอวังซิ่น จังหวัดแพร่ พบว่า ได้หลักสูตรงานผลิตภัณฑ์ถาวรสำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้แก่ การสานตะกร้า ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้งานสานตะกร้าด้วย ถาวรได้แก่ ครูที่มาจากกลุ่มผลิตภัณฑ์ถาวร การสอนหาถาวร การเตรียมวัสดุอุปกรณ์การสาน โดย จะสอนกันทุกวันศุกร์ เวลา 09.00 น. ถึง 15.00 น. ณ ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน นอกจากนี้การนำ หลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เกษตรกร ผู้ร่วมสอน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย

(4) การประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผลของการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม ระหว่างโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) มีดังนี้ คะแนนทดสอบก่อนและหลังเรียน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทั้งนี้คะแนนหลังเรียนเพิ่มขึ้น เนื่องจาก องค์ประกอบได้แก่ บรรยายการการเรียนรู้ ความเป็นธรรมชาติแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนมีส่วนสร้างและเลือก เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากรู้ อยากเห็น ไม่ใช่เป็นบรรยากาศที่ถูก บังคับ กดดันผู้เรียน (คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้ 28 : 2543) สอดคล้องกับผลการวิจัย ของ กรมวิชาการ (2542 : บทคัดย่อ) เสนอว่าการที่ผู้เรียนได้เรียนกับผู้รู้ในท้องถิ่น จะทำให้นักเรียน เกิดความกระตือรือร้น ต้องรับผิดชอบ ความรู้และสภการณ์ที่ได้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิต ประจำวัน เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้โดยตรงและได้ข้อมูลย้อนกลับที่เหมาะสมทันการ ทำให้ผู้เรียน เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ถูกต้อง

พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน วัดและประเมินโดย แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ อยู่ใน ระดับ ดี มีค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 2.62 แสดงว่า ผู้เรียนมีระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับ ดี อภิปรายได้ดังนี้ หลักสูตรท้องถิ่น งานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษชุมชนบ้านสวนหอม เป็นการเรียนในเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก นักเรียนมีความรู้และความสนใจเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว เมื่อนำมา

จัดเป็นเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัยและง่ายต่อความเข้าใจของผู้เรียน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ในสิ่งที่เรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียน เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดการอยากเรียนรู้ และเกิดแรงทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน สอดคล้องกับ สุมณ อมรวิวัฒน์ และทิสนา แคมณี (12 : 2526) เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนได้สัมผัสของจริง ชีวิตจริง ฝึกวางแผนด้วยตนเอง ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ หาข้อสรุปหรือแนวทางต่าง ๆ ได้ลงมือปฏิบัติงาน เสนองาน พร้อมความรู้ความคิด ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติงานนั้น ๆ และเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ได้ใคร่ครวญปัญหาต่าง ๆ วิเคราะห์เหตุผล และนำแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม และประการสำคัญ คือ การสอนปฏิบัติโดยใช้วิทยากรท้องถิ่น ซึ่งเป็นบุคคลที่นักเรียนรู้จักคุ้นเคย นักเรียนจึงกล้าที่จะซักถาม เมื่อไม่เข้าใจและเกิดความสงสัย กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย มีการประเมินพฤติกรรมของผู้เรียนร่วมกัน จึงทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะเรียนและภูมิใจในตนเอง การจัดบรรยากาศในการเรียนที่ช่วยให้นักเรียนมีอิสระในการค้นคว้า อภิปราย และค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เป็นผลให้เกิดความสนุกสนานในการเรียน

ความคิดเห็นของนักเรียนจาก การเรียนงานเกษตร เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยใช้แบบสอบถาม นักเรียนส่วนใหญ่ เห็นว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมสอนน่าเชื่อถือ และยังเป็นตัวอย่างที่ดี ในด้านการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องเรียนรู้ และเป็นความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครองจึงทำให้เรียนสนุก เข้าใจง่าย ได้ความรู้จากประสบการณ์จริงทำให้กล้าแสดงออกมากขึ้น ได้เรียนรู้ในสิ่งที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริงและพัฒนาไปสู่อาชีพในอนาคต

ความคิดเห็นของนักเรียนจาก การเรียนงานเกษตร เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มย่อย นักเรียนทุกคน เห็นว่า ต้องการออกไปเรียนที่แปลงของเกษตรกรในชุมชนบ้านสวนหอม เพราะ เรียนสนุกเหมือนอยู่ที่บ้าน มีครูมาสอนหลายคน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง เข้าใจง่าย เกษตรกรที่มาสอนได้ช่วยเหลือ และสอนในเรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษทุก และเรื่องอื่น ๆ โดยเป็นสิ่งที่ทำไม่เป็นมาก่อน ทำให้นักเรียนอยากเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ อีก เพราะอยากมีความรู้ในสิ่งใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น

ความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับ การเรียนงานเกษตร เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม โดยการเขียนเรียงความ นักเรียนส่วนใหญ่ สะท้อนความคิดเห็นว่า ก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมการเรียนรู้ ว่า ตนเองเป็นคนเลือกที่จะไปเรียนงานเกษตรเองภายใต้ข้อเสนอของครูผู้สอน ผู้สอนใจดี เพราะ อยากเปลี่ยนบรรยากาศไปเรียนนอกสถานที่ จะได้ปฏิบัติจริงเหมือนทำเป็นอาชีพจริง ๆ ได้สัมผัสกับการเรียนแบบคุ้นเคยเป็นกันเองเหมือนพ่อแม่สอนลูก จะพบกับความสุขที่ได้เรียนนอกสถานที่ และกับการสอนในบรรยากาศที่เป็นมิตรและคุ้นเคย พบกับสิ่งที่เรียนรู้หลากหลายกว่าในตำรา

แต่ก็มีบางส่วนที่เห็นว่างานเกษตรเป็นงานที่หนัก เหนื่อย และร้อน ไม่อยากเรียนเพราะมีประสบการณ์กับความไม่สำเร็จจากการปลูกผักด้วยตนเองมาก่อน แต่ก็ได้แสดงออกถึงความมุ่งมั่น

ว่าจะตั้งใจ และทำให้สำเร็จ ด้วยแนวคิดที่ว่า การปลูกผักต้องลงทุนด้วยเงินและแรงกาย เรียนรู้ร่วมกับเกษตรกร ด้วยความภาคภูมิใจ ได้พบกับความสำเร็จในการได้ปฏิบัติกิจกรรม กล้าที่จะคิดและได้ทำในสิ่งที่ไม่เหมือนกับที่ครูสอน ได้รู้ถึงความจริงของชีวิตที่ต้อง อดทน รอคอย การลองผิด ลองถูก มีความพอใจที่ได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงในบรรยากาศที่คุ้นเคยแต่ถ้าจี้เกี่ยวกับจะคิดว่า งานพวกนี้ยากและน่าเบื่อ และการทำงานต้องแลกมาด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง การปลูกผักต้องใช้ความอดทน พยายามแก้ไขปัญหามีอยู่และต้องมีการลงทุน ผู้เรียนเกิดการวาดหวังจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ครั้งนี้ว่า โตขึ้นขอแค่เริ่มต้นด้วยที่ดินแปลงเล็ก ๆ กับความรู้ที่ได้ในวันนี้ อาจจะกลายเป็นโรงงานผักกระป๋อง ส่งขายถึงต่างประเทศ แต่หลายคนก็พอใจแค่ได้ความรู้ก็เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเกี่ยวกับการส่งนักเรียน ไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการกับผู้รู้ในท้องถิ่น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 53 : 2542) พบว่าการจัดกิจกรรมในการสอนวิชาการงานพื้นฐานอาชีพ (การปลูกผักและเลี้ยงสัตว์) นอกจากนักเรียนสามารถปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ได้แล้ว ยังได้เรียนรู้ในเรื่อง ความรับผิดชอบ ความอดทน พร้อมๆ กับการพัฒนาทักษะการสังเกต การจดบันทึก และการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทักษะดังกล่าว เป็นพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับความเป็นจริง ในชุมชนของตนเองสอดคล้องกับ และสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการประดิษฐ์ ค้นคว้า รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแส การเปลี่ยนแปลงต่างๆ มีองค์ประกอบในด้านสุขภาพพลานามัยที่มีสุขภาพจิตดี เจริญเติบโตสมวัย ร่างกายแข็งแรงปลอดจากโรคภัยที่ป้องกันได้ ปราศจากสารพิษและสารเสพติด (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 :15 – 16). และองค์ประกอบด้านการประกอบอาชีพที่มีทักษะ มีคุณธรรมและเจตคติที่ดีต่อการประกอบสัมมาอาชีพและสามารถสร้างและพัฒนาสัมมาอาชีพ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่จะทำให้ “คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุขและสิ่งแวดล้อมยั่งยืน” และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุดม คำขาด (บทคัดย่อ : 2545) ได้ผลการเรียนรู้เป็นคะแนนด้านความรู้เกี่ยวกับงานผลิตภัณฑ์ถาวรได้ ได้ชิ้นงานที่เกิดจากการเรียนรู้ นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างมีความพึงพอใจในระดับมาก ในการได้ร่วมเรียนรู้งานผลิตภัณฑ์ถาวรของครูชาวบ้าน หลังการเรียนรู้ นักเรียน สามารถใช้เวลาว่างทำชิ้นงานทำรายได้ให้กับตนเอง โรงเรียนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ทั้งจากชุมชนและจากเทศบาลตำบลวังชัน

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นอกจากจะเปิดโอกาสให้โรงเรียนได้ศึกษาและร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ยังทำให้ผู้เรียนมีความสนใจ และตั้งใจในสิ่งที่เรียน ทำให้มีผลการเรียนที่ดีขึ้น และมีพฤติกรรมในการเรียนอยู่ในระดับดี ยังทำให้นักเรียนมีค่านิยมที่ดี ได้รู้ถึงความจริงของชีวิตที่ต้อง อดทน รอคอย การลองผิด ลองถูก มีความรับผิดชอบ พร้อมๆ กับการพัฒนาทักษะการสังเกต การจดบันทึก และการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทักษะดังกล่าว เป็นพื้นฐานที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับความเป็นจริง

ในชีวิตของตนเอง ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่จะทำให้ คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุขและสิ่งแวดล้อมยั่งยืนต่อไป

ผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดที่เห็นด้วยกับการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โรงเรียนได้ดำเนินการให้ชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ร่วมแสดงความคิดเห็น ประชาสัมพันธ์ หรือ ออกพบปะกับชุมชนต่างๆ ด้วยโครงการเยี่ยมบ้านและ การสำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครอง

ผู้บริหารเห็นว่ามีปัญหาในเรื่องประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ขาดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด เพราะมีเขตบริหารหลายชุมชน บางชุมชนก็ไม่นิยมส่งบุตรหลานมาเรียน ผู้คนในชุมชนไม่ค่อยมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียน และถ้าชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการบริหาร เพราะระยะเวลาไม่เอื้ออำนวย ครูผู้สอนไม่ค่อยตระหนักในเรื่องการมีส่วนร่วม และบุคลากรส่วนใหญ่ของโรงเรียนไม่มีพื้นที่อยู่ในเขตบริหารของโรงเรียน และภารกิจด้านการศึกษาเป็นหน้าที่ของชุมชนได้มอบให้โรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ สอดคล้องกับแนวคิดของ (รุ่ง แก้วแดง, 2544 : 220) การจัดการศึกษาของเด็กนั้นเป็นหน้าที่ของพ่อแม่ ไม่ใช่หน้าที่ของโรงเรียนแต่เพียงผู้เดียว และ(สงบบ ประเสริฐพันธุ์, 2543 : 13) ในส่วนของผู้ปกครองเอง ส่วนใหญ่มีภารกิจส่วนตัวจนไม่พร้อมที่จะให้ความร่วมมือเมื่อโรงเรียนร้องขอมา ผู้ปกครองบางคนอาจขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องผลดีของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง จึงละเลยไม่สนใจ ผู้ปกครองบางคนปล่อยให้ปัญหาของลูกที่เกิดขึ้นในโรงเรียนเข้าขั้นวิกฤติแล้วจึงสนใจ

ครูผู้สอนมีความเห็นว่า รู้ความเข้าใจ ตระหนักเห็นความจำเป็นและประโยชน์เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนเป็นอย่างมาก ครูผู้สอนเห็นว่าผู้บริหารยังไม่ค่อยส่งเสริม สนับสนุนให้ครูได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาในชุมชน

ผู้ปกครอง เห็นว่าการเรียนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษเป็นสิ่งที่จำเป็น และพอใจที่บุตรหลานได้เข้าร่วมกิจกรรม เพราะนอกจากจะได้รับทั้งด้านความรู้ การได้ปฏิบัติจริงและฝึกความรับผิดชอบ ตลอดจนได้เรียนรู้ถึงการประกอบอาชีพที่ยังเป็นกิจกรรมที่ติดต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม สามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ได้ รู้สึกมั่นใจในประสบการณ์ของเกษตรกร ผู้ปกครองไม่เคยห้ามหรือทัดทานในขณะที่บุตรหลานเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษกับกลุ่มเกษตรกร จะรับทราบ ติดตามความเคลื่อนไหวกิจกรรมการเรียนจากการเข้าร่วมประชุม และการบอกเล่าของผู้วิจัยและจากบุตรหลาน เชื่อว่าจะส่งผลดีต่อนักเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานชีวิตของเด็กในภายภาคหน้า และเห็นว่ายังส่งผลดีต่อทุกฝ่าย ทั้งโรงเรียน ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เห็นควรให้ดำเนินกิจกรรมนี้ต่อไปและควรนำไปใช้กับชั้นเรียนอื่น ๆ บ้าง

กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม มีความยินดีและเต็มใจและตั้งใจที่จะสอนให้สามารถปฏิบัติได้จริงทุกคน และอยากให้นักเรียนเข้ามาเรียนอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนมานานแล้วแต่

ไม่มีโอกาส และเห็นว่านักเรียนมักจะรู้แต่ทฤษฎีแต่ไม่สามารถปฏิบัติจริงได้ ต้องการให้นักเรียนสนใจงานอาชีพที่มีอยู่ในชีวิตจริง ไม่ใช่สนใจแต่ การเป็นดารา นักร้อง นักแสดงเท่านั้น เกษตรกรต้องการเข้าร่วมสอน รวมถึงการประเมินผลและปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตให้กับนักเรียนด้วย

หลังจากที่ได้เข้าร่วมสอนเกษตรกรเกิดความภูมิใจที่นักเรียนตั้งใจเรียน มีความรู้ สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้และมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการปลูกผักปลอดสารพิษ เกษตรกรมี ู้สึกว่าตนเองมีความรู้กว้างขึ้น ความกล้าที่จะสอนผู้อื่นและกล้าที่จะแสดงออกในเรื่องอื่น ๆ ู้สึกว่าเป็นเวลาที่มีค่าสำหรับตนเอง ที่ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ และคิดว่าเป็นความสำเร็จของกลุ่มอีกประการหนึ่งที่ได้ร่วมสอนนักเรียนเกษตรกรคิดว่าควรปรับเวลาในการเรียนและ ยังต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้การปั้นหม้อและเครื่องปั้นดินเผา ในชุมชนบ้านสวนหอม

(5) การปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมได้นำเสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้ ควรเริ่มจากโรงเรียน เข้ามาศึกษาสภาพของชุมชนก่อนว่ามีภูมิปัญญาใดที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน แล้วสร้างข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับรูปแบบของกิจกรรมการเรียนการสอน ครูเน้นความรู้ทางทฤษฎี ส่วนชุมชนก็เน้นการปฏิบัติ ส่วนเรื่องการสอบการให้คะแนนขอให้เป็นเรื่องของครูที่โรงเรียน

ผู้นำชุมชนและบุคคลทั่วไป ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการวิจัย ครั้งได้เสนอแนวคิด และข้อเสนอแนะว่า เห็นด้วยกับการที่โรงเรียนจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพราะเป็น โรงเรียนที่บุตรหลานของชุมชนเรียน ถือว่าได้มีส่วนช่วยเหลือโรงเรียนด้วยการถ่ายทอดความรู้ที่ดีที่ถูกต้องให้กับคนรุ่นต่อไป และมีความต้องการที่จะเข้ามีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการจัดการศึกษาในเรื่อง ที่ตนเองถนัดและสนใจ

ความยั่งยืนของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จากผลของการปฏิบัติการในการศึกษาวิจัย ทำให้ภาคีที่เกี่ยวข้องได้รู้ซึ่งและตระหนักถึงผลดีของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนในการจัดการศึกษา หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการวิจัย ภาคีที่เกี่ยวข้องได้นำบทเรียนจากการวิจัย พัฒนาไปสู่ความยั่งยืน ในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งในด้านรูปแบบวิธีการ และเนื้อหาสาระของภูมิปัญญา ที่ปรากฏในชุมชน ทั้งที่ชุมชนบ้านสวนหอมและขยายผลไปในชุมชนอื่น ๆ ทั้งในเขตบริการและนอกเขตบริการของโรงเรียน เช่น ในเนื้อหาสาระของภูมิปัญญาที่แตกขยายจากงานเกษตรเรื่องการปลูกผักไปสู่ภูมิปัญญาในด้านอื่น ๆ เช่น การดักกรองสะบัดชัย, ดนตรีพื้นบ้าน, สะล้อ ซอ พิณ , กลองยาว,งานปฐมากรรมกระดาษใช้แล้ว (Paper Mache), การทอผ้า, เครื่องปั้นดินเผา, สมุนไพรและไม้ดอกไม้ประดับ

การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของ กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม หลัง สิ้นสุดการวิจัย

หลังสิ้นสุดการวิจัย พบว่า กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ ยังคงต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้ งานเกษตรในภาคเรียนต่อไป ได้มีการพูดคุยและวางแผนร่วมกันในการจัดการเรียนรู้ในงานเกษตร หลังการสิ้นสุดงานวิจัย ดังนี้

1. การกำหนดให้กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน ธรรมวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) โดยมีการติดตั้งป้ายแสดงว่าเป็นแหล่งเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษ ทั้งที่ทำการกลุ่มและในแปลงของสมาชิก

2. มีการเรียนรู้ โดยการทำโครงการงานของนักเรียนในวิชา หรือกลุ่มต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ สังคม (สปช.) งานเกษตร โดยใช้ชุมชนบ้านสวนหอมเป็นแหล่งเรียนรู้และสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษเป็นที่ปรึกษาพิเศษประจำโครงการงานของนักเรียน

3. มีการวางแผนร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับสมาชิกเกษตรกรผักปลอดสารพิษ ถึงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องงานเกษตร ในลักษณะ เฉพาะเรื่อง เช่น การปลูกผักคะน้า, การปลูกผักกาดขาว, การทำปุ๋ยหมักจากเศษวัชพืช , การทำปุ๋ยหมักจากเศษหญ้า, การทำและใช้สารสมุนไพรในการกำจัดแมลง โดยจะกำหนดเนื้อหาให้กระชับรัด และกำหนดช่วงเวลาในการเรียนรู้ในเฉพาะฤดูหนาว (ภาคเรียนที่ 2) เพราะเป็นฤดูกาลที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืชผักกินใบมากที่สุด

4. มีการแสดงความประสงค์ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับโรงเรียน จากภูมิปัญญาอื่น ๆ ทั้งในชุมชนบ้านสวนหอมและในชุมชนอื่น ๆ หลังจากมีการขยายผลการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ในการสอนงานเกษตร ดังนี้

- ภูมิปัญญา เรื่อง การปลูกพืชผักปลอดสารพิษ, การเลี้ยงสัตว์, การตีกลองสะบัดชัย, ดนตรีพื้นบ้าน, สะล้อ ซอ ปืน งานปฎิมากรรมกระดาษใช้แล้ว (Paper Mache), การทอผ้า, เครื่องปั้นดินเผา, การทำพวงหรีด จากชุมชนบ้านสวนหอม

- ภูมิปัญญา เรื่อง การแสดง กลองยาว, การปลูกไม้ดอกไม้ประดับและพืชสมุนไพร, การทำดอกไม้จันทร์, การทำแคบหมู, การตีเหล็ก จากชุมชนบ้านดอนสวรรค์

- ภูมิปัญญา เรื่อง การทำของชำร่วยจากกระดาษ, การนวดแผนโบราณ จากชุมชนบ้านหัวเวียงใต้

สิ่งที่ค้นพบจากกระบวนการศึกษาวิจัย

กระบวนการศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในครั้งนี้ ได้ทำให้ค้นพบว่ากระบวนการของการมีส่วนร่วมทำให้ภาคีที่เกี่ยวข้องมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งในส่วนของคุณะผู้วิจัย ชุมชนสมาชิกกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ และผู้นำชุมชน

1. การเปลี่ยนแปลงของคณะผู้วิจัย ในส่วนของทีมวิจัยที่เป็นครู จะเกิดความรู้ความเข้าใจ มีทักษะและเกิดเจตคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการเชื่อมโยงบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องอื่น ๆ เข้าสู่เนื้อหาสาระของสาระวิชาต่าง ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงทักษะในการจัดการการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จากลักษณะความสัมพันธ์ในแนวดิ่งไปสู่แนวราบมากขึ้น จากลักษณะความคิดของราชการกับความคิดชาวบ้านไปสู่ในลักษณะ ของคนที่ทำงานที่มีแนวความคิดและศักยภาพที่สอดคล้องต้องกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันมากยิ่งขึ้น

ทีมวิจัยที่เป็นเกษตรกร และเป็นคนในชุมชน เกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของข้อมูลต่าง ๆ ที่ศึกษาสืบค้นได้จากชุมชนของตนเอง “ไม่น่าเชื่อว่าชุมชนของเรามีอะไรดี ที่หลากหลาย เช่นนี้ ถ้าไม่ได้ทำการวิจัยก็คงจะไม่รู้” ตลอดจนเกิดความรู้ ทักษะในการวิเคราะห์ข้อมูลในชุมชน สามารถแยกแยะจุดเด่น จุดด้อย ของชุมชนได้ อย่างไม่เอนเอียงมากนัก “แต่ก่อนพวกเรามากจะไม่กล้าและไม่ค่อยจะยอมรับเวลาพูดถึงจุดอ่อนของเราเอง มันเหมือนกับการประจานตัวเอง แต่จริง ๆ มันไม่ใช่ มันเป็นการพูดถึงเพื่อการพัฒนามากกว่า แต่ก่อนไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้าน หรือมีก็ไม่ได้ใช้ ไม่ได้รวบรวม ทำให้การแก้ไขปัญหาบางอย่างไม่ได้ผลเท่าที่ควร” หลังสิ้นสุดการวิจัย คณะวิจัยที่มาจากชุมชน สามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยบางส่วนที่ตนเองได้มีส่วนในการสืบค้นและวิเคราะห์ไปประกอบการวางแผนพัฒนาชุมชน และกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มอสม. กลุ่มอาชีพ คณะผู้วิจัยจากชุมชนบางคนบอกกับผู้วิจัย ว่า “ประสบการณ์ที่ได้จากการเข้าร่วมทำงาน ประชุมออกความคิดเห็นกับทีมวิจัย บ่อยครั้ง ทำให้เวลาไปประชุมร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ สามารถทำได้อย่างไม่ขัดเขิน เพราะมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองมากขึ้น จนบางครั้ง เจ้าหน้าที่มักจะเข้าใจว่าเราเรียนจบสูง จริงไม่ใช่”

2. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนและกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ เกิดความตื่นตัวในการค้นพบศักยภาพของตนเอง บังเกิดความรู้ในวิถีชีวิตของตนเอง เกษตรกรบางคน เมื่อแรกเริ่มโครงการวิจัย มีนิสัยขี้อาย ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น เมื่อสิ้นสุดการวิจัยพบว่าการเปลี่ยนแปลงสามารถเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ และบอกกับผู้วิจัยว่า “...สุขภาพจิตดีขึ้น กล้าสอนเด็กมากขึ้น กล้าแสดงออกในเรื่องอื่น ๆ ... ภูมิใจในตนเอง เข้าร่วมกิจกรรมนี้ทำให้ได้รับประสบการณ์ดี ๆ ... เด็กให้ความเคารพนับถือ ... มีชื่อเสียงมีคนรู้จักมากขึ้น การสอนนักเรียนก็เป็นการประชาสัมพันธ์กลุ่ม ...”

3. ผู้นำชุมชน ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มากขึ้น จากเดิมที่เห็นว่า การเรียนรู้ของนักเรียนต้องเกิดขึ้นภายในโรงเรียนเท่านั้น รวมถึงการยอมรับและให้ความสำคัญกับอาชีพการปลูกผักปลอดสารพิษว่าเป็นจุดเด่นของชุมชน รวมไปถึงการยอมรับและให้เกียรติกับเกษตรกรที่ปลูกผักปลอดสารพิษด้วย ว่าเป็นภูมิปัญญาของชุมชน จากเดิมที่เคยเห็นว่าเป็นเพียงการประกอบอาชีพอย่างหนึ่งในชุมชนเท่านั้น

มีการแสดงความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนอย่างชัดเจน เช่น กรณีของเจ้าอาวาสวัดสวนหอม ที่ต้องการร่วมสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้กับนักเรียน รวมถึง งานศิลปะการปั้นปูน การติกลองสะบัดชัย คนตรีพื้นบ้าน สะล้อ ซอ ปีน ซึ่งท่านพระคุณเจ้าได้เสนอ รูปแบบกับทีมวิจัย 2 รูปแบบคือ รูปแบบที่ 1. จัดกิจกรรมการสอนกันที่วัดสวนหอมในวันอาทิตย์หลังจากเรียนพระพุทธศาสนาเสร็จ และให้ทางโรงเรียนจัดนำเด็กที่สนใจมาเรียน รูปแบบที่ 2. ทางโรงเรียนจัดชั่วโมงเรียน แล้วทางวัดจะไปร่วมสอนที่โรงเรียน หากแต่ขณะนี้ยังขาดแคลนงบประมาณและวัสดุ อุปกรณ์ในการดำเนินการ เช่น อุปกรณ์ในการเรียนคนตรี

4. การสนับสนุน ส่งเสริมจาก องค์ภายในและภายนอก หลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินการวิจัย และขยายผลให้องค์กรที่เกี่ยวข้องรับทราบ โรงเรียนได้รับการยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของโรงเรียน เช่น การทำโครงการทางวิทยาศาสตร์ และโครงการเกษตร โดยมีที่ปรึกษาเป็นเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม และเทศบาลเมืองน่านให้การสนับสนุนงบประมาณในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มเติม ซึ่งในปีการศึกษา 2547 โรงเรียนได้ขยายผลการมีส่วนร่วมของชุมชนไปสู่ กิจกรรมการติกลองสะบัดชัย ซึ่งนอกจากชุมชนบ้านสวนหอม ยังมีชุมชนและภาคี อื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวด้วย

5. ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย การศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในครั้งนี้ โรงเรียนและภาคีได้เรียนรู้หลากหลาย ในการจัดการศึกษา เรียนรู้ที่จะรู้จักตนเอง (โรงเรียน ชุมชน) อย่างรอบด้าน ว่ามีจุดเด่นที่จะต้องเพิ่มเติมเสริมแต่งส่งเสริมและเรียนรู้จุดด้อยที่จะต้องพัฒนาปรับปรุงแก้ไขอย่างไร เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันและพัฒนาความสัมพันธ์นั้นไปในแนวราบ เสมือนเพื่อนที่รู้ใจมากกว่าใช้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเป็นเครื่องมือไปสู่ความสำเร็จ หากแต่ทุกฝ่ายต่างร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำ ร่วมกันรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทุกฝ่าย โรงเรียนสามารถสำเร็จในจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ผู้เรียนได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรงอันแท้จริง เกษตรกรได้รับความภูมิใจในตนเองมีคุณค่าเป็นภูมิปัญญาอันมีเกียรติ คนในชุมชนต่างภูมิใจว่าอยู่ในสังคมแห่งการเรียนรู้ ย่อมได้ยิ่งไปกว่า บ้านสวนหอมชุมชนแห่งการปลูกฝึกปลอดสารพิษ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น โรงเรียนจะต้องมีการศึกษาสภาพและศักยภาพของชุมชนก่อนว่ามีส่วนใดที่สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียน และร่วมกันกำหนดรูปแบบในการจัดกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อทุกฝ่ายโดยเฉพาะผู้เรียน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารการศึกษา

1. การพัฒนาหลักสูตรและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพ ศักยภาพในชุมชน ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัว เกี่ยวกับวิถีชีวิตจริงที่ชุมชนที่เป็นถิ่นอาศัย เป็นผลให้นักเรียนมีการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ง่ายต่อความเข้าใจ และนำไปใช้ได้จริง ควรนำไปใช้ในการบริหารการศึกษาในทุกระดับ
2. โรงเรียน โดยผู้บริหารและครูผู้สอน ควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ค้นหาแหล่งวิทยาการ (สถานที่, ผู้รู้จริง) ที่จะแนะนำให้นักเรียนได้ไปเรียนรู้ หรือเชิญมาร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ตั้งแต่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จนถึงขั้นประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา
3. โรงเรียนควรจัดให้บุคลากร ได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการร่วมกับชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการอบรม ศึกษาดูงาน และการปฏิบัติจริง มากขึ้น
4. โรงเรียนควรจัดให้มีกิจกรรมที่มีการยกย่อง ให้เกียรติภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภาคที่เข้ามา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ให้แก่สาธารณชนทราบ
5. หน่วยงานต้นสังกัดหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริม สนับสนุน ทั้งในด้าน นโยบาย และวัสดุอุปกรณ์ ในการนำเอาผู้รู้ในชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะประเด็นเพื่อการวิจัย ดังนี้

1. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในระดับอื่น ๆ เช่น ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับอุดมศึกษา
2. ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไปสู่ภาคีอื่น ๆ ในรูปของเครือข่ายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เชื่อมโยงระหว่างการศึกษาในระบบกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
3. ควรมีการวิจัยถึงพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาของนักเรียน เป็นรายบุคคลระหว่างโรงเรียนโดยครูผู้สอนกับครอบครัว หรือชุมชนของนักเรียน
4. ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาถึงการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในระยะยาว 5 – 10 ปี

บรรณานุกรม

กรมการปกครอง สำนักงานการศึกษาส่วนท้องถิ่น. (2535). **คู่มือการบริหารและจัดกิจกรรม**

โรงเรียน มาตรฐานกลางในสังกัดเทศบาลและเมืองพัทยา. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2534). **คู่มือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช พ.ศ.2521**

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

_____. (2542). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน.**

(เอกสารรายงานการวิจัยทางการศึกษา). กรุงเทพฯ : กรมฯ. ถ่ายเอกสาร.

_____. (2544). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** กรุงเทพฯ : กรมฯ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.

กลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม, สิทธิพันธ์ พานิชอิน ผู้จัดสนทนากลุ่ม, ที่โรงเรียน

เกษตรกรในพระราชดำริ กลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน

จังหวัดน่าน เมื่อ 19 มิถุนายน 2546.

กัมภณฑ์ จุนโท. (2543, ตุลาคม). “ปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผล : จุดเริ่มต้นที่ผู้ปกครอง,” **วารสาร**

วิชาการ. 3(10): 35-40. บรรณาธิการโดย นายธรรมศักดิ์ มีอิสระ. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2539). **ศึกษิตแห่งศตวรรษที่ 21 : แนวคิดปฏิรูปการศึกษาไทย.**

กรุงเทพฯ : ชัคเชสมีเดีย.

คณะอนุกรรมการการปฏิรูปการเรียนรู้. (2543). **ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด.** ม.ป.พ. อัดสำเนา.

จรัญ รินกระโทก เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิพันธ์ พานิชอิน เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนเกษตรกร

ในพระราชดำริ กลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

เมื่อ 10 มิถุนายน 2546.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2540). **การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมี**

ส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร.

ปริญญานิพนธ์ ค.ด. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

เดชา ปะละมะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิพันธ์ พานิชอิน เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนเกษตรกร

ในพระราชดำริ กลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

เมื่อ 10 มิถุนายน 2546.

- ธนรัช ไกล่กลาง. (2545). “ผักปลอดสารพิษ,” วารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ. 1(2): 37–41.
- บัวผัน ลัดทิดา. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว. ปรินญานิพนธ์ ศษ.บ (การศึกษานอกระบบ). เชียงใหม่ :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- บุญยัง หมั่นดี และ คนอื่น ๆ. (2542). **เงื่อนไขและเครื่องมือที่เอื้อให้เกิดกระบวนการทำงาน
ร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน.** สุรินทร์ : สถาบันราชภัฏสุรินทร์ สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย. ถ่ายเอกสาร.
- พนิชดา วีระชาติ. (2542). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์.
- พิกุลทร คำศรี. (2543). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้การสอนเรื่อง หัตถกรรมในท้องถิ่น สำหรับ
นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านห้วยผา อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน. ปรินญานิพนธ์
ศษ.ม. (ประถมศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- รุ่ง แก้วแดง. (2542). **พฤติกรรมการศึกษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 7. บรรณาธิการโดย ประยงค์ คงเมือง.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- วรินดา คำชนะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นางถิษณ์ เศรษฐีบุตร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่ 660 หมู่ที่ 3 ตำบล
ผาสิงห์ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน, เมื่อ 10 มิถุนายน 2546.
- สงบ ประเสริฐพันธ์. (2543). **ร่วมกันสรรค์สร้างคุณภาพโรงเรียน.** กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลน่าน. (2545). **ผักปลอดสารพิษ “สวนสัจจะ”.** (แผ่นพับ). น่าน : สถาบันฯ
- สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์. สำนักวิจัยและบริการวิชาการ. (2543). **การอบรมเชิงปฏิบัติการการวิจัย
แบบมีส่วนร่วม. 29 – 30 พฤษภาคม 2543.** (เอกสารประกอบการอบรม) อุดรดิตถ์ :
สถาบันฯ.
- _____. (2544). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549).**
อุดรดิตถ์ : สถาบันฯ.
- สวัสดิ์ สมศักดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิพันธ์ พานิชอิน เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนเกษตรกร
ในพระราชดำริ กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
เมื่อ 10 มิถุนายน 2546.
- สุนน อมรวิวัฒน์ และ ทิศนา แจมมาลี. (2526). **ระบบการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์
ชีวิต.** เอกสารประกอบการสอน ชุดวิชาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : ยูไนเต็คโปรดักชั่น.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2536). **การพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ : พรินทวาทกราฟฟิค.

สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น. (2534). **ทิศทางการศึกษาท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ : ส่วนท้องถิ่นกรมฯ.

_____. (2536). **ทิศทางการศึกษาท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ : ส่วนท้องถิ่นกรมฯ.

_____. (2537). **ทิศทางการศึกษาท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ : ส่วนท้องถิ่นกรมฯ.

_____. (2541). **ทิศทางการศึกษาท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ : ส่วนท้องถิ่นกรมฯ.

_____. (2542). **ทิศทางการศึกษาท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ : ส่วนท้องถิ่นกรมฯ.

เสาวลักษณ์ สปันงา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, สิทธิพันธ์ พานิชอิน เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนเกษตรกรรมในพระราชดำริ กลุ่มเกษตรกรรมปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เมื่อ 1 มิถุนายน 2546.

หลั่น สมบัติโต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, นงลักษณ์ เศรษฐีบุตร เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่โรงเรียนเกษตรกรรมในพระราชดำริ กลุ่มเกษตรกรรมปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เมื่อ 10 มิถุนายน 2546.

หวน พันธุพันธ์. (2529). **การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน**. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.

อนุพล มานะสารวุฒิ. (2543). **ความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ของโรงเรียนสันติศึกษา จังหวัดเชียงใหม่**. ปรินญานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

อุดม คำขาด. (2545). **กระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กรณี : ผลิตภัณฑ์ถั่วลิสงบ้านใหม่ ตำบลวังจั่น อำเภอวังจั่น จังหวัดแพร่**. อดิเรกคดี : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์. ถ่ายเอกสาร.

อุทัย ดุลยเกษม และ อรศรี งามวิทยาพงศ์. (2540). **ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบแนวคิดและข้อเสนอเพื่อการศึกษาวิจัย**. กรุงเทพฯ : แปลนพรีนติ้ง.

เอกราช ฉัตรใจคำ. (2542). **การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่**. ปรินญานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ พิจารณาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. นายยุทธการ	เสนาธรรม	ผู้อำนวยการ กองการศึกษาเทศบาลเมืองน่าน
จังหวัดน่าน
2. นางศิริพร	เพิ่มผล	อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้าน
สวนตาล) เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
3. นายวิทยา	จิตรวงศ์นันท์	เกษตรอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ภาคผนวก ข.

(เครื่องมือที่ 1)

แบบสัมภาษณ์

ข้อมูลเกี่ยวกับ ชุมชนบ้านสวนหอมหมู่ที่ 3 ตำบลผาสิงห์
อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้ให้สัมภาษณ์ 1. 2.
3. 4.
5. 6.
7. 8.
9. 10.

สัมภาษณ์ เมื่อ วัน..... ที่ เดือน พ.ศ. เวลา น.

ประเด็นคำถามในการ สัมภาษณ์	บันทึกการสัมภาษณ์
1. ประวัติความเป็นมา	
2. สภาพทางกายภาพทั่วไป	
3. สภาพทางสังคมวัฒนธรรม ความเชื่อ และภูมิปัญญา	
4. เศรษฐกิจและ การประกอบอาชีพ	
5. จุดเด่น จุดด้อย ปัญหาและ ความต้องการของชุมชน	

(เครื่องมือที่ 2)

แบบสัมภาษณ์

ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ
บ้านสวนหอมหมื่นที่ 3 ตำบลผาสิงห์อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้ให้สัมภาษณ์ 1. 2.
3. 4.
5. 6.
7. 8.
9. 10.

สัมภาษณ์ เมื่อ วัน..... ที่ เดือน พ.ศ. เวลา น.

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	บันทึกการสัมภาษณ์
1. ประวัติความเป็นมา	
2. สภาพทั่วไปของกลุ่มฯ - ที่ตั้ง - เกี่ยวกับสมาชิกกลุ่มฯ - ความสัมพันธ์ระหว่าง กลุ่มฯ, ชุมชน กับโรงเรียน - ฯลฯ	
3. การดำเนินงานในปัจจุบัน - ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และ ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มฯ - ข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ - ฯลฯ	
4. จุดแข็ง จุดด้อย ปัญหาและความต้องการ ของกลุ่มฯ	

(เครื่องมือที่ 3)

แบบสัมภาษณ์

ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรผักปลอดสารพิษ

กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอมหมู่ที่ 3 ต. ผาสิงห์อำเภอเมือง จ. น่าน

ผู้สัมภาษณ์.....

ผู้ให้สัมภาษณ์ 1. 2.

3. 4.

5. 6.

7. 8.

9. 10.

สัมภาษณ์ เมื่อ วัน..... ที่ เดือน พ.ศ. เวลา น.

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	บันทึกการสัมภาษณ์
1. เด็กควรจะเรียนรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ อย่างไร	
2. ในการเรียนรู้เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ ใคร จะต้องทำอะไร ที่ไหนบ้าง เมื่อไหร่ ทำอย่างไร และได้เพื่ออะไร	
3. นอกจากการปลูกผักปลอดสารพิษแล้ว เด็กควรจะเรียนรู้เรื่องใดอีก เพื่อให้ความรู้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น	
4. เราจะรู้ได้อย่างไร ว่าเด็กมีความรู้ สามารถปฏิบัติได้ และพอใจ ในการเรียนรู้การปลูกผัก ปลอดสารพิษ	
5. มีความคิดเห็นหรือรู้สึกอย่างไรกับการได้มีส่วนร่วมในจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้	

(เครื่องมือที่ 4)

แบบสัมภาษณ์ ผู้บริหาร (อาจารย์ใหญ่)

ผู้ให้สัมภาษณ์ สถานที่

วันที่ เวลา ผู้สัมภาษณ์

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	บันทึกการสัมภาษณ์
1. ท่านเห็นด้วยกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับสถานศึกษา หรือไม่.เพราะเหตุใด	
2. ท่านมีนโยบาย หลักการ และแนวคิดในบริหารจัดการโรงเรียน ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 9 อย่างไร.	
3. โรงเรียนมีปัญหาและอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อย่างไรและมีแนวทางในการแก้ปัญหา อย่างไรบ้าง.	
4. ครู – อาจารย์ในโรงเรียนมีความตระหนักต่อการจัดการศึกษา หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชนหรือไม่ เพียงใด เพราะเหตุใด.	
5. ครู – อาจารย์ในโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างเป็นที่พอใจ หรือไม่ เพียงใด เพราะเหตุใด.	
6. จากสภาพปัจจุบัน โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ควรจะมีรูปแบบการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างไร.	

(เครื่องมือที่ 5)

แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน ชั้นประถม ศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546
โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) เทศบาลเมืองน่าน
ตามโครงการวิจัย การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
กรณี กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม กับโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

ผู้ให้สัมภาษณ์ สถานที่

วันที่ เวลา ผู้สัมภาษณ์

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	บันทึกการสัมภาษณ์
1. ท่านเห็นว่าการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม มีความจำเป็นหรือไม่ เพราะเหตุใด.	
2. ท่านเคยสอน หรือส่งเสริม ให้บุตรหลาน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่น ๆ ในชุมชน หรือไม่ และเรียนเกี่ยวกับอะไร	
3.ท่านมีความพึงพอใจหรือไม่ ที่โรงเรียนให้ บุตรหลานของท่าน ได้การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การปลูกผัก ปลอดสารพิษ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม	
4.ท่านเคยชมเชย หรือให้กำลังใจแก่บุตร หลาน หรือไม่ ในขณะที่เขาอยู่ในระหว่างการเรียนรู้ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษโดยการมีส่วนร่วมของ กลุ่มเกษตรกร ปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม .	

แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน (ต่อ)

หน้าที่ 2

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	บันทึกการสัมภาษณ์
5. ท่านคิดว่าความรู้ ความสามารถที่บุตรหลานของท่าน ได้รับจากการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรรพค ปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตของบุตรหลานในอนาคตได้หรือไม่.	
6. ท่านมีความมั่นใจในการถ่ายทอดความรู้ของ กลุ่มเกษตรกรรพคปลอดสารพิษบ้านสวนหอม หรือไม่ เพราะเหตุใด.	
7. ท่านเคยทัดทานหรือห้าม ไม่ให้บุตรหลานเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การปลูกผักปลอดสาร พืชการละเล่นพื้นบ้าน, ฯลฯ แต่อยากให้อ่าน เขียน หนังสือ ที่เป็นเรื่องทันสมัยมากกว่า .	
8. ที่ผ่านมามีท่านเคยทราบความเคลื่อนไหว ในการจัดการเรียนการสอนของบุตรหลานหรือเคยทราบเรื่องการปฏิรูปการศึกษาหรือไม่	
9. ท่านเคยทราบเรื่องการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษาหรือไม่ และ ท่านคิดว่า ท่านสามารถช่วยเหลือหรือเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในเรื่องใดได้บ้าง.	
10. ท่านคิดว่า การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา จะส่งผลดี ถึงการเรียนรู้ของลูกหลานหรือไม่ เพราะเหตุใด.	

แบบสัมภาษณ์ผู้ปกครองนักเรียน (ต่อ)

หน้าที่ 3

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	บันทึกการสัมภาษณ์
11. ท่านเห็นควรให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา บุตรหลานของท่าน ต่อไปหรือไม่.	
12. ข้อคิดเห็น หรือเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม (ถ้ามี)	

(เครื่องมือที่ 6)

แบบสัมภาษณ์นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2546
โรงเรียนद्रุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) เทศบาลเมืองน่าน
ตามโครงการวิจัย การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
กรณี กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม กับโรงเรียนดรุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	บันทึกการสัมภาษณ์
1. นักเรียนต้องการเรียนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมกับกลุ่มเกษตรกร ผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมหรือไม่ เพราะเหตุใด	
2. นักเรียนเคยคิดที่อยากเรียนรู้งานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม. มาก่อน หรือไม่. เพราะเหตุใด	
3. นักเรียน คิดว่า การเรียนรู้ภูมิปัญญา เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ ที่กลุ่มเกษตรกร ผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมสอนเป็น เรื่องล้ำสมัยหรือไม่ เพราะเหตุใด .	
4. นักเรียนคิดว่าการเรียนรู้ภูมิปัญญา เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม. ยังมีความจำเป็นในชีวิตประจำวันอยู่อีกต่อไปหรือไม่ เพราะเหตุใด.	
5.นักเรียนคิดอยากจะเรียน ภูมิปัญญาเรื่องอื่น ๆ อีกหรือไม่ เพราะเหตุใด.	

แบบสัมภาษณ์นักเรียน (ต่อ)

หน้าที่ 2

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์	บันทึกการสัมภาษณ์
6. นักเรียนต้องการที่จะให้เกษตรกรมาสอนที่โรงเรียน หรือชอบที่จะเรียนที่แปลงผักของเกษตรกรในชุมชนบ้านสวนหอม เพราะเหตุใด.	
7. นักเรียน รู้จัก คຸ້ນເຂຍ กับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมมาก่อนหรือไม่ เพราะเหตุใด.	
8. นักเรียนคิดว่าครูสวนผัก เต็มใจสอนและทุ่มเทเวลาให้ความรู้แก่นักเรียนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด.	
9. กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมช่วยเหลือ หรือ สอนอะไรแก่นักเรียนบ้างนอกเหนือจากการสอนการปลูกผักปลอดสารพิษ.	
10. นักเรียนช่วยเหลือหรือเรียนรู้ อะไรแก่กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ที่มาร่วมสอนนักเรียนบ้าง.	
11. เกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม ที่มาร่วมสอน คุณค่า นักเรียนขณะที่ทำการสอน หรือไม่ เพราะเหตุใด.	
12. นักเรียนใช้ความรู้เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ ที่ได้ ไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่างไร.	

แบบสัมภาษณ์นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (ต่อ)

หน้าที่ 2

คำถามด้านความเข้าใจและความคิดเห็นต่อ การเรียนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมกับครูสวนผัก	ระดับความคิดเห็น		
	เห็นด้วย	ไม่ เห็น ด้วย	ไม่ เห็น ด้วย
3. ภูมิปัญญาการปลูกผักปลอดสารพิษเป็นเรื่องง่าย ๆ นักเรียนไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ก็ได้			
4. นักเรียนควรจะเรียนรู้วิชาการสมัยใหม่เพียงอย่างเดียวมากกว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาการปลูกผักปลอดสารพิษ.			
5. การเรียนรู้จากหนังสือ ยากกว่า เรียนรู้จากครูสวนผัก.			
6. การเรียนรู้จากครูสวนผัก ยากกว่า เรียนรู้จากครูผู้สอนที่โรงเรียน.			
7. พ่อแม่ไม่ยอมให้เรียนการปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกับครูสวนผัก			
8. นักเรียนไม่ยอมเรียน เพราะไม่ชอบการเรียนรู้ร่วมกับครูสวนผัก			
9. เรียนกับครูที่โรงเรียน สนุกกว่า เรียนกับครูสวนผัก			
10. นอกจากการสอน ครูสวนผัก (กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม) เป็นแบบอย่างที่ดี ในด้านการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง			
11. ไม่ชอบเรียนรู้กับครูสวนผัก เพราะ จู้จี้ ขี้นิน่า รำคาญ			
12. การเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาเรื่อง เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมกับครูสวนผัก (กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม) ไม่น่าเชื่อถือ เพราะส่วนใหญ่จบแค่ ระดับประถม และบางคนก็อ่านหนังสือไม่ออก			

เหตุผลหรือแนวความคิดเกี่ยวกับการเรียนงานเกษตร เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมกับกลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม อื่น ๆ (เพิ่มเติม)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(เครื่องมือที่ 8)

แบบสอบถามครูผู้สอน โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) ปีการศึกษา 2546
เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ตามโครงการวิจัย การจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 กรณี กลุ่มเกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม กับ โรงเรียนครุณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน () หน้าข้อความที่ท่านต้องการเลือก ตามสภาพความเป็นจริง. ถ้าไม่มีข้อความที่ท่านต้องการเลือก โปรดระบุ ว่า อื่น ๆ ข้อมูลที่ได้รับจะเก็บเป็นความลับเพื่อไม่ให้กระทบต่อการทำงานของท่าน

1. เพศ () ชาย () หญิง
2. อายุ () ต่ำกว่า 25 ปี () 25 – 35 ปี () 36 - 45 ปี () มากกว่า 45 ปี
3. การศึกษา () ต่ำกว่าปริญญาตรี () ปริญญาตรี () สูงกว่าปริญญาตรี
4. สถานภาพครอบครัว () โสด () สมรส () อื่น ๆ
5. สถานภาพการปฏิบัติงาน () เริ่มปฏิบัติงานครั้งแรกที่นี่ () ย้ายมาจากที่อื่น
6. อายุราชการ () ต่ำกว่า 5 ปี () 5 – 10 ปี () 11 - 15 ปี () มากกว่า 15 ปี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ

ข้อแนะนำ ให้นักเรียนอ่านข้อความในช่องคำถาม แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ที่ตรงกับความเข้าใจและความคิดเห็นของท่าน.

คำถามด้านความเข้าใจและความคิดเห็นต่อ การเรียนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมกับครูชาวสวน	ระดับความคิดเห็น		
	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย
7. <u>ด้านความรู้ความเข้าใจต่อการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน.</u>			
(1) ท่านเป็นผู้ที่ศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาอย่างดี			
(2) ท่านทราบและเข้าใจเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการจัดการศึกษา			
(3) ท่านตระหนัก เห็นประโยชน์และความสำคัญของการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการจัดการศึกษา			

แบบสอบถามครูผู้สอน (ต่อ)

หน้าที่ 2

คำถามด้านความเข้าใจและความคิดเห็นต่อ การเรียนงานเกษตร เรื่องการปลูกผักปลอดสารพิษ ร่วมกับครูชาวสวน	ระดับความคิดเห็น		
	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่ เห็น ด้วย
(4) หลักสูตรปัจจุบัน ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างโรงเรียน กับชุมชนในการจัดการเรียนรู้ เท่าที่ควร			
(5) ไม่มีความจำเป็นที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกับโรงเรียนในการจัด การศึกษา			
8. ด้านการนำภูมิปัญญาในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของครู			
(1) ท่านเคยแทรกเกี่ยวกับความสำคัญของภูมิปัญญาในชุมชน ในบทเรียน ของท่านเป็นประจำ			
(2) ปัจจุบัน ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ใช้ภูมิปัญญาในชุมชนมาช่วยจัดกิจกรรมการ เรียนการสอน			
(3) ท่านเห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของภูมิปัญญาในชุมชน เป็นเรื่องที่ยุ่งยาก			
(4) เพื่อนครูของท่านส่งเสริมสนับสนุนให้ท่านได้จัดการเรียนรู้ ร่วมกับภูมิ ปัญญาในชุมชน			
(5) ปัจจุบัน ท่านเห็นว่าชุมชนมีความสำคัญต่อโรงเรียนเป็นอย่างมาก			
(6) ท่านเห็นว่าอาชีพครู ไม่มีความจำเป็นต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน			
(7) ปัจจุบัน ท่านมักจะเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนเป็นประจำ			
(8) ปัจจุบัน ท่านมักจะไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน			
9. ด้านการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียนของงานบริหาร			
(9) ท่านเห็นว่าฝ่ายบริหาร ไม่ค่อยส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิ ปัญญาในชุมชน			
(10) ท่านเห็นว่าฝ่ายบริหาร ไม่ค่อยส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้จัดกิจกรรมการ เรียนรู้ภูมิปัญญาในชุมชน			
(11) ผู้บริหารของท่าน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา			
(12) ผู้บริหารของท่าน บริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วม ของทุกฝ่าย			

แบบสอบถามครูผู้สอน (ต่อ)

หน้าที่ 4

ท่านคิดว่า รูปแบบการในชุมชน เข้ามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาของท่าน ควรมีลักษณะอย่างไร. และมีปัญหา อุปสรรคในการอย่างไร.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ความคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

(เครื่องมือที่ 9)

แบบทดสอบก่อน - หลังเรียน สำหรับนักเรียน เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ
 ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล) เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
 คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย หน้าคำตอบที่นักเรียนเห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

1. ชุมชนบ้านสวนหอม หมู่ 3 ตั้งอยู่ในเขตการปกครอง ในข้อใด.
 - ก. ตำบลในเวียง
 - ข. ตำบลสะเนียน
 - ค. ตำบลผาตูบ
 - ง. ตำบลผาสิงห์
2. ชื่อเดิมของชุมชนบ้านสวนหอม คือ ข้อใด.
 - ก. บ้านหม้อ
 - ข. บ้านหนอง
 - ค. บ้านสวนผัก
 - ง. บ้านสวนตาล
3. ชุมชนบ้านสวนหอม เป็นชุมชนเก่าแก่ มีความเป็นมาอันยาวนาน สืบเนื่องจากอะไร.
 - ก. มีชากวัดและเจดีย์ร้าง
 - ข. มีคนสูงอายุมาก
 - ค. มีบ้านเรือน
 - ง. มีหนองน้ำ
4. อาชีพดั้งเดิมที่ขึ้นชื่อของชุมชนบ้านสวนหอม คือ อาชีพใด.
 - ก. การทำนา
 - ข. การทำสวนผลไม้
 - ค. การปั้นหม้อดินเผา
 - ง. การทำประมงในหนองน้ำ
5. อาชีพการปลูกผักในชุมชนบ้านสวนหอม มีความเป็นมาตามข้อใด.
 - ก. คนจีนเข้ามาปลูกผักในชุมชน
 - ข. เกษตรอำเภอ สั่งให้ปลูก
 - ค. เป็นนโยบายของรัฐบาล
 - ง. สืบทอดจากบรรพบุรุษ

6. คนในชุมชนบ้านสวนหอม เริ่มเรียนรู้วิธีการปลูกผักได้อย่างไร.
 - ก. เรียนรู้จากโรงเรียน
 - ข. เรียนรู้จากบรรพบุรุษ
 - ค. เรียนรู้จากหน่วยงานทางการเกษตร
 - ง. เรียนรู้จากการเป็นคนงานในสวนผักของคนจีน
7. จุดประสงค์หลักของการปลูกผักปลอดสารพิษ ของชุมชนบ้านสวนหอม คือข้อใด.
 - ก. เพื่อทำเป็นผักดอง
 - ข. เพื่อขายเป็นผักสด
 - ค. เพื่อรับประทานในครอบครัว
 - ง. เพื่อทำตามนโยบายของรัฐบาล
8. เมื่อมีการระบาดของแมลงศัตรูพืชเช่น หนอนดิน เกษตรกรสมัยก่อนมีวิธีการกำจัดอย่างไร.
 - ก. ฉีดพ่นด้วยน้ำหมักสมุนไพร เช่น โกลเด้น(หางไหล)
 - ข. ฉีดพ่นด้วยน้ำมันก๊าด
 - ค. โอบจับด้วยสวิง
 - ง. โรยด้วยขี้เถ้า
9. สาเหตุของการเริ่มใช้สารเคมีในการปลูกพืชผักของชุมชนบ้านสวนหอม คือข้อใด.
 - ก. สารเคมีหาซื้อได้ง่าย
 - ข. ต้องการลดต้นทุนการปลูกผัก
 - ค. สารเคมีใช้ง่ายและกำจัดแมลงได้เร็วกว่าสารสมุนไพร
 - ง. ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ทางการเกษตร
10. การใช้สารเคมีในการปลูกพืชผัก มีผลอย่างไร.
 - ก. สามารถขายผักได้มากขึ้นกว่าเดิม
 - ข. สามารถปลูกผักได้มากขึ้นกว่าเดิม
 - ค. เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้ปลูกและผู้บริโภค
 - ง. สามารถลดต้นทุนการปลูกผักลงได้มากกว่าการใช้สารสมุนไพร
11. พันธุ์พืชผักที่กลุ่มเกษตรกรบ้านสวนหอมปลูกเพื่อปลูกเพื่อขาย มีลักษณะอย่างไร.
 - ก. เป็นผักพื้นบ้านหรือผักพื้นบ้านที่มีวิธีการปลูกและการดูแลรักษาไม่ยุ่งยาก
 - ข. เป็นพืชผักที่มีราคาแพงและมีวิธีปลูกที่ต้องควบคุมเป็นพิเศษ
 - ค. เป็นพืชผักพันธุ์หนัก มีอายุการเก็บเกี่ยวยาวนาน
 - ง. เป็นพืชผักพันธุ์เบา มีอายุการเก็บเกี่ยวสั้น

12. เพราะเหตุใดในปัจจุบัน ผักปลอดสารพิษ จึงเป็นที่นิยมของผู้บริโภค.
 - ก. มีรสชาติอร่อยกว่าผักทั่วไป
 - ข. เป็นนโยบายของรัฐบาล
 - ค. ราคาถูก หาซื้อได้ง่าย
 - ง. ปลอดภัยต่อสุขภาพ
13. การใช้สารสมุนไพรในการปลูกและดูแลรักษาพืชผัก มีผลดีอย่างไร.
 - ก. สามารถปลูกผักได้มากขึ้นกว่าเดิม
 - ข. สุขภาพของผู้ปลูกและผู้บริโภคดีขึ้น
 - ค. สามารถลดเวลาการปลูกผักลงได้ น้อยกว่าการใช้สารเคมี
 - ง. สามารถลดต้นทุนการปลูกผักลงได้ น้อยกว่าการใช้สารเคมี
14. ในการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ มีการเตรียมดินก่อนปลูกอย่างไร.
 - ก. คลุกเคล้าดินด้วยปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกในขั้นตอนการเตรียมแปลง
 - ข. โรยหน้าดินด้วยปุ๋ยเคมีในขั้นตอนการเตรียมแปลง
 - ค. นีดพ่นด้วยสารสมุนไพรเพื่อกำจัดแมลงในดิน
 - ง. รดน้ำปุ๋ยให้ชุ่ม ในขั้นตอนการเตรียมแปลง
15. ข้อใด คือวิธีการป้องกันมดคาบเมล็ดที่หวานในแปลง ของการปลูกผักปลอดสารพิษ.
 - ก. ไม่ต้องคลุกเมล็ด แต่จะหวานให้เมล็ดด้วยจำนวนมาก ๆ
 - ข. ไม่ต้องคลุกเมล็ด แต่นีดพ่นด้วยสารสะเดา
 - ค. คลุกเมล็ดพันธุ์ด้วยจีเถ้า
 - ง. คลุกเมล็ดด้วยสารเคมี
16. การปกคลุมแปลงผัก ด้วยฟางข้าวมีประโยชน์อย่างไร.
 - ก. ทำให้ประหยัดน้ำที่ใช้รดผักที่ปลูกได้ จากวันละ 2 ครั้ง เหลือวันละ 1 ครั้ง
 - ข. เป็นปุ๋ยพืชสดให้กับพืชผักที่ปลูกด้วยวิธีการหว่าน
 - ค. ป้องกันไม่ให้มดคาบเมล็ดก่อนที่จะงอก
 - ง. รักษาความชุ่มชื้นไว้ในดิน
17. การปลูกผักปลอดสารพิษ เมื่อผักมีอายุ ประมาณ 14 วัน เกษตรกรจะอย่างไร.
 - ก. ถอนต้นกล้าที่ไม่สมบูรณ์และที่หนาแน่นออก และรดด้วยปุ๋ยน้ำหมักหอยเชอร์รี่
 - ข. ถอนต้นกล้าที่ไม่สมบูรณ์และที่หนาแน่นออก และรดด้วยน้ำหมักสมุนไพร
 - ค. ไม่ต้องถอนต้นกล้าออก แต่รดด้วยปุ๋ยน้ำหมักหอยเชอร์รี่ เพิ่มขึ้น
 - ง. ไม่ต้องถอนต้นกล้าออก แต่รดด้วยน้ำหมักสมุนไพรเพิ่มขึ้น

18. การป้องกันและกำจัดตัวแก่ของหมัดดิน ในการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ คือข้อใด.
- ก. ฉีดพ่นด้วยสารสะเดา
 - ข. ฉีดพ่นด้วยสารเคมี ยี่ห้อ .357
 - ค. ไล่ให้ตกใจแล้วจึงจับด้วยสวิง
 - ง. ใช้ถุงเหลืองทาด้วยกาวเหนียว ปักไว้กลางแปลงผัก
19. การป้องกันและกำจัดหนอนกะทู้(หนอนผีเสื้อกินใบผัก)ในการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ คือข้อใด.
- ก. ฉีดพ่นด้วยสารสะเดา
 - ข. ฉีดพ่นด้วยสารเคมี ยี่ห้อ .357
 - ค. ไล่ให้ตกใจแล้วจึงจับด้วยสวิง
 - ง. ใช้ถุงเหลืองทาด้วยกาวเหนียว ปักไว้กลางแปลงผัก
20. การกำจัดตัวแก่ของผีเสื้อ ในการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ คือข้อใด.
- ก. ฉีดพ่นด้วยสารสะเดา
 - ข. ฉีดพ่นด้วยสารเคมี ยี่ห้อ .357
 - ค. ไล่ให้ตกใจแล้วจึงจับด้วยสวิง
 - ง. ใช้ถุงเหลืองทาด้วยกาวเหนียว ปักไว้กลางแปลงผัก
21. การร่นน้ำให้กับผักที่ปลูก ข้อใดเหมาะสมที่สุด.
- ก. วันละ 1 เวลา คือ ตอนเย็น
 - ข. วันละ 2 เวลา คือ ตอนเช้า และตอนเย็น
 - ค. วันละ 3 เวลา คือ ตอนเช้า ตอนกลางวัน และตอนเย็น
 - ง. วันละ 1 เวลา คือ เวลาใดแล้วแต่จะสะดวก แต่ไม่ควรรดตอนกลางวัน
22. ข้อใด เป็นการเพิ่มธาตุอาหาร (ปุ๋ย) ให้กับดินหลังการเก็บเกี่ยว.
- ก. เก็บต้นผักและเศษใบผักที่เหลือในแปลงเดิมออกให้หมด หลังการเก็บเกี่ยว
 - ข. ไถกลับดินผักและเศษใบผักที่เหลือในแปลงเดิมหลังการเก็บเกี่ยว
 - ค. ตากดินไว้ ประมาณ 7 วัน หลังการเก็บเกี่ยว
 - ง. รดน้ำให้ชุ่มทุกวัน หลังการเก็บเกี่ยว
23. การเก็บเกี่ยวผักด้วยวิธีในข้อใดดีที่สุด.
- ก. เก็บผักในเวลาเช้ามืด เพื่อให้ได้น้ำหนักมากที่สุด
 - ข. เก็บผักในเวลาตอนเย็น เพื่อให้ได้น้ำหนักมากที่สุด
 - ค. เก็บผักในเวลากลางวัน เพื่อให้ได้ผักที่เขียวสดที่สุด
 - ง. เก็บผักในเวลาก่อนนำไปขาย เพื่อให้ได้ผักสดที่สุด

24. เพราะเหตุใด ราคาของผักปลอดสารพิษ จึงมักจะมีราคาแพงกว่าผักที่ใช้สารเคมี .
- เพราะมีวิธีการขั้นตอนในปลูก, ดูแลรักษาและเอาใจใส่มากกว่าการใช้สารเคมี
 - เพราะมีวิธีการขั้นตอนในปลูก, ดูแลรักษาและเอาใจใสน้อยกว่าการใช้สารเคมี
 - เพราะการใช้สารเคมี มีต้นทุนการปลูกที่สูงกว่าการใช้สารสมุนไพร
 - เพราะการใช้สารสมุนไพร มีต้นทุนการปลูกที่สูงกว่าการใช้สารเคมี
25. ข้อใดคือวิธีการ ใช้น้ำปุ๋ยหมักหอยเชอร์รี่ อย่างถูกวิธี .
- ปิดปากและจุ่มก้นให้มิดชิดทุกครั้งที่ทำกรนิจดพ่น
 - ไม่ต้องผสมน้ำให้เจือจาง ก่อนใช้ฉีดพ่น
 - ผสมน้ำให้เจือจาง ก่อนใช้ฉีดพ่น
 - ใช้คลุกดินเพื่อเตรียมแปลงปลูก
26. พืชสมุนไพรในข้อใดที่นิยมนำมาใช้เป็นสารสมุนไพร เพื่อขับไล่แมลงศัตรูพืชได้ทั้งหมด.
- มะกรูด, มะขาม,และใบสาบเสือ
 - ตะไคร้หอม, สะเดา และคำลิง
 - ตะไคร้หอม, สะเดา, และข่า
 - พริก, ขิง, และข่า
27. ตัวต่อที่พบในแปลงผัก มีประโยชน์ต่อเกษตรอย่างไร.
- ไม่มีประโยชน์เลย
 - นำมาทำเป็นอาหารได้
 - ช่วยกำจัดหญ้าที่เป็นวัชพืช
 - ช่วยกำจัดหนอนและแมลงศัตรูพืช
28. ส่วนผสมในข้อใด ใช้ในการทำปุ๋ยหมักหอยเชอร์รี่ .
- กากน้ำตาล หัวเชื้อจุลินทรีย์ น้ำสะอาด
 - กากน้ำตาล น้ำสะอาด รำละเอียด ถึงพลาสติก
 - หัวเชื้อจุลินทรีย์ น้ำสะอาด รำละเอียด ถึงพลาสติก
 - หัวเชื้อจุลินทรีย์ น้ำสะอาด รำละเอียด ปุ๋ยคอก ถึงพลาสติก
29. ผลพลอยได้จากการใช้ มูลโค,กระบือ (วัว,ควาย) เป็นปุ๋ยในการปลูกผักปลอดสารพิษ คือข้อใด.
- มีต้นทุนขึ้นในแปลงผักมาก ทำให้ได้ปุ๋ยพืชสดเวลาถอนทิ้ง
 - มีต้นทุนขึ้นในแปลงผักน้อย ทำให้ง่ายต่อการดูแลรักษา
 - มีผักที่เจริญเติบโตมีสีเข้มและออกดอกได้เร็วกว่า
 - มีผักโขม (ผักหนาม) ขึ้นในแปลง นำไปขายได้

30. วัสดุในข้อใด ไม่ใช่เป็นส่วนประกอบในการทำปุ๋ยหมัก.
- ปุ๋ยเคมี, ปุ๋ยคอก
 - ปุ๋ยขาว, ดินเหนียว
 - แกลบหยาบ, รำละเอียด
 - ฟางข้าว, หวีเชือกจลินทรีย์
31. หวีเชือกจลินทรีย์ มีประโยชน์ อย่างไรในการทำปุ๋ยหมัก.
- ทำให้ปุ๋ยที่ได้ สะอาดและมีสีเข้ม
 - ทำให้เศษวัสดุ ย่อยสลายได้ช้าลง
 - ทำให้เศษวัสดุ ย่อยสลายได้เร็วขึ้น
 - ช่วยกำจัดโรคและแมลงในเศษวัสดุ
32. ผักคะน้า มีวิธีการเก็บเกี่ยว จากแปลง ก่อนนำสู่ตลาดอย่างไร.
- ตัดด้วยมีด คัดใบแก่และใบเสียทิ้ง ล้างน้ำให้สะอาด
 - เด็ดด้วยมือ คัดใบแก่และใบเสียทิ้ง ล้างน้ำให้สะอาด
 - ถอนทั้งราก คัดใบแก่และใบเสียทิ้ง ล้างน้ำให้สะอาด
 - เด็ดเอาแต่ยอด คัดใบแก่และใบเสียทิ้ง ล้างน้ำให้สะอาด
33. ผักบุ้งจีน มีวิธีการเก็บเกี่ยวจากแปลง ก่อนนำสู่ตลาดอย่างไร.
- ตัดด้วยมีด คัดใบเสียทิ้ง ล้างน้ำให้สะอาด
 - เด็ดด้วยมือ คัดใบเสียทิ้ง ล้างน้ำให้สะอาด
 - ถอนทั้งราก คัดใบเสียทิ้ง ล้างน้ำให้สะอาด
 - เด็ดเอาแต่ยอด คัดใบเสียทิ้ง ล้างน้ำให้สะอาด
34. พืชผักชนิดใดที่ ไม่ค่อยมีแมลงศัตรูพืชรบกวน.
- ผักกระหล่ำดอก
 - ผักกาดฮ่องเต้
 - ผักกาดหอม
 - ผักคะน้า
35. การรวมกลุ่มของเกษตรกรในการปลูกผักปลอดสารพิษมีจุดประสงค์เพื่ออะไร .
- เพื่อสนองนโยบายของทางราชการ
 - เพื่อลงทุนในการปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกัน
 - เพื่อกำหนดราคา ในการขายผักปลอดสารพิษร่วมกัน
 - เพื่อเรียนรู้ วิธีการและแก้ไขปัญหาในการปลูกผักปลอดสารพิษร่วมกัน

36. หน่วยงานหลักที่ให้การสนับสนุนการเรียนรู้การปลูกผักปลอดสารพิษให้กับเกษตรกรบ้านสวนหอม คือหน่วยงานใด.
- ก. ธนาคารเพื่อการเกษตร (ธกษ.)
 - ข. โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
 - ค. สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนวิชาเกี่ยวกับการเกษตร
 - ง. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลผาสิงห์
37. ผักปลอดสารพิษ มีความหมายตรงกับข้อใดมากที่สุด.
- ก. พืชผักที่ใช้สารอินทรีย์ในการปลูกและการดูแลรักษา.
 - ข. พืชผักที่ใช้สารอินทรีย์ในการปลูกและการดูแลรักษา.
 - ค. พืชผักที่ใช้สารเคมีในการปลูกและการดูแลรักษา.
 - ง. พืชผักที่รับประทานแล้วไม่มีอันตรายถึงชีวิต
38. ข้อใดสำคัญที่สุดในอาชีพการปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อจำหน่าย ควรคำนึงถึงเรื่องใดมากที่สุด.
- ก. ต้นทุนในขั้นตอนการปลูกดูแลรักษาและการเก็บเกี่ยว
 - ข. ความต้องการและความพอใจของผู้บริโภค
 - ค. ความต้องการและความพอใจของผู้ขาย
 - ง. ไม่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง
39. เกษตรกร ปลูกผักปลอดสารพิษ ด้วยความรักในวิชาชีพของตนจะทำให้เกิดสิ่งใด. 135 .9
- ก. ทำให้ขายผักได้ในราคาถูก
 - ข. ทำให้ขายผักได้ในกำไรมาก
 - ค. ทำให้ผักที่ปลูกเป็นที่รู้จักแพร่หลาย
 - ง. ทำให้พยายามพัฒนาการปลูกผักให้คุณภาพมากยิ่งขึ้น
40. ในการทำโครงการ ข้อใดสำคัญที่สุด.
- ก. การกำหนดปัญหา หรือข้อคำถามที่อยากรู้
 - ข. การกำหนดชื่อโครงการและวิธีการในการนำเสนอ
 - ค. การกำหนดวัตถุประสงค์ อุปกรณ์และวิธีการ ที่ใช้ในการทดลอง
 - ง. การทำเอกสารรายงาน และการตกแต่งป้ายนิเทศที่ใช้ในการนำเสนอโครงการ

ภาคผนวก ก.

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ผักปลอดสารพิษ

ประกอบด้วยแผนการสอน จำนวน 6 แผน

ตารางที่ 1 เนื้อหาและเวลาที่ใช้ในการสอนเรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลเมืองน่าน)
เทศบาล เมืองน่าน จังหวัดน่าน

แผนที่	เรื่อง	เวลา/คาบ (30 นาที)
1	การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม	9
2	การปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม	9
3	การปลูก บำรุงรักษา เก็บเกี่ยว ผักปลอดสารพิษ	27
4	การกำจัดแมลงและโรคพืช	27
5	การทำปุ๋ยหมัก	9
6	การพัฒนาปัญหาในการปลูกผักปลอดสารพิษ (โครงการ)	36
รวม		117

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร แบบเรียน และแผนการสอน กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ งานเกษตร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยอนินทรีย์ การปลูก การบำรุงรักษาและการเก็บเกี่ยวพืชผักสวนครัว การใช้ส่วนที่เหลือจากไร่ นา สวน โดยการวิเคราะห์คำอธิบายหลักสูตรในตาราง 2 และการวิเคราะห์เนื้อหาย่อยในตาราง 3

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์ คำอธิบาย กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพ งานเกษตร ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยอนินทรีย์ การปลูก การบำรุงรักษาและการเก็บเกี่ยว พืชผักสวนครัว การใช้ส่วนที่เหลือ จากไร่ นา สวน จำนวน 99 คาบ

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรม
1. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์เกี่ยวกับอาชีพ ที่ตนเองสนใจ	1. อาชีพที่ตนเองสนใจ 1.1 การปลูกผักปลอดสารพิษ ในชุมชนบ้านสวนหอม	1. รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ แปลงปลูกผักปลอดสารพิษ ในชุมชนบ้านสวนหอม

ตารางที่ 2 (ต่อ)

		2. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจแปลงปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม 3. อภิปรายเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนและอาชีพการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม 4. อภิปรายเกี่ยวกับลักษณะประโยชน์และความสำคัญของการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม 5. สรุปรายงานเรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชนและอาชีพการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม 6. สรุปรายงานเรื่องลักษณะประโยชน์และความสำคัญของการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม
2. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการปลูกพืชอย่างมีระบบ 3. เพื่อให้มีความรับผิดชอบ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 4. เพื่อให้มีนิสัยรักงาน และปรับปรุงงานอยู่เสมอ	1.2 การปลูก การบำรุงรักษา และเก็บเกี่ยวผักปลอดสารพิษ 1.3 การกำจัดแมลงและโรคพืชในผักปลอดสารพิษ 1.4 การทำปุ๋ยหมัก 1.5 การพัฒนาปัญหาในการปลูกผักปลอดสารพิษ (โครงการ)	1. สังเกต เปรียบเทียบตัวอย่าง หรือของจริงเกี่ยวกับพันธุ์ผัก การทำปุ๋ย การกำจัดศัตรูพืช 2. อภิปราย วิเคราะห์หาเหตุผลให้สัมพันธ์กับการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง 3. สังเกตการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ ตลอดจนวิธีปลูกผักปลอดสารพิษ จากการสาธิตของเกษตรกร 4. ทดลองปฏิบัติและกำหนดแนวทาง ในการปลูกผักปลอดสารพิษ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

		5. ฝึกวางแผนการปลูกผัก ปลอดสารพิษ ตามแนวทาง ที่กำหนด แล้วนำผลมา อภิปรายสรุป 6. ฝึกปฏิบัติการปลูก บำรุง รักษา เก็บเกี่ยวผักปลอด สารพิษการกำจัดแมลงและ โรค การทำปุ๋ยหมักโดยเน้น ขั้นตอนกระบวนการและ นิสัยใน การทำงาน สังเกต และบันทึกผล 7. อภิปรายหาข้อบกพร่องและ วิธีการปรับปรุงแก้ไข
--	--	---

ตาราง 3 การวิเคราะห์เนื้อหาย่อย จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ เวลาในแต่ละหน่วย
การเรียนรู้

เนื้อหา ย่อย	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน คาบ
การปลูกผักปลอดสารพิษ ในชุมชนบ้านสวนหอม 1. ประวัติความเป็นมา และสภาพทาง ภูมิศาสตร์ของชุมชน บ้านสวนหอม 2. ความเป็นมาของการ ปลูกผักปลอดสารพิษ ในชุมชนบ้านสวนหอม	1. ให้นักเรียนเล่าถึง ประวัติความเป็นมา และสภาพภูมิศาสตร์ ของชุมชนบ้าน สวนหอมได้ โดยสังเขป 2. นักเรียนสามารถบอก ความเป็นมาของการ ปลูกผักปลอดสารพิษ ในชุมชนบ้านสวนหอม	1. ครู นักเรียนร่วมกัน สนทนา เกี่ยวกับ สภาพ ทางภูมิศาสตร์ อาชีพ การปลูกผักในชุมชน บ้านสวนหอม 2. ครูแบ่งนักเรียนออกเป็น 8 กลุ่ม และแจกแผนที่ โครงร่าง 3. ครูและผู้รู้ในชุมชนพา นักเรียนออกสำรวจ ศึกษาชุมชนบ้านสวน หอม โดยเดินตามเส้น ทางรอบหมู่บ้าน ให้นักเรียนแข่งขันกัน เดิมชื่อสถานที่ต่าง ๆ ลง ในแผนที่โครงร่าง	1. แผนที่ ชุมชนบ้าน สวนหอม หมู่ 3 โดย สังเขป 2. แผนที่โครงร่าง ชุมชน บ้านสวนหอม หมู่ 3 3. บัตรคำสั่ง 4. บัตรความรู้ (1) 5. บัตรความรู้ (2) 6. บัตรแนวคำถาม (สำหรับนักเรียน) 7. บัตรแนวคำตอบ (สำหรับผู้รู้ในชุมชน)	18 (9+9)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

เนื้อหา ย่อย	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน คาบ
	3. นักเรียนสามารถบอก ลักษณะ ประโยชน์ และความสำคัญของ การปลูกผักปลอด สารพิษในชุมชน บ้านสวนหอม	4. ครูแจกบัตรคำสั่งและ แนวคำถาม พานักเรียน ไปสัมภาษณ์ ผู้รู้ในชุม ชน 6. ตัวแทนออกรายงานการ สำรวจชุมชน และการ สัมภาษณ์ผู้รู้ หน้าชั้น เรียน 7. ครู นักเรียน ผู้รู้ร่วมกัน สรุปเนื้อหา 8. ครูสังเกตพฤติกรรมการ เรียน โดยใช้แบบสังเกต พฤติกรรมการเรียนการ เรียน	8.แบบสังเกตพฤติ กรรมการเรียนรู้ใน ขณะที่นักเรียนปฏิบัติ กิจกรรม	
การปลูก การบำรุง รักษา และเก็บเกี่ยว ผักปลอดสารพิษ 1. การเตรียมการก่อน ปลูกผัก 2. กระบวนการปลูก บำรุงรักษาผักปลอด สารพิษ 3.การเก็บเกี่ยวผลผลิต - ระยะเวลาเก็บเกี่ยว - วิธีการเก็บเกี่ยว	1. ให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ ในการปลูกผักปลอด สารพิษอย่างเป็น ระบบ 2. ทำงานด้วยความรับ ผิดชอบ 3. ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ 4. ปรับปรุงงานอยู่ เสมอ 5. มีนิสัยรักการทำงาน	1. สนทนาถึงการ เตรียมดินปลูกที่เคย เรียนมา และเพิ่มเติม ในเรื่องต่อไปนี้ 1.1 การเตรียมดิน 1.2 การปลูกบำรุงรักษา ผักปลอดสารพิษ 1.3 การเก็บเกี่ยวผลผลิต 2. แบ่งนักเรียนออก เป็น 8 กลุ่ม กลุ่มละ 3 – 4 คน พานักเรียน สังเกต การสาธิต ของเกษตรกรใน เรื่องต่อไปนี้ 2.1 การเตรียมดิน 2.2 การปลูกบำรุงรักษา ผักปลอดสารพิษ	1. สวนผักของ เกษตรกร 2. เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์การเกษตร เช่น จอบ เสียม คราด บั้งที่บัวรดน้ำ สวิงจับแมลง กาว เหนียว ถุงเหลือึง ปุ๋ย หมัก ปุ๋ยน้ำหมัก น้ำหมักสมุนไพร และ เมล็ดพันธุ์ ฯลฯ 3. บัตรแนวคำถาม (สำหรับนักเรียน) 4. บัตรแนวคำตอบ (สำหรับผู้รู้ในชุมชน)	27

ตารางที่ 3 (ต่อ)

เนื้อหา ย่อย	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน คาบ
		2.3 การเก็บเกี่ยวผลผลิต 3. ครู นักเรียน และ เกษตรกร สรุปแนว ทางในการปลูกผัก ปลอดภัย ร่วมกัน 4. นักเรียนแต่ละกลุ่ม ทดลองปฏิบัติการ ปลูกผักปลอดภัย พืชตามแนวทางที่ได้ กำหนดไว้ 5. ครูสังเกตพฤติกรรมการ เรียน โดยใช้แบบสังเกต พฤติกรรมการเรียนการ เรียน	5.แบบสังเกตพฤติ กรรมการเรียนรู้ใน ขณะที่นักเรียน ปฏิบัติกิจกรรม	
การกำจัดแมลงและโรค พืช ในผักปลอดภัย พืช 1. โรคและแมลงศัตรู พืช 2. หลักในการป้องกัน และกำจัดโรคและ แมลงศัตรูพืช	1. บอกชนิดของแมลง และโรค ที่ทำลายผัก ได้ 2. อธิบายวิธีป้องกัน และกำจัดแมลงและ โรค ที่ทำลายผักได้ 3. ปฏิบัติวิธีป้องกัน และกำจัดแมลงและ โรค ที่ทำลายผักได้	1. ให้นักเรียนเล่า ประสบการณ์ โดยดู จากภาพหรือของ จริง พืชผักที่เป็นโรค หรือถูกแมลงทำลาย 2. ครู นักเรียน เกษตรกร สนทนาใน หัวข้อต่อไปนี้ 2.1 โรค แมลงหรือสัตว์ ที่ทำลายผักมีอะไรบ้าง 2.2 หลักในการป้องกัน โรคแมลงหรือสัตว์ที่ ทำลายผักมีอะไรบ้าง 3. นักเรียนสังเกต การ สาธิตการป้องกัน โรคและแมลง ด้วย วิธี ดังนี้	1. ตัวอย่าง หรือรูปภาพ พืชผักที่เป็นโรค หรือถูกแมลงทำลาย 2. เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ ใช้ในการป้องกัน และกำจัดโรค แมลง ศัตรูพืช เช่นสวิง กาวเหนียว ถุงเหลือง สารสะเดา น้ำหมัก สมุนไพร ดันตะไคร้ หอม ดันสะเดา ฯลฯ 3. บัตรแนวคำถาม (สำหรับนักเรียน) 4. บัตรแนวคำตอบ (สำหรับผู้รู้ในชุมชน)	27

ตารางที่ 3 (ต่อ)

เนื้อหา ย่อย	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน คาบ
		3.1 วิธีกล เช่น การโอบ จับด้วยสวิง การจับด้วย มือ การตัดด้วยกาว เหนียว 3.2 วิธีใช้สารชีวภาพ เช่นการใช้น้ำหมัก สมุนไพร สารสะเดา ตระไคร้หอม สารคลุก เมล็ด 4. ครู นักเรียน และ เกษตรกร สรุปแนวทาง ในการป้องกันโรค แมลงที่ทำลายผัก 5. นักเรียนแต่ละกลุ่ม ทดลองปฏิบัติการป้อง กันโรคแมลงหรือสัตว์ ที่ทำลายผัก ตามแนวทางที่ได้ กำหนดไว้ด้วยวิธี ดังนี้ 5.1 วิธีกล เช่น การโอบ จับด้วยสวิงการจับด้วย มือ การตัดด้วยกาว เหนียว 5.2 วิธีใช้สารชีวภาพ เช่นน้ำหมักสมุนไพร สารสะเดา ตระไคร้ หอม สารคลุกเมล็ด 5.3วิธีทำน้ำหมักสมุนไพร - การเตรียมวัสดุ	5.แบบสังเกตพฤติ กรรมการเรียนรู้ใน ขณะที่นักเรียนปฏิบัติ กิจกรรม	

ตาราง 3 (ต่อ)

เนื้อหา ย่อย	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน คาบ
การทำปุ๋ยหมัก 1. ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ย อนินทรีย์ 2. การผลิตปุ๋ยหมัก 2.1 ปุ๋ยหมักจากเศษ วัสดุ 2.2 ปุ๋ยน้ำหมัก จาก พืช จากสัตว์ 3. การใช้และการเก็บ รักษาปุ๋ยหมัก	1. บอกประโยชน์และ ความสำคัญของการ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ย อนินทรีย์ได้ เช่น ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก และ ปุ๋ยน้ำหมัก 2. อธิบายขั้นตอนใน การทำปุ๋ยหมักได้ 3. เตรียม ใช้ เก็บรักษา เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ในการทำปุ๋ย หมักได้ 4. ทำปุ๋ยหมักได้ 5. ใช้ เก็บรักษาปุ๋ยหมัก ได้	อุปกรณ์ในการทำ - วิธีการทำ - วิธีการเก็บรักษา 6. ครูสังเกตพฤติ กรรมการเรียนโดย ใช้แบบสังเกตพฤติ กรรมการเรียนการ เรียน 1. ให้นักเรียนเล่า ประสบการณ์ การใช้ ปุ๋ยในการปลูกพืช 2. เกษตรกร สนทนา ในหัวข้อต่อไปนี้ 2.1 ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ย อนินทรีย์ที่ใช้ในการ ปลูกผักมีอะไรบ้าง 2.2 หลักในการใช้และ การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ มีอะไรบ้าง 3. นักเรียนสังเกต การ สาธิตการทำปุ๋ยหมัก ดังนี้ 3.1 เตรียม ใช้ เก็บ รักษา เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ในการทำปุ๋ย หมัก 3.2 ขั้นตอนการทำปุ๋ย หมัก 3.3 การเก็บรักษาปุ๋ย หมัก	1. ตัวอย่าง หรือรูปภาพ ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ย อนินทรีย์ 2. เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ในการทำปุ๋ย หมัก เช่น จอบ เสียม คราด กระสอบ มีด ถัง หมัก เศษวัสดุ หอย เชอร์รี่ ฯลฯ 3. บัตรแนวคำถาม (สำหรับนักเรียน) 4. บัตรแนวคำตอบ (สำหรับผู้รู้ในชม ชน) 5.แบบสังเกตพฤติ กรรมการเรียนรู้ใน ขณะที่นักเรียน ปฏิบัติกิจกรรม	9

ตาราง 3 (ต่อ)

เนื้อหา ย่อย	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน คาบ
		4. ครู นักเรียน และ เกษตรกร สรุปแนว ทางผลิต การใช้ และ การเก็บรักษาปุ๋ยหมัก ร่วมกัน 5. นักเรียนแต่ละกลุ่ม ทดลองปฏิบัติการ การผลิตปุ๋ยหมัก ตามแนวทางที่ได้ กำหนดไว้ด้วยวิธี ดังนี้ 5.1 เตรียม ใช้ เก็บรักษา เครื่องมือ อุปกรณ์ วัสดุ ในการทำปุ๋ย หมัก 5.2 ขั้นตอนการทำปุ๋ย หมัก 5.3 การเก็บรักษาปุ๋ย หมัก 6. ครูสังเกตพฤติ กรรมการเรียน โดย ใช้แบบสังเกตพฤติ กรรมการเรียน		

ตาราง 3 (ต่อ)

เนื้อหา ย่อย	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน คาบ
การพัฒนาปัญหาในการปลูกผักปลอดสารพิษ (โครงการ) 1. การกำหนดปัญหาหรือข้อคำถามเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอมได้ 2. การกำหนดแนวทางการทดลองหรือการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหรือข้อคำถามที่ตนเองสนใจได้ 2. การกำหนดแนวทางการทดลองหรือวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหรือข้อคำถามที่ตนเองสนใจได้ 3. การสรุปและอภิปรายผล ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาหรือข้อคำถามเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอมได้	1. นักเรียนสามารถกำหนดปัญหาหรือข้อคำถามเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษ ที่ตนเองสนใจได้ 2. นักเรียนสามารถกำหนดแนวทางการทดลองหรือการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหรือข้อคำถามที่ตนเองสนใจได้ 3. นักเรียนสรุปและอภิปรายผล ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาหรือข้อคำถามเกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอมได้	1. ครู นักเรียนและเกษตรกร ร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับปัญหาในการปลูกผักปลอดสารพิษจากที่เคยเรียนมาแล้ว 2. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อมูลจากการสังเกตและการฝึกปฏิบัติมาอภิปรายหาข้อบกพร่องและวิธีการปรับปรุงแก้ไขและ กำหนดเป็นปัญหาหรือข้อคำถามที่ตนเองสนใจ 3. นักเรียนแต่ละกลุ่มกำหนดแนวทางการทดลองหรือวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับครูและเกษตรกรที่ปรึกษาประจำกลุ่ม 4. นักเรียนทำการทดลองหรือเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาหรือข้อคำถามที่ตนเองสนใจได้	1. การสนทนาร่วมกัน 2. แบบสำรวจปัญหาในการปลูกผักปลอดสารพิษ 3. บัตรงาน การทำโครงการ 4. วัสดุ อุปกรณ์ในการทำโครงการของนักเรียนแต่ละกลุ่ม เช่น กระดาษ กาว สี เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารสมุนไพร แผ่นป้ายพลาสติก ฯลฯ 5.แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ในขณะที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม	36

ตาราง 3 (ต่อ)

เนื้อหา ย่อย	จุดประสงค์ การเรียนรู้	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	จำนวน คาบ
		6. นักเรียนทำการสรุป และอภิปรายผลการ ทดลองหรือข้อมูล เกี่ยวกับปัญหาหรือ ข้อคำถามที่ตนเอง สนใจได้ 7. ครูสังเกตพฤติ กรรมการเรียนโดย ใช้แบบสังเกตพฤติ กรรมการเรียน		

ตารางที่ 1. ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ของคะแนน ก่อนเรียนและหลังเรียน

นักเรียนคนที่	คะแนนก่อนเรียน คะแนนเต็ม 40 คะแนน	คะแนนหลังเรียน คะแนนเต็ม 40 คะแนน	ผลต่างของคะแนน ก่อนเรียนและหลังเรียน
1	13	23	10
2	19	27	8
3	23	31	8
4	29	39	10
5	23	32	9
6	15	19	4
7	16	27	11
8	19	30	11
9	25	31	6
10	22	31	9
11	26	37	11
12	18	27	9
13	23	23	0
14	26	32	6
15	23	28	5
16	24	29	5
17	22	27	5
18	19	27	8
19	20	29	9
20	13	27	14
21	22	30	8
22	22	24	2

ตารางที่ 1 (ต่อ)

นักเรียนคนที่	คะแนนก่อนเรียน	คะแนนหลังเรียน	ผลต่างของคะแนน
	คะแนนเต็ม 40 คะแนน	คะแนนเต็ม 40 คะแนน	ก่อนเรียนและหลังเรียน
23	16	26	10
24	28	34	6
24	28	34	6
25	12	25	13
26	18	26	8
ค่าเฉลี่ย	20.62	28.50	7.88
ร้อยละ	51.54	71.25	19.71

จากตารางที่ 1. คะแนนการสอบก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ย 20.62 คิดเป็นร้อยละ 51.54 คะแนนจากการสอบหลังเรียน มีค่าเฉลี่ย 28.50 คิดเป็นร้อยละ 71.25 มีผลต่างของคะแนนเฉลี่ย เพิ่มขึ้น 7.88 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 19.71

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยระดับคะแนน การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ในแผนการสอนที่ 1-6 ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนครุณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล) จำนวน 26 คน

พฤติกรรม	แผน การ สอน ที่ 1	แผน การ สอน ที่ 2	แผน การ สอน ที่ 3	แผน การ สอน ที่ 4	แผน การ สอน ที่ 5	แผน การ สอน ที่ 6	ค่า เฉลี่ย
1. ความกระตือรือร้นที่จะเรียน	2.23	2.88	2.96	2.92	2.92	2.50	2.74
2. สนุกสนานในการเรียนรู้	2.69	3.00	3.00	3.00	3.00	2.88	2.93
3. ซักถามอย่างมีเหตุผล	2.35	2.42	2.58	2.58	2.85	2.81	2.60
4. ตอบคำถามอย่างมีเหตุผล	1.96	2.15	2.19	2.19	2.42	2.50	2.24
5. กล้าแสดงความคิดเห็น	1.92	2.50	2.46	2.58	2.69	2.73	2.53
6. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	2.19	2.42	2.58	2.65	2.62	2.81	2.55
7. พอใจในการทำกิจกรรม	2.50	2.85	2.85	2.88	2.73	2.65	2.74
8. ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม	2.73	2.77	2.81	2.92	2.81	2.62	2.78
9. มีทักษะในการทำงาน	2.15	2.35	2.46	2.58	2.81	2.77	2.52
10. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	2.15	2.35	2.27	2.35	2.54	2.62	2.38
เฉลี่ย	2.29	2.57	2.62	2.67	2.77	2.69	2.60

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การปลูกผักปลอดสารพิษ ในแผนการสอนที่ 1 - 6 อยู่ในระดับ ดี คือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.60

ภาคผนวก ง

ภาพกิจกรรมการวิจัย

โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
กับกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรนภา พรหมมา อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ลงพื้นที่
เยี่ยมชมให้กำลังใจและข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยแก่ผู้วิจัยและคณะ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรนภา พรหมมา และคณะจากศูนย์ประสานงานการวิจัยฯ
ราชภัฏอุดรดิตถ์ เยี่ยมชมกลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม จังหวัดน่าน

ครู อาจารย์ใหญ่ เกษตรอำเภอเมืองน่าน ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลผาสิงห์ ร่วมจัดประชุมชี้แจงโครงการวิจัยฯ

นักเรียน ผู้ปกครอง สมาชิกกลุ่มเกษตรกรฝึกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม และผู้นำชุมชน ให้ความสนใจเข้าร่วมประชุมทำความเข้าใจและแสดงความคิดเห็น ร่วมกัน

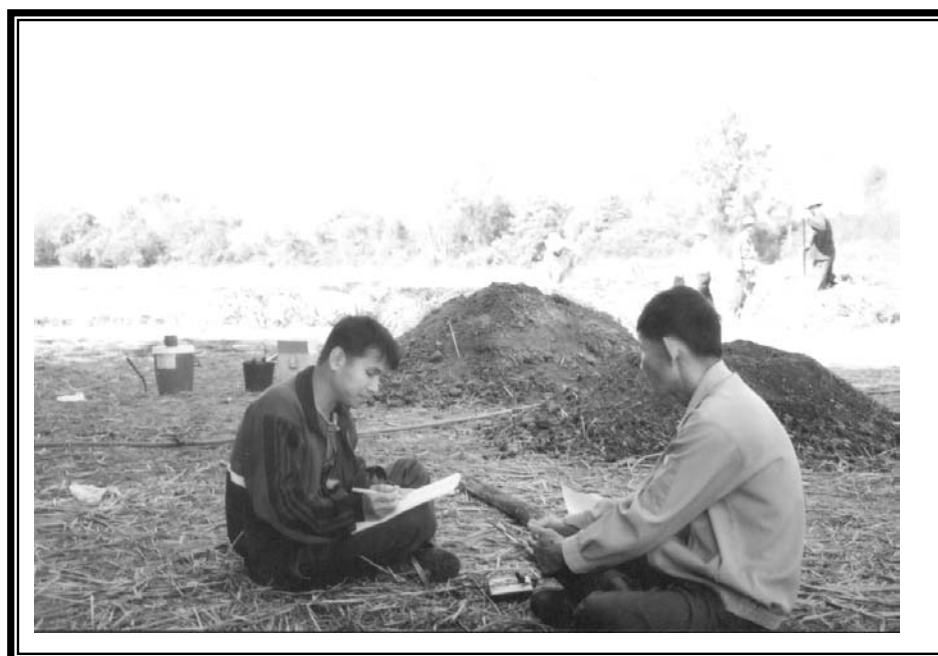
ผู้วิจัย พร้อมด้วยกำนันตำบลผาสิงห์ และผู้อาวุโสในชุมชน
ร่วมกันศึกษาแผนที่ชุมชน

ผู้วิจัย พร้อมด้วย ประธานกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษ ร่วมสนทนากับ
พ่อชุม พ่อศรีนวล ถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนและการปลูกผักในชุมชน

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
ออกศึกษาสภาพชุมชน โดยการสัมภาษณ์และเอกสารจากหัวหน้าคุ้มต่าง ๆ ภาย

ผู้วิจัย สัมภาษณ์ เกษตรกรปลูกปลอดสารพิษบ้านสวนหอม
เกี่ยวกับการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชนบ้านสวนหอม

ผู้วิจัย ร่วมกับกลุ่มเกษตรกร นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้เฒ่าผู้แก่ประชุม
เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและจัดกิจกรรมร่วมกัน

บทเรียนแรก นักเรียนทำความรู้จักกับพันธุ์ผักและวัสดุ อุปกรณ์ในการปลูก
สอนโดย ครูสวนผัก (ปลอดสารพิษบ้านสวนหอม)

ครูอุงทอง พร้อมด้วยครูสวนผักคนอื่นๆ ร่วมกันสอนการเตรียมดิน ขึ้นแปลง
สำหรับการปลูกผักปลอดสารพิษ (เด็กๆ บอกว่าไม่ยากเหมือนที่ทำในโรงเรียน)

ครูอุงเขม สาคิตการหวานเมล็ดหลังจากเตรียมแปลง
สอนที่แปลงสาธิตงานเกษตรในโรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

ครูป้าน้อมและครูสวนผักคนอื่น ๆ สอนการถอนและเลือกต้นกล้าเพื่อนำไปปลูก

นักเรียนฝึกการปลูกผักโดยใช้ต้นกล้า ที่ถอนมาจากแปลงผักของครูสวนผัก
ที่แปลงสาธิตงานเกษตรในโรงเรียนนครณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

ครูป้าจริญ และครูสวนผักคนอื่น ๆ สอนการถอนหญ้า และกล้าผักเมื่อผักมีอายุ 2 สัปดาห์ ทำให้รู้ว่า “ผักหอม” เป็นผลพลอยได้จากการใช้ปุ๋ยคอก (มูลวัวควาย) ราคาดี

นักเรียนฝึกปฏิบัติการบำรุงรักษา เมื่อต้นผักอายุได้ 1 สัปดาห์ โดยการฉีดพ่น ปูนหมักจากหอยเชอร์รี่และน้ำหมักสมุนไพรเพื่อป้องกันและขับไล่แมลง

นักเรียนเรียนรู้วิธีการเก็บเกี่ยวเมื่อผักเจริญเติบโตเต็มที่
“...ความสำเร็จอันสวยงาม แลกมาด้วยน้ำพักน้ำแรง...”

ครูอุงทอง เจ้าของสวน และครูสวนผักคนอื่น ๆ กับลูกศิษย์
ชื่นชมความสำเร็จของการเรียนรู้ร่วมกัน

หลังเก็บเกี่ยวทำการขุดดิน พรวนกลบดินผักและหญ้า เพื่อกลายเป็นปุ๋ยพืชสด
ครูป้าล่ายองและครูสวนผักคนอื่น ๆ สอนที่แปลงสาธิตฯในโรงเรียนดรุณวิทยา

นักเรียนร้องขอให้ครูน้ำน้อย ช่วยสอนการทำหัวเชื้อ ปุ๋ยน้ำหมักจากพืชให้
ซึ่ง ได้รับการสนองตอบด้วยความเต็มใจ แกมวัสดุอุปกรณ์ครูน้ำน้อยจัดหามาให้

ครูป้าเพ็ญกับครูน้ำน้อยและครูสวนผักคนอื่น ๆ สอนนักเรียนให้ทำปุ๋ยหมักจากเศษพืช และหัวเชื้อที่ช่วยกันทำขึ้น ทำที่แปลงสาธิตงานเกษตรในโรงเรียน

ครูป้าแยม สอนนักเรียนให้รู้จักแมลงที่อยู่ในแปลงผักว่า แมลงตัวไหน ชนิดใด เป็นมิตรหรือเป็นศัตรูของพืชผัก (เรียนด้วยความสนุกและได้ความรู้)

ร่วมการศึกษาสภาพของแปลงปลูกผักปลอดสารพิษ จากการสืบค้น ถักถาม
จากสภาพแวดล้อมจริง ที่ไม่มีในห้องเรียน

นำสิ่งที่ค้นพบ มาบอกเล่า และสนทนาร่วมกันกับครูสวนผัก
ซึ่งก็มักจะเป็นไปอย่างสนุกสนานและมีความรู้

เรียนรู้การป้องกันและกำจัดแมลงโดยใช้ถุงเหลืองทาด้วยกาวเหนียว
โดยครูลุงทอง และครูป้าเพ็ญ ร่วมกับครูสวนผักคนอื่นๆ

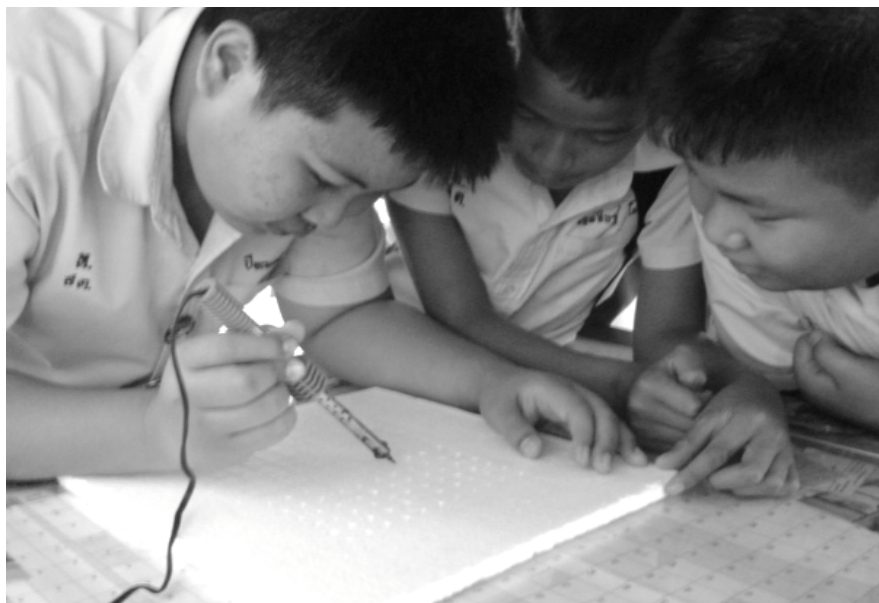
พินิจวิเคราะห์สิ่งที่ได้มา ร่วมกัน สงสัยจึงซักถาม คิดได้จึงค่อยตอบ
ห้องเรียนเดี๋ยวมักมีครูหลายคน (ครูสวนผัก)

ผมเลือกทำกาเหวนียวักแมลงจากยางพาราครับ
ทำเสร็จแล้วจึงทดลองเปรียบเทียบกันกับกาเหวนียวที่มีขายเป็นกระปุก

ปุ๋ยน้ำหมักจากหอยเชอร์รี่ มีกลิ่นแรงเกินไป กลุ่มนี้จึงเปลี่ยนมาใช้เศษปลานิลที่
เหลือจากการขายปลาของคุณแม่ในตลาด ได้กลิ่นที่คล้ายน้ำปลา

ถาดหลุม สำหรับหยอดเมล็ด 100 เมล็ด ต้องทำเองจากแผ่นโฟม
ผมเลือกทดลองสารคลุกเมล็ดจากสมุนไพรไล่ตัวครับ

เมื่อคลุกเมล็ดด้วยสารสมุนไพรแล้ว จึงนำมาหยอดทีละเมล็ด จนครบ 100 เมล็ด
จำนวน 4 ถาด แล้วนำไปวางไว้บนแปลงผัก 4 วัน สังเกต แล้วจะบันทึก

ก่อนทำปุ๋ยน้ำหมักจากหอยเชอร์รี่ ต้องหาหอยในนาก่อนครับ

คั้นเอาน้ำสมุนไพร เพื่อทดลองสารคลุกเมล็ด
ป้องกันมดและแมลงก่อนการหว่าน

ศึกษา สังเกตเรื่องของแมลงที่พบในแปลงว่า ตัวไหน ชนิดใด
ให้คูณหรือให้โทษกับพืชผัก

เมื่อได้ข้อค้นพบ ของแต่ละกลุ่ม จึงนำมานำเสนอต่อหน้าชั้นเรียน
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกันและกัน

ห้องเรียนธรรมชาติ

อาจารย์ใหญ่ คณะครู และผู้วิจัยร่วมกับอาสาสมัครชาวอเมริกัน
ออกเยี่ยมบ้านนักเรียนในชุมชนบ้านสวนหอม พบว่ามีการปลูกผักไว้กินเอง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล

นายสิทธิพันธุ์ พานิชอิน

วัน เดือน ปีเกิด

19 เมษายน 2512

ที่อยู่ปัจจุบัน

21 ตรอก 1 ถนนสวนตาล ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ประวัติการศึกษา

- 2534 ครุศาสตรบัณฑิต (การประถมศึกษา) วิทยาลัยครูเชียงใหม่
2542 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช
2547 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) สถาบันราชภัฏ
อุดรดิตถ์

ประวัติการทำงาน

- 2536 อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนบ้านกกจาน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
2539 อาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนบ้านกกจาน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
2539 อาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนบ้านป่าเลว อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
2542 อาจารย์ 1 ระดับ 5 โรงเรียนบ้านป่าเลว อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
2544 อาจารย์ 1 ระดับ 5 โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
2546 อาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
2547 อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล

นายสิทธิพันธุ์ พานิชอิน

วัน เดือน ปีเกิด

19 เมษายน 2512

ที่อยู่ปัจจุบัน

21 ตรอก 1 ถนนสวนตาล ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

ประวัติการศึกษา

- 2534 ครุศาสตรบัณฑิต (การประถมศึกษา) วิทยาลัยครูเชียงใหม่
2542 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช
2547 ครุศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) สถาบันราชภัฏ
อุดรดิตถ์

ประวัติการทำงาน

- 2536 อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนบ้านกกจาน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
2539 อาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนบ้านกกจาน อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย
2539 อาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนบ้านป่าเลว อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
2542 อาจารย์ 1 ระดับ 5 โรงเรียนบ้านป่าเลว อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
2544 อาจารย์ 1 ระดับ 5 โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
2546 อาจารย์ 2 ระดับ 6 โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน
2547 อาจารย์ 2 ระดับ 7 โรงเรียนครูณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ประวัติทีมวิจัยและผู้ร่วมวิจัย

1. นาย สิทธิพันธ์ พานิชอิน ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7

เกิด วันที่ 19 เดือนเมษายน พ.ศ. 2512 อายุ 34 ปี

ที่อยู่ 21 ตรอก 1 ถนนสวนตาล ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

โทรศัพท์ 054-775074 / 01-9980976

ที่ทำงาน โรงเรียนครูณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล) เทศบาลเมืองน่าน (054-710194)

งานรับผิดชอบ - ครูผู้สอนประจำวิชา งานเกษตร (กพอ.) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6
 - วิชาคอมพิวเตอร์ (งานเล็ก) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 5
 - วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
 - ลูกเสือสามัญ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6

วุฒิ. - ค.บ. (การประถมศึกษา) วิทยาลัยครูเชียงใหม่ 2534

- ศษ.บ. (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2542

- ค. ม. (บริหารการศึกษา) สถาบันราชภัฏอุดรดิตถ์ 2547

ประสบการณ์ เริ่มบรรจุรับราชการ พ.ศ. 2536 อายุราชการ 10 ปี

2. นาง คณิงพร แสงจันทร์ ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7

เกิด วันที่ 20 เดือน เมษายน พ.ศ. 2490 อายุ 56 ปี

ที่อยู่ 75/13-14 ถนน อนันตวรฤทธิเดช ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

โทรศัพท์ 054-710380 / 06- 1949649

ที่ทำงาน โรงเรียนครูณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล) เทศบาลเมืองน่าน (054-710194)

งานรับผิดชอบ - เจ้าหน้าที่การเงินโรงเรียน
 - ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
 - สอนประจำวิชาภาษาไทย ป.4
 - วิชาคณิตศาสตร์ ป.4 – 5
 - ยุวกาชาด

วุฒิ. - ศษ.บ. (การประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2527

ประสบการณ์ เริ่มบรรจุรับราชการ พ.ศ. 2508 อายุราชการ 38 ปี

3. นางเสาวภา เย็นทรวง ตำแหน่ง อาจารย์ 2 ระดับ 7

เกิด วันที่ 26 เดือน มีนาคม พ.ศ. 2495 อายุ 51 ปี

ที่อยู่ 19/2 ถนน ราษฎร์อำนวย ตำบลในเวียง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

โทรศัพท์ 054- 751835 / 09- 7575565

ที่ทำงาน โรงเรียนครูณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล) เทศบาลเมืองน่าน (054-710194)

งานรับผิดชอบ - ครูวิชาการ
- สอนประจำวิชา วิทยาศาสตร์(สปช.) ประถมศึกษาปีที่ 6
- วิชาดนตรีนาฏศิลป์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 – 6

วุฒิ. - ค.บ. (สังคมศึกษา) วิทยาลัยครูอุดรดิศด 2528

ประสบการณ์ เริ่มบรรจุรับราชการ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2514 อายุราชการ 32 ปี

4. นางจัญญ์ รินกระโทก ตำแหน่ง ประธานกลุ่มผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม

เกิด วันที่ 1 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2505 อายุ 41 ปี

ที่อยู่ 378 หมู่ 3 ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โทรศัพท์ 054- 750549

หน้าที่/ งานรับผิดชอบ - แพทย์ประจำตำบล
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
- รองประธานกลุ่มแม่บ้านบ้านสวนหอม หมู่ที่ 3
- ดำรงบ้าน

วุฒิ. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

อาชีพ เกษตรกร(ปลูกผักปลอดสารพิษ) และค้าขาย(ขายผักประจำตลาดราชพัสดุ)

ประสบการณ์ เริ่มปลูกผักกับครอบครัว ตั้งแต่จำความได้

5. นายสวัสดิ์ สมศักดิ์ ตำแหน่ง รองประธานกลุ่มผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม

เกิด วันที่ 6 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2487 อายุ 59 ปี

ที่อยู่ 52 หมู่ 3 ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โทรศัพท์ 054- 711268

หน้าที่/ งานรับผิดชอบ ประธานประชาคม หมู่ 3 ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

วุฒิ. ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

อาชีพ เกษตรกร(ปลูกผักปลอดสารพิษ) และค้าขาย(ขายผักประจำตลาดตั้งจิตอนุสรณ์)

ประสบการณ์ เริ่มปลูกผักกับครอบครัว ตั้งแต่อายุ 12 ปี

6. นางนงลักษณ์ เศรษฐีบุตร ตำแหน่ง สมาชิกกลุ่มผักปลอดสารพิษ บ้านสวนหอม

เกิด วันที่ 4 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2512 อายุ 34 ปี

ที่อยู่ 660 หมู่ 3 ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน โทรศัพท์ 054- 774886

หน้าที่ / งานรับผิดชอบ - อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
 - อาสาพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
 - เลขานุการ คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านบ้านสวนหอม หมู่ที่ 3
 - เลขานุการ คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านบ้านสวนหอม หมู่ที่ 3
 - ดำรงบ้าน

วุฒิ. ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

อาชีพ เกษตรกร(ปลูกผักปลอดสารพิษ) และค้าขาย(ขายผักประจำตลาดตั้งจิตอนุสรณ์)

ประสบการณ์ เริ่มปลูกผักกับครอบครัว ตั้งแต่อายุ 12 ปี

6. นายเดชา ประมะ ตำแหน่ง เจ้าพนักงานการเกษตร 5

เกิด วันที่ 7 เดือนกันยายน พ.ศ. 2499 อายุ 47 ปี

ที่อยู่ 445 หมู่ 5 ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

โทรศัพท์ 054-750921 / 01-7242267

ที่ทำงาน สำนักงานเกษตรอำเภอน่าน รับผิดชอบงาน ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบลผาสิงห์

วุฒิ. - สำเร็จปริญญาตรี สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์

ประสบการณ์ ด้านการส่งเสริมการเกษตร ระยะเวลาทำงาน 24 ปี

- การปลูกพืช
- การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช โดยวิธีผสมผสาน
- การปลูกพืชผักปลอดภัยจากสารพิษ
- การปลูกพืชโดยวิธีเกษตรอินทรีย์
- งานสถาบันกลุ่มเกษตร (กลุ่มเกษตรกร, กลุ่มแม่บ้าน, กลุ่มยุวเกษตรกร, เกษตรธรรมชาติ)

ผลงานที่พอใจ

- จัดตั้งโรงเรียนเกษตรกรฝึกในพระราชดำริ บ้านสวนหอม ตำบลผาสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน สามารถขยายผลการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรทั่วไป ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด และเป็นแหล่งเรียนรู้ของสถาบันการศึกษา, โรงเรียนในจังหวัดน่าน

7. นาง ศิริพร เพิ่มผล ตำแหน่ง อาจารย์ใหญ่ ระดับ 7 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

เกิด วันที่ 22 เดือน เมษายน พ.ศ. 2494 อายุ 53 ปี

ที่อยู่ 11 หมู่ที่ 5 ถนน น่าน-ทุ่งช้าง ตำบลผาสึงห์ อำเภอเมือง จังหวัดน่าน

โทรศัพท์ 054- 772743 / 01-7833691

ที่ทำงาน โรงเรียนครุณวิทยา(เทศบาลบ้านสวนตาล) เทศบาลเมืองน่าน (054-710194)

งานรับผิดชอบ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)

เทศบาลเมืองน่าน จังหวัดน่าน

วุฒิ. กศ.บ. (วิชาเอกการประถมศึกษา, วิชาโทการบริหารการศึกษา) 2526

ประสบการณ์ เริ่มบรรจุรับราชการ 1 ตุลาคม 2512 อายุราชการ 35 ปี

ผู้ร่วมวิจัย

1. นางมะลิวัลย์ ทิพย์นาวา พนักงานบัญชี สหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขจังหวัดน่าน
2. นางสาวกรกช ดนตรีเจริญ อาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนครุณวิทยา (เทศบาลบ้านสวนตาล)
3. นางสาวกอบกุล สุคนธวารินทร์ พยาบาลวิชาชีพ ระดับ 7 โรงพยาบาลน่าน
4. นางสาวอังคณา ชันทะ พยาบาลวิชาชีพ ระดับ 8 โรงพยาบาลน่าน
5. นางสาวลักขณ์ สปีนงา เลขานุการ กลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอม
6. สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผักปลอดสารพิษบ้านสวนหอมทุกท่าน